

Budsjettnemnda for jordbruket
12.04.2000

Utredning nr. 4

Resultatkontroll for gjennom- føringen av landbrukspolitikken

1	INNLEDNING	1
2	MÅLSETNINGER OG RETNINGSLINJER FOR LANDBRUKS- POLITIKKEN	3
2.1	Retningslinjer for distriktspolitikken.....	3
2.2	Retningslinjer for miljøpolitikken.....	4
2.3	Produksjon, beredskap – matvaresikkerhet	4
2.4	Retningslinjer for inntektspolitikken.....	5
2.5	Hovedsatsingsområder for landbrukspolitikken	5
2.6	Oppbyggingen av resultatkontrollen.....	5
3	PRODUKSJONGRUNNLAG, PRODUKSJON OG MATVARE- FORBRUK.....	7
3.1	Areal og arealutvikling	7
3.2	Strukturutvikling i noen produksjoner.....	10
3.3	Produksjon	17
3.3.1	Oversikt over samlede produserte mengder	17
3.3.2	Økologisk jordbruk	21
3.4	Import og eksport	23
3.5	Selvforsyningsgrad.....	31
4	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING.....	35
4.1	Utviklingen i antall driftsenheter	35
4.1.1	Landsdeler	35
4.1.2	Kommuneklasser.....	37
4.1.3	Virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler.....	39
4.2	Utviklingen i noen produksjoner.....	41
4.3	Syssetting og ledighet	43
4.4	Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket	44
4.4.1	Landsdelsnivå.....	44
4.4.2	Kommuneklasser.....	46
4.4.3	Virkeområder for distriktspolitiske virkemidler	47
4.5	Alder på bruker.....	48
4.6	Eiendomsoverdragelse og rekruttering.....	49
4.7	Utdanning.....	54
4.8	Bygdeutvikling	55
5	MILJØ- OG RESSURSVERN.....	61
5.1	Jordarbeiding/erosjon.....	62
5.2	Gjødselforbruk	63
5.3	Husdyrgjødsel, spredareal og spredetidspunkt	65
5.4	Avrenning og næringsbalanseberegning for nitrogen og fosfor.....	67
5.5	Utslipp og binding av klimagasser og ammoniakk fra jordbruket	68
5.6	Prosessutslipp	68
5.6.1	Utslipp av lystgass (N ₂ O).....	68
5.6.2	Utslipp av metan (CH ₄)	69
5.6.3	Utslipp av karbondioksid (CO ₂)	69
5.6.4	Utslipp av ammoniakk (NH ₃)	69
5.7	Forbrenningsutslipp	69

5.8	Binding av klimagasser i landbruket.....	70
5.8.1	Tiltak for å senke utslippene	72
5.9	Punktutslipp, tekniske miljøtiltak	72
5.10	Plantevernmidler.....	73
5.11	Miljøavgifter	74
5.12	Innsamling av landbruksplast.....	74
6	INNTEKTER	75
6.1	Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for totalkalkylens normaliserte regnskaper.....	75
6.2	Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for de enkelte referansebruk	76
6.2.1	Inntekt etter område	80
6.2.2	Inntekt etter produksjon.....	81
6.2.3	Inntekt etter bruksstørrelse	82
6.3	Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske.....	83
6.4	Alminnelig inntekt.....	85
6.5	Driftsoverskudd, inntekter og forbruk i landbrukshushold.....	89
6.6	Utvikling i egenkapital, gjeld inntekt og forbruk.....	92
6.7	Lønnsutvikling etter næring	93
7	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER JORDBRUKET – KOSTNADSUTVIKLINGEN	95
7.1	Ikke - varige innsatsfaktorer.....	95
7.1.1	Kraftfôrpriser.....	97
7.2	Varige innsatsfaktorer	98
7.3	Renter.....	100
7.4	Bruk av driftskreditt i landbruket	101
7.5	Tap på utlån i landbruket	102
7.6	Innsatsfaktorer sett i relasjon til produksjon	102
8	PRISER.....	105
8.1	Prissammenligninger og matvarenes andel av forbruket.....	106
8.1	Poteter og grønnsaker.....	108
8.2	Melk og melkeprodukter	110
8.3	Storfekjøtt.....	113
8.4	Saukjøtt	113
8.5	Svinekjøtt.....	114
8.6	Egg	114
9	LIKESTILLING	115
9.1	Brukere og sysselsetting i jordbruket etter kjønn	115
9.2	Pensjonsgivende inntekt i jordbruket og andre næringer.....	119
9.3	Forholdet mellom arbeid og inntekt for kvinner i parforhold	121
11	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING.....	161
12	INNTEKTER	177
13	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN	179

14PRISER..... 180
15LIKESTILLING..... 182

I OVERSIKTSDEL

1 INNLEDNING

Resultatkontrollen for gjennomføringen av landbrukspolitikken er en årlig utredning og publikasjon fra Budsjettnemnda for jordbruket. Resultatkontrollen ble første gang lagt fram som utredning til jordbruksforhandlingene i 1994. Ordningen med resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken bygger på St.prp. nr. 8 (1992–93). «Landbruk i utvikling.» Resultatkontrollen skal omfatte en sammenstilling av data som belyser utviklingen i jordbruket i relasjon til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp for landbrukspolitikken. Bakgrunnen er endringen av landbrukspolitikken med basis i nevnte St.prp. nr. 8 (1992–93). Det er tatt hensyn til ønsket om en enklere og mer oversiktlig stortingsbehandling av de årlige jordbruksoppgjørene, slik det ble uttrykt av flertallet av Stortingets landbrukskomite ved behandlingen av Innst. S.nr. 180 (1991–92) «Om jordbruksoppjøret 1992».

I St.prp. nr. 8 (1992–93) kap. 4.5.4 heter det: «Regjeringen foreslår derfor at en legger om jordbruksforhandlingene og stortingsproposisjonen slik at stortingsbehandlingen så langt som mulig blir basert på mål- og rammestyring utfra visse normer for resultatkontroll. Dette vil i større grad gi Stortinget mulighet til å ta stilling til forslag om prinsipper og retningslinjer for landbrukspolitikken...». Videre står det i St.prp. nr. 8: (1992–93) «I stedet bør det legges opp til en mer omfattende resultatkontroll knyttet opp til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Her vil vektleggingen være avhengig av hvordan Stortinget vil prioritere de ulike mål for landbrukspolitikken framover».

Ved jordbruksoppgjøret i 1993 ble partene enige om framgangsmåten ved jordbruksoppgjøret (jf. St.prp. nr. 82 (1992–93) «Jordbruksoppgjøret 1993» kap. 2.4). Fase 1 skal omfatte rammespørsmål, priser, bevilgninger, viktige fordelingsprinsipper, fordeling av de viktigste inntektsgivende tiltak og bruk av LUF-midler. Fordelingen av inntektsgivende tiltak skal i fase 1 føres så langt at de økonomiske utslag for ulike produksjoner, distrikter og bruksgrupper kan beregnes. Videre skal prinsipielle endringer i virkemiddelbruken behandles i fase 1. Det gjelder spørsmål som er behandlet i arbeidsgrupper mellom partene og forslag til sammenslåing og større endringer i virkemidler som partene hver for seg fremmer.

Fase 2 skal omfatte videre detaljfordeling av bevilgningene, samt regelverk som Landbruksdepartementet fastsetter etter samråd med organisasjonene og andre spørsmål som ikke er avklart i fase 1.

Som grunnlag for forhandlingene i fase 1 og fase 2, er det lagt opp til en mer omfattende resultatkontroll knyttet opp til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Oppgaven med å skaffe materialet til resultatkontrollen er ifølge St.prp. nr. 82 (1992–93) «Jordbruksoppgjøret 1993», gitt til Budsjettnemnda for jordbruket. Under protokollen fra forhandlingsmøtet mellom Staten og Norges Bondelag 8. mai 1993 er følgende angitt:

«Partene forutsetter videre at Budsjettnemnda for jordbruket til hvert jordbruksoppgjør utarbeider et materiale som grunnlag for resultatkontroll ut fra de mål og retningslinjer som Stortinget fastlegger Jf. St.prp. nr. 8 (1992–93) side 33–34 og Innst. S.nr. 92 (1992–93) side 30–31 og 47. Materialet skal angi utviklingen på sentrale områder som priser, kostnader, inntekter, investeringer, bruk av innsatsfaktorer, arealbruk, produksjon, miljø og ressursvern, distriktpolitikk, sysselsetting, likestilling mm.»

Nemnda har hatt som utgangspunkt at resultatkontrollen bør være enkel og oversiktlig, dvs. at den bør ha et rimelig antall indikatorer og ikke være for detaljert i geografisk oppdeling. På den andre siden har nemnda sett at det både i den politiske behandlingen og den administrative oppfølgingen av landbrukspolitikken også kan være behov for en detaljert resultatkontroll. Spesielt når det gjelder geografisk inndeling har nemnda sett den administrative inndeling, dvs. fylkesinndelingen, som viktig. Dette skyldes at den politiske og administrative behandling og oppfølging lokalt, ofte skjer på dette nivå. Når fylkesinndelingen nyttes, får en imidlertid mange tall, og oversikten tapes lett. Nemnda har på denne bakgrunn valgt å dele resultatkontrollen i en oversiktsdel og en detaljert del. I oversiktsdelen er det gjennomgående gitt landstall og i noen grad landsdelstall. I den detaljerte delen presenteres hovedsakelig fylkestall ved siden av landsdelstall. Denne delen inneholder bare tabeller uten forklarende tekst.

Distriktpolitikken står sentralt. Nemnda har derfor valgt å presentere utviklingen i antall driftsenheter og i sysselsettingen også for kommuneklasser og virkeområder for distriktpolitiske virkemidler.

Bortsett fra oppgavene over inntektsutvikling på referansebrukene, er de regionale tallene innhentet utenfra, i første rekke fra Statistisk sentralbyrå og landbruksorganisasjonene.

2 MÅLSETNINGER OG RETNINGSLINJER FOR LANDBRUKSPOLITIKKEN

St.prp. nr. 8 (1992–1993) «Landbruk i utvikling. Om retningslinjer for landbrukspolitikken ... » gir prioriteringer og vektlegging for landbrukspolitikken:

- Retningslinjer for distriktpolitikken
- Retningslinjer for miljøpolitikken
- Produksjon, beredskap og matvaresikkerhet
- Retningslinjer for inntektspolitikken

Den samme inndelingen er fulgt nedenfor og hovedtrekkene i de ulike målsetningene og retningslinjene er referert.

St. meld. nr. 19 (1999–2000), Om norsk landbruk og matproduksjon, kom i desember 1999. St. meld. nr. 19 understreker forbrukerorienteringen gjennom hele matvarekjeden fram til forbruker. Ved siden av matvarer, legger meldinga vekt på de andre varene, tjenestene og fellesgodene landbruket produserer. Meldinga vektlegger et aktivt og bærekraftig landbruk i hele landet, og nødvendigheten av å bidra til inntektsmuligheter for den som vil og kan utnytte naturressursene til samfunnets beste. Miljø- og jordvern har en sentral plass knyttet til langsiktig ressursbruk. Meldinga behandles i Stortinget våren 2000.

2.1 Retningslinjer for distriktpolitikken

I retningslinjer for distriktpolitikken heter det i St.prp. nr. 8 (1992–93) blant annet: «*at den samlede distrikts- og landbrukspolitikken må bidra til utvikling av levedyktige distrikter og bygdesamfunn. Dette er en forutsetning for å nå målet om å opprettholde hovedtrekkene i*

bosettingsmønsteret, og for å sikre levekårene i ulike deler av landet. Et livskraftig landbruk vil spille en viktig rolle i denne sammenheng blant annet fordi:

- *hovedtyngden av jord- og skogsproduksjon er lokalisert til distriktene. Landbrukets sterke forankring i distrikts-Norge medfører at utviklingen i landbruket spiller en sentral rolle for den samlede bosetting og sysselsetting i disse områdene.*
- *landbruket har ledige ressurser, muligheter og behov for å skape ny virksomhet. Dette må utnyttes for å øke verdiskapningen, styrke næringsgrunnlaget og dermed grunnlaget for økt varig sysselsetting både i distriktene og i landet som helhet.*
- *et livskraftig og aktivt landbruk utgjør et viktig bidrag for å skape vilkår for trivsel og gode levekår i distriktene.*
- *et livskraftig landbruk i ulike deler av landet er en forutsetning for å ivareta vårt varierte landskapsbilde med sine kulturlandskapsverdier».*

I St.prp. nr. 8 (1992–93) legges det opp til en sterkere geografisk avgrensning av de distriktpolitiske virkemidlene innen landbrukspolitikken.

2.2 Retningslinjer for miljøpolitikken

Av St.prp. nr. 8 (1992–93) framgår blant annet følgende: «*Landbrukets viktigste miljøutfordringer er knyttet til:*

- *forsvarlig forvaltning av arealressursene*
- *bevaring av økologiske funksjoner og bevare truede arter og økosystemer*
- *bevaring og videreutvikling av kulturlandskap og opplevelsesverdier*
- *reduert erosjon og næringstap til vann og luft*
- *ivaretagelse av kulturminner og friluftsverdier».*

2.3 Produksjon, beredskap – matvaresikkerhet

Ifølge St.prp. nr. 8 (1992–93) er det ikke definert bestemte produksjonsmål for de enkelte produksjoner, og heller ikke arealmål totalt eller for de enkelte vekster. Ved drøftingen av St.prp. nr. 8 (1992–93) i landbrukskomiteen i Stortinget, uttalte komitemedlemmer som representerer et flertall i Stortinget: «*Disse medlemmene ser det som viktig at mest mulig av det dyrkede arealet er i produksjon også i framtiden. Matvaresikkerhet, miljøkrav og kravet til spredeareal tilsier at arealene blir vedlikeholdt, større vekt på produksjonsnøytrale virkemidler vil bidra til dette».*

I selvforsyningssammenheng skal det ifølge St.prp. nr. 8 (1992–93) legges mer vekt på å opprettholde selvforsyningsevnen enn en løpende selvforsyningsgrad på et bestemt nivå, da selvforsyningsevnen er et mer egnet mål for vurdering av beredskapsevnen. I følge St.prp. nr. 8 (1992–93) er det ikke grunnlag for store geografiske endringer i produksjonsfordelingen ut fra beredskapshensyn. Som en følge av dreiningen fra vektlegging av selvforsyningsgrad til selvforsyningsevne, legges det større vekt på å opprettholde produksjonspotensialet og omstillingsmulighetene i stedet for den løpende produksjonen. I forhold til matvaresikkerhet

er utvikling av et mer bærekraftig landbruk angitt som hovedstrategi. Dette må ha både et økonomisk og økologisk fundament.

2.4 Retningslinjer for inntektspolitikken

Etter St.prp. nr. 8 (1992–93) skal det ikke lenger opprettholdes et definert nivå for inntektsmålet i jordbruket. I stedet legges til rette for at jordbruket får en inntektsutvikling på linje med den øvrige befolkningen. En slik utvikling er betinget av kostnadseffektive investeringer, effektiv bruk av arbeidskraften, en aktiv omstilling til reduserte kostnader og tilpasning av produksjonen til markedet.

I Innst. S.nr. 92 (1992–93) sier flertallet at *«departementet legg opp til at inntektsmålsetjinga blir endra slik at folk i landbruket skal «kunne oppnå inntekter og levekår på linje med befolkningen for øvrig».* Flertallet er samdt i ei slik målsetjing som let seg realisere sjølv om ein oppbevar det operative målesystemet for nivåssammenligning med andre grupper».

2.5 Hovedsatsingsområder for landbrukspolitikken

Ifølge St.prp. nr. 8 (1992–93) er det satt opp som en hovedstrategi å skape et mer robust landbruk når det gjelder å møte nye utfordringer og større endringer i rammevilkår. Det er satt opp fire strategier for å nå dette målet:

- Økt konkurransekraft
- Redusert kostnadsnivå
- Utnyttelse og forvaltning av produksjonsressursene
- Næringsrettet landbrukspolitikk og målrettet virkemiddelbruk.

2.6 Oppbyggingen av resultatkontrollen

Nemnda har valgt å dele inn resultatkontrollen i følgende temaer:

- Produksjonsgrunnlag, produksjon og matvareforbruk
- Distriktspolitikk og sysselsetting
- Miljø- og ressursvern
- Inntekter
- Bruk av innsatsfaktorer - kostnadsutvikling
- Priser i primærproduksjon og omsetningsledd
- Likestilling

Samme inndeling følges både i del I og del II.

I årets resultatkontroll er det tatt med tall for årene 1985, 1990, 1995, 1997, 1998 og 1999 i de fleste tabeller for å få belyst utviklingen. I noen tilfeller, særlig der det ikke blir samlet inn data for hvert år, er det med tall også for andre år.

3 PRODUKSJONSGRUNNLAG, PRODUKSJON OG MATVAREFORBRUK

Norge har 2 dekar fulldyrka jord pr. innbygger. I europeisk sammenheng er dette lite. Om lag 3 prosent av landarealet er jordbruksareal. Klimatiske forhold legger samtidig begrensninger på avlingsutbyttet. Dette bidrar til at en betydelig del av matvarebehovet blir dekket med import. Blant annet dekkes alt sukker og en stor del av frukt,- og grønnsakforbruket av import. Totalt utgjør norsk produksjon 50–55 % av det totale innenlandske matvareforbruket i dag, regnet på energibasis.

I dette kapitlet er det gitt en oversikt over areal og arealutvikling, produksjon, forbruk, import og eksport av enkelte jordbruksprodukter og selvforsyningsgrad.

3.1 Areal og arealutvikling

I tabell 3.1 på neste side er fordelingen av jordbruksarealet i Nord-Norge, i Sør-Norge og for hele landet stilt opp. Tabellen inneholder dessuten beregnet antall dekar fulldyrka jord og jordbruksareal i drift i alt pr. innbygger. Tabell 3.2 viser årlig prosentvis endring for totalt jordbruksareal, fylldyrka areal og eng og beite for landsdelene.

Tabell 3.1 viser at jordbruksareal i drift, har hatt en økning på 8 prosent fra 1985 til 1999. Av tabell 3.2 framgår at det er økning i alle landsdeler. Arealet av åker og hage viser en nedgang, mens eng og beite øker. Det er mest fulldyrka jord på Østlandet og i Trøndelag. Den relative andelen av eng og beite er størst i Agder og Rogaland, på Vestlandet og i Nord-Norge. Andelen fulldyrka jord avtar gjennom hele perioden fra 1985 i alle landsdeler. Fra 1998 til 1999 er det en markert nedgang i arealet med fulldyrka jord. Tallene for 1990 til 1998 bygger på Statistisk sentralbyrås

utvalgstillinger, men 1999 tallene er foreløpige tall for den fullstendige jordbrukstellinga. De er derfor ikke helt sammenlignbare. Utvalget til de årlige utvalgstillingene ble gjort ut fra jordbrukstellinga i 1989, og vil nå revideres etter jordbrukstellinga i 1999. Nedgangen fra 1998 til 1999 fordeler seg derfor i realiteten over flere år bakover.

Tabell 3.1 Jordbruksarealet i Nord-Norge, Sør-Norge og landet. 1000 dekar

		1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Sør-Norge	Åker og hage	4 225	4 369	4 216	4 073	4 051	3 928
	Fulldyrka eng og beite	3 592	3 667	3 932	4 124	4 149	4 127
	Fulldyrka i alt	7 817	8 036	8 148	8 196	8 199	8 055
	Fulldyrka jord, daa/innbygger	2,13	2,13	2,13	2,09	2,07	2,02
	Annen eng og beite	901	1042	1 194	1 250	1 310	1 355
	Jordbruksareal i drift i alt	8 718	9 078	9 342	9 447	9 510	9 410
	Jordbruksareal, daa/innbygger	2,37	2,41	2,44	2,41	2,41	2,36
	Jordbruksareal ute av drift på bruk i drift		105	89	64	72	61
Nord-Norge	Åker og hage	82	76	87	67	83	62
	Fulldyrka eng og beite	685	689	721	757	744	757
	Fulldyrka i alt	767	765	807	823	827	818
	Fulldyrka jord, daa/innbygger	1,64	1,66	1,72	1,76	1,78	1,77
	Annen eng og beite	92	98	106	113	126	138
	Jordbruksareal i drift i alt	860	863	913	937	953	956
	Jordbruksareal, daa/innbygger	1,84	1,87	1,95	2,01	2,05	2,07
	Jordbruksareal ute av drift på bruk i drift		26	19	16	19	11
Hele landet	Åker og hage	4 307	4 445	4 303	4 139	4 134	3 990
	Fulldyrka eng og beite	4 277	4 357	4 653	4 881	4 892	4 883
	Fulldyrka i alt	8 585	8 802	8 955	9 020	9 026	8 873
	Fulldyrka jord, daa/innbygger	2,07	2,08	2,08	2,05	2,04	2,00
	Annen eng og beite	993	1 139	1 300	1 364	1 436	1 493
	Jordbruksareal i drift i alt	9 578	9 940	10 255	10 383	10 463	10 366
	Jordbruksareal, daa/innbygger	2,31	2,35	2,39	2,36	2,37	2,33
	Jordbruksareal ute av drift på bruk i drift		130	105	80	91	72

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999

For fylkesvis fordeling se del II tabell 1

Jordbruksarealet ute av drift viser en meget sterk nedgang mellom 1990 og 1999. I 1990 regnet en med 130 tusen dekar som ikke var i drift og i 1999 med 72 tusen dekar. Antall driftsenheter går også markert ned (tabell 3.3).

Tabell 3.2 Totalt jordbruksareal i drift fordelt på landsdeler. 1000 dekar

		1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Østlandet	Totalt areal	4 720	4 882	4 962	4 999	5 033	4 911	0,7	0,1
	Fulldyrka areal	4 514	4 645	4 682	4 695	4 700	4 580	0,6	-0,2
	% fulldyrka	96	95	94	94	93	93		
	Eng og beite	1 372	1 423	1 584	1 702	1 755	1 736	0,7	2,2
	% eng og beite	29	29	32	34	35	35		
Agder og Rogaland	Totalt areal	1 055	1 158	1 228	1 249	1 254	1 290	1,9	1,2
	Fulldyrka areal	761	803	833	844	845	838	1,1	0,5
	% fulldyrka	72	69	68	68	67	65		
	Eng og beite	869	962	1 046	1 084	1 099	1 143	2,0	1,9
	% eng og beite	82	83	85	87	88	89		
Vestlandet	Totalt areal	1 436	1 476	1 539	1 559	1 574	1 561	0,6	0,6
	Fulldyrka areal	1 103	1 106	1 127	1 132	1 130	1 118	0,1	0,1
	% fulldyrka	77	75	73	73	72	72		
	Eng og beite	1 334	1 381	1 467	1 494	1 511	1 500	0,7	0,9
	% eng og beite	93	94	95	96	96	96		
Trøndelag	Totalt areal	1 508	1 562	1 613	1 640	1 649	1 647	0,7	0,6
	Fulldyrka areal	1 439	1 482	1 507	1 525	1 524	1 519	0,6	0,3
	% fulldyrka	95	95	93	93	92	92		
	Eng og beite	918	943	1 029	1 094	1 094	1 101	0,5	1,7
	% eng og beite	61	60	64	67	66	67		
Nord-Norge	Totalt areal	860	863	913	937	953	956	0,1	1,1
	Fulldyrka areal	767	765	807	823	827	818	-0,1	0,7
	% fulldyrka	89	89	88	88	87	86		
	Eng og beite	777	787	827	870	870	895	0,2	1,4
	% eng og beite	90	91	91	93	91	94		
Hele landet	Totalt areal	9 578	9 941	10 255	10 383	10 463	10 366	0,7	0,5
	Fulldyrka areal	8 585	8 802	8 955	9 020	9 026	8 873	0,5	0,1
	% fulldyrka	90	89	87	87	86	86		
	Eng og beite	5 270	5 496	5 952	6 244	6 329	6 376	0,8	1,7
	% eng og beite	55	55	58	60	60	62		

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 1

Arealendringen kan skyldes flere forhold. Det blir trolig registrert større areal enn tidligere i tilskuddsstatistikken. Det skyldes blant annet at virkemiddelsystemet er lagt om fra produksjonsavhengige tilskuddsordninger (pristilskudd) til arealavhengige (produksjonsuavhengige) tilskudd. Areal- og kulturlandskapstillegget for grovfôr ble innført i 1989. Det innebærer at det er mer lønnsomt å ta i bruk marginalt areal som tidligere hadde liten produksjonsmessig og økonomisk

betydning. Det er krav til spredeareal, og bestemmelsen om beitepåbud fra 1997 må en også regne med at bidrar til større arealbehov og derved en arealøkning. Et større areal innebærer ikke nødvendigvis en tilsvarende større produksjon.

Tallene for nydyrking uten tilskudd er revidert utfra utvalgstillingene i 1997. Tellingene viste et nydyrka areal på totalt 44 000 dekar i perioden 1994 til 1996, og er høyere enn tidligere antatt. Det er tillatt omdisponert til annet enn jordbruksformål om lag 12 tusen dekar de senere årene.

3.2 Strukturutvikling i noen produksjoner

Det er skjedd omfattende endringer i antall og størrelse av driftsenhetene og i sammensetningen av produksjonene de seneste årene. Nedenfor er det vist tall for driftsenheter og forskjellige produksjoner.

Tabell 3.3 Totalt antall driftsenheter med areal og leid areal pr. driftsenhet

Totalt antall Driftsenheter		1985 ¹⁾	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Arealgruppe	5-50	41 838	33 319	23 862	20 811	19 809	15 053	-4,5	-8,4
	%	40	35	29	26	26	21		
	50-100	28 900	24 354	20 120	18 961	18 128	16 546	-3,4	-4,2
	%	27	25	24	24	23	23		
	100-200	24 536	25 504	24 705	24 257	23 994	22 201	0,8	-1,5
	%	23	27	30	31	31	31		
	200-300	6 345	8 260	9 230	9 470	9 645	10 337	5,4	2,5
	%	6	9	11	12	12	15		
	300-500	2 772	3 207	4 087	4 503	4 757	5 260	3,0	5,7
	%	3	3	5	6	6	7		
	> 500	718	957	1 214	1 259	1 312	1 572	5,9	5,7
	%	1	1	1	2	2	2		
Alle driftsenheter		105 109	95 601	83 218	79 261	77 645	70 969	-1,9	-3,3
1000 daa		9 578	9 940	10 255	10 383	10 463	10 366	0,7	0,5
Daa/driftsenhet		91	104	123	131	135	146	2,7	3,7
Leid areal, 1000 daa			2 256	2 410	2 519	2 566			
Leid areal/driftsenhet			24	29	32	33			

* Foreløpige tall

1) BFJ regner totalt antall på ca 109 000 bruk i 1985, med basis i de fullstendige tellingene i 1979 og 1989

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999

For fylkesvis fordeling se del II tabell 5a for antall driftsenheter og tabell 2 for leid areal

En driftsenhet kan være representert med flere produksjoner. En kan derfor ikke summere driftsenhetene med de ulike produksjonene og komme fram til et riktig tall for totalt antall driftsenheter. Det er i den fullstendige landbrukstellinga i 1999 vel 350 samdrifter. Det er husdyrbruk hvor samdriften ikke har noe eget areal, og

samdriften er derfor henført til de bruk som inngår i samdriften, og ikke som en egen enhet. Tabell 3.3 nedenfor viser endringer i det totale antall driftsenheter. Det er nedgang i antall for de mindre driftsenhetene og en økning for de større. De minste driftsenhetene har sterkest prosentvis årlig nedgang, men for perioden fra 1990 til 1999 går antall driftsenheter i størrelsesgruppen 100 til 200 dekar også ned.

På grunnlag av resultatene av de fullstendige tellingene i 1979 og 1989 har BFJ i sine arbeidsforbruksberegninger justert opp brukstallserien for perioden 1979–1989 i forhold til SSBs oppgaver fra utvalgstillingene. For 1985 er det derfor regnet med ca 109 000 bruk i stedet for 105 000 bruk i utvalgstillingene. Oppjusteringen gjelder i første rekke de minste brukene. For denne bruksstørrelsen kan det derfor ha vært en sterkere nedgang i antall bruk enn hva som går fram av tabellen. Det vil kunne være tilfellet også for jordbrukstallinga i 1999, at den ikke er helt sammenlignbar med utvalgstillingene årene før, og at det derved blir brudd i serien.

Antall dekar pr. driftsenhet øker gjennom hele perioden fra 1985. Det har sammenheng med at antallet driftsenheter avtar. Arealet på driftsenhetene som går ut av drift, kan enten gå helt ut av jordbruksdrift eller overtas av andre driftsenheter ved salg eller utleie. Tabell 3.3 viser at utleid areal øker, og at leid areal pr. driftsenhet har økt. Andelen av leid areal er høyest i Nord-Norge når en ser på landsdelene. Variasjonen mellom fylkene er imidlertid betydelig og i tillegg til de tre nordligste fylkene har Telemark, Agderfylkene og Møre og Romsdal mye utleid jord. De fylkene med minst utleid areal er Rogaland, Sogn og Fjordane og Nord-Trøndelag.

Tabell 3.4 nedenfor viser endringer i antall driftsenheter med korn og oljevekster. Antall driftsenheter med korn har hatt en nedgang på 37 prosent fra 1985 til 1999. Samtidig har kornarealet vært nokså stabilt med en nedgang på under 4 prosent, og kornarealet pr. driftsenhet har økt fra litt under 100 dekar til vel 150 dekar. Det er de minste driftsenhetene med korn som har hatt den største prosentvise årlige nedgangen. I perioden 1990 til 1999 har antallet driftsenheter gått ned for alle størrelsesgrupper under 300 dekar. De største driftsenhetene over 300 dekar, har økt både relativt sett og i totalt antall.

Tallene for 1998 i tabell 3.4 bygger på Statistisk sentralbyrås utvalgstillinger med tillegg for bruk under 5 dekar, mens tall for 1999 er foreløpige tall fra jordbrukstallinga. De er derfor ikke helt sammenlignbare. En eventuell justering av tillegget i areal av korn og oljevekster for små bruk for årene før 1998 kan være aktuell, når de endelige tall for jordbrukstallingene foreligger.

Tabell 3.4 Antall driftsenheter med korn etter driftsomfang

Antall driftsenheter med korn og oljevekster		1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Arealgruppe	< 20	6 307	4 298	2 319	1 901	1 834	1 419	-7,4	-11,6
	%	18	13	9	8	8	6		
	20-50	8 397	7 486	4 881	4 276	4 084	3 826	-2,3	-7,2
	%	24	23	19	18	17	17		
	50-100	8 473	7 905	6 363	5 773	5 542	5 224	-1,4	-4,5
	%	24	24	24	24	24	24		
	100-200	7 366	7 565	6 918	6 564	6 482	6 139	0,5	-2,3
	%	21	23	27	27	28	28		
	200-300	2 663	2 802	2 877	2 775	2 809	2 786	1,0	-0,1
	%	8	9	11	12	12	13		
	300-400	1 066	1 247	1 353	1 334	1 336	1 312	3,2	0,6
	%	3	4	5	6	6	6		
	> 400	908	1 096	1 280	1 362	1 436	1 462	3,8	3,3
	%	3	3	5	6	6	7		
Antall driftsenheter		35 180	32 399	25 991	23 985	23 523	22 168	-1,6	-4,1
1000 daa		3 479	3 619	3 492	3 397	3 420	3 343 ¹⁾	0,8	-0,9
Daa/driftsenheter		98,9	111,7	134,4	141,6	145,4	150,8	2,5	3,4

* Foreløpige tall

1) Det er brudd i serien fra utvalgstillinga i 1998 til jordbrukstellingas foreløpige resultater i 1999

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3a

Tabell 3.5 nedenfor viser antall driftsenheter og arealet av poteter og grønnsaker på friland. Antall driftsenheter med poteter på arealer under 50 dekar har gått ned i hele perioden fra 1985. Det har vært størst prosentvise årlig nedgang for de minste driftsenhetene. For driftsenheter med mer enn 50 dekar poteter har det vært en økning i antallet fram til 1997 og en nedgang de to siste årene. Totalt sett har antall driftsenheter med poteter avtatt med 75 prosent siden 1985. Potetarealet har vært mer stabilt. Det avtok med 3,5 prosent i perioden fra 1985 til 1997, mens de to siste årene også har hatt en betydelig nedgang i areal, på vel 17 prosent. Antall dekar pr. bruk er mer enn tredoblet fra 1985 til 1999.

Arealet av grønnsaker på friland har gått ned med 3 prosent samtidig som antall driftsenheter med disse produksjonene har gått ned med 70 prosent fra 1985 til 1999. Arealet har hatt en noe ugjevn utvikling, mens antall driftsenheter har gått ned hele tiden. Det gjennomsnittlige grønnsakarealet er økt fra 9 til 29 dekar pr. driftsenhet. Det er en nedgang i antall produsenter i alle størrelsesgrupper unntatt gruppen med over 50 dekar grønnsaker, der antallet har økt fra 1990 til 1999. Relativt sett har denne gruppen med produsenter økt. For de minste produsentene

med under 2 dekar er den relative andelen avtatt til drøyt tredelen, men de utgjør likevel så mye som 18 prosent av det totale antall driftsenheter med grønnsaker. Bortsett fra de største og den minste arealgruppen, er andelen av produsenter i hver gruppe nokså stabil.

Tabell 3.5 Antall driftsenheter med poteter og grønnsaker på friland etter driftsomfang

Antall driftsenheter med		1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
poteter	< 5	35 941	23 451	11 995	9 888	9 233	7 279	-8,2	-12,2
	%	86	82	75	73	74	71		
	5-9	1 864	1 345	866	738	644	526	-6,3	-9,9
	%	4	5	5	5	5	5		
	10-19	1 360	1 212	808	725	633	548	-2,3	-8,4
	%	3	4	5	5	5	5		
	20-49	1 594	1 502	1 186	1 090	989	871	-1,2	-5,9
	%	4	5	7	8	8	9		
	> 50	798	1 038	1 173	1 181	1 061	1 009	5,4	-0,3
%	2	4	7	9	8	10			
Antall driftsenheter		41 557	28 548	16 028	13 622	12 560	10 233	-7,2	-10,8
Antall daa		186 093	189 071	179 803	179 463	162 878	148 634	0,3	-2,6
Daa/driftsenheter		4,5	6,6	11,2	13,2	13,0	14,5	8,1	9,1
grønnsaker på friland	< 2	3 375	2 196	744	590	557	365	-8,2	-18,1
	%	49	43	26	25	25	18		
	2-5	1 119	919	493	374	324	317	-3,9	-11,2
	%	16	18	17	16	15	15		
	5-10	788	596	399	339	279	255	-5,4	-9,0
	%	11	12	14	14	13	12		
	10-20	725	594	443	342	314	288	-3,9	-7,7
	%	10	12	16	14	14	14		
	20-50	684	538	523	477	461	474	-4,7	-1,4
%	10	11	18	20	21	23			
> 50	247	221	247	253	259	376	-2,2	6,1	
%	4	4	9	11	12	18			
Antall driftsenhet		6 938	5 064	2 849	2 375	2 194	2 075	-6,1	-9,4
Antall daa		61 715	52 579	51 621	49 220	49 407	59 896	-3,2	1,5
Daa/driftsenhet		8,9	10,4	18,1	20,7	22,5	28,9	3,1	12,0

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3b for poteter og tabell 3c for grønnsaker

Tabell 3.6 ovenfor viser sammensetningen av de grovfôrbaserte husdyrproduksjonene, ku og sau, fra 1985 til 1999. Tallene for antall kyr inkluderer

ammeku, hvor antall besetninger inngår i antall driftsenheter med ku uten melkeproduksjon.

Tabell 3.6 Antall driftsenheter med ku og sau etter driftsomsfang

Antall driftsenheter med		1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
ku,	1-4	5 228	3 183	2 694	2 478	2 360	2 227	-9,4	-3,9
inkludert ammeku	%	16	11	9	9	9	8		
	5-9	10 005	8 829	8 426	7 685	7 308	6 462	-2,5	-3,4
	%	30	30	30	28	27	25		
	10-14	9 279	9 728	9 465	9 100	8 897	8 281	0,9	-1,8
	%	28	33	33	33	33	31		
	15-19	5 510	5 059	5 025	5 226	5 212	5 376	-1,7	0,7
	%	16	17	18	19	19	20		
	20-29	2 703	2 100	2 313	2 629	2 843	3 178	-4,9	4,7
	%	8	7	8	9	10	12		
	30-50	615	405	470	566	668	744	-8,0	7,0
	%	2	1	2	2	2	3		
	> 50	74	49	69	81	87	107	-7,9	9,1
		0	0	0	0	0	0		
Antall driftsenheter		33 414	29 353	28 462	27 765	27 375	26 375	-2,6	-1,2
Antall kyr		375 987	337 622	338 272	343 730	347 701	348 772	-2,1	0,4
Kyr/driftsenhet		11,3	11,5	11,9	12,4	12,7	13,2	0,4	1,6
Bruk uten melkeprod.			1 549	2 907	2 610	3 083	3 784		10,4
vinterfôra sau	1-19		11 640	8 710	7 891	7 027	6 176		-6,8
	%		42	33	31	30	28		
	20-49		10 878	10 720	10 231	9 503	9 043		-2,0
	%		39	40	40	41	41		
	50-99		4 391	5 466	5 656	5 367	5 110		1,7
	%		16	21	22	23	23		
	> 100		1 119	1 583	1 658	1 512	1 673		4,6
	%		4	6	7	6	8		
Antall driftsenheter			28 028	26 479	25 436	23 409	22 002		-2,7
1000 sau			897	1 011	997	941	947		0,6
Sauer/driftsenhet			32,0	38,2	39,2	40,2	43,0		3,4

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere for ku, utvalgstillingene for sau, 1999 jordbrukstellinga

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3d for ku og tabell 3e for sau

Antall driftsenheter med ku har gått ned i hele perioden, til sammen med 20 prosent fra 1985 til 1999. Nedgangen i antall kyr er på 7 prosent i samme tidsrom, men med en økning i antall kyr fra 1990. Det gir en økning i antall kyr pr. driftsenhet fra 11,3 i 1985 til 13,2 i 1999. Antall besetninger er redusert mest i de minste størrelsesgruppene. Fra 1985 til 1990 avtok også antall store besetninger, mens det i perioden fra 1990 til 1999 har vært en økning i alle størrelsesgrupper med over 15 kyr.

Antall driftsenheter med sau har gått ned hele tiden fra 1985 til 1999 med i alt 20 prosent. Tallet på sauer var størst i 1995 og har gått ned siden. Antall sau pr. driftsenhet holdt seg på rundt 40 dyr i gjennomsnitt pr. besetning de siste årene og økt til 43 i 1999. Den relative andelen av besetninger opp til 20 dyr har avtatt i hele tidsrommet, mens besetninger over 50 dyr har økt sin relative andel.

Tabell 3.7 nedenfor viser sammensetningen av de kraftfôrkrevende husdyrproduksjonene, smågris- og eggproduksjon, fra 1985 til 1999. Antall driftsenheter med purker er halvert fra 1985 til 1999, mens antall purker har økt med 2,5 prosent. Det er en nedgang fra 1985 til 1998 på 6,5 prosent og en økning på 8,9 prosent fra 1998 til 1999. Det medfører at besetningene har økt fra 12,7 til 26,4 griser i gjennomsnitt. Antall bruk med purker er redusert i alle størrelsesgrupper med unntak av de største besetningene med over 30 dyr. De største besetningene har økt i antall gjennom hele perioden og den relative andelen er gått fra 8 prosent i 1985 til 32 prosent i 1999.

Antall driftsenheter med høner er mer enn halvert i tidsrommet 1985 til 1999, antall høner er samtidig gått ned 22 prosent og antall høner pr. driftsenhet er økt med mer enn 60 prosent. Den årlige prosentvise reduksjonen er størst blant de minste besetningene i tidsrommet 1985 til 1990. I denne perioden var det besetningsstørrelser med mellom 2000 og 5000 som økte i antall, og fra 1990 til 1995 besetninger med mer enn 5000 høner som økte i antall. I den siste perioden avtok besetninger med mellom 100 og 1000 høner sterkest i antall. Besetninger med mindre enn 100 høner har hatt et stabilt antall og økt sin relative andel siden 1990.

Tabell 3.7 Antall driftsenheter med avlsgris og høner etter driftsomfang

Antall driftsenheter Med		1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Gris,	1-4	2 152	1 084	910	763	652	623	-12,8	-6,0
purker og	%	29	21	20	18	17	17		
ungpurker	5-9	1 589	904	769	671	604	496	-10,7	-6,5
	%	21	18	17	16	16	14		
	10-14	1 157	774	657	568	466	446	-7,7	-5,9
	%	16	15	14	13	12	12		
	15-19	818	566	507	434	395	332	-7,1	-5,8
	%	11	11	11	10	10	9		
	20-29	1 072	923	834	760	673	600	-2,9	-4,7
	%	14	18	18	18	17	16		
	> 30	627	803	941	1 038	1 077	1 171	5,1	4,3
	%	8	16	20	25	28	32		
Antall bruk		7 415	5 054	4 618	4 234	3 867	3 668	-7,4	-3,5
Antall purker		94 442	88 165	88 656	90 257	88 328	96 798	-1,4	1,0
Purker/driftsenhet		12,7	17,4	19,2	21,3	22,8	26,4	6,5	4,7
Høner	1-99	5 342	2 887	2 605	2 637	2 620	2 702	-11,6	-0,7
	%	63	54	57	62	64	67		
	100-499	1 170	554	314	228	196	164	-13,9	-12,7
	%	14	10	7	5	5	4		
	500-999	575	394	287	236	201	153	-7,3	-10,0
	%	7	7	6	6	5	4		
	1000-1999	688	643	580	465	457	397	-1,3	-5,2
	%	8	12	13	11	11	10		
	2000-4999	610	751	739	550	499	474	4,2	-5,0
	%	7	14	16	13	12	12		
	> 5000	86	77	84	121	133	155	-2,2	8,1
	%	1	1	2	3	3	4		
Antall driftsenheter		8 471	5 306	4 609	4 237	4 106	4 045	-8,9	-3,0
1000 høner		4 101	3 900	3 656	3 240	3 206	3 181	-1,0	-2,2
Høner/driftsenhet		484,1	735,0	793,3	764,7	780,8	786,5	8,7	0,8

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3f for gris og tabell 3g for høner

3.3 Produksjon

3.3.1 Oversikt over samlede produserte mengder

I St. prp. Nr. 8 (1992–93) «Landbruk i utvikling» er det pekt på at dagens regionale fordeling av matproduksjonen i Norge er gunstig, både ut fra forsyningshensyn og med tanke på å utnytte de samlede jordbruksressursene best mulig.

Tabell 3.8a og b illustrerer hvordan den norske jordbruksproduksjonen fordeler seg mellom regionene.

Tabell 3.8a Produksjon av kjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

	1986	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
							1986-90	1990-99
<i>Storfe kjøtt</i>								
Østlandet	20,2	21,1	21,7	23,8	24,9	27,1	1,1	2,8
Agder/Rogaland	14,5	15,9	17,5	18,4	18,7	19,1	2,2	2,1
Vestlandet	17,2	18,8	19,0	19,5	19,7	20,4	2,2	0,9
Trøndelag	14,9	16,8	17,4	17,9	18,7	19,8	3,1	1,8
Nord-Norge	6,6	7,9	8,4	8,4	8,7	9,0	4,8	1,4
<i>Landet</i>	<i>73,5</i>	<i>80,5</i>	<i>84,0</i>	<i>87,9</i>	<i>90,7</i>	<i>95,4</i>	<i>2,3</i>	<i>1,9</i>
<i>Svine kjøtt</i>								
Østlandet	37,5	38,1	44,4	49,4	49,9	50,8	0,4	3,2
Agder/Rogaland	21,8	20,1	22,9	25,3	25,4	26,5	-1,9	3,1
Vestlandet	7,0	6,5	6,2	6,3	6,1	6,1	-1,8	-0,7
Trøndelag	15,9	15,5	17,9	19,2	19,3	20,1	-0,8	3,0
Nord-Norge	2,3	2,4	3,6	4,4	4,7	4,9	1,7	8,2
<i>Landet</i>	<i>84,8</i>	<i>82,6</i>	<i>95,0</i>	<i>104,5</i>	<i>105,5</i>	<i>108,4</i>	<i>-0,7</i>	<i>3,1</i>
<i>Saue- og lammekjøtt</i>								
Østlandet	6,4	5,7	6,2	6,4	6,2	6,2	-2,6	0,9
Agder/Rogaland	5,2	4,9	5,7	5,2	5,1	5,1	-1,3	0,4
Vestlandet	6,4	6,3	6,8	6,6	6,0	6,0	-0,3	-0,4
Trøndelag	2,2	2,2	2,2	2,2	2,1	2,1	-0,7	-0,5
Nord-Norge	3,1	3,3	3,8	3,8	3,5	3,2	1,5	-0,3
<i>Landet</i>	<i>23,2</i>	<i>22,3</i>	<i>24,8</i>	<i>24,2</i>	<i>23,0</i>	<i>22,6</i>	<i>-0,9</i>	<i>0,1</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk Sentralbyrå

For fylkesvis fordeling se del II, tabellene 4a-h

Tabell 3.8b Produksjon av korn, potet, kumelk, kjøtt og egg fordelt på regioner. Millioner kg (millioner liter)

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
							1985-90	1990-99
<i>Korn¹⁾</i>								
Østlandet	1 107,9	1 387,4	1 096,5	1 120,9	1 199,7	1 122,3	4,6	-2,3
Agder/Rogaland	23,5	24,6	20,4	18,3	17,8	21,6	0,9	-1,4
Vestlandet	4,6	15,1	4,8	4,7	3,5	4,4	26,8	-12,8
Trøndelag	130,2	146,2	104,8	146,2	136,0	153,5	2,3	0,5
Nord-Norge	0,0	1,2	0,3	0,5	0,6	0,8		-5,0
<i>Landet</i>	<i>1 268,2</i>	<i>1 567,8</i>	<i>1 226,9</i>	<i>1 290,5</i>	<i>1 357,7</i>	<i>1 302,6</i>	<i>4,3</i>	<i>-2,0</i>
<i>Potet¹⁾</i>								
Østlandet	273,7	335,9	283,7	339,9	326,0		4,2	
Agder/Rogaland	58,4	48,2	40,3	41,4	29,3		-3,8	
Vestlandet	23,2	20,2	13,5	12,0	10,7		-2,7	
Trøndelag	67,3	61,9	54,8	62,9	56,4		-1,7	
Nord-Norge	17,6	20,4	7,8	14,5	14,8		3,0	
<i>Landet</i>	<i>440,1</i>	<i>486,6</i>	<i>399,8</i>	<i>470,8</i>	<i>437,2</i>		<i>2,0</i>	
<i>Fjørfe kjøtt²⁾</i>								
Østlandet	9,0	13,0	18,9	21,9	20,4	24,4	7,6	7,3
Agder/Rogaland	2,2	2,9	3,5	4,4	4,1	5,3	6,1	7,0
Vestlandet	0,5	1,3	1,7	1,6	1,5	1,3	20,0	0,1
Trøndelag	0,6	2,4	4,5	5,5	5,3	5,5	31,0	9,4
Nord-Norge	0,1	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	
<i>Landet</i>	<i>12,5</i>	<i>19,8</i>	<i>28,6</i>	<i>33,4</i>	<i>31,4</i>	<i>36,5</i>	<i>9,7</i>	<i>7,0</i>
<i>Egg²⁾</i>								
Østlandet	20,9	19,4	19,3	20,5	22,1	22,3	-1,4	1,5
Agder/Rogaland	19,3	16,6	17,2	15,5	14,8	14,9	-3,0	-1,2
Vestlandet	8,3	7,3	6,8	5,1	4,7	5,0	-2,3	-4,1
Trøndelag	3,4	3,5	3,6	3,4	3,8	4,5	0,6	2,6
Nord-Norge	2,4	2,8	2,5	2,1	2,3	1,9	2,7	-4,2
<i>Landet</i>	<i>54,3</i>	<i>49,8</i>	<i>49,3</i>	<i>46,7</i>	<i>47,6</i>	<i>48,5</i>	<i>-1,7</i>	<i>-0,3</i>
<i>Kumelk³⁾</i>								
Østlandet	481,6	466,0	430,1	422,8	422,1	423,5	-0,7	-1,1
Agder/Rogaland	368,2	367,6	346,3	343,6	342,9	318,4	0,0	-1,6
Vestlandet	403,9	426,2	398,3	386,1	380,1	385,1	1,1	-1,1
Trøndelag	378,8	378,9	355,2	351,6	349,4	347,9	0,0	-0,9
Nord-Norge	184,3	202,2	182,4	177,7	176,7	172,4	1,9	-1,8
<i>Landet</i>	<i>1 816,7</i>	<i>1 840,9</i>	<i>1 712,2</i>	<i>1 683,2</i>	<i>1 671,2</i>	<i>1 647,3</i>	<i>0,3</i>	<i>-1,2</i>

* Foreløpige tall

1) Kilde: Statistisk Sentralbyrå, 1999-tall for poteter settes inn senere

2) Kilde: Totalkalkylen for jordbruket. Fordeling mellom landsdelene på grunnlag av dyretall ved søknad om produksjonstillegg (gjelder egg) og SSBs statistikk fra Kjøttkontrollen (fjørfe kjøtt)

3) Kilde: Norske meierier og Omsetningsrådet

Tabell 3.8a og b viser at produksjonen av alle kjøttslag bortsett fra sau og lam økte fra 1998 til 1999. Størst økning var det for fjørfekjøtt. Dette er i samsvar med trenden for hele perioden tabellene omfatter. Levert melkemengde gikk totalt tilbake med 1,4 prosent, alt vesentlig på grunn av reduksjonen i Agder/Rogaland-regionen.

Tabell 3.9a Produksjon av kjøtt fordelt på regioner. Kg pr. innbygger

	1986	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Storfekjøtt</i>						
Østlandet	10,1	10,2	10,2	11,1	11,5	12,4
Agder/Rogaland	26,2	27,5	29,0	30,0	30,2	30,5
Vestlandet	23,3	24,9	24,7	25,1	25,3	26,0
Trøndelag	39,9	44,6	45,4	46,3	48,4	51,1
Nord-Norge	14,1	17,3	17,9	18,0	18,8	19,5
<i>Landet</i>	<i>17,7</i>	<i>19,0</i>	<i>19,3</i>	<i>20,0</i>	<i>20,5</i>	<i>21,5</i>
<i>Svinekjøtt</i>						
Østlandet	18,7	18,5	20,9	23,0	23,0	23,2
Agder/Rogaland	39,3	34,9	37,9	41,3	41,1	42,4
Vestlandet	9,4	8,6	8,0	8,0	7,9	7,8
Trøndelag	42,7	41,0	46,6	49,9	50,0	51,9
Nord-Norge	4,8	5,2	7,7	9,3	10,0	10,6
<i>Landet</i>	<i>20,5</i>	<i>19,5</i>	<i>21,8</i>	<i>23,8</i>	<i>23,9</i>	<i>24,4</i>
<i>Sau- og lammekjøtt</i>						
Østlandet	3,2	2,8	2,9	3,0	2,8	2,9
Agder/Rogaland	9,3	8,5	9,4	8,5	8,3	8,1
Vestlandet	8,6	8,3	8,9	8,5	7,7	7,7
Trøndelag	6,0	5,8	5,7	5,7	5,5	5,4
Nord-Norge	6,6	7,1	8,2	8,1	7,6	6,9
<i>Landet</i>	<i>5,6</i>	<i>5,3</i>	<i>5,7</i>	<i>5,5</i>	<i>5,2</i>	<i>5,1</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk Sentralbyrå

Storfe- og svinekjøttproduksjonen pr. innbygger har med få unntak økt gjennom hele perioden i alle landsdeler. Sau- og lammekjøtt har endret seg lite og for fjørfekjøtt har det med få unntak vært en økning fra år til år. Eggproduksjonen pr. innbygger har i hovedsak vært stabil eller svakt avtagende, mens melkeproduksjonen har gått ned i alle landsdeler. Kornproduksjonen er konsentrert om Østlandet og Trøndelag og varierer fra år til år.

Tabell 3.9b Produksjon av korn, potet, kumelk, kjøtt og egg fordelt på regioner. Kg (liter) pr. innbygger

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Korn¹⁾</i>						
Østlandet	551,3	671,9	516,7	521,1	552,7	512,9
Agder/Rogaland	42,4	42,7	33,8	29,9	28,8	34,6
Vestlandet	6,2	20,0	6,2	6,1	4,5	5,6
Trøndelag	348,8	387,6	273,0	379,2	352,4	396,0
Nord-Norge	0,0	2,6	0,6	1,1	1,3	1,6
<i>Landet</i>	<i>305,9</i>	<i>370,4</i>	<i>282,1</i>	<i>293,8</i>	<i>307,3</i>	<i>293,0</i>
<i>Potet¹⁾</i>						
Østlandet	136,2	162,7	133,7	158,0	150,2	
Agder/Rogaland	105,4	83,6	66,8	67,6	47,4	
Vestlandet	31,3	26,8	17,5	15,5	13,7	
Trøndelag	180,3	164,1	142,8	163,2	146,1	
Nord-Norge	37,7	44,3	16,6	31,0	31,9	
<i>Landet</i>	<i>106,2</i>	<i>115,0</i>	<i>91,9</i>	<i>107,2</i>	<i>99,0</i>	
<i>Fjørfekjøtt²⁾</i>						
Østlandet	4,5	6,3	8,9	10,2	9,4	11,2
Agder/Rogaland	3,9	5,1	5,8	7,2	6,7	8,5
Vestlandet	0,7	1,7	2,2	2,1	2,0	1,6
Trøndelag	1,7	6,5	11,7	14,3	13,7	14,1
Nord-Norge	0,3	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>Landet</i>	<i>3,0</i>	<i>4,7</i>	<i>6,6</i>	<i>7,6</i>	<i>7,1</i>	<i>8,2</i>
<i>Egg²⁾</i>						
Østlandet	10,4	9,4	9,1	9,5	10,2	10,2
Agder/Rogaland	34,9	28,9	28,5	25,4	23,9	23,8
Vestlandet	11,1	9,7	8,8	6,6	6,1	6,4
Trøndelag	9,2	9,4	9,3	8,9	9,8	11,5
Nord-Norge	5,2	6,1	5,2	4,4	4,9	4,1
<i>Landet</i>	<i>13,1</i>	<i>11,8</i>	<i>11,3</i>	<i>10,6</i>	<i>10,8</i>	<i>10,9</i>
<i>Kumelk³⁾</i>						
Østlandet	239,6	225,7	202,7	196,6	194,5	193,6
Agder/Rogaland	664,3	637,5	573,8	560,9	554,8	509,8
Vestlandet	544,9	565,2	517,1	497,2	488,2	492,4
Trøndelag	1 014,7	1 004,5	925,4	912,0	905,3	897,5
Nord-Norge	394,3	439,3	389,2	380,5	380,5	372,5
<i>Landet</i>	<i>438,2</i>	<i>434,9</i>	<i>393,8</i>	<i>383,2</i>	<i>378,3</i>	<i>370,6</i>

* Foreløpige tall

1) Kilde: Statistisk Sentralbyrå, 1999-tall for poteter settes inn senere

2) Kilde: Totalkalkylen for jordbruket. Fordeling mellom landsdelene på grunnlag av dyretall ved søknad om produksjonstillegg (gjelder egg) og SSBs statistikk fra Kjøttkontrollen (fjørfekjøtt)

3) Kilde: Norske meierier og Omsetningsrådet

3.3.2 Økologisk jordbruk

I 1991 innførte norske myndigheter en tilskuddsordning for jordbruksareal som drives økologisk. Ordningen omfatter både areal som er under omlegging til økologisk drift, og det arealet som allerede er omlagt. Debio er kontroll- og godkjenningsinstans. Myndighetene har gitt signaler om at det er ønskelig med økt utbredelse av økologisk jordbruksproduksjon her i landet. Tabell 3.10 viser hvordan det økologisk drevne jordbruksarealet har vokst i årene etter 1991.

Tabell 3.10 Økologiske driftsenheter og økologisk jordbruksareal

	1991	1995	1997	1998	1999*
Antall driftsenheter med økologisk drift ¹⁾	410	670	1 278	1573	1707
Godkjent økologisk jordbruksareal i alt, daa	18 145	44 596	73 921	105 200	149 510
Fulldyrka eng	9 629	28 106	46 918	68 037	95 930
Overflatedyrka eng	942	1 801	2 631	4 647	7 320
Gjødsla beite	2 023	6 193	10 823	14 333	22 497
Grønnfôr og silovekster	2 021	3 721	5 569	8 217	9 574
Korn og erter til modning	1 741	2 549	4 682	6 261	8 611
Potet	598	841	1 132	1 252	1 472
Andre vekster	980	910	1 400	1 629	3 195
Grønngjødsla areal og brakkmark	211	475	762	824	911
Jordbruksareal under omlegging, daa	6 288	13 082	43 143	50 615	38 225

* Foreløpige tall

1) Omfatter alle bruk som er godkjent for tilskudd og/eller merke.

Kilde: Statistisk sentralbyrå etter Debio

Tabell 3.11 viser utviklingen av økologisk husdyrhold fra 1991 til 1999. Også husdyrtallet har økt i alle år etter 1991. At siste års tall for sau er så lavt skyldes endret telledato.

Tabell 3.11 Husdyrhold på økologisk godkjente driftsenheter, antall dyr¹⁾

	1991	1995	1997	1998	1999*
Storfe	957	1 896	3 444	6 172	7 472
Melkeku	237	572	1 816	2 705	2 998
Ammeku	87	142	201	504	680
Annet storfe	633	1 182	1 427	2 963	3 746
Sau	3 007	10 628	18 895	29 812	18 393
Geit	209	411	606	951	1 052
Svin	53	73	141	297	282
Høner	1 697	981	8 940	13 586	27 228

* Foreløpige tall

1) Telledato er 1/1 for 1999, for øvrige år 1/7.

Kilde: Statistisk sentralbyrå etter Debio

Registrering av økologisk produksjon har vært mangelfull, og i 1997 ble det i jordbruksoppgjøret besluttet å utarbeide markedskartlegging og markedsovervåking av økologiske produkter. Oppgaven ble gitt til Landbrukets Priscentral (LPC), og framstillingen nedenfor er hentet fra deres rapport. LPC anser ikke rapporteringssystemet som ferdig utviklet, og har konsentrert seg om produksjon som omsettes gjennom ordinære salgskanaler.

Registrering av slakt er hentet fra Fagsenteret for Kjøtt og omfatter innveid slakt både fra kjøttssamvirket og andre private slakterier. Ikke alle rutiner ivaretar kravene til økologisk produksjon like godt, og ikke alle økologiske slakt blir registrert som økologisk. Det er usikkert hvor store mengder som ikke kommer med. Det er stort sett storfe og lam som produseres økologisk, og i mindre grad kraftfôrbasert kjøttproduksjon. Det er foreløpig ikke med data for økologisk svineproduksjon. Tabell 3.12 viser tilførsel og salg av økologisk storfe og lam.

Tabell 3.12 Tilførsel og salg av økologisk kjøtt¹⁾, tonn

	Storfe			Lam		
	1997	1998	1999*	1997	1998	1999*
Tilførsel ²⁾	52,5	102,0	186,8	86,6	134,1	145,0
Salg	18,3	14,8	21,0	45,8	24,5	31,1
Andel solgt	35 %	15 %	11 %	53 %	18 %	21 %

* Foreløpige tall

1) Alt kjøtt anvendes, og det som ikke finner avsetning som økologisk, blir anvendt som ordinær vare

2) Beregnet som utbenet

Kilde: Landbrukets Priscentral etter Norsk Kjøttssamvirke

Storfe utbenes før salg og tilførselen er redusert med 25 prosent for å gi sammenlignbare mengder med salgsvolumet. Tilførsel og salg økte fra 1998 til 1999 for både storfe og lam, men tilførslene økte mer enn salget.

Data for økologisk melk er hentet fra TINE Norske Meierier, og omfatter bare den melka som leveres som økologisk til merpris. Det dekker ikke hele den faktiske produksjonen. Mengden innveid økologisk melk økte med 51 prosent fra 1998 til 1999. Samtidig gikk anvendt mengde økologisk melk ned med 4 prosent. Tabell 3.13 viser mengden av registrert produksjon og salg av økologisk melk.

Tabell 3.13 Innveid og anvendt økologisk melk¹⁾, 1000 liter

	1997	1998	1999*
Innveid som økologisk	3 561,6	77 67,4	11 703,1
Anvendt som økologisk	1 755,0	26 20,9	25 14,5
Andel anvendt	49 %	34 %	21 %

* Foreløpige tall

1) All melk anvendes, og det som ikke finner avsetning som økologisk, blir anvendt som ordinær vare

Kilde: Landbrukets Priscentral etter TINE Norske Meierier

Av økologiske fjørfeprodukter er det hovedsakelig egg som omsettes. Det er også en viss produksjon av kalkun. Det er ikke offentliggjort tall for økologisk produksjon av egg.

Fra Statens Kornforretning er det innhentet tall for økologisk korn levert til mølle. Mengdene har økt med 24 prosent fra 1997/98 til 1998/99 og framgår av tabell 3.14. Produksjon av korn til eget såkorn og til eget fôr er ikke med. En antar at alt økologisk korn videreføres som økologisk, enten til fôr eller matmel.

Tabell 3.14 Økologisk korn levert mølle, tonn

	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99*
Hvete	92,7	54,9	90,7	163,7
Rug	15,2	40,4	77,4	31,4
Bygg	55,2	52,8	136,1	124,9
Havre	17,3	76,8	109,9	191,7
Sum korn	180,4	224,9	414,1	511,7

* Foreløpige tall

Kilde: Landbrukets Priscentral etter Statens Kornforretning

Produksjon og omsatte mengder av grønnsaker og poteter er ikke med i registreringene. Økologisk produkter inngår i prinsippet i oversikten over samlet produksjon i kapittel 3.3.1.

3.4 Import og eksport

Tallene i tabellene nedenfor er hentet fra Statistisk Sentralbyrås statistikk «Utenrikshandel». Varenomenklaturen var noe endret mellom 1985 og 1990, slik at tallene for egg og melkeprodukter ikke er fullt ut sammenlignbare i 1985 og de resterende årene.

Import- og eksporttallene omfatter ikke varer i direkte transitt, men import av foredlede varer og varer som skal foredles i Norge, er med. På samme måte er eksport av foredlede varer og norske varer som skal foredles i utlandet, med. Eksporten av varer til skip, luftfartøyer eller oljeplattformer registrert i Norge i utenriksfart, er ikke med.

Tallene for kjøtt inneholder rent og bearbeidet kjøtt. Også kjøtt i ferdige retter slik som pasta og pizza er inkludert. «Annet kjøtt» er hovedsakelig innmat, men også vilt, rein, hval, kanin og froskelår.

Tabell 3.13a Import og eksport av kjøtt. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import:</i>						
Svinekjøtt	4,2	2,0	5,2	1,0	1,7	2,0
Spekk	1,2	0,9	1,1	1,3	1,2	1,2
Storfe kjøtt	2,1	1,4	3,3	3,3	3,7	3,5
Sau- og lammekjøtt	0,4	0,3	0,7	0,1	0,2	0,5
Fjørfe	0,6	0,3	1,1	0,2	0,2	0,3
Annet kjøtt	0,8	1,3	1,1	1,4	1,3	1,2
<i>Sum</i>	<i>9,3</i>	<i>6,2</i>	<i>12,5</i>	<i>7,3</i>	<i>8,3</i>	<i>8,7</i>
<i>Eksport:</i>						
Svinekjøtt	6,3	1,6	0,2	4,3	0,8	11,6
Storfe kjøtt	0,8	7,9	1,9	3,1	3,7	9,7
Sau- og lammekjøtt		1,7		1,1	0,2	0,5
Fjørfe		0,1	0,1		0,1	
Annet kjøtt	1,0	0,6	1,2	1,8	1,4	1,4
<i>Sum</i>	<i>8,1</i>	<i>11,9</i>	<i>3,4</i>	<i>10,3</i>	<i>6,2</i>	<i>23,2</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>-1,2</i>	<i>5,7</i>	<i>-9,1</i>	<i>3,0</i>	<i>-2,1</i>	<i>14,5</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabellen viser at import og eksport av kjøtt har variert en del på 90-tallet. De tre siste årene har importen av kjøtt økt noe, men i forhold til eksporten har importen av kjøtt vært forholdsvis stabil de siste tre år. Etter en reduksjon på 40 % fra 1997 til 1998 ble eksporten av kjøtt nesten firedoblet fra 1998 til 1999. En viktig årsak til dette er at 1999 var siste år med mulighet for å bruke ubenyttede eksportmuligheter i forhold til WTO-avtalen, samtidig med høy produksjon og nedgang i innenlandsk salg. Økningen er spesielt stor på svinekjøtt, men også eksporten av storfe kjøtt er mer enn fordoblet fra året før.

Tabell 3.13b viser hvilke land importert storfe kjøtt kommer fra, og hvilke land Norge har eksportert til.

Tabell 3.13b Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import fra:</i>						
Sverige	0,8	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
Danmark	0,4	0,2	1,1	0,3	0,1	0,1
Finland			0,8			0,1
Irland	0,3			0,1		
Sveits			0,1	0,1	0,1	0,1
Jugoslavia	0,3	0,3				
Ungarn			0,2	0,1		
USA	0,1		0,1	0,1		
Australia	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1
New Zealand			0,3	0,3	0,7	0,6
Namibia					0,1	0,7
Botswana	0,1	0,1	0,1	1,9	2,1	1,3
Andre land		0,3	0,1		0,2	0,1
<i>Sum</i>	<i>2,1</i>	<i>1,4</i>	<i>3,3</i>	<i>3,3</i>	<i>3,7</i>	<i>3,5</i>
<i>Eksport til:</i>						
Sverige	0,5	0,2	0,6	0,9	0,8	0,7
Danmark			0,1	0,6	0,4	0,9
Finland			0,3	0,3	0,3	0,4
Storbritannia		0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Nederland	0,1	0,1			0,1	0,1
Tyskland	0,1		0,2			
Ungarn				0,2		0,3
Tsjekkia			0,1	0,1	0,1	0,5
Russland			0,4	0,6	0,9	3,0
USA		0,2				
Mexico		3,1			0,2	
Angola		1,7				
Bulgaria					0,4	2,4
Makedonia					0,1	0,1
Kroatia						0,4
Bosnia Hercegovina						0,3
Andre land	0,1	2,4	0,2	0,3	0,3	0,5
<i>Sum</i>	<i>0,8</i>	<i>7,9</i>	<i>1,9</i>	<i>3,1</i>	<i>3,7</i>	<i>9,7</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>-1,3</i>	<i>6,5</i>	<i>-1,4</i>	<i>-0,2</i>	<i>0,0</i>	<i>6,2</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabellen viser at mesteparten av importen av storfekjøtt tidligere har kommet fra Sverige, Danmark og Finland. I 1995 stod disse tre landene alene for 66 prosent av den totale storfekjøttimporten, mens prosentandelen har sunket til 17 prosent i

1999. Norge har importert kjøtt fra Namibia og Botswana fra 1996, og de tre siste årene har Botswana alene den desidert største andelen av importert storfekjøtt til Norge. Dette skyldes at blant andre Namibia og Botswana fra januar 1995 kan eksportere kjøtt tollfritt til Norge.

Når det gjelder eksport av storfekjøtt fra Norge går en del til de skandinaviske landene, men fra 1995 har det foregått en økende eksport til Russland og senere også andre østeuropeiske land. I 1990 eksporterte en for øvrig større kvanta både til Mexico og Angola.

Tabell 3.13c Import og eksport av svinekjøtt fordelt på land. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import fra:</i>						
Danmark	1,5	0,7	1,0	0,3	0,9	1,0
Finland			1,3		0,2	0,4
Sverige	2,6	1,1	2,8	0,6	0,5	0,6
USA		0,1				
Andre	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
<i>Sum</i>	<i>4,2</i>	<i>2,0</i>	<i>5,2</i>	<i>1,0</i>	<i>1,7</i>	<i>2,0</i>
<i>Eksport til:</i>						
Danmark		0,1		0,2	0,1	1,4
Finland						0,3
Sverige				0,7	0,1	1,1
Storbritannia	2,4					
Spania				2,0	0,1	0,6
Portugal	2,6					
Tyskland	0,2	0,4				
Ungarn			0,1	0,2		
Sovjetunionen		0,8				
Japan	1,0					
Russland				1,0	0,3	3,7
Estland						1,8
Polen						1,5
Mexico						0,9
Andre	0,1	0,3	0,1	0,2	0,2	0,3
<i>Sum</i>	<i>6,3</i>	<i>1,6</i>	<i>0,2</i>	<i>4,3</i>	<i>0,8</i>	<i>11,6</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>2,1</i>	<i>-0,4</i>	<i>-5,0</i>	<i>-3,3</i>	<i>-0,9</i>	<i>9,6</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, årlig statistikk over utenrikshandelen

Svinekjøtt blir nesten utelukkende importert fra de nordiske land. I 1999 ble det også eksportert en del svinekjøtt til disse landene, men det meste av den store eksporten dette året gikk til Russland, Estland og Polen.

Tabell 3.14 viser import og eksport av egg og eggprodukter. Mye av eggimporten kommer fra de nordiske landene, men i 1997 var en stor del av importen fra India. Eksporten av egg går hovedsakelig til Sverige og Danmark.

Tabell 3.14a Import og eksport av egg og eggprodukter. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import:</i>						
Egg, med skall	0,3	0,8	0,2	0,4	1,2	0,4
Tørket m.m.			0,7 ¹⁾	1,2 ¹⁾	0,3 ¹⁾	0,3 ¹⁾
<i>Sum</i>	<i>0,3</i>	<i>0,8</i>	<i>0,9</i>	<i>1,6</i>	<i>1,5</i>	<i>0,7</i>
<i>Eksport:</i>						
Egg, med skall	0,9	0,3	-	0,9	0,5	0,3
Tørket m.m.		1,0	1,5	1,2	1,1	1,1
<i>Sum</i>	<i>0,9</i>	<i>1,3</i>	<i>1,5</i>	<i>2,1</i>	<i>1,6</i>	<i>1,4</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>	<i>0,7</i>

1) En stor del av importen blir eksportert som andre produkter, slik som bakervarer, etter bearbeiding i Norge

Tabell 3.14b Import og eksport av egg og eggprodukter fordelt på land. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import fra:</i>						
Finland	0,2	0,4	0,1			
Sverige	0,1	0,2		0,5	1,2	0,4
Danmark		0,2			0,1	0,1
Canada			0,3			
Bulgaria			0,1		0,1	0,1
Estland			0,1			
India				0,9		
USA				0,1	0,1	
Andre			0,3	0,1		0,1
<i>Sum</i>	<i>0,3</i>	<i>0,8</i>	<i>0,9</i>	<i>1,6</i>	<i>1,5</i>	<i>0,7</i>
<i>Eksport til:</i>						
Finland	0,6					
Sverige	0,3	0,9	1,4	1,0	1,2	1,0
Danmark		0,1		1,0	0,4	0,3
Østerrike		0,1				
Tyskland		0,2				
Ungarn			0,1			
Andre				0,1		0,1
<i>Sum</i>	<i>0,9</i>	<i>1,3</i>	<i>1,5</i>	<i>2,1</i>	<i>1,6</i>	<i>1,4</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,6</i>	<i>0,5</i>	<i>0,1</i>	<i>0,7</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabell 3.15a Import og eksport av melk og melkeprodukter. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import:</i>						
Melk og fløte			0,2	0,1		
Konsentrert			0,1			
Surmelk m.m.					0,1	0,3
Myse	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3
Smør og melkefett		0,1		0,1	0,1	0,2
Ost og ostemasse	2,0	2,2	2,4	2,6	2,8	2,2
Annet		0,2				
Sum	2,2	2,7	3,0	3,1	3,3	3,0
<i>Eksport:</i>						
Melk og fløte				0,1		
Konsentrert		1,1	0,2	0,1	0,1	0,3
Myse	0,8		0,1			
Smør og melkefett	6,2	12,4	4,4	2,5	2,0	5,0
Ost og ostemasse	19,8	26,6	23,1	24,1	27,0	23,3
Sum	26,8	40,1	27,8	26,8	29,1	28,6
Nettoeksport	24,6	37,4	24,8	23,7	25,8	25,6

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, årlig statistikk over utenrikshandelen

Mesteparten av handelen Norge gjør med melkeprodukter består av ost og ostemasse. Importen og eksporten framgår av tabell 3.15a. I tillegg er det eksportert fløte i bulk til Belgia for reimport som ferdig krem på sprayboks. Norske Meierier oppgir solgt kvantum ferdig vare i Norge i 1999 til 265 tonn, tilsvarende tall for 1998 og 1997 var henholdsvis 243 tonn og 241 tonn. For øvrig har importen av melkeprodukter vært relativt stabil, og langt lavere enn det som blir eksportert. Eksporten har gått en god del ned fra 1990, men har økt noe igjen de to siste årene.

I tabell 3.15b er import og eksport av ost og ostemasse fordelt på de ulike land. Tabellen viser at det meste av importert ost og ostemasse kommer fra Danmark og Frankrike. En stor del av eksporten går til Japan og USA som er de største mottakerlandene.

Tabell 3.15b Import og eksport av ost og ostemasse fordelt på land. Mill. kg

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
<i>Import fra:</i>						
Tyskland	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1
Danmark	1,3	1,2	1,5	1,6	1,8	1,4
Sverige	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	
Frankrike	0,3	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6
Storbritannia	0,1					
Italia				0,1		0,1
Nederland		0,1				
Andre land	0,1	0,1	0,2		0,2	
<i>Sum</i>	<i>2,0</i>	<i>2,2</i>	<i>2,4</i>	<i>2,6</i>	<i>2,8</i>	<i>2,2</i>
<i>Eksport til:</i>						
Tyskland	0,8	0,8	1,3	1,2	1,3	1,2
Sveits		2,1	0,1	0,9	0,1	0,2
Danmark	0,6	1,4	0,2	0,9	0,6	0,8
Sverige	1,4	1,9	0,6	0,8	0,7	0,7
Frankrike		0,2				
Storbritannia	0,4	0,9	0,7	0,9	1,2	1,0
Nederland				0,3	0,6	
Japan	3,6	7,3	10,1	7,3	9,7	8,0
Bahrain			0,1			
Belize	0,5					
Tsjekkia		0,1				
Spania	0,2	0,4	0,3	0,2	0,3	0,2
Østerrike				0,1		
Polen	2,2	0,5		0,2		
Jugoslavia		0,3				
Mexico		0,6			0,8	0,8
Australia	1,3	1,5	1,5	1,2	1,3	1,5
Canada	0,9	0,9	0,9	0,9	1,1	0,8
USA	7,4	7,3	7,0	7,0	9,0	7,7
Andre land	0,5	0,4	0,1	2,2	0,3	0,4
<i>Sum</i>	<i>19,8</i>	<i>26,6</i>	<i>23,1</i>	<i>24,1</i>	<i>27,0</i>	<i>23,3</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>17,8</i>	<i>24,4</i>	<i>20,7</i>	<i>21,5</i>	<i>24,2</i>	<i>21,1</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabell 3.16 viser importen av friske grønnsaker på avlingsårs basis. Tallene for avlingsåret 1998 (dvs. juli 1998 - juni 1999) er foreløpige og bygger på registrerte tall for siste halvår 1998 og anslag for importen i første halvår 1999. Importen har

økt betydelig de siste ti årene. Det importeres fra en lang rekke land, og importert mengde varierer fra år til år fra hvert enkelt land.

Tabell 3.16 Import av grønnsaker. Mill. kg

	1985	1990	1995	1996	1997	1998*
Blomkål	2,9	3,5	3,7	3,8	4,2	4,0
Hodekål ¹⁾	4,7	0,9	4,8	4,0	6,0	6,0
Kinakål ¹⁾		4,6	4,4	4,4	4,7	4,5
Gulrot	3,2	1,4	3,1	3,5	2,0	4,0
Løk ²⁾	0,6	0,7	2,6	3,7	6,7	5,0
Tomater	8,0	8,7	12,6	11,0	12,0	12,5
Slangeagurk	4,0	4,6	5,4	5,8	5,6	5,5
Paprika		3,6	5,4	6,0	7,3	8,5
Salat	0,6	1,2	3,5	5,0	6,0	7,0
Sopp			2,7	2,9	3,1	3,0
Øvrige	1,0	3,2	4,5	3,8	4,9	5,0
Import, friske grønnsaker i alt ³⁾	25,0	32,4	52,7	53,9	62,5	65,0
Import, konserverte grønnsaker ³⁾	23	28	47	47	45	46
Eksport, grønnsaker ³⁾	3	4	2	2	2	2

Tallene gjelder avlingsår: 01.07. – 30.06

1) Hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål. Kinakål er skilt ut f.o.m. 1989

2) Inklusive purre

3) Ikke direkte sammenlignbare import- og eksporttall før og etter 1988 fordi utenrikshandels statistikken er revidert

Kilde: SSB og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, Utviklingen i norsk kosthold

Tabell 3.17 gir en oversikt over import av frukt og bær på avlingsårs basis. Tallene for avlingsåret 1998 (juli 1998 – juni 1999) er foreløpige og bygger på anslag for importen i første halvår av 1999. Importen av frukt og bær har vært noe vekslende de siste årene. Importen vil til dels variere med størrelsen på den norske produksjonen av frukt og bær. Sett over en 10-årsperiode har importen steget, spesielt av bananer, meloner og steinfrukter (fersken, nektariner, plommer, avocado mv.). Også for frukt og bær kommer importen fra svært mange land med varierende mengder fra år til år.

Tabell 3.17 Import av frukt og bær. Mill. kg

	1985	1990	1995	1996	1997	1998*
Sitrusfrukter mv.	60,9	58,9	57,6	56,4	57,8	62,0
Bananer	42,0	45,6	58,9	60,6	61,2	58,0
Epler	37,3	34,5	39,3	40,1	35,4	36,0
Pærer	11,7	11,8	15,9	16,1	12,8	13,5
Druer	19,7	15,9	15,5	17,5	15,8	16,5
Steinfrukter	4,4	3,3	5,2	9,1	6,8	8,0
Meloner			6,7	9,4	9,5	9,5
Andre frukter	4,9	5,4	2,1	2,4	2,7	3,0
Import, frisk frukt	180,9	175,4	201,2	211,6	202,0	206,5
Import, konserverte frukt ¹⁾	38,6	34,8	43,0	40,9	41,8	43,0
Import, tørket frukt	5,9	6,1	6,4	6,5	6,3	6,5
Import, frukt i alt	225,4	216,3	250,6	259,0	250,1	256,0
Import, bær	7,5	10,0	14,0	14,0	14,0	14,5
Eksport, frukt og bær	2	3	3	3	3	3

Tallene gjelder avlingsår: 01.07. – 30.06

1) Inkluderer juice og konsentrater

Kilde: SSB og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, Utviklingen i norsk kosthold

Tabell 3.18 viser verdien av norsk import av snittblomster de tre siste årene. Det ser ut til at omfanget av importen er i ferd med å stabilisere seg, etter å ha vært økende fra år til år.

Tabell 3.18 Import av snittblomster. Verdi, millioner kroner

	1997	1998	1999*
Roser	23,5	32,3	32,1
Snittblomster ellers	183,8	209,6	205,5
Sum	207,3	241,9	237,6

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, Månedstatistikk over utenrikshandelen

3.5 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av matvareforbruket på engrosnivå, regnet på energibasis, som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er derved basert på den faktiske fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler m.m. Selvforsyningsgraden gir derfor ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med

innenlandsk produksjon. For eksempel kommer eksporten av ost og fisk ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer med. Muligheten til å legge om produksjon og forbruk mot produkter som kan gi større matvaredekning, kommer heller ikke til uttrykk. Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningssevnen) skal vurderes, må det derfor i tillegg tas hensyn til matvareeksporten og mulighetene for produksjons- og forbruksomlegging. For øvrig vil en krisesituasjon ofte også medføre endringer i produksjonspotensialet på grunn av risikoen for redusert tilgang på maskiner og redskaper, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler.

Tabell 3.19 Norskprodusert andel av matvareforbruket på energibasis. Prosent

	1985	1990	1995	1997	1998*
Korn, som mel (inklusive ris)	30	35	41	48	50
Poteter, friske	92	99	91	88	87
Potetprodukter	83	98	79	82	81
Potetmel	68	76	81	98	99
Sukker honning sukkerverer	3	3	3	2	2
Grønnsaker	76	74	64	60	61
Frukt og bær	37	26	24	17	17
Kjøtt	96	97	95	98	97
Kjøttbiprodukter	88	96	96	96	97
Egg	99	99	100	99	97
Fisk ¹⁾	73	88	84	83	82
Helmelk	100	100	100	100	100
Lettmelk	100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100
Konserverte melkeprodukter	100	100	100	100	100
Fløte, inklusive rømme	100	100	100	100	100
Ost	96	96	96	96	96
Smør	100	100	100	100	100
Margarin ²⁾	39	39	36	25	22
Annet fett ¹⁾	25	20	20	20	20
Norskprodusert i alt (selvforsyningsgrad) ³⁾	53	53	53	53	54
Produsert i norsk jordbruk	46	47	49	51	51

* Foreløpige tall

1) Anslag

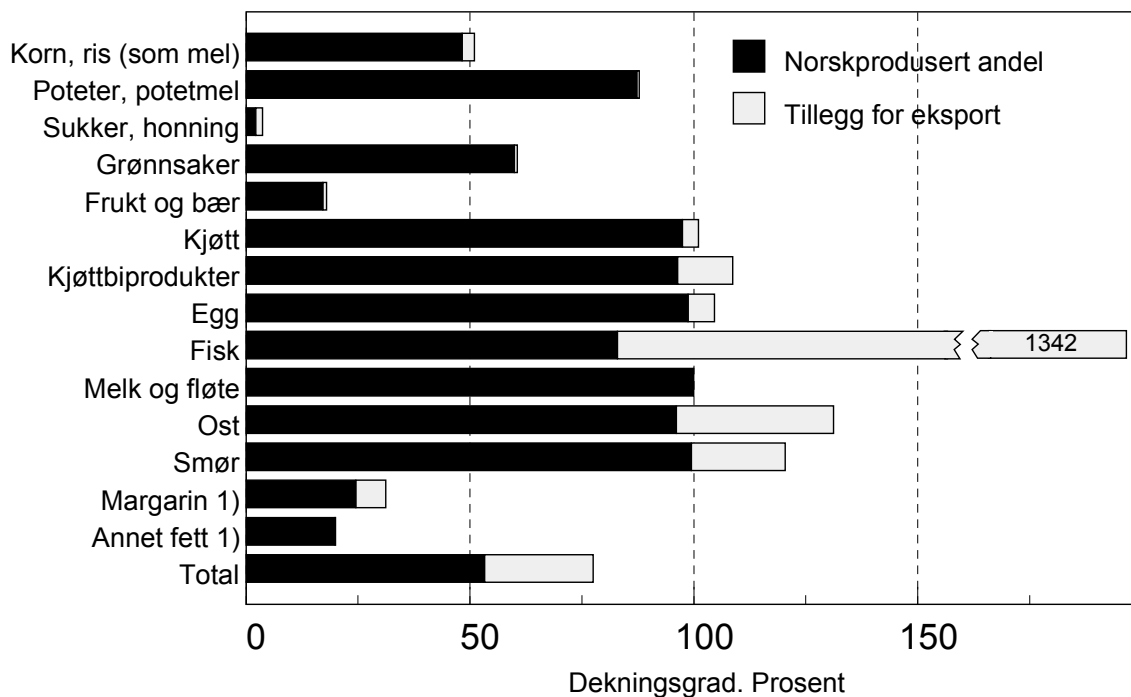
2) Beregnet på grunnlag av norskproduserte råvarer. Ca. 100 prosent av margarinforbruket er produsert i Norge

3) Veid etter matvaregruppens energiandel av det totale matvareforbruket

Kilde: Beregnet av NILF for Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet

Tabell 3.19 viser selvforsyningsgraden som er norskprodusert andel av matvareforbruket (på engrosnivå) på energibasis. Det er også tatt med hvor stor andel som er produsert i norsk jordbruk.

Som vi ser av tabellen har selvforsyningsgraden vært forholdsvis stabil de siste årene. Endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig endringer i norskprodusert andel matkorn som følge av størrelsen på avlingene og kvaliteten på kornet. I 1996 var selvforsyningsgraden på 52 prosent, i 1997 på 53 prosent og foreløpige tall for 1998 viser en selvforsyningsgrad på 54 prosent.

1) Ekskl. eksport av uforedlet marin olje, men inkl. eksport av marin olje i margarin mv.

Kilde: Beregnet av NILF for Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet

Figur 3.1 Norskprodusert andel av matvareforbruket på energibasis korrigert for eksport. Dekningsgrad 1997

Figur 3.1 viser den norskproduserte andelen av matvareforbruket korrigert for eksport av norskproduserte matvarer, dvs. dekningsgraden med matvareeksporten inkludert. Det er hovedsakelig fisk, ost, smør, margarin, kjøtt, egg og bearbejdede kornvarer som har vært eksportert de siste årene. Fisk er den viktigste matvaren Norge eksporterer, inklusiv eksporten er dekningsgraden for fisk over 1300 prosent. For margarin er bare de norskproduserte råstoffene i produktene (marin olje) regnet som eksport. Eksport av annen marin olje er det ikke tatt hensyn til. Dekningsgraden inkludert matvareeksporten var i 1997 på 78 prosent mot 73 prosent året før. Dekningsgraden var i 1985, 1990 og 1995 henholdsvis 70, 72 og 75 prosent.

4 DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING

I St.prp. nr. 8 (1992–93) heter det blant annet: «at den samlede distrikts- og landbrukspolitikken må bidra til utvikling av levedyktige distrikter og bygdesamfunn. Dette er en forutsetning for å nå målet om å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret, og for å sikre levekårene i ulike deler av landet. Et livskraftig landbruk vil spille en viktig rolle i denne sammenheng...». Dette kapitlet tar opp utviklingen i antall driftsenheter, arbeidsforbruket, rekruttering til jordbruket og bygdeutvikling.

4.1 Utviklingen i antall driftsenheter

I dette kapitlet er det sett på utviklingen i antall driftsenheter. Utviklingen på landsbasis er behandlet i tabell 3.3 hvor også den relative andelen driftsenheter i de forskjellige størrelsesgruppene er tatt med, i tillegg til utviklingen i leid areal. Her ser en på landsdelsnivå og på gruppering etter kommuneklasser og virkeområdene til de distriktpolitiske virkemidlene. En driftsenhet er en eller flere eiendommer som drives sammen som én landbruksbedrift, og er tilpasset definisjonen gitt for produksjonstilskudd i jordbruket. Antall driftsenheter er derfor mindre enn antall landbrukseiendommer (som framgår av Tabell 4.13). Samdrifter og hagebruksenheter under 5 dekar er holdt utenom. Jorda på driftsenheter som legges ned som selvstendige enheter, kan enten gå ut av bruk eller overtas av en annen driftsenhet ved salg eller leie.

4.1.1 Landsdeler

Utviklingen i antall driftsenheter og den relative andelen av størrelsesgruppene er vist på landsbasis i tabell 3.3. Tabell 4.1 viser utviklingen på landsdelsnivå.

Tabell 4.1 Antall driftsenheter fordelt på landsdeler, og årlig prosentvis endring

	Bruks- størrelse	1985 ¹⁾	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Østlandet	5-50	15 465	13 351	9 411	8 290	8 079	5 592	-2,9	-9,2
	50-100	11 019	9 613	7 920	7 581	7 264	6 405	-2,7	-4,4
	100-200	10 616	10 352	9 763	9 391	9 175	8 629	-0,5	-2,0
	200-300	3 717	4 081	4 096	4 034	4 132	4 337	1,9	0,7
	300-500	2 054	2 297	2 702	2 861	2 913	2 909	2,3	2,7
	> 500	632	796	1 023	1 040	1 102	1 281	4,7	5,4
	Alle bruk	43 503	40 490	34 915	33 197	32 665	29 153	-1,4	-3,6
Agder og Rogaland	5-50	5 485	4 825	3 612	3 187	3 021	2 168	-2,5	-8,8
	50-100	3 839	3 042	2 452	2 252	2 140	2 080	-4,5	-4,1
	100-200	3 167	3 341	3 244	3 195	3 227	2 995	1,1	-1,2
	200-300	600	1 003	1 288	1 376	1 360	1 489	10,8	4,5
	300-500	191	246	386	452	502	640	5,2	11,2
	> 500	8	33	39	43	34	77	32,8	9,9
	Alle bruk	13 290	12 490	11 021	10 505	10 284	9 449	-1,2	-3,1
Vestlandet	5-50	12 322	9 085	6 761	6 084	5 849	4 767	-5,9	-6,9
	50-100	8 111	6 854	6 005	5 597	5 516	4 819	-3,3	-3,8
	100-200	3 472	4 678	5 010	5 224	5 215	4 942	6,1	0,6
	200-300	290	633	932	1 040	1 093	1 164	16,9	7,0
	300-500	34	56	80	111	144	254	10,5	18,3
	> 500	8	9	9	11	9	22	2,4	10,4
	Alle bruk	24 237	21 315	18 797	18 067	17 826	15 968	-2,5	-3,2
Trøndelag	5-50	3 322	2 510	1 756	1 452	1 350	1 236	-5,5	-7,3
	50-100	3 316	2 652	2 019	1 867	1 707	1 761	-4,4	-4,4
	100-200	4 751	4 674	4 285	4 150	4 056	3 606	-0,3	-2,8
	200-300	1 273	1 641	1 850	1 914	1 966	2 126	5,2	2,9
	300-500	437	486	643	746	802	937	2,1	7,6
	> 500	64	85	104	118	112	142	5,8	5,9
	Alle bruk	13 163	12 048	10 657	10 247	9 993	9 835	-1,8	-2,2
Nord- Norge	5-50	5 244	3 548	2 322	1 798	1 510	1 262	-7,5	-10,8
	50-100	2 615	2 193	1 724	1 664	1 501	1 481	-3,5	-4,3
	100-200	2 530	2 459	2 403	2 297	2 321	2 029	-0,6	-2,1
	200-300	465	902	1 064	1 106	1 094	1 221	14,2	3,4
	300-500	56	122	276	333	396	520	16,9	17,5
	> 500	6	34	39	47	55	50	41,5	4,4
	Alle bruk	10 916	9 258	7 828	7 245	6 877	6 564	-3,2	-3,7
Landet	5-50	41 838	33 319	23 862	20 811	19 809	15 053	-4,5	-8,4
	50-100	28 900	24 354	20 120	18 961	18 128	16 546	-3,4	-4,2
	100-200	24 536	25 504	24 705	24 257	23 994	22 201	0,8	-1,5
	200-300	6 345	8 260	9 230	9 470	9 645	10 337	5,4	2,5
	300-500	2 772	3 207	4 087	4 503	4 757	5 260	3,0	5,7
	> 500	718	957	1 214	1 259	1 312	1 572	5,9	5,7
	Alle bruk	105 109	95 601	83 218	79 261	77 645	70 969	-1,9	-3,3

* Foreløpige tall

1) BFJ regner totalt ca 109 000 driftsenheter i 1985, basert på de fullstendige tellingene i 1979 og 1989

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 5

Det er en klar nedgang over hele landet både i femårsperioden fra 1985 til 1990 og i perioden 1990 til 1999. Den årlige relative nedgangen i antall bruk er størst i den

siste perioden i alle landsdeler. Fra 1990 til 1999 er den prosentvise årlige nedgangen minst i Trøndelag og størst på Østlandet og i Nord-Norge.

De minste brukene har den største relative nedgangen i antall med unntak av Agder og Rogaland i årene 1985–1990. På landsbasis var det en liten økning i antall bruk på 100 til 200 dekar i den første perioden, men størrelsesgruppen hadde nedgang i alle landsdeler unntatt på Vestlandet i den siste perioden.

4.1.2 Kommuneklasser

SSB har en inndeling i sju kommuneklasser bygd på Standard for kommuneklassifisering 1994, Norges offisielle statistikk. Målsettingen er å dekke behovet for en allmenn kommunegruppering. Den bygger på forholdet mellom sysselsetting i ulike næringer og har følgende hovedinndeling:

Kommuneklasse	
1	Primærnæringskommuner
2	Blandede landbruks- og industrikommuner
3	Industrikommuner
4	Mindre, sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner
5	Sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner
6	Mindre sentrale tjenesteytingskommuner
7	Sentrale tjenesteytingskommuner

Inndeling i kommuneklasser er ikke en inndeling etter geografiske områder, men en inndeling på kommunenivå etter type av næringsliv og sentralitet. Del II tabell 6 viser fordelingen av kommuneklasser på fylkene. Tabell 4.2 nedenfor viser utviklingen i antall bruk for hver kommuneklasse. På landsbasis er utviklingen vist i Tabell 4.1 som dekker tiden fra 1985, og Tabell 4.3 som går fra 1990.

Den minste prosentvise årlige nedgangen i totalt antall driftsenheter har primærnæringskommunene, klasse 1 og blandende landbruks- og industrikommuner, klasse 2, mens den største nedgangen er for blandede mindre sentrale tjenesteytings- og industrikommuner, klasse 4, og sentrale tjenesteytingskommuner, klasse 7 fra 1995. Nedgangen er størst for de minste driftsenhetene, og størrelsesgruppene under 200 dekar hadde en nedgang i alle kommuneklassene med unntak av klasse 4 i perioden fra 1990 til 1995.

Tabell 4.2 Antall driftsenheter¹⁾ fordelt på kommuneklasser, og årlig prosentvis endring

		1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
							1990-95	1995-99
Klasse 1	5-50	4 555	3 242	2 773	2 717	2 351	-6,6	-7,7
	50-100	3 903	3 076	3 012	2 857	2 681	-4,7	-3,4
	100-200	4 404	4 388	4 321	4 286	4 060	-0,1	-1,9
	200-300	1 014	1 288	1 398	1 422	1 700	4,9	7,2
	300-500	187	302	348	411	470	10,1	11,7
	> 500	18	21	23	27	36	3,1	14,4
	Alle bruk	14 081	12 317	11 875	11 720	11 298	-2,6	-2,1
Klasse 2	5-50	4 592	3 440	2 957	2 865	2 521	-5,6	-7,5
	50-100	4 614	3 910	3 515	3 384	2 994	-3,3	-6,5
	100-200	5 377	5 296	5 344	5 314	4 804	-0,3	-2,4
	200-300	1 490	1 674	1 802	1 809	2 161	2,4	6,6
	300-500	393	548	630	658	766	6,9	8,7
	> 500	87	120	137	142	161	6,6	7,6
	Alle bruk	16 553	14 988	14 385	14 172	13 407	-2,0	-2,7
Klasse 3	5-50	6 030	4 195	3 698	3 536	2 797	-7,0	-9,6
	50-100	3 960	3 412	3 172	3 136	2 839	-2,9	-4,5
	100-200	3 477	3 456	3 426	3 340	3 222	-0,1	-1,7
	200-300	985	1 179	1 244	1 287	1 337	3,7	3,2
	300-500	358	446	454	505	627	4,5	8,9
	> 500	123	148	164	160	183	3,8	5,5
	Alle bruk	14 933	12 836	12 158	11 964	11 005	-3,0	-3,8
Klasse 4	5-50	6 691	4 615	4 284	3 804	2 871	-7,2	-11,2
	50-100	4 078	3 503	3 416	3 267	2 854	-3,0	-5,0
	100-200	3 257	3 349	3 285	3 320	3 150	0,6	-1,5
	200-300	982	1 230	1 316	1 356	1 355	4,6	2,4
	300-500	280	383	464	517	608	6,5	12,2
	> 500	81	116	118	109	149	7,4	6,5
	Alle bruk	15 369	13 196	12 883	12 373	10 987	-3,0	-4,5
Klasse 5	5-50	8 134	5 983	5 248	5 110	3 830	-6,0	-10,6
	50-100	5 689	4 633	4 372	4 144	3 786	-4,0	-4,9
	100-200	6 543	5 973	5 736	5 621	5 099	-1,8	-3,9
	200-300	2 594	2 705	2 567	2 620	2 656	0,8	-0,5
	300-500	1 455	1 672	1 847	1 868	1 914	2,8	3,4
	> 500	434	556	552	594	736	5,1	7,3
	Alle bruk	24 849	21 522	20 322	19 957	18 021	-2,8	-4,3
Klasse 6	5-50	1 431	973	733	671	612	-7,4	-10,9
	50-100	935	677	665	604	643	-6,3	-1,3
	100-200	1 028	1 000	973	974	838	-0,6	-4,3
	200-300	431	476	494	498	488	2,0	0,6
	300-500	67	148	186	203	264	17,2	15,6
	> 500	37	42	45	51	36	2,6	-3,8
	Alle bruk	3 929	3 316	3 096	3 001	2 881	-3,3	-3,5
Klasse 7	5-50	1 887	1 415	1 117	1 105	897	-5,6	-10,8
	50-100	1 175	908	809	737	749	-5,0	-4,7
	100-200	1 418	1 244	1 171	1 140	1 028	-2,6	-4,7
	200-300	762	677	650	647	640	-2,3	-1,4
	300-500	465	589	572	602	611	4,8	0,9
	> 500	176	211	220	228	271	3,7	6,5
	Alle bruk	5 883	5 044	4 539	4 459	4 196	-3,0	-4,5

* Foreløpige tall

1) Antall driftsenheter inkluderer 826 enheter, med blant annet samdrifter og hagebruk, med mindre enn 5 dekar ført i den minste gruppa. Det utgjør om lag 0,5 prosent av denne gruppa og 0,2 prosent totalt

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstellingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999

4.1.3 Virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler

Landet er delt i fem områder etter «Forskrift om avgrensning av geografisk virkeområde for distriktpolitiske virkemidler», revidert 30.04.1998. Områdene er vist nedenfor. Område E er utenfor virkeområdene og det er ingen virkemidler i dette området. Virkemiddelbruken er kumulativ, og det kan brukes økende grad av virkemidler fra tiltaksområde D til tiltaksområde A.

Virkeområde	Hovedsakelig omfang av området
A	Finnmark, Nord-Troms unntatt Tromsø
B	Resten av Troms unntatt Tromsø, Nordland unntatt Bodø, utkantkommuner i Trøndelag, nordlige deler av Møre og Romsdal, Oppland, Hedmark, vestlige deler av Telemark
C	Tromsø, Bodø, kystkommuner i Trøndelag, indre deler av Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Midt-Oppland indre deler av Hordaland, Agder og Buskerud, deler av Hedmark og Telemark
D	Deler av Trøndelag ytre deler av Møre og Romsdal deler av Hordaland og Vest-Agder og noen andre kommuner
E	Oslofjord- og Mjøsregionen, Kristiansand-, Bergens- og Trondheimsregionen

Virkeområdene er en inndeling på kommunalt nivå som bygger på en analyse av enkeltkommuners mulighet for arbeidsplassutvikling og sysselsetting. Den er ingen aggregering og områdebeskrivelse. SSB publiserer heller ikke løpende statistikk for distriktpolitiske virkeområder. Inndelingen er ikke statisk og ble sist revidert i 1998 og senere endret i 1999.

Tabell 4.3 nedenfor viser utviklingen i antall bruk for virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler. Landstall er også vist i Tabell 4.1. Det er kommuner i område A som har den største prosentvise årlige nedgangen i antall driftsenheter i perioden 1990 til 1995 og område D i tidsrommet fra 1995. Lavest nedgang i antall driftsenheter har kommunene i område B og deretter område C. Kommuner i område E som ligger utenfor virkeområdene, har en nedgang fra 1990 til 1995 omtrent lik landsgjennomsnittet og noe høyere i tiden etterpå. Forskjellene mellom områdene i utviklingen i antall bruk, vil påvirkes av endringer i sammensetningen av virkemiddelområdene.

Tabell 4.3 Antall driftsenheter¹⁾ fordelt på virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler, og årlig prosentvis endring

		1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
							1990-95	1995-
Område A	5-50	568	328	240	195	216	-10,4	-9,9
	50-100	313	243	258	274	228	-4,9	-1,6
	100-	276	320	310	324	258	3,0	-5,2
	200-	161	154	162	144	163	-0,9	1,4
	300-	27	74	71	82	81	22,3	2,3
	> 500	2	4	6	7	16	14,9	41,4
	Alle	1 347	1 123	1 047	1 026	962	-3,6	-3,8
Område B	5-50	5 800	4 037	3 364	2 930	2 569	-7,0	-10,7
	50-100	4 692	3 645	3 455	3 255	3 103	-4,9	-3,9
	100-	6 141	6 002	5 867	5 775	5 251	-0,5	-3,3
	200-	1 883	2 195	2 349	2 404	2 793	3,1	6,2
	300-	319	512	608	715	955	9,9	16,9
	> 500	65	85	100	109	89	5,5	1,2
	Alle	18 900	16 476	15 743	15 188	14 760	-2,7	-2,7
Område C	5-50	11 056	7 974	7 058	6 945	5 556	-6,3	-8,6
	50-100	8 935	7 553	7 181	6 833	6 178	-3,3	-4,9
	100-	7 156	7 343	7 364	7 359	6 994	0,5	-1,2
	200-	1 559	1 976	2 118	2 247	2 383	4,9	4,8
	300-	537	682	789	859	918	4,9	7,7
	> 500	128	186	193	184	240	7,8	6,6
	Alle	29 371	25 714	24 703	24 427	22 269	-2,6	-3,5
Område D	5-50	4 294	3 112	2 907	2 737	1 934	-6,2	-11,2
	50-100	2 457	2 082	2 017	1 950	1 760	-3,3	-4,1
	100-	2 234	2 215	2 261	2 244	2 170	-0,2	-0,5
	200-	631	775	797	809	808	4,2	1,0
	300-	139	203	267	272	347	7,9	14,3
	> 500	24	37	33	40	53	9,0	9,4
	Alle	9 779	8 424	8 282	8 052	7 072	-2,9	-4,3
Område E	5-50	11 602	8 413	7 242	7 002	5 604	-6,2	-9,7
	50-100	7 958	6 596	6 050	5 815	5 277	-3,7	-5,4
	100-	9 698	8 826	8 453	8 294	7 528	-1,9	-3,9
	200-	4 024	4 129	4 045	4 035	4 190	0,5	0,4
	300-	2 183	2 618	2 768	2 836	2 959	3,7	3,1
	> 500	736	903	927	971	1 174	4,2	6,8
	Alle	36 201	31 485	29 485	28 953	26 732	-2,8	-4,0
Hele landet	5-50	33 320	23 864	20 811	19 809	15 879	-6,5	-9,7
	50-100	24 355	20 119	18 961	18 127	16 546	-3,7	-4,8
	100-	25 505	24 706	24 255	23 996	22 201	-0,6	-2,6
	200-	8 258	9 229	9 471	9 639	10 337	2,2	2,9
	300-	3 205	4 089	4 503	4 764	5 260	5,0	6,5
	> 500	955	1 215	1 259	1 311	1 572	4,9	6,7
	Alle	95 598	83 222	79 260	77 646	71 795	-2,7	-3,6

* Foreløpige tall

1) Antall driftsenheter inkluderer 826 enheter, med blant annet samdrifter og hagebruk, med mindre enn 5 dekar ført i den minste gruppa. Det utgjør om lag 0,5 prosent av denne gruppa og 0,2 prosent totalt

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstillinga for 1999

4.2 Utviklingen i noen produksjoner

Tabell 4.4 nedenfor viser utviklingen i antall driftsenheter med produksjon av korn og oljevekster, poteter og grønnsaker på friland. Samme driftsenhet kan ha mer enn én produksjon og antallet driftsenheter med ulike produksjoner kan ikke summeres til totaltall. Antall driftsenheter totalt har gått ned for alle tre planteproduksjonene. For korn- og potetdyrking har det vært nokså stabil fordeling mellom landsdelene. For grønnsaker er det særlig Østlandet som har økt sin andel av antall driftsenheter selv om antall produsenter er gått sterkt ned og i 1999 er under 40 prosent av antallet i 1985. Den relative andelen driftsenheter med grønnsaker går sterkest ned på Vestlandet og i Nord-Norge.

Tabell 4.4 Antall driftsenheter med ulike planteproduksjoner i landsdelene og andel i prosent

Antall driftsenheter	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Korn og oljevekster												
Østlandet	27 224	77	24 936	77	20 728	80	19 148	80	18 602	79	17 390	78
Agder og Rogaland	2 182	6	1 771	5	1 154	4	1 108	5	1 091	5	1 017	5
Vestlandet	510	1	545	2	277	1	254	1	274	1	272	1
Trøndelag	5 180	15	5 051	16	3 791	15	3 429	14	3 507	15	3 443	16
Nord-Norge	84	0	96	0	41	0	46	0	49	0	46	0
<i>Hele landet</i>	<i>35 180</i>		<i>32 399</i>		<i>25 991</i>		<i>23 985</i>		<i>23 523</i>		<i>22 168</i>	
Poteter												
Østlandet	16 446	40	11 169	39	6 558	41	5 548	41	5 181	41	3 951	39
Agder og Rogaland	5 582	13	3 702	13	2 117	13	1 714	13	1 506	12	1 225	12
Vestlandet	7 848	19	5 083	18	2 261	14	1 937	14	1 743	14	1 445	14
Trøndelag	5 605	13	3 550	12	1 960	12	1 750	13	1 629	13	1 441	14
Nord-Norge	6 076	15	5 044	18	3 132	20	2 673	20	2 501	20	2 171	21
<i>Hele landet</i>	<i>41 557</i>		<i>28 548</i>		<i>16 028</i>		<i>13 622</i>		<i>12 560</i>		<i>10 233</i>	
Grønnsaker												
Østlandet	2 694	39	1 959	39	1 382	49	1 113	47	1 047	48	1 058	51
Agder og Rogaland	1 306	19	943	19	574	20	508	21	411	19	409	20
Vestlandet	1 273	18	826	16	265	9	224	9	212	10	196	9
Trøndelag	708	10	542	11	331	12	328	14	327	15	262	13
Nord-Norge	957	14	794	16	297	10	202	9	197	9	150	7
<i>Hele landet</i>	<i>6 938</i>		<i>5 064</i>		<i>2 849</i>		<i>2 375</i>		<i>2 194</i>		<i>2 075</i>	

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999.

For fordeling etter størrelsesgrupper se kapittel 3.2, og fylkesvis fordeling se del II tabell 3a–c

Tabell 4.5 nedenfor viser utviklingen i landsdelene for mjølkeproduksjon hvor ammeku er tatt med, sau, smågris- og eggproduksjon. Antall besetninger går ned

for alle produksjonene. Den relative andelen varierer litt, men sett under ett er fordelingen mellom landsdelene svært stabil for disse husdyrproduksjonene.

Tabell 4.5 Antall driftsenheter med ulike husdyrproduksjoner i landsdelene og andel i prosent

Antall besetninger	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Ku, inklusive ammeku												
Østlandet	8 988	27	7 530	26	7 574	27	7 476	27	7 437	27	7 189	27
Agder og Rogaland	5 452	16	5 072	17	5 018	18	4 932	18	4 831	18	4 661	18
Vestlandet	9 239	28	8 211	28	7 656	27	7 316	26	7 173	26	6 865	26
Trøndelag	6 018	18	5 377	18	5 233	18	5 163	19	5 111	19	4 937	19
Nord-Norge	3 717	11	3 163	11	2 981	10	2 878	10	2 823	10	2 723	10
<i>Hele landet</i>	<i>33 414</i>		<i>29 353</i>		<i>28 462</i>		<i>27 765</i>		<i>27 375</i>		<i>26 375</i>	
Sau												
Østlandet			5 458	19	5 604	21	5 807	23	5 312	23	5 160	23
Agder og Rogaland			5 222	19	5 082	19	4 690	18	4 464	19	4 380	20
Vestlandet			10 556	38	9 893	37	9 402	37	8 846	38	7 719	35
Trøndelag			2 074	7	2 106	8	2 036	8	1 732	7	1 799	8
Nord-Norge			4 718	17	3 794	14	3 501	14	3 055	13	2 944	13
<i>Hele landet</i>			<i>28 028</i>		<i>26 479</i>		<i>25 436</i>		<i>23 409</i>		<i>22 002</i>	
Gris												
Østlandet	3 582	48	2 237	44	2 031	44	1 848	44	1 703	44	1 567	43
Agder og Rogaland	1 348	18	1 019	20	941	20	887	21	803	21	785	21
Vestlandet	798	11	577	11	536	12	458	11	409	11	390	11
Trøndelag	1 460	20	992	20	865	19	785	19	712	18	690	19
Nord-Norge	227	3	229	5	245	5	256	6	240	6	236	6
<i>Hele landet</i>	<i>7 415</i>		<i>5 054</i>		<i>4 618</i>		<i>4 234</i>		<i>3 867</i>		<i>3 668</i>	
Høner												
Østlandet	3 238	38	1 821	34	1 695	37	1 565	37	1 568	38	1 457	36
Agder og Rogaland	1 981	23	1 394	26	1 146	25	992	23	919	22	901	22
Vestlandet	1 557	18	970	18	848	18	820	19	791	19	823	20
Trøndelag	1 062	13	664	13	471	10	439	10	429	10	440	11
Nord-Norge	633	7	457	9	449	10	421	10	399	10	424	10
<i>Hele landet</i>	<i>8 471</i>		<i>5 306</i>		<i>4 609</i>		<i>4 237</i>		<i>4 106</i>		<i>4 045</i>	

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999

For fordeling etter størrelsesgrupper se kapittel 3.2, og fylkesvis fordeling se del II tabell 3d–g

4.3 Sysselsetting og ledighet

Tabell 4.6 viser utviklingen i folkemengde, antall sysselsatte i alt¹, antall sysselsatte normalårsverk i alt² og antall årsverk i jordbruket på landsbasis. Folketallet har økt gjennom hele perioden. Den totale sysselsettingen gikk tilbake fra 1990 til 1992. I 1993 stanset imidlertid nedgangen i sysselsettingen opp, og det er registrert en sammenhengende økning i antall sysselsatte fra 1993 til 1999. Arbeidsforbruket i jordbruket har en sammenhengende nedgangstrend etter krigen.

Av Tabell 4.7 framgår at antall helt arbeidsledige og antall personer på sysselsettingstiltak slik som for eksempel attføring, hadde en sterk økning i årene fram til 1994, for så å avta hele tiden fram til 1999.

Tabell 4.6 Folkemengde, sysselsatte i alt og årsverk i alt i jordbruket. 1000 stk

	Folkemengde pr 1.1. ¹⁾	Personer 16-4 år ²⁾	Sysselsatte i alt ²⁾	Sysselsatte pr. pers 16-74 år %	Sysselsatte normalårsv. ³⁾	Årsverk i jordbruket ⁴⁾
1985	4 146	3 004	2 014	67,0	1 757	114,6
1990	4 233	3 094	2 030	65,6	1 779	98,6
1995	4 348	3 140	2 035	64,9	1 809	90,6
1997	4 393	3 154	2 195	69,6	1 900*	85,7
1998	4 418	3 167	2 248	71,0	1 942*	81,7 ⁵⁾
1999	4 445	3 183	2 258	71,0	1 949*	78,9 ⁵⁾

*Foreløpige tall

- Kilde: 1) Statistisk sentralbyrå, Befolkningsstatistikk
 2) Statistisk sentralbyrå, Arbeidskraftundersøkelsen
 3) Statistisk sentralbyrå, Nasjonalregnskapet
 4) Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene
 5) BFJ. Justert serie. Foreløpige tall

For fylkesvis fordeling og fordeling på landsdeler se del II, tabell 7a og b for folkemengde, tabell 8a og b for sysselsatte og tabell 9 for arbeidsforbruk i jordbruket

Tabell 4.7 Antall helt arbeidsledige og antall på sysselsettingstiltak totalt for landet, gjennomsnitt for året. 1000 stk

Antall	1985	1990	1994	1995	1996	1997	1998
Helt arbeidsledige	51	93	110	102	91	74	56
På sysselsettingstiltak	24	40	56	45	34	23	15
Sum	75	133	166	147	125	97	71

Kilde: Arbeidsdirektoratet

¹ Nasjonalregnskapets tall for sysselsetting ligger noe høyere enn Arbeidskraftundersøkelsens tall, fordi nasjonalregnskapstall også inkluderer utenlandske arbeidstagere på norske skip i utenriksfart. Deltidsansatte er inkludert i antall sysselsatte.

² Antall sysselsatte normalårsverk er definert som antall heltidsregnede inntektsmottakere i produktiv virksomhet (dvs. at deltidsansatte er omregnet til heltids ved å bruke del av full post eller dellønnsbrøk som vekt).

4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket

Utviklingen i arbeidsforbruket henger sammen med utviklingen i antall driftsenheter som er tatt opp i kapittel 4.1. I dette kapitlet ser en på utviklingen i arbeidsforbruk for de samme kategoriene som er brukt for utviklingen i driftsenheter.

4.4.1 Landsdelsnivå

Tabell 4.8 viser registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket med årlig prosentvis endring i perioden 1986 til 1999. Arbeidsforbruket blir stort sett registrert annenhvert år. Registreringene følger ikke kalenderåret, og oppgaver for 1999 er derfor fra første halvår dette året og annet halvår i året før. I 1989 gikk tallet på timer i et årsverk ned fra 1975 til 1875 timer. Nedgangen i arbeidsforbruk fra 1986 til 1995 i Tabell 4.8 inkluderer også nedgangen i timer pr. årsverk. Målt i timeverk blir gjennomsnittlig årlig nedgang 0,6 prosent høyere.

Tabell 4.8a Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på landsdeler. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1995	1997	1999*	Årlig %-vis endring	
							1986-90	1990-99
Østlandet	Menn	28,2	25,5	23,8	22,2	20,6	-2,5	-2,4
	Kvinner	10,1	8,2	7,7	7,1	6,8	-5,0	-2,2
	Sum	38,3	33,8	31,5	29,3	27,4	-3,1	-2,3
Agder og Rogaland	Menn	12,5	11,3	10,2	9,7	9,1	-2,5	-2,3
	Kvinner	4,3	3,6	3,2	3,1	3,0	-4,5	-2,0
	Sum	16,8	14,9	13,4	12,8	12,1	-3,0	-2,3
Vestlandet	Menn	19,0	17,7	16,2	15,7	13,7	-1,8	-2,8
	Kvinner	7,7	6,9	6,0	5,8	4,6	-2,7	-4,5
	Sum	26,5	24,6	22,2	21,5	18,2	-1,8	-3,3
Trøndelag	Menn	12,8	11,3	10,7	10,1	10,0	-3,2	-1,3
	Kvinner	4,6	3,8	3,2	3,2	3,0	-4,6	-2,5
	Sum	17,3	15,1	14,0	13,3	13,1	-3,4	-1,6
Nord-Norge	Menn	7,9	7,4	7,0	6,6	6,2	-1,6	-2,0
	Kvinner	3,4	2,8	2,5	2,3	2,3	-4,4	-2,3
	Sum	11,2	10,2	9,5	8,9	8,5	-2,2	-2,1
Landet	Menn	80,4	73,2	67,9	64,3	59,6	-2,3	-2,3
	%	73	74	75	75	75		
	Kvinner	30,1	25,4	22,7	21,5	19,7	-3,7	-2,9
	%	27	26	25	25	25		
	Sum	110,5	98,5	90,6	85,7	79,3	-2,7	-2,4

* Foreløpige tall, inneholder også samdrifter uten eget areal og hagebruksenheter under 5 dekar. Det utgjør ca. 400 årsverk eller 0,5 prosent

1) 1975 timer pr. årsverk til 01.07.1989 og 1875 timer pr. årsverk deretter

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 9

På landsbasis er nedgangen i arbeidsforbruket mindre for siste periode enn i perioden 1986 til 1990. Kvinner reduserte sitt arbeidsforbruk mer enn menn i begge periodene, men forskjellen var mindre i siste periode. Relativt sett har menns andel av den totale arbeidsinnsatsen økt og kvinners avtatt i fram til 1995 og vært nær uendret i årene fra 1995 til 1999.

Nedgangen i arbeidsinnsats målt i prosent, er størst i Trøndelag i den første perioden, mens nedgangen i antall bruk lå nær landsgjennomsnittet. Vestlandet hadde minst nedgang i arbeidsforbruk og størst nedgang i antall driftsenheter i denne perioden. Fra 1995 til 1999 er Trøndelag den landsdelen med både minst nedgang i antall driftsenheter og i arbeidsforbruk. Vestlandet hadde størst nedgang i arbeidsforbruk, mens nedgangen i antall bruk lå litt under landsgjennomsnittet. (Tabell 4.1 viser nedgang i antall driftsenheter.)

Tabell 4.8b nedenfor skal vise utviklingen i jordbrukets andel av sysselsettingen i regionene. Det er gjort ved at jordbrukets arbeidsforbruk målt i årsverk er relatert til antall sysselsatte i alt i regionen. Størrelsene er derved ikke helt sammenlignbare. I antall sysselsatte inngår også deltidsansatte med mindre enn et årsverk. Et årsverk i jordbruket er ikke synonymt med en sysselsatt. Dels vil en del brukere arbeide utover ett årsverk, og dels vil det være deltidsarbeidsplasser i jordbruket som i det øvrige næringsliv. Det er også vanlig med yrkeskombinasjoner blant brukere (se kapittel 6.5 og 9.2). Med dette utgangspunktet vil ikke de absolutte tallene gi et reelt bilde, men gi mulighet for å sammenholde utviklingen mellom områder og i tid.

Tabell 4.8b Jordbrukets andel av sysselsettingen målt ved registrert arbeidsforbruk i årsverk i jordbruket relativt til antall sysselsatte i regionen totalt¹⁾. Prosent

		1990	1995	1997	1999*
Østlandet	Menn	4,6	4,3	4,0	
	Kvinner	1,8	1,6	1,5	
	I alt	3,3	3,0	2,8	2,4
Agder og Rogaland	Menn	7,4	6,5	6,2	
	Kvinner	3,0	2,5	2,4	
	I alt	5,5	4,7	4,3	3,8
Vestlandet	Menn	8,9	8,0	7,7	
	Kvinner	4,4	3,7	3,6	
	I alt	6,9	6,1	5,7	4,6
Trøndelag	Menn	11,5	11,1	10,5	
	Kvinner	4,5	3,9	3,8	
	I alt	8,3	7,8	7,0	6,9
Nord-Norge	Menn	6,4	6,0	5,6	
	Kvinner	3,1	2,5	2,3	
	I alt	4,9	4,4	3,9	3,8
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>6,6</i>	<i>6,0</i>	<i>5,4</i>	<i>4,9</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2,8</i>	<i>2,4</i>	<i>2,1</i>	<i>1,9</i>
	<i>I alt</i>	<i>4,9</i>	<i>4,4</i>	<i>3,9</i>	<i>3,5</i>

* Foreløpige tall

1) Sammenligningen er ikke helt god fordi en sysselsatt i gjennomsnitt arbeider mindre enn ett årsverk

Kilde: Tabell 4.8a relativt til tabell 8b i del II

Det framgår av tabell 4.8b at jordbruket har større betydning for sysselsetting for menn enn for kvinner. Målt på denne måten er jordbrukets betydning for sysselsettingen avtagende i alle regioner. Sysselsettingsvirkningen er relativt størst i Trøndelag og minst på Østlandet.

4.4.2 Kommuneklasser

Tabell 4.9 nedenfor viser utviklingen i arbeidsforbruket etter kommuneklasser for årene 1990, 1995 og 1997. Det foreligger ikke foreløpige tall for 1999 ennå for kommuneklasser. Kommuneklassene er beskrevet nærmere i kapittel 4.1.2.

Tabell 4.9 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på kommuneklasser. 1000 årsverk

		1990	1995	1997	Årlig %-vis endring	
					1990-95	1995-97
Klasse 1	Menn	12,5	11,6	10,9	-1,6	-3,0
	Kvinner	4,9	4,1	3,9	-3,4	-2,4
	Sum	17,4	15,7	14,8	-2,1	-2,8
Klasse 2	Menn	15,8	14,7	14,4	-1,4	-1,0
	Kvinner	5,6	4,9	4,7	-2,7	-1,7
	Sum	21,3	19,6	19,1	-1,7	-1,2
Klasse 3	Menn	11,1	10,0	9,4	-2,1	-3,4
	Kvinner	3,7	3,4	3,2	-2,1	-2,3
	Sum	14,9	13,4	12,6	-2,1	-3,2
Klasse 4	Menn	10,4	9,8	9,3	-1,1	-2,7
	Kvinner	3,9	3,6	3,3	-1,4	-4,7
	Sum	14,3	13,4	12,6	-1,2	-3,2
Klasse 5	Menn	16,0	15,0	14,0	-1,3	-3,3
	Kvinner	4,9	4,6	4,3	-1,0	-2,9
	Sum	20,8	19,6	18,3	-1,2	-3,2
Klasse 6	Menn	3,3	3,1	3,0	-1,0	-2,3
	Kvinner	1,2	1,0	1,0	-4,3	-1,0
	Sum	4,5	4,1	4,0	-1,8	-2,0
Klasse 7	Menn	4,1	3,7	3,3	-2,1	-4,5
	Kvinner	1,2	1,2	1,1	-1,1	-4,7
	Sum	5,3	4,8	4,4	-1,9	-4,5
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>73,2</i>	<i>67,9</i>	<i>64,3</i>	<i>-1,5</i>	<i>-2,7</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>25,4</i>	<i>22,7</i>	<i>21,5</i>	<i>-2,2</i>	<i>-2,8</i>
	<i>Sum</i>	<i>98,5</i>	<i>90,6</i>	<i>85,7</i>	<i>-1,7</i>	<i>-2,7</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene

Den største årlige prosentvise nedgangen er i perioden 1990 til 1995 for primærnæringskommunene, klasse 1, og industrikommunene, klasse 3. For kvinner er det størst nedgang i de mindre sentrale tjenesteytingskommunene, klasse 6, mens det for menn er i industrikommunene, klasse 3, og de sentrale tjenesteytingskommunene, klasse 7.

For årene 1995 til 1997 er nedgangen størst i kommunener preget av industri og tjenesteyting med unntak av mindre sentrale tjenesteytingskommuner, klasse 3, 4, 5 og 7. Spesielt sterk har nedgangen vært i sentrale tjenesteytingskommuner, klasse 7. Det gjelder både for menn og kvinner. Kommuneklasse 7 har også hatt en sterk nedgang i antall bruk (Tabell 4.2).

De rene primærnæringskommunene, klasse 1, har hatt en sterk nedgang i antall bruk fra 1995 til 1997 (Tabell 4.2), mens nedgangen i arbeidsforbruk bare er litt over landsgjennomsnittet. Nedgangen er sterkere for menn enn for kvinner i denne klassen i disse to årene.

4.4.3 Virkeområder for distriktpolitiske virkemidler

Tabell 4.10 nedenfor viser utviklingen for virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler. Virkeområdene er nærmere omtalt i kapittel 4.1.3. Virkemidlene trappes opp i rekken fra D til A. Område A har de mest omfattende distriktpolitiske virkemidlene. Område E ligger utenfor virkeområdet, og det er ikke distriktpolitiske virkemidler til bruk i dette området. De siste tilgjengelige tallene er for 1997.

Tabell 4.10 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på virkeområder for distriktpolitiske virkemidler. 1000 årsverk

		1990	1995	1997	Årlig %-vis endring	
					1990-95	1995-97
Område A	Menn	1,0	0,9	0,9	-1,2	-3,7
	Kvinner	0,4	0,4	0,4	-2,8	-3,8
	Sum	1,4	1,3	1,2	-1,7	-3,8
Område B	Menn	16,6	15,6	14,8	-1,2	-2,8
	Kvinner	6,2	5,3	4,9	-3,1	-3,0
	Sum	22,7	20,9	19,7	-1,7	-2,8
Område C	Menn	22,4	20,7	19,8	-1,5	-2,2
	Kvinner	8,5	7,4	7,1	-2,6	-2,5
	Sum	30,8	28,1	26,8	-1,8	-2,3
Område D	Menn	7,4	6,7	6,5	-2,1	-1,1
	Kvinner	2,7	2,4	2,3	-2,3	-1,1
	Sum	10,1	9,0	8,8	-2,1	-1,1
Område E	Menn	25,8	24,0	22,3	-1,5	-3,5
	Kvinner	7,7	7,3	6,8	-1,0	-3,3
	Sum	33,5	31,2	29,1	-1,4	-3,5
Hele landet	Menn	73,2	67,9	64,3	-1,5	-2,7
	Kvinner	25,4	22,7	21,5	-2,2	-2,8
	Sum	98,5	90,6	85,7	-1,7	-2,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene

Variasjonen i årlig prosentvis endring i arbeidsforbruket er større fra 1995 til 1997 enn i perioden fra 1990 til 1995. I årene 1995 til 1997 har nedgangen i arbeids-

forbruk en klar tallmessig sammenheng med virkeområdet. I områder med distriktpolitiske virkemidler er den prosentvise nedgangen i arbeidsforbruk økende fra område D til A eller med økende virkemidler. Det gjelder både for menn og kvinner. I tillegg har område E, som er uten virkemidler, en sterk nedgang i arbeidsforbruk både for menn og kvinner. Tendensen er den samme som en ser for utviklingen i antall bruk (Tabell 4.3).

Virkemiddelområdene er ikke statiske og endringer vil påvirke sammenlignbarheten over tid.

4.5 Alder på brukere

Det er registrert bare små endringer i alderssammensetningen for brukere i ulike aldersgrupperinger for perioden 1986 til 1998. Tabell 4.11 gir en oversikt, og Tabell 4.12 viser gjennomsnittsalderen på personlige brukere etter størrelsen på driftsenhetene.

Tabell 4.11 Personlig brukere etter alder. Antall, prosent og gjennomsnittlig alder

År		Totalt	-39	40-49	50-59	60-69	70-	Gj.alder
1986	Antall	101 181	26 249	24 377	22 473	20 664	7 417	
	%	100	26	24	22	20	7	50
1990	Antall	95 080	26 139	26 295	20 442,2	16 361	5 878	
	%	100	27	28	22	17	6	48
1995	Antall	82 815	21 457	24 324	19 944	12 553	4 537	
	%	100	26	29	24	15	5	49
1997	Antall	78 906	19 599	22 613	20 418	11 973	4 303	
	%	100	25	29	26	15	5	49
1998	Antall	77 267	18 145	21 901	20 959	11 713	4 549	
	%	100	23	28	27	15	6	49
1999*	Antall	71 057	17 867	20 609	19 519	10 344	2 718	
	%	100	25	29	27	15	4	48

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 10a

Antall brukere har gått ned i hele perioden. Tendens er at andelen brukere under 40 år er redusert fra 1990 til 1998, men øker fra 1998 til 1999. Det er den aldersgruppen som i sterkeste grad, bidrar til rekruttering. Aldersgruppen fra 50 til 60 år har i samme periode økt, men reduseres fra 1998 til 1999. det gjelder i ennå sterkere grad brukere over 60 år og spesielt de over 70 år. Gjennomsnittsalderen er stabil, men har gått litt ned siste året. Endringene i den relative alderssammensetningen skyldes sterk nedgang i den eldste aldersgruppen som har minsket sin andel fra 6 til 4 prosent. Det nå er innført en førtidspensjonsordning fra fylte 62 år, og produksjonstilskuddet avgrenses med kr 25 000 etter fylte 70 år og med kr 5 000 mellom 67 og 70 år i tillegg til bunnfradraget. I tillegg gis ekstra tillegg til unge bønder under 35 år.

Fra 1997 til 1998 gikk gjennomsnittsalderen opp for alle størrelsesgrupper, mens den fra 1998 til 1999 gikk ned. Her kan det være en effekt at tallene fra 1999 er fra den fullstendige jordbrukstellinga, men de andre tallene på 1990-tallet er fra utvalgstillingene.

Det er de eldste brukerne som driver de minste driftsenhetene, og gjennomsnittsalderen på bruker avtar med økende bruksstørrelse gjennom hele perioden.

Tabell 4.12 Gjennomsnittlig alder på brukere etter arealgrupper

Brukers gjennomsnittsalder		1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Bruksstørrelse	5-50	53,7	52,7	52,3	52,7	53,1	51,8
	50-100	49,6	49,3	49,2	49,5	50,3	49,6
	100-200	46,9	46,5	46,4	47,0	47,3	47,1
	200-300	46,3	46,0	45,6	46,0	46,3	45,5
	300-500	46,3	46,1	44,8	45,5	45,9	45,4
	> 500	45,7	46,8	46,2	46,1	46,3	45,6
Alle driftsenheter		50,3	49,4	48,6	48,9	49,3	48,3

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstellinga for 1999
For fylkesvis fordeling se del II tabell 10b

4.6 Eiendomsoverdragelse og rekruttering

Landbruksregisteret registrerer antall landbrukseiendommer. Det var ved årsskiftet 1998–99 snaut 180 000 landbrukseiendommer. Tabell 4.13 gir en oversikt over antall eiendommer med minst 5 dekar eid jordbruksareal og antall eiere. Samme eier kan ha hjemmel til flere eiendommer og flere eiendommer kan registreres som én bruksenhet, for eksempel dersom de drives av samme bruker. Antall landbruks-eiendommer er derfor langt høyere enn antall driftsenheter.

I tillegg er det ca. 12 000 rene skogeieendommer med minst 25 dekar produktivt skogareal. I 1997 var det i alt 8761 og i 1998 var det 8548 hjemmelsoverdragelser av landbrukseiendommer. Samtidig var det registrert 2443 endringer i brukere i produksjonstilleggsstatistikken fra søknaden 31.07.97 til søknaden 31.07.98.

Tabell 4.13 Antall landbrukseiendommer med minst 5 daa jordbruksareal og eiere, januar 1999 og antall driftsenheter og brukere for 1999*

Eiendoms- størrelse	Eiendommer		Eiere		Upers.	Driftsenheter		Brukere	
	Antall	Menn	Kvinner	Antall		Menn	Kvinner		
5-50	105 435	71 340	30 539	3 556	15 053	12 804	2 562		
%	59	68	29	3	21	82	18		
50-100	37 782	28 592	8 373	817	16 546	14 057	2 447		
%	21	76	22	2	23	85	15		
100-200	25 557	20 306	4 681	570	22 201	19 585	2 556		
%	14	82	18	2	31	88	12		
200-300	6 972	5 545	1 164	263	10 337	9 368	936		
%	4	80	17	4	15	91	9		
300-500	3 058	2 385	479	194	5 260	4 792	423		
%	2	78	16	6	7	92	8		
> 500	850	568	120	162	1 572	1 433	94		
%	1	67	14	19	2	94	6		
Totalt	179 654	128 736	45 356	5 562	70 969	62 039	9 018		
%		72	25	3		87	13		

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Landbruksregisteret for eiendommer og eiere og jordbrukstellinga 1999 for driftsenheter og brukere

Tabell 4.14 nedenfor viser gjennomsnittsalderen på de nye brukerne for både menn og kvinner der det er registrert endringer. Antall upersonlige brukere utgjør 0,9 prosent på landsbasis og er utelatt i tabellen.

I 665 tilfeller var hovedsøker det ene året medsøker det andre året. Det utgjør 27 prosent av overdragelsene, og gjelder både generasjonsskifte, ektefeller som endrer hovedsøker og medsøker seg imellom og andre overdragelser. Vi ser at kvinner gjennomgående er eldre enn menn når de overtar gardsdrift. Gjennomsnittsalderen på kvinner som overtar gård, er for landet 7 år høyere enn for menn som overtar gård. Variasjonene fylkene i mellom er fra 1 til 11 år.

Tabell 4.14 Gjennomsnittlig alder på nye brukere fra 1997 til 1998

	Antall	Andel		Gjennomsnittsalder		
		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Totalt
<i>Østlandet</i>						
Østfold	115	60,0	37,4	33	44	37
Akershus/Oslo	118	59,3	40,7	34	40	36
Hedmark	207	60,9	39,1	38	46	41
Oppland	273	61,2	37,4	33	42	37
Buskerud	107	69,2	29,9	37	45	40
Vestfold	83	53,0	47,0	35	36	35
Telemark	88	59,1	40,9	37	43	39
<i>Agder/Rogaland</i>						
Aust-Agder	42	54,8	45,2	41	47	44
Vest-Agder	59	59,3	40,7	35	46	40
Rogaland	297	53,2	46,5	34	38	36
<i>Vestlandet</i>						
Hordaland	186	62,4	36,0	36	45	39
Sogn og Fjordane	179	57,5	40,8	35	46	39
Møre og Romsdal	183	49,7	49,7	35	41	38
<i>Trøndelag</i>						
Sør-Trøndelag	130	61,5	36,2	36	44	39
Nord-Trøndelag	173	57,2	42,2	33	40	36
<i>Nord-Norge</i>						
Nordland	115	64,3	33,9	33	42	36
Troms	68	63,2	36,8	33	44	37
Finmark	20	55,0	45,0	36	43	39
<i>Landet</i>	2443	58,7	40,4	35	42	38

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstellingene

Tabell 4.15 viser gjennomsnittsalder på nye brukere etter brukerskifte fra 1997 til 1998 i forhold til størrelsen på gården. Heller ikke i denne tabellen er antall upersonlige søkere med.

Tabell 4.15 Gjennomsnittlig alder på nye brukere fra 1997 til 1998

Brukers gjennomsnittsalder	Antall overdragelser	Andel		Gjennomsnittsalder			
		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner	Totalt	
Bruksstørrelse	5-50	331	48,9	48,6	38	48	43
	50-100	606	57,4	42,4	37	46	41
	100-150	486	59,9	38,9	35	42	48
	150-200	357	60,5	39,2	34	40	36
	200-300	419	61,1	38,4	33	36	34
	300-500	198	62,6	36,4	33	37	34
	> 500	46	82,6	15,2	33	44	35
Alle bruk	2443	58,7	40,4	35	42	38	

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene

Av tabellen framgår det at omtrent like mange kvinner som menn overtok de minste brukene, og at forskjellen mellom menn og kvinner i antall gårds-overdragelser økte med størrelsen på gården. De største gårdene ble bare i 15 prosent av tilfellene overtatt av kvinner. Tabellen viser også at de menn som overtok større gårder, i gjennomsnitt var yngre enn de menn som overtok små gårder. Kvinner som overtar gårder fra 200 til 500 daa, er yngre enn sine medsøstre som nye eiere, men kvinner har uansett høyere alder enn gjennomsnittet av menn i tilsvarende gruppe. Gårdsoverdragelsene drøydde lengst for bruk under 100 daa, og gjennomsnittsalderen på eier er også relativt høy, slik det framgår av Tabell 4.14.

Tabell 4.16 Antall eiendommer med odelsrett totalt og i prosent av antall eiendommer med personlige eiere. Andelen odelsoverdragelser i prosent. Landsdeler

Eiendommer med over 5 daa jordbruksareal	1999*			-1969 1970-79 1980-89 1990-94 1995-99				
	Eid av pers. bruker	Antall med odelsrett	Andel %	Andel odelsoverdragelser, %				
Oslo og Akershus	3 200	2 600	81	78	90	84	83	78
Hedmark og Oppland	11 800	9 400	80	80	85	80	77	72
Sør-Østlandet	11 500	9 600	83	84	89	84	79	79
Agder og Rogaland	8 700	7 300	84	82	89	84	83	82
Vestlandet	15 100	13 200	87	88	91	86	89	79
Trøndelag	9 100	7 800	86	86	89	85	85	81
Nord-Norge	6 000	4 200	70	67	79	68	68	64
<i>Hele landet</i>	<i>65 400</i>	<i>54 300</i>	<i>83</i>	<i>83</i>	<i>88</i>	<i>82</i>	<i>81</i>	<i>77</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellinga 1999, foreløpige tall. Gjelder oppgavepliktige

For odelsoverdragelser til kvinner se kapittel 9

De fleste gardsoverdragelser skjer innen familien. Tabell 4.16 over og Tabell 4.17 nedenfor viser antall bruk over 5 dekar med personlige eiere hvor det er knyttet odelsrett til eiendommen. Odelsrett innebærer grovt sett at eiendommen er over 5 dekar dyrket jord eller tilsvarende og at odelsretten er opparbeidet gjennom samme families eierskap i minst 20 år. Odelsretten er en slektsrettighet som krever personlig eierskap. Andelen odelseiendommer var i 1993 på 83 prosent av antall eiendommer over 5 dekar med personlig eier. Andelen varierer mellom 81 og 87 prosent for landsdelene med unntak av Nord-Norge der den er nede i 70 prosent.

Også odelseiendommer selges til andre enn odelsberettigede, men slik det framgår av Tabell 4.16 og Tabell 4.20 er det langt vanligere med salg innenfor odelskretsen. I 1999 utgjorde andelen salg til odelsberettigede 77 prosent av antall overdragelser på landsbasis. Den høyeste andelen var i perioden 1970 til 1979 og andelen har siden gått ned i alle landsdeler. Det er i Nord-Norge overdragelser utenom odelskretsen er hyppigst med 36 prosent. Nord-Norge har også flest eiendommer uten odel. Agder og Rogaland og Trøndelag er de områdene som har relativt flest overdragelser til odelsbævere. Tallene viser ikke hvor mange gardsbruk med personlige eiere, men hvor det ikke er opparbeidet odel, som overdras til barn eller andre nære slektninger.

Ser en på gardsbruk etter størrelse og produksjon som i Tabell 4.17, framgår det at tidsrommet 1970 til 1979 har høyest andel av overdragelser til odelsberettigede for alle grupperinger i tabellen. I tiden etter 1980 er bildet langt mer blandet.

Tabell 4.17 Antall eiendommer med odelsrett totalt og i prosent av antall eiendommer med personlige eiere. Andelen odelsoverdragelser i prosent. Størrelsesgrupper

Eiendommer med over 5 daa jordbruksareal	1999*			-1969 1970-79 1980-89 1990-94 1995-99				
	Eid av pers. bruker	Antall med odelsrett	Andel %	Andel odelsoverdragelser, %				
Jordbruksareal i drift								
5 - 74 dekar	22 500	17 800	79	78	86	79	75	70
75 - 149 dekar	18 400	15 500	84	85	89	84	84	75
150 - 249 dekar	14 800	12 700	86	85	89	84	84	84
≥ 250 dekar	9 600	8 200	85	89	88	84	86	83
Korn og oljevekster								
1 - 99 dekar	9 600	8 200	85	81	90	85	82	85
100 - 199 dekar	5 600	4 800	86	88	89	87	88	82
≥ 200 dekar	5 000	4 500	90	92	92	87	90	90
Antall melkekyr								
1 - 9	5 500	4 900	89	88	92	88	89	80
10 - 14	7 400	6 400	86	85	88	86	89	81
≥ 15	7 500	6 500	87	89	89	85	88	82
Alle bruk	65 400	54 300	83	83	88	82	81	77

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellinga 1999, foreløpige tall. Gjelder oppgavepliktige

For odelsoverdragelser til kvinner se kapittel 9

4.7 Utdanning

Jordbrukstellinga i 1999 tok opp spørsmål om utdanning. Tabell 4.18 og Tabell 4.19 nedenfor viser de foreløpige tellingsresultatene.

Andelen som har landbruksutdanning, har økt fra 1979 til 1989 til 1999. Det gjelder både menn og kvinner. I 1999 var det en firedel som hadde landbruksutdanning. Det er 38 prosent av de mannlige brukerne og 9 prosent av kvinnene. Trøndelag har den høyeste andelen med halvparten av mennene og 12 prosent av kvinnene. Vestlandet har den laveste andelen både for menn og kvinner med henholdsvis 30 og 7 prosent. Nord-Norge ligger lavt for menn med 31 prosent, men nesten på topp for kvinner med 11 prosent.

Tabell 4.18 Personlige brukere med landbruksutdanning etter landsdeler og kjønn

Personlige brukere	Totalt antall m. evt. ektefelle	Med landbruksutdanning				
		Menn	%	Kvinner	%	I alt, %
1979	220 430	118 615	24	101 815	1	13
1989	176 072	95 086	31	80 986	5	19
1999*	127 800	69 200	38	58 800	9	25
Oslo og Akershus	6 400	3 400	45	3 000	10	29
Hedmark og Oppland	23 400	12 600	35	10 800	10	23
Sør-Østlandet	22 900	12 300	43	10 600	9	27
Agder og Rogaland	17 200	9 300	41	8 000	9	26
Vestlandet	28 700	15 700	30	13 000	7	20
Trøndelag	17 600	9 600	50	8 100	12	33
Nord-Norge	11 700	6 300	31	5 400	11	22
<i>Hele landet</i>	<i>127 800</i>	<i>69 200</i>	<i>38</i>	<i>58 800</i>	<i>9</i>	<i>25</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellinga 1999

Tabell 4.19 viser landbruksutdanning etter størrelsesgrupper. Andelen med landbruksutdanning er sterkt økende med størrelsen på produksjonen både for menn og kvinner i alle tre grupperingene, etter jordbruksareal, kornareal og besetningsstørrelse i melkeproduksjon. Både for menn og kvinner er det høy grad av utdanning både i melkeproduksjon og kornproduksjon særlig for de største gruppene i forhold til landsmiddelet.

Tabell 4.19 Personlige brukere med landbruksutdanning etter størrelsesgrupper og kjønn

Personlige brukere	Totalt antall m. evt. ektefelle	Med landbruksutdanning				
		Menn	%	Kvinner	%	I alt, %
Jordbruksareal i drift						
5 - 74 dekar	43 400	23 600	21	19 900	6	14
75 - 149 dekar	35 700	19 500	34	16 300	8	22
150 - 249 dekar	29 100	15 700	51	13 500	11	33
≥ 250 dekar	19 500	10 400	66	9 200	16	43
Korn og oljevekster						
1 - 99 dekar	18 700	10 100	38	8 600	8	24
100 - 199 dekar	11 100	6 000	46	5 100	9	29
≥ 200 dekar	10 100	5 400	67	4 700	14	42
Antall melkekyr						
1 - 9	10 500	5 800	35	4 700	8	23
10 - 14	14 400	7 700	49	6 800	12	32
≥ 15	15 100	8 100	65	7 000	15	42
Alle bruk	127 800	69 200	38	58 800	9	25

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellinga 1999, foreløpige tall

4.8 Bygdeutvikling

Yrkeskombinasjoner er vanlig i landbrukshusholdene og flere henter inntekt utenom garden og jordbruket. Den vanligste inntektskombinasjonen er lønnsarbeid i tillegg til jordbruket. Offentlig og privat tjenesteyting er viktig både for menn og kvinner, men dominerende for kvinners inntekter utenfor bruket. Jordbruk i kombinasjon med annen selvstendig næring er mindre vanlig. Inntektskombinasjoner kan være stabile tilpasninger og gjør at små bruk ikke nødvendigvis er marginale og på vei mot nedleggelse eller fraflytting. Jordbrukseiendommene kan være en avgjørende bosettingsfaktor i kommunene og ha positive ringvirkninger på det øvrige næringsliv. Dette framgår av en undersøkelse fra fem kommuner i fire fylker gjennom årene 1994–1997, hvor NILF har vært koordinator (UEBU-prosjektet)³.

³ Vangsgreven K., A. M. Jervell og H. Romarheim 1997. *Utprøving og evaluering av forhold som fremmer bygdeutvikling*. NILF-rapport 1997:6

Fra og med 1988 er det bevilget betydelige BU-midler med formål å skape grunnlag for ny og lønnsom næringsutvikling på bygdene både innen landbruket og i tilknytning til landbruket ved å:

- a) Medvirke til etablering og utvikling av småskalapregede virksomheter (tiltak eller prosjekter)
- b) Fremme lokalsamfunnstiltak som legger forholdene til rette for næringsutvikling

BU-midlene ble fra og med 1993 gjort landsdekkende og omfatter fra 1994 både midler rettet mot nye næringer og midler knyttet til investeringer i tradisjonelt jord- og hagebruk. Midlene til fylkene fordeler seg slik som Tabell 4.20 nedenfor viser med 42 prosent til investeringer i tradisjonelt jord- og hagebruk i 1999.

Tabell 4.20 Tildeling av BU-midler til fylkene

	1995	1997	1998	1999
Tradisjonelt jord- og hagebruk, mill kr ¹⁾	115	120	180	252
Andre BU-tiltak, mill kr	313	330	330	343
Sum	428	450	510	595
Antall søknader	4 027	4 274	5 198	9 315
Antall innvilgede søknader	3 357	3 539	4 589	8 527
Antall innvilgede i %	83	83	88	91
Gjennomsnittlig tildeling, 1000 kr	127	127	111	70

1) I 1998 og 1999 er det gitt egen ramme for grøfting. Den er inkludert i tallene for tradisjonelt jord- og hagebruk

Kilde: Statens Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

Tabell 4.21 viser den fylkesvise fordelingen av midlene. For tiltak utenom tradisjonelt jord- og hagebruk (inkludert grøfting) er det er stor variasjon i utviklingen fra 1998 til 1999. Snaut halvparten av fylkene får økte rammer og vel halvparten redusert rammetildeling. Finnmark, Oppland og Hedmark har størst økning i rammene på fra 16 til 18 prosent, mens Akershus ligger lavest med en reduksjon på 13 prosent.

I 1999 gikk 68 prosent av midlene til kommuner som kommer inn under det distriktpolitiske virkeområdet. Det er en økning fra 1998 da andelen var 63 prosent og i 1997 da andelen var 59 prosent. Av midlene til tradisjonelt jord- og hagebruk gikk 70 prosent i 1999 til kommuner i det distriktpolitiske virkeområdet, mens det var 74 prosent i 1998 og 71 prosent i 1997. Rammene for tiltak innenfor tradisjonelt jord- og hagebruk er økt fra 120 mill kroner fra 1997 til 180 mill kroner i 1998 inklusive tilskudd til grøfting. Tilskuddet til grøfting var nytt i 1998 og på i alt 8 mill. kroner som kunne gis i Nord-Norge og Namdalen. I 1999 var rammen til grøfting på 32 mill. kroner og dekket alle fylker. Rammen for tiltak innen tradisjonelt jord- og hagebruk var på 343 mill. kroner i 1999. Det er 40 prosent

økning fra året før og henger sammen med den sterke økningen til grøfting. Rammen til tradisjonelt jord- og hagebruk utenom grøfting økte 28 prosent.

Tabell 4.21 Fylkesvis tildeling av BU-midler. Mill kroner

	1996	1997	1998			1999		
	Andre tiltak	Andre tiltak	Andre tiltak	Jord- og hagebruk ¹⁾	Sum	Andre tiltak	Jord- og hagebruk ¹⁾	Sum
Østfold	15,0	16,0	16,0	5,0	21,0	15,6	9,9	25,5
Akershus	14,5	16,0	16,0	4,6	20,6	13,9	8,4	22,3
Hedmark	19,0	19,0	19,0	12,5	31,5	22,4	20,0	42,4
Oppland	20,0	21,0	21,0	14,0	35,0	24,6	21,6	46,2
Buskerud	17,5	18,5	18,5	7,9	26,4	17,7	10,7	28,4
Vestfold	12,0	12,0	12,0	4,6	16,6	11,8	7,7	19,5
Telemark	17,5	17,5	17,5	5,5	23,0	16,5	7,7	24,2
Aust-Agder	12,5	12,5	12,5	3,7	16,2	12,1	5,6	17,7
Vest-Agder	14,0	14,0	14,0	5,0	19,0	13,3	6,6	19,9
Rogaland	22,5	24,0	24,0	10,5	34,5	23,5	16,8	40,3
Hordaland	23,5	24,0	24,0	11,8	35,8	22,5	14,3	36,8
Sogn og Fjordane	25,0	25,0	25,0	12,9	37,9	27,6	19,4	47,0
Møre og Romsdal	20,5	22,0	22,0	12,6	34,6	24,7	18,9	43,6
Sør-Trøndelag	23,4	23,9	23,9	13,3	37,2	23,2	17,7	40,9
Nord-Trøndelag	23,0	23,0	23,0	18,5	39,9	25,7	24,0	49,7
Nordland	19,0	18,0	18,0	17,8	32,0	20,4	19,7	40,1
Troms	14,5	14,0	14,0	12,8	24,9	15,9	13,9	29,8
Finnmark	10,0	10,0	10,0	7,0	16,3	11,6	9,1	20,7
Sum	323	330	330	180	502	343	252	595

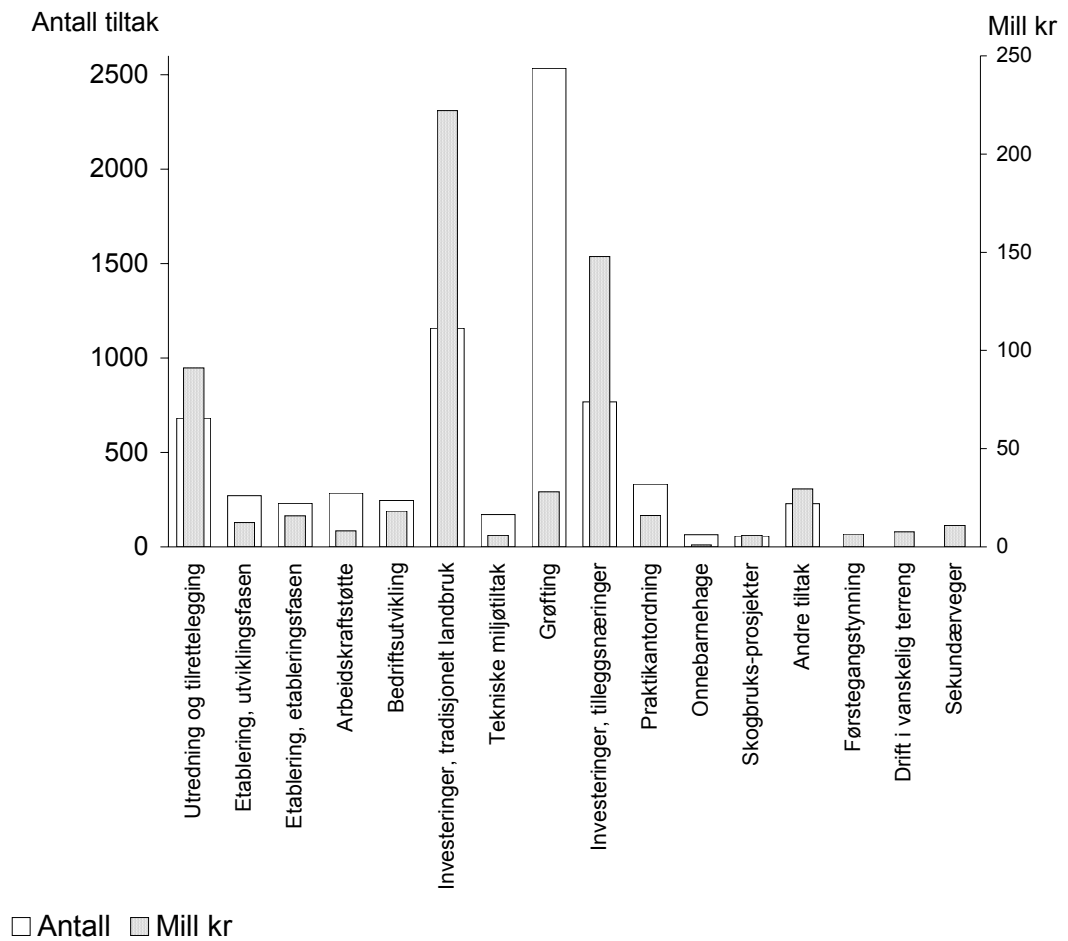
1) I 1998 og 1999 er det gitt egen ramme for grøfting. Den er inkludert i tallene for tradisjonelt jord- og hagebruk

Kilde: Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

Før andre tiltak er det en økning på 4 prosent fra 1998 til 1999 og ingen endring året før.

Det er flere ordninger innenfor BU-midlene. Figur 4.1 gir en oversikt over de BU-midlene som tildeles fylkene, med tilskudd og antall tiltak innenfor de ulike ordningene. Praktikantordningen er opprettet spesielt for å gi jenter bedre muligheter til nødvendig praksis med tanke på framtidig rekruttering i jordbruket. Både i 1998 og 1999 var andelen kvinnelige praktikanter innenfor tildelingene av midler på 53 prosent. Det er en økning fra 1997 da den var på 51 prosent og fra 1996 og 1995 da tildelingen var på 36 prosent i begge årene.

Antall tiltak og tilskott i mill kr pr ordning i 1999

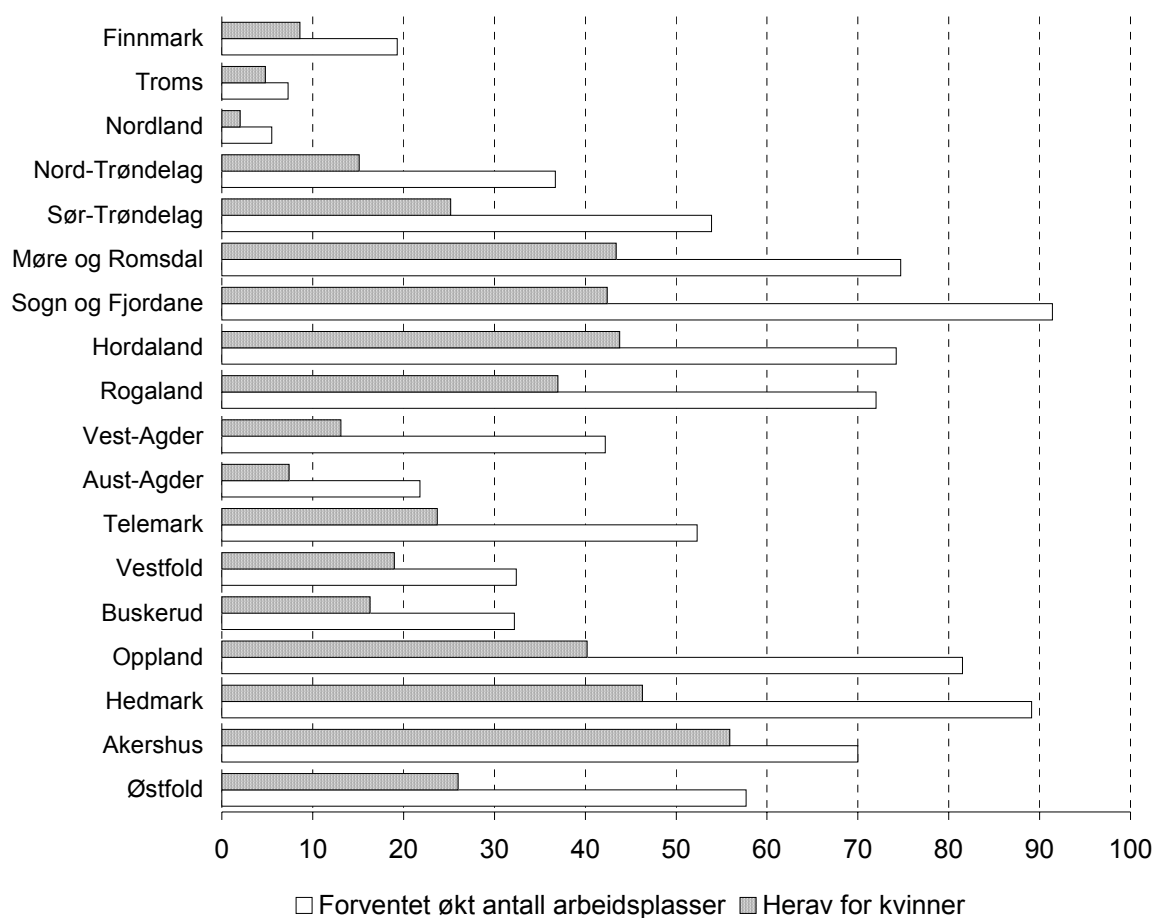

Kilde: Statens Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

Figur 4.1 Antall innvilgede søknader og tilskudd fordelt på de ulike ordningene innenfor BU-midlene i 1999

Midlene tildeles for å øke sysselsettingen i tilknytning til landbruket, og kvinner er prioritert innenfor målgruppen. Figur 4.2 viser søkerens forventninger på søknadstidspunktet til økt sysselsetting målt i antall årsverk og hvilken andel som vil være for kvinner.

Forventet økt antall arbeidsplasser, herav for kvinner i 1999

Kilde: Statens Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

Figur 4.2 Søkernes forventninger om økt sysselsetting, totalt og kvinneandelen, på søknadstidspunktet for etablerstipend, bedriftsutvikling og tilleggsnæringer i 1999

Til sammen forventet søkerne 1999 en økning i sysselsetting på 914 årsverk hvorav 470 eller 51 prosent for kvinner mot 54 prosent i 1998. Tabell 4.22 nedenfor viser forventet økning i sysselsetting utfra søkerne vurdering på søknadstidspunktet. Det er for søknader om etablerstipend, bedriftsutvikling og investering i tilleggsnæringer en registrer forventet effekt på sysselsetting. Søknad om etablerstipend gir høyest forventning om arbeidsplasser for kvinner. Antall arbeidsplasser er større enn antall årsverk fordi det også er en del deltidsarbeidsplasser.

Tabell 4.22 Søkeres forventninger om sysselsettingsvekst på søknadstidspunktet. Årsverk

	1995	1996	1997	1998	1999
Etableringsstipend	299	271	191	197	241
Andel for kvinner %	59	59	60	64	60
Bedriftsutvikling	270	202	208	203	174
Andel for kvinner %	48	50	51	52	48
Investering i tilleggsnæring	429	532	462	527	499
Andel for kvinner %	48	51	51	51	48
Sum	998	1 005	861	927	914
Andel for kvinner %	51	53	53	54	51

Kilde: Statens Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

I 1997 og i 1998 ble det i forbindelse med Finansdepartementets gjennomgang av en del overføringer på statsbudsjettet, foretatt to evalueringer av BU-midlene⁴ der opplegget er laget med tanke på å kunne gi en vurdering på landsbasis. Den siste rapporten utvider det geografiske området, og bekrefter i store trekk resultatene fra den første. Den første evalueringsrapporten er gitt bred omtale i 1998 i tillegg til at flere lokale evalueringer er omtalt. Det vises derfor til Resultatkontrollen for landbrukspolitikken avgitt i 1998.

⁴Sørbrøden, Ø. og S. Aubert, 1998. *Evaluering av Bygdeutvikling (BU-midler)*. Senter for Egenutvikling, Drammen
Sørbrøden, Ø. og S. Aubert, 1998. *Evaluering av BU-midlene 1998*. Senter for Egenutvikling, Drammen

5 MILJØ- OG RESSURSVERN

Retningslinjer for miljøpolitikken i landbruket går fram av kap. 2.2.

Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet har en systematisk rapportering av resultater som oppnås gjennom miljøarbeidet i landbruket. Resultatene fra arbeidet dokumenteres i to årlige rapporter, en fra Statistisk sentralbyrå og en fra Miljøverndepartementet/Landbruksdepartementet. I resultatkontrollen er det nyttet følgende indikatorer:

- jordarbeiding/erosjon
- gjødselforbruk
- husdyrgjødsel, - spredeareal - spredetidspunkt
- avrenning og næringsbalanseberegning N og P
- utslipp til luft
- tekniske miljøtiltak
- plantevernmidler
- miljøavgifter
- landbruksplast.

Budsjettnemndas resultatkontroll for miljø- og ressursvern bygger på disse to rapportene samt Jordbrukets totalregnskap fra Budsjettnemnda for jordbruket.

5.1 Jordarbeiding/erosjon

Sentralt for å redusere avrenning og erosjon fra jordbruksarealene, er å nytte en praksis ved jordarbeiding som minsker risikoen for avrenning/erosjon fra arealene. Det er åpenåkerarealet som er særlig utsatt for avrenning/erosjon. Andelen åpenåkerareal (inkl. hage) økte fram til 1990-tallet, men har siden gått litt ned, slik det går fram av tabell 5.1.

Tabell 5.1 Utviklingen i åpenåker- og kornarealet 1960–99

	1960	1970	1980	1990	1995	1998	1999*
Åpenåkerareal i % av fulldyrket areal	42	45,5	49,0	50,6	48,1	45,9	45,5
Kornareal i % av åpenåkerareal		70,5	78,6	81,0	80,8	82,3	83,4

*Foreløpige tall

Kilde: BFJ. Totalkalkylen for Jordbruket 2000

Nedgangen i andelen av åpenåkerareal av fulldyrket areal fra 1990 henger sammen med at det fulldyrkede arealet har økt samtidig som det har vært en viss nedgang i kornarealet. Økningen i fulldyrket areal skyldes et økt engareal. Andelen kornareal av åpenåkerarealet har økt litt de siste årene fordi kornarealet har økt litt igjen de siste årene.

Jordarbeiding som utføres om høsten, for eksempel pløying, eksponerer erosjonsutsatte arealer for avrenning (erosjon). Et viktig tiltak for å redusere avrenning/erosjon er derfor å få utført mer av jordarbeidingen i åpenåkerarealet, hovedsakelig korn, om våren istedenfor om høsten. Økt andel av jordarbeiding om våren vil imidlertid kunne forskyve såtidspunktet, og dermed ha avlingsmessige konsekvenser. For å kompensere for de økonomiske konsekvensene av en avlingsnedgang og stimulere til redusert jordarbeiding om høsten, er det innført tilskudd til brukere som ikke høstarbeider erosjonsutsatte korn- og oljevekstarealer.

Det gis også tilskudd til tilsåing med fangvekster og til grasdekte vannveier på åpenåkerareal. Arealet som ligger til grunn for utbetalt tilskott til endret jordarbeiding, har vært litt i overkant av 1 mill. dekar de seinere årene og var på nær 1,25 mill. dekar i 1999/00. Fra 1995 ble det innført differensierte satser slik at de mest erosjonsutsatte arealene fikk høyest sats med avtrapping for mindre erosjonsutsatte arealer.

Tabell 5.2 viser utviklingen i kornarealet i landet fordelt etter jordarbeidingsmetode, samt høstsådd kornareal. SSB-resultatkontroll gir også tilsvarende oppgaver for det som benevnes for sårbart område for nitrogen (N) og fosfor (P).

Med «sårbart område» menes områder eller arealer som er sårbare for avrenning av næringssalter (N og P) i forhold til Nordsjø-avtalene. Nordsjø-avtalene er flere avtaler om blant annet reduksjoner av avrenning av næringssalter til Nordsjøen for land som grenser til Nordsjøen. Sårbart område for fosfor er de landarealer som drenerer til kyststrekningen svenskegrensa - Lindesnes. Sårbart området for nitrogen er noe mer avgrenset i forhold området for fosfor. Resultatkontroll jordbruk 2000 (SSB) gir ellers nærmere beskrivelse av landområdene som berøres.

Tabell 5.2 Korn- og oljevekstareal i alt. Høstsådd areal og kornareal etter jordarbeidingsmetode for landet totalt. 1000 dekar og prosent

	1989/90	1990/91	1993/94	1994/95	1995/96	1996/97	1997/98
Korn og oljevekster i alt	3 650	3 880	3 603	3 497	3 438	3 364	3 272
- herav høstsådd i%	3	4	10	9	8	7	11
Areal etter jordarbeidingsmetode							
- Høstpløyd i %	82	78	55	56	58	57	57
- All jordarb. om våren i %			41	39	38	39	36
- Annen jordarb. vår/høst, %	18	22	3	4	4	4	6

Kilde: SSB Resultatkontroll jordbruk 2000

Kornarealet som ble pløyd om høsten, gikk klart ned tidlig på 90-tallet, men har siden vært på et relativt stabilt nivå. Åkerareal i stubb regnes å ha en reduserende, dvs. positiv effekt på arealavrenningen. Dyrking av høstkorn, som regnes for å være mer positivt mht. arealavrenningen enn høstpløying, har stabilisert seg på et høyere nivå enn tidligere. Det økte omfanget av høstkorndyrking er særlig begrunnet i økonomien i dyrkingen, men er ellers avhengig av værforholdene det enkelte år.

Siden mesteparten av kornarealene er lokalisert i de sårbare områdene for avrenning av N og P, er også fordelingen av areal etter jordarbeidingsmetode i disse områdene omtrent tilsvarende som på landsnivå. Tall for sårbare områder er gitt i fjorårets utgave.

5.2 Gjødselforbruk

Riktig gjødsling, dvs. samsvar mellom næringstilførsel og næringsopptak, er viktig for å unngå avrenning av næringsalter. Riktiggere gjødsling skjer ved forbedrede gjødseltyper, gjødselplanlegging og rett valg av spredetidspunkt. Det er innført krav om gjødselplan i forbindelse med søknad om areal- og kulturlandskapstilskudd.

Tabell 5.3 Kunstgjødsel og kalk i mill. kg og kg pr. dekar jordbruksareal

	Kunstgjødsel		Kalk	
	Totalt mill. kg	Kg/daa jordbruksareal	Totalt mill. kg	Kg/daa jordbruksareal
1985	590	60,2	340	40,8
1990	538	53,9	488	48,9
1995	543	52,8	368	35,7
1997	549	52,7	319	30,6
1998	543	51,7	284	27,1
1999	528	50,0	275	26,0

Kilde: Jordbrukets totalregnskap 2000

Forbruket av kunstgjødsel pr. dekar var ca. 17 prosent lavere i 1999 enn i 1985. Dette skyldes redusert fosforgjødsling og at det gjennomgående brukes gjødseltyper med større nitrogeninnhold. Kalk, som motvirker den forsurenende virkningen på jordsmonnet av de fleste gjødselslag, har gått nedover, jfr. tabell 5.3. Kalkingsbehovet varierer mye landet over og er foruten selve gjødslingen avhengig av jordart, klima og vekster.

Tabell 5.4 viser samlet gjødselmengde nitrogen og fosfor fra handels- og husdyrgjødsel. For husdyrgjødsel er det effektivt N, dvs. lettløselige N-forbindelser, det er gitt oppgaver over. Gjødselvirkningen av effektivt N i husdyrgjødsel kan i prinsippet direkte sammenlignes med tilsvarende mengde handelsgjødsel-N.

Tabell 5.4 Tilførsel av samlet gjødselmengde effektivt N og P fra handels- og husdyrgjødsel for landet totalt. Mill. kg

	1989	1990	1994	1995	1996	1997
Effektiv nitrogen						
- handelsgjødsel	96 502	99 826	100 685	101 811	100 497	99 295
- husdyrgjødsel	33 978	34 679	34 467	36 341	36 132	35 206
<i>I alt</i>	<i>130 481</i>	<i>134 507</i>	<i>135 153</i>	<i>138 153</i>	<i>136 630</i>	<i>134 502</i>
Fosfor						
- handelsgjødsel	17 759	17 569	14 544	14 475	14 191	13 982
- husdyrgjødsel	11 723	11 971	11 761	12 531	12 500	12 190
<i>I alt</i>	<i>29 483</i>	<i>29 541</i>	<i>26 305</i>	<i>27 006</i>	<i>26 691</i>	<i>26 173</i>

Kilde: SSB, Resultatkontroll jordbruk 2000

Tilførselen av effektiv nitrogen i alt viser en økning fram til midten av 90-tallet for deretter å avta noe. Fordelingen av nitrogen mellom handels- og husdyrgjødsel er omtrent uendret. Tilførselen av fosfor er svakt nedadgående etter en klar reduksjon fra tidlig på 90-tallet. Det er lavere tilførsel i fosfor fra handelsgjødsel som har bidratt til nedgangen. Tilførselstall i sårbare områder, gjengitt i fjorårets utgave av resultatkontrollen, viser at i underkant av 30 prosent av all nitrogen i 1996 og 1997 ble tilført i områder som er definert som sårbart for avrenning av N. Tilsvarende for fosfor i sårbare områder for avrenning av P var ca. 45 prosent. Relativt mer av tilførselen av N og P i de sårbare områdene skjer via handelsgjødsel enn husdyrgjødsel. Dette skyldes at mindre av husdyrproduksjonen er lokalisert i områdene som er sårbare for avrenning av N og P til Nordsjø-områdene.

Tabell 5.5 viser mengder av nitrogen og fosfor pr. dekar, tilført som handelsgjødsel på korn- og oljevekstareal og engareal iflg. SSB-resultatkontroll.

Tabell 5.5 Tilførsel av N og P i handelsgjødsel på areal med korn og oljevekster og fulldyrka eng for landet totalt. Kg pr. daa

	1989	1990	1994	1995	1996	1997
Kg nitrogen						
- Korn og oljevekster	10,6	10,7	11,2	11,2	11,2	11,2
- Fulldyrket eng	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7	13,7
Kg fosfor						
- Korn og oljevekster	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0
- Fulldyrket eng	2,3	2,2	1,7	1,7	1,7	1,7

Kilde: SSB Resultatkontroll jordbruk 1999

Tilførselen av nitrogen til korn ligger litt høyere enn tidlig på 90-tallet. For eng er tilførselen omtrent uendret. Fosforgjødslinga ligger på et lavere nivå enn tidlig på 90-tallet både for korn og eng, men med størst reduksjon for eng. Det er liten forskjell mellom tilførselsestillene for landet totalt og i de ”sårbare områdene”. Tilførselstall for sårbare områder er gitt i fjorårets utgave.

Mest mulig spredning av gjødselen i vekstsesongen er viktig for en bedre utnyttelse av næringssaltene. Samtidig reduseres risikoen for avrenning. I kornproduksjonen er våronna det dominerende tidspunkt for gjødsling. Delt gjødsling, dvs. gjødsling både i våronn og seinere i vekstperioden, er stort sett aktuelt kun ved dyrking av mathvete. Arealet med delt gjødsling i kornproduksjonen, dvs. gjødsling også seinere i vekstperioden, er dermed avhengig av omfanget av hvetedyrkingen,- hvor delt gjødsling er betinget av økonomien i dyrkingen.

5.3 Husdyrgjødsel, spredeareal og spredetidspunkt

Bedre utnyttelse av husdyrgjødsel, og dermed redusert risiko for avrenning av næringssalter, er sterkt knyttet til antallet husdyr pr. arealenhet (spredearealet) og tidspunktet for spredning av gjødsel. Større areal pr. gjødseldyrenhet (GDE = gjødsel fra ulike dyreslag omregnet til gjødsel fra en ku) og økt spredning av gjødsel i vekstsesongen reduserer risikoen for avrenning. Det er krav om minimum 4 dekar fulldyrket spredeareal pr. gjødseldyrenhet. Dersom brukeren har for lite eget fulldyrket spredeareal må annet jordbruksareal tas i bruk, for eksempel overflatedyrket areal, beite eller det må leies egnet areal. Det har også vært en del nydyrking for å oppnå spredearealkravene. Det er det totale spredearealet, summen av fulldyrket, overflatedyrket og leid areal som er gjenstand for godkjenning. Ikke-fulldyrket areal regnes om til fulldyrket ved visse omregningsfaktorer. Ved manglende spredeareal foretas en avkorting av produksjonstillegget.

Statistikken viser at det var 345 bruk med manglende spredeareal i 1998. Det manglende spredearealet utgjorde 6 263 dekar Tilsvarende tall for 1997 var 312 bruk og 5 380 dekar

Tabell 5.6 Spredeareal pr. fylke. 31.12.98

Fylke	Godkjent spredeareal, daa	Manglende spredeareal, daa	Ant. bruk med manglende spredeareal
Østfold	383 158	12	2
Akershus + Oslo	338 039	834	8
Hedmark	596 172	71	8
Oppland	703 919	117	15
Buskerud	224 687	47	7
Vestfold	184 929	86	3
Telemark	143 258	150	13
Aust-Agder	91 977	11	2
Vest-Agder	147 014	41	6
Rogaland	641 816	949	70
Hordaland	279 981	2 617	119
Sogn og Fjordane	309 198	342	40
Møre og Romsdal	496 574	76	7
Sør-Trøndelag	592 002	306	16
Nord-Trøndelag	706 305	58	8
Nordland	469 757	278	14
Troms	230 331	202	3
Finnmark	84 839	66	4
<i>Landet</i>	<i>6 623 956</i>	<i>6 263</i>	<i>345</i>

Kilde: Statens Kornforretning

Tabell 5.7 viser tidspunkt for spredning av husdyrgjødsel målt i N og P. Spredning i vekstsesongen er, som tidligere nevnt, det mest gunstige sett fra et avrennings-synspunkt.

Tabell 5.7 Tilført husdyrgjødsel etter spredetidspunkt for landet totalt. Mill kg og prosent

	1989	1990	1994	1995	1996	1997
Spredd i våronn og i vekstsesongen i %	80,6	82,1	86,6	86,9	86,5	86,5
Spredd i resten av året i %	19,4	17,9	13,4	13,1	13,5	13,5
<i>Effektiv Nitrogen. I alt</i>	<i>34,0</i>	<i>34,7</i>	<i>34,5</i>	<i>36,3</i>	<i>36,1</i>	<i>35,2</i>
Spredd i våronn og i vekstsesongen i %	80,0	81,5	86,3	86,5	86,1	86,1
Spredd i resten av året i %	20,0	18,5	13,7	13,5	13,9	13,9
<i>Total fosfor I alt</i>	<i>11,7</i>	<i>12,0</i>	<i>11,8</i>	<i>12,5</i>	<i>12,5</i>	<i>12,2</i>

Kilde: SSB, Resultatkontroll jordbruk 2000

Andelen husdyrgjødsel spredd i vekstsesongen ligger på et noe høyere nivå enn tidlig på 90-tallet. Statistikken fra SSB-resultatkontroll for 1996 og 1997 viser at en

noe høyere andel av N og P i sårbare områder for N og P, spres utenom våronn og vekstsesongen enn for landet totalt, henholdsvis 24–25 prosent og 22–23 prosent.

5.4 Avrenning og næringsbalanseberegning for nitrogen og fosfor

I tabell 5.8 er det gjengitt tall for avrenning av N og P til Nordsjøområdet. Tallene er beregnet på grunnlag av modellen TEOTIL som nyttes i miljøvernmyndighetenes arbeid med resultatkontroll av forurensninger fra jordbruket. Tilførslene er fordelt på kilder og omfatter blant annet bakgrunnsavrenning, jordbruk, kommunalt avløp (inkl. industri til kommunalt nett) og industri med direkte utslipp.

Tabell 5.8 Beregnede tilførsler av nitrogen og fosfor fra ulike kilder til Nordsjøen (Svenskegrensa til Lindesnes). Mill. kg

	1985	1990	1994	1995	1996	1997	%-endr. 1985-97
<i>Nitrogen</i>							
Bakgrunn	16,6	16,6	16,6	16,6	16,6	16,6	
Jordbruk	12,6	12,0	10,3	10,2	10,3	10,3 ¹⁾	-19
Kommunalt avløp	9,9	9,8	9,8	9,5	9,4	8,8	-11
Industri	5,7	2,4	1,8	1,9	2,1	1,9	-67
<i>Totalt</i>							
-innkl. bakgrunn	44,8	40,8	38,4	38,2	38,3	37,5	-16
-ekskl. bakgrunn	28,2	24,2	21,8	21,7	21,8	21,0	-26
<i>Fosfor</i>							
Bakgrunn	0,37	0,37	0,37	0,37	0,37	0,37	
Jordbruk	0,29	0,27	0,21	0,21	0,21	0,21 ¹⁾	-26
Kommunalt avløp	0,73	0,54	0,36	0,31	0,30	0,29	-60
Industri	0,13	0,11	0,08	0,08	0,08	0,08	-38
<i>Totalt</i>							
-innkl. bakgrunn	1,52	1,28	1,02	0,96	0,96	0,95	-38
-ekskl. bakgrunn	1,15	0,92	0,65	0,60	0,60	0,58	-50

1) Det er ikke beregnet nye tall for jordbruk i 1997. 1996-tall er benyttet

Kilde: Tilførsler av næringsalter til Norges kystområder 1997. NIVA

Reduksjonen av de årlige tilførslene av nitrogen og fosfor fra jordbruket til Skagerakkysten (kystområdet til Nordsjøen) i 1997 (1996) i forhold til 1985 var på 19 prosent for nitrogen og 26 prosent for fosfor. På grunnlag av St. meld. nr. 64 (1991–92) om Norges oppfølging av Nordsjødeklarasjonen, var det angitt som mål å redusere de årlige tilførsler av nitrogen og fosfor til de berørte kystområder fra jordbrukssektoren med henholdsvis 44 og 40 prosent innen 1995. Disse målsettingene er senere nedjustert.

5.5 Utslipp og binding av klimagasser og ammoniakk fra jordbruket

Nasjonalt og internasjonalt er det betydelig fokus på utslipp av klimagasser på grunn av virkningen med hensyn på drivhuseffekten. Klimagassene er karbondioksyd (CO₂), metan (CH₄) og lystgass (N₂O). I forbindelse med internasjonale klimaavtaler er det viktig med en kartlegging av kilder til og mengder av utslipp. Ved hjelp av en nasjonal utslippsmodell får en beregnet utslipp av klimagasser og ammoniakk fra forbrenning, husdyrhold og andre aktiviteter i jordbruket. En får derved beregnet jordbrukets andel av nasjonalt utslipp. Metan bidrar dessuten til dannelse av bakkenært ozon som gir skader på vegetasjon, mens ammoniakk og nitrogenoksider (NO₂) kan bidra til forsuring av jord og vann.

Klimagasser er en forutsetning for naturens kretsløp og derved livet på jorda, bla. i fotosyntesen. Det er økningen i utslippsmengdene, spesielt fra forbrenningen av fossilt brennstoff, og derved økt drivhuseffekt, som er grunnlaget for bekymringene. Landbruket har imidlertid også en positiv virkning med hensyn på drivhuseffekten, ved binding av klimagasser. Mest kjent her er bindingen av CO₂ i skog. I klimagassdebatten har dette forholdet vært mye framme. Binding av klimagasser i landbruket er omtalt i kapittel 5.8.

5.6 Prosessutslipp

Prosessutslipp omfatter alle utslipp som ikke knyttet til forbrenning. De viktigste jordbruksrelaterte prosessene er utslipp fra husdyr og gjødsel, biologiske og kjemiske prosesser

5.6.1 Utslipp av lystgass (N₂O)

Kilder til utslipp av lystgass innen jordbruket er avrenning, kunst- og husdyrgjødsel, biologisk nitrogenfiksering, dekomponering av restavlinger, kultivering av myrområder og nedfall av ammoniakk. Jordbruket står for over 50 prosent av lystgassutslippene i Norge. I Tabell 5.9 er utslippene av lystgass (N₂O) til luft fra jordbruket fordelt på kilde.

Tabell 5.9 Utslipp av lystgass (N₂O) til luft fra jordbruket fordelt på kilde. Prosent

Utslippskilde	Prosentandel av utslipp
Avrenning	24
Kunstgjødsel	23
Husdyrgjødsel	17
Biologisk N-fiksering	2
Restavlinger	16
Kultivering av myrområder	15
NH ₃ -nedfall	3

Kilde: SSB. Resultatkontroll jordbruk 2000

5.6.2 Utslipp av metan (CH₄)

Husdyr er den viktigste utslippskilden av metan innen jordbruket. Metan slippes ut som tarmgass og indirekte gjennom husdyrgjødselen. Husdyr bidrar med omkring 32 prosent av totalt metanutslipp i Norge, dvs. ca litt over 100 000 tonn pr. år.

5.6.3 Utslipp av karbondioksid (CO₂)

Kalking av innsjøer og jord som gjøres for å redusere skader fra forsuring og ubalansert jord, er samtidig en kilde til CO₂-utslipp. Utslippene utgjør under halv prosent av de totale CO₂-utslippene i Norge.

5.6.4 Utslipp av ammoniakk (NH₃)

Tre kilder er identifisert: Utslipp fra husdyr, utslipp fra kunstgjødsel og utslipp fra ammoniakkbehandling av halm. Utslipp fra jordbruket er på ca. 25 000 tonn, ca. 94 prosent av de nasjonale utslippene. Utslipp fra husdyrgjødsel står for rundt 65 prosent av dette igjen.

5.7 Forbrenningsutslipp

Forbrenningsutslipp fra stasjonære og mobile kilder i jordbruket, mengder i tonn og andel av nasjonalt utslipp, går fram av tabell 5.10.

Tabell 5.10 Forbrenningsutslipp fra jordbruket. Tonn (kg for bly og kadmium)

Komponent	Energivarer								Andel av nasjonalt utslipp
	Kull	Bensin	Parafin	Diesel	Fyrings- olje	Tung- destillat	Tung- olje	I alt	
Klimagasser									
CO ₂	1 428	12 858	3 352	314 125	10 149	20 643	6 381	460 283	1 %
CH ₄	< 0,5	9	< 0,5	17	13	3	1	43	< 0,05%
N ₂ O	< 0,05	2	< 0,05	129	1	< 0,5	0,1	132	1 %
Forsurende gasser									
SO ₂	9	1	< 0,5	119	38	25	25	218	1 %
NO _x	2	63	3	5 351	80	16	8	5524	2 %
NH ₃	-	2	-	< 0,5	-	-	-	3	< 0,05%
Andre komponenter									
CO	2	1272	2	2 477	64	13	1	3831	1 %
Pb (kg)	-	6	-	12	4	1	2	25	< 0,5 %
Partikler	3	1	< 0,5	704	5	1	1	715	3 %
VOC	1	346	< 0,5	713	13	3	1	1077	< 0,5 %
Cd (kg)	-	-	-	1	-	-	-	1	< 0,5 %

Kilde: SSB. Resultatkontroll jordbruk 2000

5.8 Binding av klimagasser i landbruket

Selv om CO₂, CH₄ og N₂O kan ha negative effekter på miljøet, er de viktige bestandeler i jordas kretsløp. Fotosyntesen innebærer at planter og trær under vekst tar opp CO₂ fra lufta. Karbonet (C) benyttes som byggestoff og bindes i trærne og plantene, mens oksygenet (O₂) slippes ut i lufta igjen. Nitrogen er et viktig plantenæringsemne og bidrar til økt produksjon.

Skogbruket har en positiv effekt på klimagassregnskapet ved å binde store mengder CO₂. I Norge har en først og fremst fokusert på skogens betydning som karbonsluk, i form av netto tilvekst av stående skog. Skogen binder en betydelig mengde karbon som først frigjøres ved råtning og forbrenning. Jo større skogproduksjonen er, jo større er CO₂-opptaket og jo mindre er tilførselen av CO₂ til atmosfæren.

I Norge har brutto tilvekst lenge vært høyere enn avvirkningen. I 1996 var netto tilvekst (tilvekst redusert for avvirkning og naturlig avgang) av stående skog 11,6 mill. m³. Statistisk sentralbyrå har beregnet det stående volumets innhold av karbon, inklusive binding i bark, røtter og annen biomasse, til 270 mill. tonn. Skogens årlige netto karbonopptak beregnes til ca. 5 mill. tonn karbon, dvs. 18,3 mill. tonn CO₂. Da har en ikke tatt hensyn til innhold av blant annet strø og humus i skogsjord.

Svenske undersøkelser av skogsjordas opptak av karbon viser en nettoøkning de siste 30–50 årene med om lag 0,2–0,3 tonn karbon pr. dekar. Tilførsel av nitrogen er en viktig årsak til at karbonlageret øker, da nitrogenet fører til økt produksjon⁵. Organisk karbon akkumuleres år etter år, men jorda kan ikke akkumulere karbon i ubegrenset mengde. Det er uklart når balansen nåes, men data tyder på at skogsjorda kommer til å fungere som et karbonsluk på samme nivå som i dag, i rundt 50–100 år selv om hastigheten avtar⁶.

Ved å anta omtrent de samme forhold i Norge⁷ kan det gjøres et grovt anslag over skogsjordas betydning for det norske CO₂-regnskapet. Med et produktivt skogareal på 75 mill. daa⁸ blir den årlige nettobindingen av karbon i jorda 1,5 mill. tonn, tilsvarende 5,5 mill. tonn CO₂.

---

⁵ En annen årsak til økende karbonlager kan være avtakende nedbryting. Forsøk med nitrogengjødsling viser at nedbrytingen stimuleres i startfasen, mens forløpet deretter er at konsentrasjonen av lignin og andre tyngre nedbrytbare emner øker. Det har dessuten vist seg at mange av de organismene som klarer å bryte ned lignin hemmes av høyt nitrogennivå i strø og humus. Jo høyere nitrogenkonsentrasjonen er i barnålene når nedbrytingen begynner, desto mindre del av nålene brytes ned.

⁶ Naturvårdsverket, 1997. Kol i marken. Konsekvenser av markanvändning i skogs- og jordbruk. Rapport 4782. Stockholm.

⁷ Vi antar at en nettolagrings på ca. 0,02 tonn karbon pr. dekar skogsjord. Å anta at forholdene er omtrent de samme i Norge er noe grovt, da blant annet klima, vegetasjonstype, trefetthet, mineraljordens sammensetning (påvirker bindingen av organisk materiale) og skogskjøtsel (avvirkning, kalking, gjødsling, jordarbeiding, tynning med mer) ifølge SFT påvirker jordens karboninnhold.

SFT 1994. Karbon i skogsjord i Norge. Opptak, utslipp og akkumulering - en litteraturstudie. SFT-dokument nr. 94:01.

⁸ Pers.medd. Stein Tomter NIJOS.

Svenskene har videre beregnet karbonbalansen i mineraljord og organisk jord (torvjord). Dette er usikre beregninger, men en har kommet frem til at den årlige nettobindingen i mineraljord er rundt 0,01 tonn karbon pr. dekar

Dyrket torvjord fører derimot til et netto tap av karbon til atmosfæren på rundt 0,2–0,8 tonn karbon pr. daa, avhengig av dyrkingsform. I et 100 års perspektiv vil tapet fra torvjorda minke, i og med at karbonlageret minker. I tillegg til dette nettotapet kommer blant annet tap fra tidligere grøftede arealer o.l. som nå er tatt ut av drift.

Karboninnholdet og -balansen styres og påvirkes av flere ulike faktorer, blant annet dyrkingsform, jordarbeiding, vekster, gjødsling, halm med mer. Dyrkes det rotvekster i torvjord avgis nesten 5 ganger så mye karbon pr. daa enn om det hadde vært permanent beite på arealet⁹.

Overført til norske forhold beregnes nettobindingen av karbon å tilsvare 0,3 mill. tonn CO₂ i mineraljord og nettotapet fra organisk jord til 2,4 mill. tonn CO₂, dvs. et årlig tap fra jordbruksmarka på omkring 2 mill. tonn CO₂. Dette er imidlertid meget usikre anslag.

Alt i alt anslås dermed landbrukets årlige nettobinding av CO₂ til rundt 21,8 mill. tonn.

Tabell 5.11 Landbrukets årlige nettobinding av CO₂. Mill. tonn

	Bindingssted	Nettobinding, CO ₂
Netto binding i skogbruk	biomasse	18 333
	jord	5 500
Netto binding i jordbruk	biomasse	~ 0
	mineraljord	315
	organisk jord	- 2 364
Netto binding i landbruket		21 784

Tabell 5.12 nedenfor viser utslippet av klimagassene CO₂, N₂O, og CH₄, som til sammen står for over 96 prosent av totalutslippet av klimagasser, målt i CO₂-ekvivalenter. Selv om jordbruket bidrar med over 10 prosent av utslippet av klimagasser, binder landbruket (netto) over 50 prosent av Norges menneskeskapte CO₂-utslipp. Utslipp fra skogbruket er ikke inkludert.

Tabell 5.12 Utslipp av CO₂, N₂O, og CH₄ til luft fra ulike kilder og binding av CO₂ i landbruket, målt i CO₂-ekvivalenter. 1000 tonn. 1998

	Karbondioksyd (CO ₂)	Metan (CH ₄)	Lystgass (N ₂ O)	Sum
Totale utslipp i Norge	41 599	7 268	5 367	54 234
Utslipp fra jordbruket	643	2 299	2 978	5 920

Kilde: SSB. Resultatkontroll jordbruk 2000

⁹ Nettotap i tonn C/daa og år: permanent beite: 0,16, høy: 0,32, korn:0,47, rotvekster: 0,79.

5.8.1 Tiltak for å senke utslippene

I følge Den Interdepartementale Klimagruppen¹⁰ er det største reduksjonspotensialet for lystgass knyttet til redusert og forbedret bruk av nitrogengjødsel. Bedret gjødselplanlegging og optimal utnyttelse av husdyrgjødsel vil kunne gi forholdsvis høy reduksjon. Utvikling av bedre spredeteknikk, moderat jordarbeiding og endrede dreneringsmetoder vil muliggjøre ytterligere reduksjoner.

Jordbrukets tilførsel av metangass skyldes først og fremst utslipp fra fordøyelsesprosessen hos drøvtyggende dyr (84 prosent stammer fra fordøyelsesprosessen og 16 prosent skyldes gjødsla). Det finnes visse muligheter til å redusere metanproduksjonen ved å endre fôrrasjonens sammensetning og eventuelt gi tilskudd av fett eller andre tilsetningsstoffer.

Karbondioksid fra jordbruket er hovedsakelig forbrenningsutslipp (korntørker, oppvarming, mobile maskiner og lignende), selv om kalking står for omtrent 28 prosent av jordbrukets CO₂-utslipp. Redusert jordarbeiding og dermed mindre traktorkjøring kan minske CO₂-utslippene. Eventuelle avgasskrav til traktorer vil, sammenliknet med avgasskrav til andre kjøretøyer, i følge klimagruppen være lite kostnadseffektivt.

5.9 Punktutslipp, tekniske miljøtiltak

Det ytes tilskudd til ulike tekniske miljøtiltak for å redusere punktutslipp av gjødsel- og silopressaft og avrenning fra jordbruksarealer. Tilskudd til gjødsellager, silo- og pressaftanlegg og melkeromsavløp under ordningen med tilskudd til tekniske miljøtiltak falt bort fra 1998. Tilskuddene under denne ordningen var særlig sett i sammenheng med tiltak etter Nordsjø-avtalene om redusert avrenning av nærings-salter til Nordsjø-området. Det er fortsatt mulig å søke om tilskudd til slike formål, men nå under ordningen med BU-midler til tradisjonelt jordbruk. Tilskudd til andre tekniske miljøtiltak som hydrotekniske anlegg, oppsamlingsanlegg for veksthus, leplanting, vegetasjonssoner og fangdam/våtmark ligger fortsatt under ordningen med tilskudd til tekniske miljøtiltak.

Investeringer for å redusere utslipp fra gjødsellager, silo- og pressaftanlegg og melkeromsavløp har nå avtatt etter at mange planer ble gjennomført under den tidligere tilskuddsordningen.

Fylkesfordelte tall er gjengitt i tidligere utgaver av resultatkontrollen. Økningen i 1997 for gjødsellager, melkeromsavløp og silo- og pressaftanlegg skyldes at dette var siste år hvor en kunne søke om tilskudd til disse tiltakene under ordningen med tekniske miljøtiltak. Flesteparten av tiltakene under ordningen fram til 1998 gjaldt husdyrproduksjonen. De fleste tiltakene er derfor lokalisert til de husdyrtette områdene.

---

¹⁰ *Drivhuseffekten, virkninger og tiltak*. Rapport. Mars 1991.

Tabell 5.13 Tekniske miljøtiltak. Godkjente planer fordelt på type tiltak

	1989	1990	1994	1995	1996	1997
- Gjødellager	1 817	2 101	1 483	1 149	946	1 385
- Melkeromsavløp	385	262	93	65	46	34
- Silo og pressaftanlegg	1 005	1 119	878	670	560	770
- Låvetørkeanlegg	155	96	194	146	174	131
- Hydrotekniske anlegg	267	527	289	303	232	162
- Vegetasjonsbelter o.l.	8	6	87	82	70	
- Renseanlegg, hush. Kloakk	752	342	1			
<i>Antall godkjente planer i alt</i>	<i>2 300</i>	<i>2 724</i>	<i>2 236</i>	<i>1 852</i>	<i>1 601</i>	<i>2 132</i>

Kilde: SSB, Resultatkontroll jordbruk 1999

5.10 Plantevernmidler

Nedenfor er forbruket av plantevernmidler i landbruket angitt i mill. kr sammen med omsatt mengde virksomt stoff i plantevernmidler. Tallene for omsatt mengde virksomt stoff gjelder solgt fra grossist. Noe av dette vil gå til sektorer utenom jordbruket. Mengden av virksomt stoff er ikke direkte sammenlignbar fra ett år til et annet. Det skyldes at det er stadig utskifting av preparater med ulik konsentrasjon og virkningsgrad. Den sterke økningen i mengden virksomt stoff i 1998 skyldes økt salg til detaljist pga. avgiftsøkning på plantevernmidler i 1999. Dette slår også inn på forbruket i jordbruket som i tabellen er målt i verdi.

Tabell 5.14 Forbruk av plantevernmidler i mill. 1999 kr og omsatt mengde virksomt stoff

	Mill kr ¹⁾	Omsatt mengde virksomt stoff, 1000 kg ²⁾				Totalt
		Soppmidler	Skadedyrmidler	Ugrasmidler	Andre midler	
1985	274,5	138,4	38,7	1 236,2	116,1	1 529,3
1990	256,0	153,0	19,0	965,1	46,4	1 183,5
1995	234,1	167,3	20,4	689,0	55,2	930,6
1997	216,3	175,4	19,5	503,8	57,1	754,2
1998	258,7	263,3	22,8	544,3	124,3	954,6
1999	226,8	219,0	24,7	448,7	103,9	796,3

1) Verdi av plantevernmidler brukt i jordbruket omregnet til 1999-kroner

2) Total grossistomsetning

Kilde: Statens Landbrukstilsyn, Jordbrukets totalregnskap 2000

Resultatkontroll jordbruk 2000 (SSB) har oppgaver over bruken av plantevernmidler fordelt på vekstslag i 1996. Dette går fram av tab 5.15. Fordelingen på plantevernmiddel viser at ugrasmidler dominerer mens fordelingen på vekstslag viser at det alt overveiende av plantevernmidlene brukes i korn- og potetdyrkingen. Fordelingen for 1996 vil i hovedtrekk gjenspeile fordelingen i også andre år.

Tabell 5.15 Bruken av plantevernmidler fordelt på vekster. Andel i prosent av sprøytet areal av vedkommende vekst. 1996

Type vekst	Ugrasmiddel	Soppmiddel	Skadedyrmiddel
Potet	81,0	66,0	22,3
Eng	4,2		
Korn og oljevekster	82,9	28,1	14,7
- Hvete	92,6	62,6	25,6
- Bygg	86,3	30,8	14,6

Kilde: SSB, Resultatkontroll jordbruk 1999

5.11 Miljøavgifter

Tabell 5.16 viser avgiftssatser og innbetalte totalbeløp av miljøavgifter på plantevernmidler og kunstgjødsel. Fra 1999 ble avgiftene på plantevernmidler endret fra en verdibasert avgift til en avgift basert på skadevirkning av midlet. Samtidig ble det samlede avgiftsnivået økt.

Tabell 5.16 Miljøavgift på plantevernmidler og kunstgjødsel

	Plantevernmidler		Kunstgjødsel		
	Avgift % av innkjøpspris	Total avgift mill.kr	Avgift øre/kg N	Avgift øre/kg P	Total avgift mill. kr
1988	2,0	1,5	5	25	2,8
1990	11,0	18,4	37	223	54,8
1995	13,0	18,9	121	230	167,2
1997	15,5	21,0	121	230	170,6
1998	15,5	24,0	121	230	165,5
1999	¹⁾	45,0	121	230	165,2

1) Endret avgiftsopplegg fra 1999

Kilde: Jordbrukets totalregnskap 2000. St.prp. nr. 1 (1999–00)

5.12 Innsamling av landbruksplast

Landbruket er en stor forbruker av ulike plastprodukter, først og fremst i form av emballasje. Plastretur A/S har ifølge Resultatkontroll jordbruk 1999 (SSB) fått i oppgave å utvikle og organisere innsamling og gjenvinning av plastemballasje i Norge. Forbruket av landbruksplast er, usikkert beregnet, på omtrent 5 500 tonn årlig. Innsamlet mengde landbruksplast har økt fra i underkant av 2 500 tonn i 1995 til rundt 4 550 tonn i 1999.

6 INNTEKTER

6.1 Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for total kalkylens normaliserte regnskaper

I tabell 6.1 er utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital ifølge total kalkylens normaliserte regnskaper angitt. I disse er det forutsatt normalårsavlinger. Samtidig er også de registrerte regnskapstallene tatt med. Det er normaliserte regnskaper som legges til grunn i jordbruksforhandlingene.

Tabell 6.1 Vederlag til arbeid og egenkapital i følge normaliserte og registrerte regnskaper. Kr/årsverk

	Normaliserte regnskaper		Registrerte regnskaper	
	Nivå	Endring fra foregående år	Nivå	Endring fra foregående år
1986	87 511		80 569	6 266
1990	110 814	4 797	117 814	15 938
1995	125 390	- 8 946	125 459	- 4 866
1997	129 891	1 655	130 131	394
1998	146 224	16 333	144 597	14 466
1999*	138 443	- 7 781	137 296	- 7 301

* Foreløpige tall.

Kilde: Totalregnskapet for jordbruket 1998

Hovedårsaker til forskjeller mellom normaliserte og registrerte regnskaper er:

- Forskjellige inntekter for planteproduksjoner, da registrerte regnskaper bygger på registrerte avlingstall, mens normalårsavlingstall legges til grunn for normaliserte regnskaper.
- For grøntsektoren normaliseres dessuten arealer og priser (3 års glidende gjennomsnitt) i normaliserte regnskaper, mens det er de registrerte tallene for de enkelte år som nyttes i registrerte regnskaper.

6.2 Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for de enkelte referansebruk

Referansebrukene har til hensikt å vise inntektsutviklingen på bruksnivå for ulike produksjoner, bruksstørrelser og geografiske områder. Årlig utarbeides det i alt 25 referansebruk. Disse er summarisk beskrevet i tabellen nedenfor.

Tabell 6.2 Referansebrukene - omfang og beliggenhet

Ref. bruk		Årsverk
1	7,2 årskyr, Nord Norge	1,223
2	5,6 årskyr, Vestlandet	0,969
3	9,0 årskyr + 51 vinterfôrede sauer, Vestlandet	1,870
4	8,5 årskyr, Østlandet dal- og fjellbygder	1,386
7	12,0 årskyr, Nord Norge	1,588
8	11,9 årskyr + Trøndelag, dal- og fjellbygder	1,545
9	12,5 årskyr, Trøndelag, flatbygder	1,480
10	12,5 årskyr, Vestlandet	1,541
11	10,9 årskyr Agder	1,547
12	12,1 årskyr, Jæren	1,478
13	29,2 årskyr, Jæren	2,430
14	16,5 årskyr, Østlandet, flatbygder	1,836
15	24,4 årskyr, Østlandet, flatbygder	2,493
16	13,4 ammekyr + 158 daa korn, Østlandet, flatbygder	1,038
17	68,6 årsgeiter, Nord Norge	1,682
18	63,2 vinterfôrede sauer, Vestlandet	0,695
19	121 vinterfôrede sauer, Landet	1,238
21	28 avlsgriser + 202 daa korn, Trøndelag, flatbygder	1,569
22	27 avlsgris + 292 daa korn, Østlandet, flatbygder	1,585
23	1519 innsatte høner + 212 daa korn, Østlandet, flatbygder	0,857
24	162 daa korn, Østlandet, flatbygder	0,283
26	262 daa korn, Østlandet, skogsbygder	0,469
27	413 daa korn, Østlandet, flatbygder	0,767
28	234 daa korn + 79 daa potet, Østlandet, flatbygder	1,445
30	35,5 daa frukt + 18 vinterfôrede sauer, Vestlandet	1,290

Tabellene som følger viser inntektsutviklingen pr. årsverk både i løpende og i 1998 kroner ved faktisk marked.

Tabell 6.3 Vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk ved faktisk marked, inkludert produktivitetsendringer, løpende kroner. 1000 kr/årsverk

Referansebruk	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1	145,7	147,4	135,4	132,9	135,7	141,7	128,3
2	128,0	130,4	112,0	108,6	106,4	112,4	101,9
3	130,8	134,5	119,9	116,3	113,5	120,8	117,2
4	128,7	130,6	118,4	117,7	119,1	125,7	112,8
7	160,9	167,3	155,0	153,4	158,2	166,9	144,9
8	125,3	129,9	117,1	114,9	118,0	124,7	103,8
9	123,9	130,0	121,1	124,2	129,9	138,0	112,3
10	133,7	140,5	126,1	125,7	123,3	129,7	112,8
11	104,4	110,7	99,6	96,6	98,2	105,5	87,4
12	121,1	124,0	109,8	105,9	106,9	112,2	94,7
13	133,5	142,6	131,3	131,8	133,8	144,1	112,3
14	136,5	145,5	131,0	131,1	134,5	141,0	115,4
15	126,8	135,6	118,0	121,1	125,6	131,4	104,4
16	67,4	72,6	59,5	60,3	70,2	76,1	56,6
17	128,1	130,6	120,0	115,8	116,1	132,1	127,1
18	102,4	102,1	89,1	85,1	80,3	87,4	87,4
19	132,3	131,3	116,9	113,4	108,6	121,0	126,8
21	160,8	161,9	147,9	134,5	97,8	123,1	75,2
22	135,7	136,9	124,9	113,0	81,8	105,0	67,1
23	115,5	112,9	85,7	79,1	79,5	82,4	95,5
24	32,5	28,5	13,5	16,6	11,9	21,4	14,3
26	89,2	87,0	65,0	75,0	74,7	87,6	84,6
27	148,2	148,0	125,7	134,8	137,8	157,8	154,8
28	118,1	144,4	138,3	129,5	125,8	141,3	184,4
30	137,1	141,5	135,3	127,6	139,4	146,4	150,4

Kilde: Budsjettnemnd a for jordbruket. Utredning nr. 3/00 «Sammenlignbare referansebruksberegninger 1993–2000»

Tabell 6.4 Vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk inkl. produktivitetsendringer, 1998 kroner. 1000 kr/årsverk

Referansebruk	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
1	160,8	160,4	143,7	139,5	138,8	141,7	125,4
2	141,3	141,9	118,9	114,0	108,8	112,4	99,6
3	144,4	146,4	127,3	122,1	116,0	120,8	114,6
4	142,0	142,1	125,6	123,5	121,8	125,7	110,3
7	177,6	182,1	164,6	161,0	161,8	166,9	141,6
8	138,3	141,4	124,3	120,5	120,6	124,7	101,4
9	136,7	141,5	128,5	130,3	132,8	138,0	109,7
10	147,6	152,9	133,9	131,9	126,1	129,7	110,2
11	115,2	120,4	105,7	101,4	100,4	105,5	85,4
12	133,7	135,0	116,6	111,1	109,3	112,2	92,6
13	147,4	155,2	139,4	138,3	136,8	144,1	109,8
14	150,7	158,3	139,1	137,6	137,6	141,0	112,8
15	140,0	147,5	125,3	127,1	128,4	131,4	102,1
16	74,3	79,0	63,1	63,3	71,8	76,1	55,3
17	141,4	142,1	127,4	121,5	118,8	132,1	124,2
18	113,0	111,0	94,6	89,3	82,1	87,4	85,4
19	146,0	142,9	124,2	119,0	111,1	121,0	123,9
21	177,4	176,2	157,0	141,1	100,0	123,1	73,5
22	149,8	149,0	132,6	118,6	83,7	105,0	65,6
23	127,5	122,8	90,9	83,0	81,3	82,4	93,4
24	35,9	31,1	14,3	17,5	12,1	21,4	14,0
26	98,4	94,7	69,0	78,7	76,4	87,6	82,7
27	163,5	161,0	133,5	141,4	140,9	157,8	151,3
28	130,3	157,1	146,8	135,9	128,7	141,3	180,2
30	151,3	154,0	143,6	133,9	142,5	146,4	147,0

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket. Utredning nr. 3/00 «Sammenlignbare referansebruksberegninger 1993–2000»

Tabell 6.5 bygger på tabell 6.3 og viser beregnet prosentvis endring i vederlaget til arbeid og egenkapital pr. årsverk i løpende kroner for hvert referansebruk. I tillegg har en beregnet prosentvis vekst i vederlaget til arbeid og egenkapital pr. årsverk for perioden 1994–1999 og årlig gjennomsnittlig vekst i perioden. Beregningene er foretatt etter de prinsippene som brukes av Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene, jf. tabell 6.20.

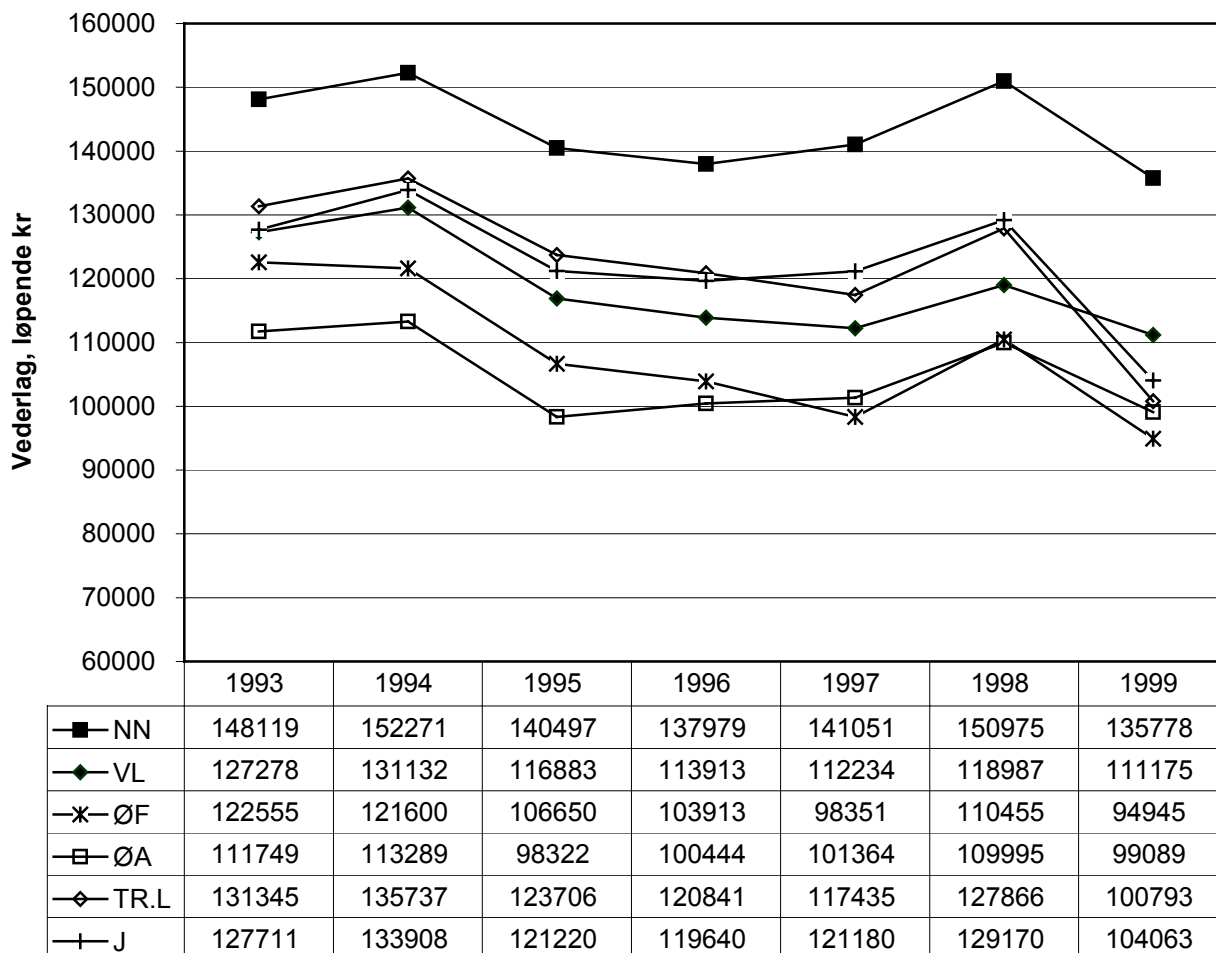
Tabell 6.5 Prosentvis endring i vederlag til arbeid og egenkapital pr. årsverk inkludert produktivitetsendringer, løpende kroner

Referanse bruk	1993 -1994	1994 -1995	1995 -1996	1996 -1997	1997 -1998	1998 -1999	1993 -1999	Middel
1	1,2	-8,2	-1,8	2,1	4,4	-9,4	-13,0	-2,6
2	1,9	-14,1	-3,0	-2,0	5,6	-9,4	-21,9	-4,6
3	2,8	-10,9	-3,0	-2,5	6,5	-3,0	-12,8	-2,6
4	1,5	-9,4	-0,5	1,2	5,5	-10,2	-13,6	-2,7
7	4,0	-7,4	-1,0	3,1	5,5	-13,2	-13,4	-2,6
8	3,7	-9,9	-1,9	2,7	5,7	-16,8	-20,1	-4,0
9	5,0	-6,9	2,6	4,6	6,2	-18,7	-13,6	-2,4
10	5,1	-10,2	-0,3	-2,0	5,2	-13,0	-19,7	-4,1
11	6,0	-10,0	-3,0	1,6	7,5	-17,2	-21,0	-4,2
12	2,4	-11,5	-3,6	0,9	5,0	-15,6	-23,6	-4,9
13	6,8	-7,9	0,4	1,5	7,7	-22,1	-21,3	-4,1
14	6,6	-10,0	0,1	2,6	4,8	-18,2	-20,7	-4,1
15	6,9	-12,9	2,6	3,7	4,6	-20,5	-22,9	-4,5
16	7,8	-18,1	1,4	16,5	8,3	-25,6	-22,1	-3,5
17	1,9	-8,1	-3,6	0,3	13,7	-3,8	-2,7	-0,3
18	-0,3	-12,7	-4,6	-5,6	8,9	-0,1	-14,4	-2,8
19	-0,7	-10,9	-3,0	-4,2	11,4	4,7	-3,5	-0,4
21	0,7	-8,7	-9,1	-27,2	25,9	-39,0	-53,6	-11,6
22	0,9	-8,8	-9,5	-27,6	28,3	-36,1	-51,0	-10,7
23	-2,3	-24,1	-7,7	0,6	3,6	16,0	-15,4	-2,3
24	-12,2	-52,6	23,1	-28,7	79,9	-33,0	-49,9	-2,3
26	-2,4	-25,3	15,4	-0,4	17,2	-3,4	-2,8	0,7
27	-0,1	-15,0	7,2	2,2	14,5	-1,9	4,6	1,4
28	22,3	-4,2	-6,4	-2,8	12,3	30,4	27,7	5,9
30	3,2	-4,4	-5,6	9,2	5,1	2,7	6,3	1,4

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket. Utredning nr. 3/00 «Sammenlignbare referansebruksberegninger 1993–2000»

6.2.1 Inntekt etter område

Nedenfor er referansebrukene delt inn i grupper fra Nord-Norge, Vestlandet, Østlandet flatbygder, Østlandet andre bygder, Trøndelag og Jæren. Resultatene er angitt i figur 6.1.

Nord-Norge	består av referansebrukene 1, 7, 17
Vestlandet	består av referansebrukene 2, 3, 10, 18, 30
Østlandets flatbygder	består av referansebrukene 14, 15, 22, 23, 24, 27, 28
Østlandets andre bygder	består av referansebrukene 4, 16, 11, 26
Trøndelag	består av referansebrukene 8, 9, 21
Jæren	består av referansebrukene 12, 13

Referansebruk 19 inngår ikke i noen av gruppene.

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket. Utredning nr. 3/00 «Sammenlignbare referansebruksberegninger 1993–2000»

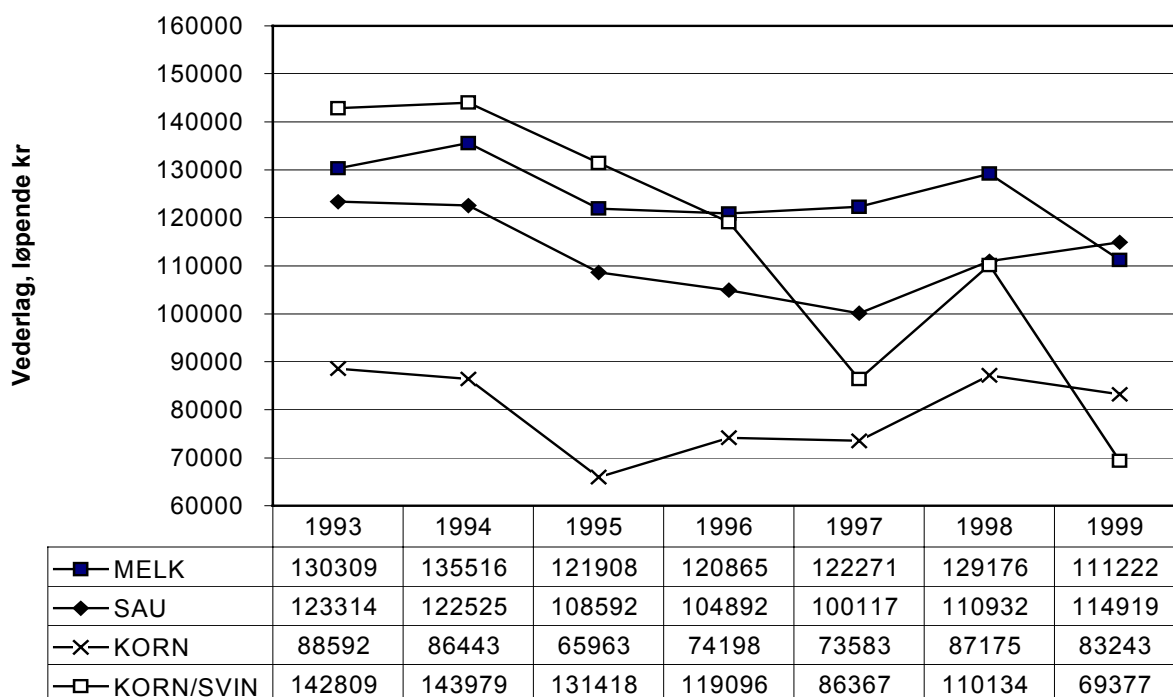
Figur 6.1 Vederlag til arbeid og egenkapital, inkludert produktivitetsendringer, i kr pr. årsverk for ulike områder i perioden 1993–1999, målt i løpende kroner

Brukene er vektet med det arbeidsforbruket referansebruket representerer. Figuren sier noe om hvordan inntekta i jordbruket har utviklet seg i de forskjellige områdene, fordi vektene fanger opp fordelingen av produksjonene i de ulike områder. Likevel er det en svakhet ved gruppering etter område at det i stor grad også innebærer en produksjonsinndeling.

Figur 6.1 er i år i løpende priser. Ser en på utviklingen i faste kroner, går realinntekta ned for alle områder i hele perioden med unntak for årene 1994 og 1998. Realinntekta lå høyest de to første årene i perioden for alle områdene. En kan ellers merke seg at Nord-Norge er området med høyest vederlag til arbeid og egenkapital i hele perioden. Det er sannsynligvis en følge av at tilskuddene har hatt en distriktsprofil, men også av at disse referansebrukene er små til mellomstore, og det slår positivt ut på grunn av strukturprofilen i tilskuddene.

6.2.2 Inntekt etter produksjon

I figuren som følger har en gruppert referansebrukene etter produksjon.

Melk referansebrukene 1 til og med 15
 Sau referansebrukene 18 og 19
 Korn referansebrukene 24, 26 og 27
 Korn og svin referansebrukene 21 og 22

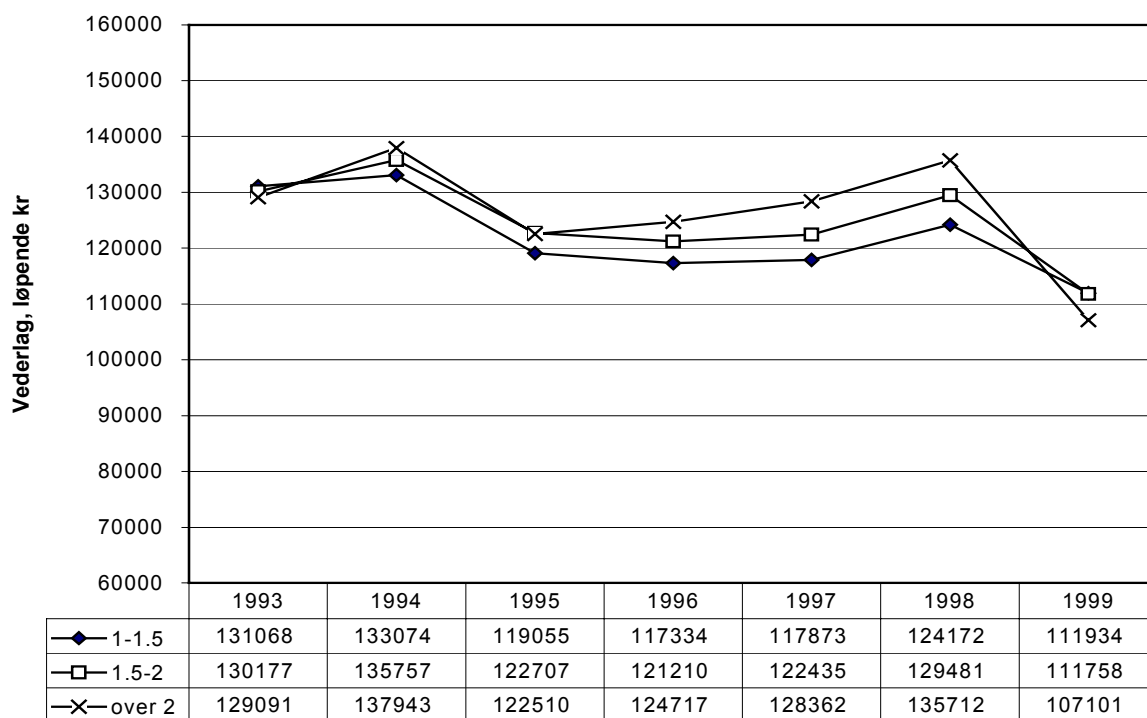
Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket. Utredning nr 3/00 «Sammenlignbare referansebruksberegninger 1993–2000»

Figur 6.2 Vederlag til arbeid og egenkapital, inkludert produktivitetsendringer, i kr pr. årsverk for ulike produksjoner i perioden 1993–1999, målt i løpende kroner

Kombinasjonsbrukene svin/korn går betydelig ned fra 1993 til 1999. Det skyldes i stor grad prisutviklingen på svinekjøtt. Brukene med korn er stabile på et relativt lavt inntektsnivå. Stabiliteten skyldes blant annet relativt stabile kornpriser. Melkeproduksjonen viser en relativt jevnt fallende utvikling gjennom perioden. Denne produksjonen har imidlertid i likhet med alle andre produksjoner et markert inntektsfall fra 1994 til 1995, og også et markert inntektsfall fra 1998 til 1999. Alle produksjonene med unntak for kombinasjonsbrukene svin/korn viser en utflating fra 1995 til 1997. Alle produksjonene får økt vederlag til arbeid og egenkapital fra 1997 til 1998. Ved jordbruksoppgjøret i 1998 ble det gitt økte produksjonsuavhengige tilskudd. En god del ble gitt som engangstilskudd. Produksjonen med sau skiller seg ut som den eneste med positiv utvikling fra 1998 til 1999.

6.2.3 Inntekt etter bruksstørrelse

I figuren som følger, har en gruppert brukene med melkeproduksjon etter årsverk.

1,0–1,5 årsverk   referansebrukene 1,2 og 4
 1,5–2,0 årsverk   referansebrukene 3, 7, 8, 9, 10, 11, 12 og 14
 over 2,0 årsverk   referansebrukene 13 og 15

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket. Utredning nr 3/00 «Sammenlignbare referansebruksberegninger 1993–2000»

Figur 6.3 Vederlag til arbeid og egenkapital, inkludert produktivitetsendringer, i kr pr. årsverk for ulike bruksstørrelser i melkeproduksjonen i perioden 1993–1999, målt i løpende kroner

6.3 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske

Dette kapitlet tar opp den delen av bøndernes inntekter som kommer fra primærnæringene, jordbruk, skogbruk og fiske. Pensjonsgivende næringsinntekt, eller personinntekt, er den del av næringsinntekta som er igjen etter at den innsatte kapitalen har fått sin dekning. Det er personinntekt som er grunnlag for beregning av pensjon og sykepenges. Skatten som beregnes av personinntekt, vil være høyere enn den som beregnes av en like stor kapitalinntekt. Kapitalavkastningsraten var 16 prosent de to første årene med delingsmodellen. I de siste årene har det vært valgfri kapitalavkastningsrate mellom 0 prosent og henholdsvis 13,5, 12,75, 12, og 11 prosent for 1995, 1996, 1997 og 1998. Tabellene 6.6 til 6.11 viser utvikling i pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske fordelt etter jordbruksareal i drift, kornareal, antall melkekyr, antall sauer og brukers alder. Tallene i tabellene gjelder brukeren alene. I kystområdene kan en del av pensjonsgivende inntekt stamme fra fiske, men selv her har inntekter fra fisk liten betydning. Fylkesvis fordeling av pensjonsgivende inntekt er vist i Del II tabell 11.

Tabell 6.6 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
5- 50	11,2	11,7	11,4	10,3	11,7
50-100	36,8	33,6	30,8	30,1	31,7
100-150	67,7	70,3	68,6	66,2	72,6
150-200	84,2	104,5	90,5	92,8	104,4
200-300	94,4	109,1	106,6	110,7	119,5
300-500	92,3	109,1	113,6	117,8	133,3
≥ 500	96,2	137,6	136,7	148,5	161,1
Alle	47,1	53,8	54,1	55,6	62,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.7 Pensjonsgivende inntekt fra annen næring og lønnsarbeid fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
5- 50	122,1	133,7	141,8	152,9	160,8
50-100	102,8	116,9	124,8	133,0	142,3
100-150	72,6	82,5	88,5	98,6	106,5
150-200	57,6	63,9	68,5	70,1	77,0
200-300	56,6	61,2	64,7	72,6	83,1
300-500	56,4	72,0	76,2	78,5	87,3
≥ 500	47,4	58,4	71,4	68,6	77,0
Alle	92,3	100,1	105,8	112,9	120,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.6 viser pensjonsgivende inntekt fra primærnæringene for de ulike bruksstørrelser. Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske øker med økende areal i alle år. Tabell 6.7 viser pensjonsgivende inntekt fra annen næring og lønnsarbeid for de ulike arealgruppene. Det er de med minst areal som har størst inntekt fra annen næring og lønnsarbeid. Disse inntektene avtar med økende areal opp til arealgruppe 200–300 dekar for 1995 og 1996 og til gruppe 150 til 200 dekar for 1997 og 1998. Størrelsesgruppene derover henter noe mer inntekt utenfra, men de største driftsenhetene henter i alle årene mindre pensjonsgivende inntekt fra annen næring og lønn enn gruppa 300 til 500 dekar.

Tabell 6.8 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter kornareal. 1000 kr

Kornareal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
< 50	27,1	35,1	33,8	37,6	41,8
50-100	30,4	38,5	39,8	39,0	45,6
100-200	41,6	53,4	56,0	56,7	65,4
200-300 ¹⁾	66,8	85,8	92,8	85,1	90,2
300-500				105,2	116,6
≥ 500	90,8	136,9	141,3	141,9	165,4

1) For de tre første årene gjelder tallene gruppen 200-500 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.8 viser pensjonsgivende inntekt fra primærnæringene etter størrelsen på kornarealet. Det er sammenheng mellom økt inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske og økt kornareal. Både i denne tabellen og i tabell 6.9 og 6.10 med husdyrproduksjon kan det være flere produksjoner på driftsenheten.

Tabell 6.9 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter antall melkekyr. 1000 kr

Antall kyr	1992	1995	1996	1997	1998
1 - 4	38,0	37,3	32,5	34,9	50,6
5 - 9	84,4	85,3	80,5	80,7	94,6
10 - 14	106,8	112,9	109,0	112,0	131,0
15 - 19	119,3	129,4	129,8	131,1	148,7
≥ 20	128,4	134,7	134,2	145,2	160,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

For melkeprodusenter er det positiv sammenheng mellom antall melkekyr og pensjonsgivende inntekt i næring. For brukere med sau er det en nedgang i pensjonsgivende inntekt fra næring for økende besetningsstørrelse opp til 20–50 sauer. Denne størrelsesgruppa har lavest inntekt fra næringa. Produsentgruppa med besetninger fra 50 til 100 dyr har høyere gjennomsnittlig inntekt fra næringa enn

gruppene under, og de med 100 sau eller mer har betydelig høyere pensjonsgivende inntekt fra næring.

Tabell 6.10 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter antall sauer. 1000 kr

Antall sauer	1992	1995	1996	1997	1998
1 - 9	34,3	38,6	41,1	39,7	44,6
10 - 19	35,9	35,7	35,3	37,2	42,8
20 - 49	36,0	35,5	34,3	33,6	39,8
50 - 99	47,3	47,1	48,4	48,2	52,3
≥ 100	67,0	73,0	74,7	67,2	78,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.11 viser brukers alder og gjennomsnittsinntekt. Det er i alderen 50 til 60 år at brukeren har den høyeste pensjonsgivende inntekt fra drifta.

Tabell 6.11 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter brukers alder. 1000 kr

Brukers alder	1992	1995	1996	1997	1998
< 29	35,8	49,4	49,6	50,1	57,7
30 -39	46,1	55,1	56,2	57,3	64,6
40-49	53,0	58,6	58,8	60,4	68,3
50-59	56,0	61,6	62,5	64,3	72,2
60-69	43,1	46,8	45,8	47,4	52,4
≥ 70	12,8	12,1	11,4	10,6	12,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

6.4 Alminnelig inntekt

Alminnelig inntekt er et videre begrep enn pensjonsgivende inntekt i kapittel 6.3. Alminnelig inntekt omfatter alle skattepliktige inntekter, der de viktigste er lønn, pensjoner, overskudd fra næringsvirksomhet, renteinntekter og andre kapitalinntekter. Målet alminnelig inntekt ble innført i forbindelse med skattereformen og finnes fra og med inntektsåret 1992. Fra summen av inntekter trekkes alle fradrag, blant annet minstefradrag (kun i lønnsinntekt), fagforeningskontingent, premie til egen pensjonsforsikring og renteutgifter.

Tabellene 6.12 til 6.16 viser utviklingen i alminnelig inntekt for bruker og bruker med eventuell ektefelle fordelt etter areal, kornareal, antall melkekyr, antall sauer og brukers alder for årene 1992-1998. Bruker er bestemt i utvalgstillinga som den det er angitt fødselsnummer på. Der det er angitt to fødselsnummer, blir den eldste valgt. Det var 73 prosent av brukerne som hadde ektefelle i 1995, og 71 prosent i

1997. Det blir derfor inntektene for ektefellene til denne andelen som regnes med i statistikken sammen med inntektene til det totale antall brukere. Det er ikke tatt hensyn til hvorfra ektefellene henter sin inntekt. Fylkesvis fordeling av alminnelig inntekt vises i del II tabell 12a og b.

Tabell 6.12a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter areal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
5- 50	131,0	151,5	157,4	169,8	184,8
50-100	143,4	159,1	165,5	172,3	190,2
100-150	160,7	172,5	176,4	192,4	201,1
150-200	173,8	183,0	185,8	198,6	206,9
200-300	189,5	205,4	211,0	220,6	240,5
300-500	208,5	249,3	260,0	272,4	289,5
≥ 500	274,9	348,1	394,8	366,1	379,3
Alle	162,0	174,3	181,1	192,9	208,3

Tabell 6.12b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter areal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
5- 50	183,9	216,6	226,8	242,7	265,6
50-100	210,4	228,8	236,9	249,0	275,9
100-150	234,4	251,5	258,1	278,2	296,8
150-200	250,7	269,2	276,6	292,4	309,5
200-300	281,1	302,4	310,3	325,1	355,2
300-500	302,4	356,9	373,1	389,5	419,2
≥ 500	385,8	488,3	537,4	516,1	543,4
Alle	233,6	252,1	262,6	279,1	304,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

For alle år og alle grupperingene i tabellene 6.12 og 6.13 øker alminnelig inntekt med arealet og med kornarealet. Det kan være flere produksjoner på samme driftsenhet i grupperingene i tabellene.

Tabell 6.13a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter kornareal. 1000kr

Kornareal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
< 50	163,7	173,3	182,6	191,1	208,7
50-100	150,3	183,0	199,7	212,2	227,6
100-200	164,7	205,1	225,7	240,2	241,0
200-300 ¹⁾	204,1	255,8	275,8	280,5	303,4
300-500				321,0	344,9
≥ 500	302,1	417,2	504,9	384,0	419,2

**Tabell 6.13b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter kornareal.
1000 kr**

Kornareal, daa	1992	1995	1996	1997	1998
5- 50	211,6	248,1	260,9	275,1	299,8
50-100	229,1	263,0	288,9	308,0	329,5
100-200	239,4	296,5	320,7	341,2	353,2
200-300 ¹⁾	294,2	364,1	393,1	405,1	439,4
300-500				443,7	484,4
≥ 500	407,4	574,9	663,3	531,5	586,8

For de tre første årene gjelder tallene gruppa 200–500 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Både for bruker og for bruker med ektefelle øker alminnelig inntekt med antall melkekyr i alle årene slik det framgår av tabell 6.14.

Tabell 6.14a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter antall melkekyr. 1000 kr

Antall kyr	1992	1995	1996	1997	1998
1 - 4	129,3	143,4	144,4	148,0	148,7
5 - 9	160,7	158,4	159,9	164,9	185,6
10 - 14	178,6	177,6	174,3	192,2	200,4
15 - 19	197,7	205,2	199,4	207,8	230,1
≥ 20	224,8	239,4	260,5	265,4	268,4

**Tabell 6.14b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter antall melkekyr.
1000 kr**

Antall kyr	1992	1995	1996	1997	1998
1 - 4	182,1	211,9	211,1	222,5	205,7
5 - 9	230,7	233,5	238,4	242,9	275,3
10 - 14	259,7	262,8	258,7	282,9	302,9
15 - 19	293,4	300,8	298,3	309,1	338,3
≥ 20	332,2	351,6	372,6	386,9	405,2

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.15 viser alminnelig inntekt for bruker med sau og også for bruker med eventuell ektefelle gruppert etter besetningsstørrelse. Alminnelig inntekt for bruker øker opptil besetningsstørrelse på 100 dyr i årene fra 1992 til 1996. For 1997 og 1998 var alminnelig inntekt økende med besetningsstørrelsen opptil 20 til 50 sau og avtok for gruppene med større besetninger. Produsenter med mer enn 100 sau hadde lavere alminnelig inntekt enn gruppa under. Brukerne med de største besetningene hadde ikke høyest gjennomsnittlig alminnelig inntekt noe år.

Alminnelig inntekt til både bruker og eventuell ektefelle følger de samme hovedtrekkene.

Tabell 6.15a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter antall sauer 1/6. 1000 kr

Antall sauer	1992	1995	1996	1997	1998
1 - 9	135,8	141,9	147,6	148,9	165,3
10 - 19	139,9	146,7	150,9	155,0	182,7
20 - 49	143,4	150,5	155,4	165,5	184,9
50 - 99	151,5	156,4	161,6	164,5	174,9
≥ 100	146,5	156,2	155,8	153,9	173,9

Tabell 6.15b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter antall sauer pr. 1/6. 1000 kr

Antall sauer	1992	1995	1996	1997	1998
1 - 9	190,1	203,8	210,9	225,3	245,8
10 - 19	197,9	214,7	224,1	225,9	264,7
20 - 49	206,6	222,0	229,0	246,3	274,0
50 - 99	223,6	231,5	240,7	247,6	264,3
≥ 100	214,0	231,3	229,4	224,8	261,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.16 viser alminnelig inntekt etter brukerens alder. Både bruker og bruker med ektefelle har lavest inntekt i den yngste og den eldste aldersgruppa og den høyeste inntekten i aldersgruppa 40 til 50 år. Tabell 6.11 i kapittel 6.3 viser at brukeren har høyest gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt fra drifta noe senere.

Tabell 6.16a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter brukers alder. 1000 kr

Brukers alder	1992	1995	1996	1997	1998
< 29	119,4	134,6	132,0	139,9	157,9
30 - 39	150,6	172,9	179,5	186,7	200,7
40-49	171,1	195,1	202,9	213,9	231,8
50-59	164,5	187,8	197,1	211,4	225,0
60-69	146,5	150,8	154,3	169,0	179,8
≥ 70	101,1	112,7	118,4	128,4	151,0

Tabell 6.16b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter brukers alder.
1000 kr

Brukers alder	1992	1995	1996	1997	1998
< 29	141,5	159,0	157,8	161,3	184,5
30 -39	211,1	235,2	243,4	254,8	277,4
40-49	263,4	294,0	306,1	320,7	349,0
50-59	243,1	284,3	297,8	317,2	339,9
60-69	240,3	215,0	221,5	243,9	266,4
≥ 70	127,2	145,3	152,5	165,7	193,4

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

6.5 Driftsoverskudd, inntekter og forbruk i landbrukshushold

Yrkeskombinasjoner er vanlig hos landbruksbefolkningen. Statistisk sentralbyrå behandler dette nærmere i sin studie *Levekår i landbruket*¹¹. Hyppigheten av yrke utenfor garden er avhengig av hvilken produksjon som drives på garden. Tabell 6.17 nedenfor viser den relative hyppigheten av yrkeskombinasjoner blant gardbrukere innenfor hver produksjon.

Tabell 6.17 Hyppighet av yrkeskombinasjoner blant gardbrukere etter produksjon

Andel i % med	Melk	Kjøtt	Korn	Alle
Arbeid bare på bruket	69	37	28	47
Biyrke utenfor bruket	22	18	13	17
Hovedyrke utenfor bruket	10	45	59	36

Kilde: SSB rapport 98/25

Blant de som i dag har hovedyrke utenom garden og ikke deltar i driften, er de aller fleste kvinner. Undersøkelsen forklarer arbeid utenfor bruket med at det langt oftere er en økonomisk nødvendighet eller en strategi for å kompensere lave inntekter i næringen, enn en ønsket tilpassing. (Se fjorårets publikasjon for bredere omtale). Tabell 6.18 nedenfor viser sammensetningen av inntekter i jordbrukerhushold for landsdelene, hentet fra en undersøkelse i NILF¹².

¹¹ Løwe T. 1998, *Levekår i landbruket. En studie av landbruksbefolkningens levekår*. SSB rapport 98/25

¹² Hegrenes A. 1999, *Hushaldsinntekter i norske jordbrukerhushold*. NILF-rapport 1999:8

Tabell 6.18 Inntekter for jordbrukerhushold med positiv netto næringsinntekt fra jordbruket. Gjennomsnittsbetrag 1995. 1000 kr

	Østlandet	Agder og Rogaland	Vestlandet	Trøndelag	Nord-Norge
Antall observasjoner	234	82	135	77	76
Næringsinntekt fra jordbruk	87,2	128,0	110,9	147,4	113,4
Annen næringsinntekt	35,8	34,0	36,8	22,4	15,3
Lønnsinntekt	156,9	192,2	186,8	137,5	165,1
Annen inntekt	78,6	72,5	70,4	76,8	71,2
Samlet husholdsinntekt	358,5	426,7	404,9	384,1	365,0
Inntekt etter skatt og renteutgifter					
pr. hushold	238,5	284,6	276,4	255,0	251,8
pr. person	99,8	119,6	94,5	97,0	91,1
pr. forbruksenhet	120,5	141,9	119,8	118,4	113,1

Kilde: NILF rapport 1999:8

De laveste næringsinntektene fra jordbruket finnes på Østlandet. Det samsvarer med referansebruksberegningene (kapittel 6.2.1). Det blir bare i liten utstrekning kompensert med annen næringsinntekt og lønnsinntekt, slik at samlet husholdsinntekt ligger lavest på Østlandet. Vestlandet, Trøndelag og Nord-Norge har flere personer i husholdet og ligger lavere i næringsinntekt pr. person. Et hushold er personer som bor sammen og har minst ett felles måltid om dagen. Resultatkontrollen for 1999 gir nærmere omtale og viser inntekt etter ulike inndelinger av jordbrukshushold.

Tabell 6.18 viser at inntekter i jordbrukshushold er sammensatt og at lønnsinntektene utgjør en vesentlig del. Undersøkelsen «Inntektsforhold i landbruket: 1992–1997»¹³ tar opp dette forholdet for melkeprodusenter, sauebønder og kornprodusenter og deres hushold. Den som har mer enn kr 10 000 i inntekt fra jordbruket, er i denne undersøkelse bonde, og et hushold med minst én bonde er et landbrukshushold. I følge undersøkelsen har gardbrukere opplevd en nedgang i inntekt etter skatt fra 1992 til 1997, mens nedgangen i rentenivå har ført til at disponibel inntekt etter skatt og renter er tilnærmet uforandret. Rentenedgangen betyr spesielt mye for melkeprodusentene.

Også på husholdsnivå har landbruksbefolkningen hatt en dårligere inntektsutvikling enn andre grupper. Landbrukshusholdene er store med henholdsvis 2,66 og 2,48 voksne og 0,78 og 0,67 barn under 14 år for 1994 og 1997. Tilsvarende tall for lønsmottakere er henholdsvis 1,99 og 1,95 voksne og 0,54 og 0,55 barn. Selvstendig næringsdrivende ligger mellom med 2,38 og 2,15 voksne og 0,78 og 0,61 barn i de samme årene. Det er altså en markert forskjell i husholdenes størrelse. Det er foretatt en beregning som kompenserer for antall personer og for stordriftsfordeler i husholdene, uten at dette endrer bildet. Kornprodusentenes og sauebøndernes hushold har i middel 15 prosent av sine samlede inntekter fra

¹³ A. Benedictow. *Inntektsforhold i landbruket: 1992-1997*. Upublisert

jordbruket og henter henholdsvis 61 og 69 prosent fra lønnsinntekter. Melkeprodusentenes hushold har jordbruket som hovedinntektskilde og henter 48 prosent herfra i gjennomsnitt for materialet i denne undersøkelsen.

Jordbruksinntekt vil variere fra år til år og mellom produksjoner. Tabell 6.19 nedenfor viser driftsoverskudd og nettoinntekt for melkeproduksjon og kornproduksjon sammen med variasjonskoeffisienten som er standardavviket relativt til middelverdien. Det framgår at kornproduksjonen gir vesentlig lavere og langt mer variabelt driftsoverskudd enn melkeproduksjon og gjennomsnittet av øvrige produksjoner. For kornproduksjonen utgjør variasjonen i driftsoverskuddet målt ved standardavviket nesten tre firedeler av gjennomsnittsinntekten. Det innebærer at noen produsenter har svært lavt eller eventuelt negativt driftsoverskudd.

Tabell 6.19 Driftsoverskudd og nettoinntekt med variasjonsmål for ulike produksjoner. Gjennomsnitt 1991 til 1998. 1000 kr

	Melkeproduksjon	Kornproduksjon	Andre produksjoner	Alle
Driftsoverskudd	234,6	119,1	216,1	216,3
Standardavvik	51,6	86,5	78,9	68,3
Variasjonskoeffisient	0,22	0,73	0,37	0,31
Nettoinntekt	314,5	400,5	357,5	340,4
Standardavvik	75,1	125,5	106,5	95,8
Variasjonskoeffisient	0,24	0,31	0,30	0,28

Kilde: A. Hegrenes, B. Hill og G. Lien. Income instability among agricultural households – evidence from Norway. Artikkel under arbeid

Dersom en ser på nettoinntekta, er bildet et annet. Variasjonen er mindre unntatt for melkeproduksjon hvor andre inntekter bidrar til å øke forskjellene. Kornprodusentene har kompensert et lavt og usikkert driftsoverskudd med andre inntekter. Gjennomsnittlig nettoinntekt er høyere enn for de andre kategoriene. Variasjonen er betydelig redusert og ligger på et nivå litt over middel.

Senter for bygdeforskning har gitt ut en rapport om Økonomi og livskvalitet blant landbruksbefolkningen¹⁴. Den bygger på materialet fra levekårsundersøkelsen i tillegg til å være en intervjuundersøkelse som viser hvordan forholdene oppleves for intervjuobjektene. Den viser at økonomi og livskvalitet har en kompleks sammenheng. Hushold med lave inntekter har ofte en levemåte der lav forbrukskapasitet kompenseres med nedjusterte forbrukskrav. Fravær av kjøpekraft blir derved mindre belastende. Formålet med inntektene er ofte reproduksjon av gardsdrifta eller det å sikre at jordbruksdrifta og livsformen kan opprettholdes. Inntekter utover det som anses nødvendig for å opprettholde vedlikehold og drift på garden, blir derfor ikke alltid oppfattet som så viktig. Bønder utgjør ikke en homogen gruppe, og graden av involvering i landbruket har betydning for hvor

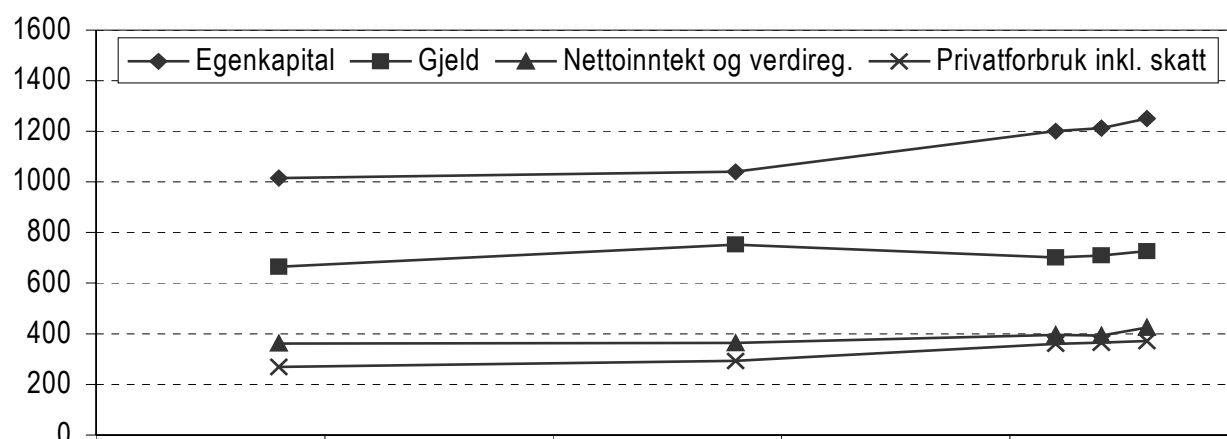
¹⁴ Rye J.F. 1999. *Økonomi og livskvalitet blant landbruksbefolkningen*. Senter for bygdeforskning 2/99

sterke disse holdningene er. De er ikke like utpreget hos yngre bønder og deltidsbønder som er mindre bundet til denne agrare levemåten.

6.6 Utvikling i egenkapital, gjeld inntekt og forbruk

Figur 6.1 nedenfor viser endring i jordbruksfamiliens samlede inntekt, privatforbruk, gjeld og egenkapital. Tallene er hentet fra driftsgranskingene og er representative bare for hushold «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket». Driftsgranskingene har ikke tall for husholdet, men for «familien», dvs bruker og eventuell ektefelle eller samboer og deres barn under 17 år.

Kilde: Driftsgranskingene

Figur 6.4 Utvikling i egenkapital, gjeld, nettoinntekt og privatforbruk i 1998-kroner

- «Nettoinntekt og verdiregulering» er nettoinntekt og skattefrie inntekter, dvs driftsoverskudd fra jordbruk, skogbruk og eventuelle andre næringer, lønnsinntekter, renter og en innsatt verdi for familiens arbeid på nyanlegg. Fra dette trekkes gjeldsrenter og kårtytelser. Skattefrie inntekter kan være barnetrygd og andre skattefrie trygdeytelser, mottatt arv eller gave, pengegevinster, visse former for forsikringsutbetalinger og noen erstatninger.
- «Privatforbruket inklusiv skatt» er vanlig forbruk, avskrivninger på private eiendeler og skatt betalt i året (forskuddsskatt, forskuddstrekk og restskatt minus tilbakebetalt skatt).
- «Gjeld» er all gjeld til bruker og ektefelle og eventuelle mindreårige barn. Tallene inkluderer gjeld til landbruk eller annen næring, boliglån, studielån og forbruksgjeld. Langt over halvparten av gjelda er langsiktig.
- «Egenkapital» viser differansen mellom bokført verdi av familiens samlede eiendeler og familiens totale gjeld.

Utviklingen over 20 år, viser at egenkapitalen på driftsgranskingsbrukene har økt, også i verdifaste kroner. Gjelda har økt noe mindre. Privatforbruket har økt mer enn inntektene, men er fortsatt lavere. Figuren forklarer ikke hele økningen i

egenkapital. Dersom alle mellomliggende år var med, ville inntektsvariasjonene kommet bedre fram. Høye inntekter i gode avlingsår vil ofte bli brukt til å styrke egenkapitalen. Utskifting av bruk i driftsgranskingene vil bidra til variasjon i slike serier. (Utskiftningene er på ca 5 % pr år.) Lånt kapital og rentekostnader er også behandlet i kapittel 7.3 og utviklingen i en del innsatsfaktorer inklusive rentekostnader på lånt kapital og i produksjonsinntektene er vist i figur 7.2 i kapittel 7.6.

6.7 Lønnsutvikling etter næring

Tabell 6.20 nedenfor viser prosentvis lønnsvekst fra året før og lønnsnivå for 1998 for enkelte inntektsgrupper. Tabell 20 er hentet fra Det tekniske beregningsutvalg. En har tatt utgangspunkt i de samme grupper som tabell 4.11 i St.prp. nr 82 (1992–93) «Jordbruksoppjøret 1993 - Endringer i statsbudsjettet for 1993 m.m.»

Tabell 6.20 Beregnet årslønnsvekst for noen grupper og årslønn i 1999¹⁾

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1990	Gj.-	Årslønn
	-94	-95	-96	-97	-98	-99	-99	sn.	1999
Arbeidere i NHO-bedrifter i alt	2,6	2,9	4,2	4,3	6,2	4,9	41,8	4,0	247 100
Industriarbeidere	2,9	3,4	4,2	3,7	5,6	4,7	40,5	3,9	242 400
Funksjonærer i NHO-bedrifter	3,5	3,7	4,3	4,8	6,6				
Staten	2,2	3,1	4,4	4,2	6,4	4,7	43,3	4,1	272 200
Kommunene	2,4	2,8	4,4	3,9	5,9	5,0	41,3	3,9	240 800
Varehandelen	2,8	3,3	5,3	4,7	6,2	5,0	47,5	4,4	256 100
Forretnings- og sparebanker	3,8	3,7	4,7	4,9	6,8	5,9	51,1	4,7	313 600
Forsikring	5,0	2,3	4,1	5,5	7,3	4,5	47,5	4,4	331 500
Forretningsmessig tjenesteyting	2,8	2,6	4,0	4,3	5,9	5,4	45,7	4,3	327 200
Alle grupper	2,7	3,0	4,4	4,3	6,2	4,9	44,0	4,1	278 400

1) Årslønn er definert som lønn for en heltidsansatt person som jobber normalarbeidstid, avbrutt av ferie, men eksklusive overtid, effekter av arbeidskonflikter og tilfeldige variasjoner på årets lengde

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppjørene. Rapport nr 1 2000, oppdatert utgave av 21.03.00

7 BRUKEN AV INNSATSFAKTORER JORDBRUKET – KOSTNADSUTVIKLINGEN

I St. prp. nr. 8 (1992-93) «Landbruk i utvikling» blir det pekt på at det er en utfordring å gjøre norsk landbruksproduksjon mer bærekraftig, i både økonomisk og økologisk forstand. Det sies videre at hovedstrategien for landbrukspolitikken er å skape et landbruk som er mer robust i forhold til å møte nye utfordringer og endringer i rammevilkårene. I proposisjonen er kostnadseffektiv kapitalutnyttelse og effektiv ressursbruk ellers i landbruket nevnt som viktige forutsetninger for at strategien skal lykkes.

Nedenfor er det gitt en oversikt over utviklingen i bruken av innsatsfaktorer i jordbruket. I tillegg er renter på lånt kapital tatt med. Innsatsfaktorene er inndelt i kategoriene varige og ikke-varige.

7.1 Ikke - varige innsatsfaktorer

I tabellene 7.1 og 7.2 er kostnader til de to tunge postene kraftfôr og handelsgjødsel/kalk spesifisert. I tillegg vises kostnadssummen for ikke-varige produksjonsmidler.

Tabell 7.1 Bruken av ikke-varige innsatsfaktorer i jordbruket, løpende priser, landet. Millioner kroner

	Kraftfôr	Handelsgjødse og kalk	Sum ikke-varige produksjonsmidler ¹⁾
1985	4 464	1 154	10 620
1990	5 627	1 229	13 189
1995	4 406	1 105	11 675
1997	4 619	1 180	12 229
1998	4 567	1 145	12 091
1999*	4 549	1 151	12 058

* Foreløpige tall

1) Summen av kostnadspostene handelsgjødse og kalk, innkjøpt kraftfôr, innkjøpte melkeprodukter til fôr, annet innkjøpt fôr, såfrø og planter, andre kostnader og vedlikehold

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

Kraftfôrkostnadene økte betydelig mellom 1985 og 1990, men seinere er de redusert. For kraftfôr er det registrert bare mindre kostnadssvingninger fra år til år i perioden 1995-1999, og kostnadsnivået er nå omtrent som i 1985. Det samme utviklingsforløpet gjør seg gjeldende for kostnadene til handelsgjødse og kalk. Summen av kostnader til ikke-varige produksjonsmidler lå 14 prosent i 1999 høyere enn i 1985, men 9 prosent lavere enn det tilsvarende kostnadstallet for 1990.

I tabellen som følger, er den samme utviklingen uttrykt i form av volum- og prisindekser.

Tabell 7.2 Bruken av ikke-varige innsatsfaktorer i jordbruket, landet. Volum- og prisutvikling. 1985 = 100

	Kraftfôr		Handelsgjødse og kalk		Sum ikke-varige produksjonsmidler ¹⁾	
	Volum- indeks	Pris- indeks	Volum- indeks	Pris- indeks	Volum- indeks	Pris- indeks
1985	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1990	105,2	119,8	94,8	113,8	102,1	121,8
1995	111,2	87,0	91,9	108,4	101,7	110,0
1997	120,3	84,5	93,2	112,8	103,1	113,5
1998	119,6	83,9	91,7	111,4	102,0	113,2
1999*	119,9	82,9	89,1	113,2	99,9	115,1

* Foreløpige tall

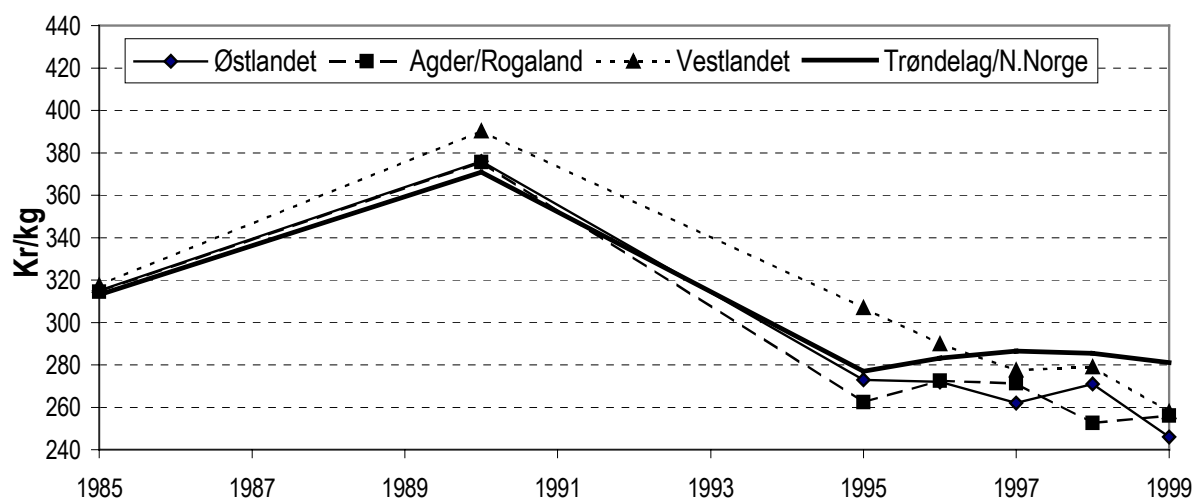
1) Summen av kostnadspostene handelsgjødse og kalk, innkjøpt kraftfôr, innkjøpte melkeprodukter til fôr, annet innkjøpt fôr, såfrø og planter, andre kostnader og vedlikehold

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

Tabell 7.2 forteller at kraftfôr har vært gjenstand for prisreduksjon og volumvekst. For handelsgjødsel og kalk er det motsatt: Mengdene har gått ned og prisene har økt.

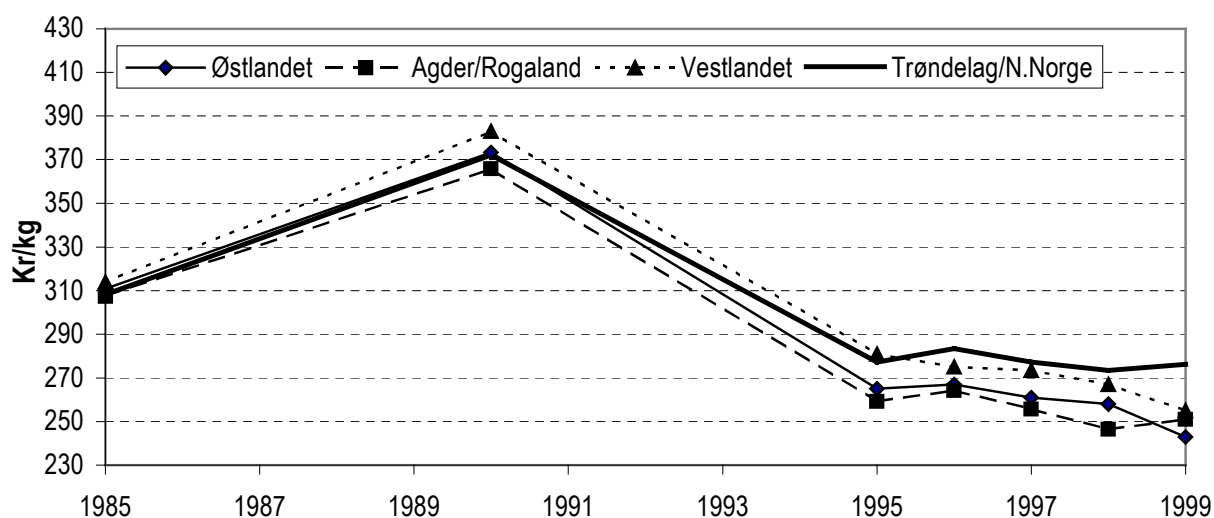
7.1.1 Kraftfôrpriser

Figurene 7.1a-c viser en regional fordeling av kraftfôrprisene. Det framgår at de fire regionene følger en temmelig parallell prisutvikling fram til 1993. Kraftfôrprisene steg fra 1985 og fram til 1990. Fra 1990 til 1993 sank prisene i alle de fire regionene. Etter 1993 er prisutviklingen noe forskjellig i regionene. Prisnivået for alle tre kraftfôrtyper er lavere i 1999 enn i 1985 i alle fire regioner.

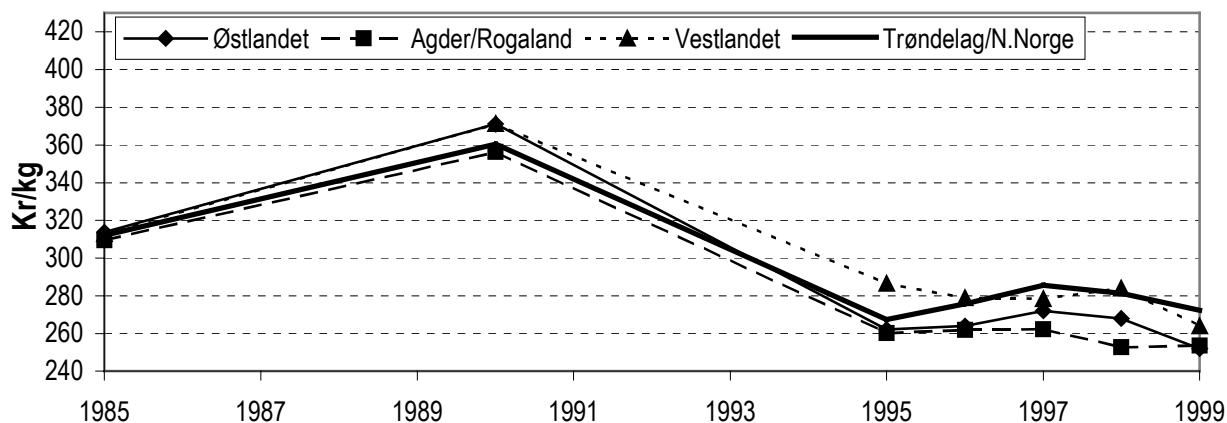
Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.1a Utvikling i priser på Kufôr A/ Formel 97 for ulike distrikter. Kr/ kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.1b Utvikling i priser på svinefôr for ulike distrikter. Kr/ kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.1c Utvikling i priser på hønsefôr for ulike distrikter. Kr/kg

I 1985 var det små forskjeller i kraftfôrpriser mellom de fire regionene. I 1999 er forskjellene til dels betydelige. For kufôr er prisforskjellen mellom regionen med det dyreste fôret og regionen med det billigste kraftfôret, 0,27 kr pr. kg. For svinefôr og hønsefôr er tilsvarende tall henholdsvis 0,33 kr pr. kg og 0,31 kr pr. kg. Det er Agder og Rogaland som har de laveste prisene for samtlige kraftfôrtyper. Nest lavest er prisene på Østlandet. Trøndelag og Nord-Norge har de høyeste priser for kufôr og svinefôr, mens Vestlandet har det dyreste hønsefôret. Tallgrunlaget fremgår av del II tabell 12.

7.2 Varige innsatsfaktorer

Kapitalslitet viser de årlige beregnede kostnadene (avskrivninger) til varige driftsmidler. Investeringer er de årlige utleggene som gjøres for å anskaffe eller utbedre varige driftsmidler.

I faste priser var bygningsinvesteringene klart høyere i 1985 og 1990 enn i de øvrige årene som omfattes av tabell 7.3. Også de årlige investeringene i maskiner og redskaper har vært betydelig lavere på 1990-tallet enn i 1985. Maskininvesteringene lå på et lavere nivå de tre siste årene enn i 1995. Det sistnevnte utviklingstrekket er mer markert for traktorer enn for maskiner og redskaper sett under ett.

Tabell 7.3 Investeringer totalt for landet, løpende og faste priser og antall traktorer. Millioner kroner

	Bygninger		Maskiner/redskaper				
	Løpende priser	Faste 1998-priser	Løpende priser	Faste 1998-priser	Herav traktorer		Antall
					Løpende priser	Faste 1998-priser	
1985	1 356,4	2 467,2	2 652,9	4 954,2	1 051,8	1 964,2	7 910
1990	2 010,4	2 554,5	2 387,5	3 162,3	643,3	852,1	3 228
1995	1 149,5	1 270,5	3 127,5	3 335,1	1 034,1	1 102,7	3 587
1997	1 671,0	1 756,1	3 117,3	3 164,1	906,9	920,5	2 937
1998	1 861,4	1 861,4	3 057,0	3 057,0	862,1	862,1	2 501
1999*	1 744,2	1 697,2	2 978,5	3 033,4	855,3	871,1	2 844

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

For å vise utviklingen av kostnadene ved det faste produksjonsutstyret i jordbruket er det i tabell 7.4 satt opp tall for kapitalslit på bygninger og maskiner/redskaper. Totalt kapitalslit er også beregnet. Kapitalslitet regnes ut etter gjenanskaffelsesprinsippet.

Tabell 7.4 Kapitalslit, løpende priser. Millioner kroner

	Bygninger	Maskiner/redskaper	Sum kapitalslit
1985	1 269,7	2 285,8	3 886,3
1990	1 746,3	2 852,4	5 020,2
1995	1 794,9	2 812,7	5 044,3
1997	1 817,0	2 946,8	5 190,9
1998	1 842,3	2 996,1	5 254,7
1999*	1 859,7	3 030,3	5 299,0

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

Volum- og prisindeksene for kapitalslit presenterer utviklingen sett fra en annen synsvinkel:

Volumindeksen for kapitalslit på bygninger var noe høyere i 1990 enn i 1985, volumindeksene for maskiner og redskaper og sum kapitalslit ble redusert i samme periode. Felles for alle de tre indeksene i tabell 7.5 er at de er lavere i 1995 enn i 1990. Volumindeksene har endret seg lite de siste årene, men tabellen viser en parallell utvikling med en svak reduksjon fra år til år både for bygninger, maskiner og redskaper og sum kapitalslit.

Tabell 7.5 Kapitalslit. Volum- og prisutvikling. 1985 = 100

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Prisindeks	100	135,4	152,2	158,1	161,7	165,5
Volumindeks						
Bygninger	100	101,6	92,9	90,5	89,7	88,5
Maskiner og redskaper	100	92,2	80,8	81,5	81,1	80,1
Sum kapitalslit	100	95,4	85,3	84,5	83,6	82,4

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

Prisindeksen er felles for alt kapitalslit. Den har en jevnt stigende kurve.

Endringer i kapitalslitet vil følge endringer i investeringene og prisutviklingen. Et etterslep vil imidlertid være til stede, og det vil skje en utjevning av svingninger i utviklingen i kapitalslit i forhold til utviklingen i investeringer.

7.3 Renter

For å vise utviklingen av samla rentekostnader for lånt kapital i jordbruket, er gjennomsnittlig rentesats og rentekostnadene i beløp tatt med.

Tabell 7.6 Rentekostnader for lånt kapital, løpende kroner

	Lånt kapital i jordbruket, mill.kroner	Gjennomsnittlig rentesats, Prosent	Rentekostnad for næringsgjeld, Mill.kroner
1985	15 992	10,56	1 689
1990	22 752	11,27	2 564
1995	21 082	6,34	1 336
1997	23 434	4,92	1 154
1998	23 556	5,69	1 340
1999*	23 921	5,72	1 606

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

Av tabellen over går det fram at rentekostnader for lånt kapital i jordbruket gikk opp fra 1985 til 1990 og ned fra 1990 til 1997. Nedgangen har vært særlig kraftig i perioden 1990-1995 noe som i stor grad skyldes nedgang i rentefoten. Lånekapitalen i næringen gikk også ned fra 1990 til 1994, mens den økte igjen i 1995-1999.

I faste 1998-kroner, deflatert med konsumprisindeksen, var nedgangen i næringsgjeld fra 1990 til 1999 på 3,8 mrd. kroner, en nedgang på 14 prosent.

Tabell 7.7 Lånt kapital i jordbruket, deflatert med konsumprisindeksen til faste 1998-kroner. Millioner kroner

År	Lånt kapital i jordbruket
1985	25 861
1990	27 180
1995	22 396
1997	23 963
1998	23 556
1999*	23 379

* Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

7.4 Bruk av driftskreditt i landbruket

Oppgjørs- og driftskredittordningen i landbruket ble etablert i 1967 og er en ordning for kassakreditt til landbruket der samvirkeorganisasjonene og Statens Kornforretning garanterer for 50 prosent av tapet på misligholdte driftskreditter. Kredittgrunnlaget er normalt lik foregående års oppgjør gjennom garantiorganisasjonene. Det er egne retningslinjer for oppstart og utvidelse av virksomheten. Ordningen dekker en betydelig andel av den kortsiktige kreditten i landbruket. I tabell 7.8 nedenfor er det satt opp en del sentrale data fra driftskredittordningen.

Tabell 7.8 Bruk av driftskredittordningen i landbruket

	1985	1990	1995	1996	1997	1998
Antall konti	47 407	48 618	46 856	45 958	46 400	45 463
Innvilget kreditt pr. 31/12, mill. kr	4 033	5 868	6 201	6 229	6 489	6 479
Disponert kreditt pr. 31/12, mill. kr	2 283	3 337	3 038	3 142	3 339	3 180
Andel disponert, %	57	57	49	50	51	49
Samlet tap, 1000 kr	3 210	12 916	3 216	2 842	1 826	1 135
Tapsandel av disponert, %	0,14	0,39	0,11	0,09	0,05	0,04
Disponert pr. konto pr. 31/12, kr	48 157	68 637	64 837	68 367	71 961	69 947
Tap pr. konto, kr	68	266	69	62	39	25

Kilde: Årsmelding 1998 for Garantiutvalget for oppgjørs- og driftskredittordningen

Det samlede tapet i tabell 7.8 slik det registreres av garantiutvalget for ordningen, dekkes med en halvpart av samvirkeorganisasjonene og Statens Kornforretning og med en halvpart av den banken som har betjent driftskreditten. I årene 1989, 1990

og 1991 lå tapene på omlag 0,4 prosent av disponert kreditt og har siden falt betydelig. Tapet var i 1998 på under en halv promille av disponert beløp og knyttet til 9 enkeltsaker.

7.5 Tap på utlån i landbruket

I tabell 7.9 er det sett på tap på utlån fra Landkreditt og Landbruksbanken. Det er konstaterte tap og ikke avsetninger til påregnelig tap som er med i tabellen.

Tabell 7.9 Konstatere tap på utlån fra Landkreditt og Landbruksbanken

	1985	1990	1995	1997	1998	1999
<i>Landbruksbanken</i>						
Utlån, mill kr	7 445	8 151	5 156	4 417	4 376	4 371
Tap på utlån, mill kr	1,4	15,4	11,3	7,0	2,3	6,9
Tap på utlån, % av utestående	0,02	0,19	0,22	0,16	0,05	0,16
<i>Landkreditt</i>						
Utlån, mill kr	2 760	4 538	4 099	4 738	5 025	5 681
Tap på utlån, mill kr	0	0	0,3	0,5	3,9	0,2
Tap på utlån, % av utestående			0,01	0,01	0,08	0,00
<i>Tap på utlån, % av utestående</i>	0,01	0,12	0,13	0,08	0,07	0,07

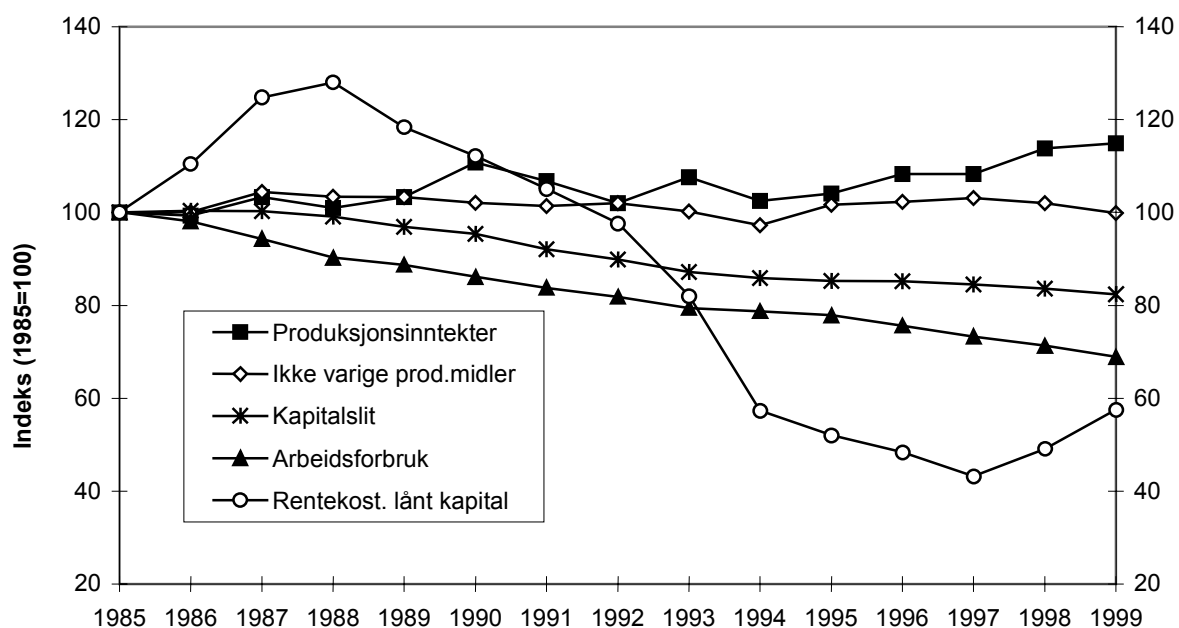
Kilde: Landkreditt og Landbruksbanken

Landbruksbankens tall gjelder rentebærende lån. I tillegg kommer investeringslån som i 1998 utgjorde totalt 1512 mill. kroner. Tap på investeringslån er ikke med i tabellen. Landbruksbanken gir lån til 1., 2. og 3. prioritet både for ordinære lån og for BU-midler.

I utlånstallene fra Landkreditt ligger også utlån til samvirkebedriftene. I 1998 var utlån til jord, skog og veksthus på i alt 3575 mill. kroner, og 1446 mill. kroner var derved lånt ut til andre formål, vesentlig boliger og samvirke. Av lån til jord skog og veksthus var konstatert tap i 1998 på kr 88.000 og følgelig lavt også i 1998. Landkreditt gir fortrinnsvis 1. prioritetslån og en mindre del 2. prioritets lån. Risiko for tap blir derved liten.

7.6 Innsatsfaktorer sett i relasjon til produksjon

I figuren på neste side er volumindeksene for fem ulike kostnads- og inntektsposter i totalkalkylen presentert samlet. Indeksen for rentekostnader på lånt kapital har en kommet fram til ved først å deflatere rentekostnadene til 1985-kroner, og deretter regne om disse verdiene til indekstall.

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2000

Figur 7.2 Produksjon og innsatsfaktorer i jordbruket. Volumutvikling

I 1998 og 1999 har volumindeksen for rentekostnad til lånt kapital økt, etter en sammenhengende årrekke med klart synkende rentekostnad. Arbeidsforbruket synker fortsatt, som det har gjort gjennom hele perioden fra 1985. Kurvene viser en økning i produksjonsinntektene de siste årene, samtidig som kapitalslitet og ikke-varige produksjonsmidler har gått noe ned. Figur 7.2 forteller at produktiviteten i jordbruket har økt gjennom flere år. Av kurvene som illustrerer kostnadsvolum, er det bare den som tilhører renter på lånt kapital som har økt fra 1998 til 1999.

8 PRISER

I dette kapitlet tar en for seg prisutviklingen for viktige jordbruksprodukter og matvarer. En har også sammenlignet med andre forbruksvarer og tjenester. Marginene i varekjeden fra produsent til forbruker blir belyst, i tillegg har en foretatt en prissammenligning med Danmark og Sverige.

Figurene viser utviklingen i produsent-, engros- og forbrukerpriser i perioden 1985-1999 for noen av de viktigste jordbruksproduktene, og utvikling i konsumprisindeksen for matvarer. For egg og helmelk (t.o.m. 1996) har en også lagt inn avtalepriser/målpriser. Figurene viser utviklingen i enhetspriser for de forskjellige produktene.

Forbrukerprisene er hentet fra SSBs registreringer til konsumprisindeksen, mens engrosprisene er hentet fra flere kilder. For grønnsaker er de beregnet på grunnlag av LPCs registreringer gjennom året. For disse produktene finnes bare engrospriser for salg fra førstehåndsgrossist til distribusjonsgrossist, ikke for salg til detaljist. Egg- og fjørfekjøttprisene er også innhentet fra LPC. For melk og melkeprodukter har en benyttet detaljistpriser fra Tine Norske Meierier.

Produsentprisene er hentet fra totalkalkylen for jordbruket. For planteproduktene er dette avlingsårspriser. Dette forklarer en del av avviket i forhold til de registrerte forbrukerprisene. For hagebruksprodukter og poteter kan både produsent- og forbrukerprisene variere mye fra år til år etter størrelsen på produksjon og etterspørsel. Engros- og produsentprisene er eksklusive merverdiavgift, mens forbrukerprisene er inklusive merverdiavgift.

Det tidligere pris- og markedsreguleringssystemet for jordbruksvarer var tilpasset et kvantitativt importvern. Gjennomføringen av WTO-avtalen med overgang til tollvern, medførte endringer i pris- og markedsreguleringssystemene. Jordbruksavtalens priser fikk funksjon av å være målpriser. Samtidig skulle de gi tilstrekkelig fleksibilitet til riktig prisfastsetting avhengig av markedssituasjonen. Fra 01.07.1995 ble det etablert et system med målpriser for melk- og melkeprodukter, kjøtt, egg,

frukt, grønnsaker og poteter. For korn ble det videreført et system med garanterte grunnpriser til produsent.

Målprisene er de priser jordbruket reelt skal kunne oppnå som gjennomsnitt for året, ut fra balanserte markedsforhold og fastsatt importvern. Prisfastsettelsen gjennom målprissystemet er et hovedvirkemiddel for å regulere jordbruksvaremarkedene. Målprisene er knyttet til representantvarer som i hovedsak er de samme som det tidligere ble fastsatt avtalepriser for. Dersom prisene på representantvarene overstiger målprisen med mer enn 10 prosent to uker på rad (12 prosent for grøntsektoren), iverksettes tiltak for å bringe prisene ned til målprisnivå. Det kan også i verksettes tiltak dersom det ser ut til at gjennomsnittsprisen for avtaleåret overstiger målprisen.

Målprisene er lagt på engrosnivå og er eksklusive merverdiavgift. Målprisen/avtaleprisen gjelder for avtaleåret. Siden 1994 har avtaleåret vært fra 1/7 til 30/6 året etter. Engrosprisene i figurene er gjennomsnittspriser for kalenderåret. For at målprisene skal kunne sammenlignes med engrosprisene har en beregnet gjennomsnittlig målpris/avtalepris for kalenderåret.

Tallene som ligger til grunn for figurene finnes i del II kapittel 14 tabell 13a-c.

8.1 Prissammenligninger og matvarenes andel av forbruket

Tabell 8.1 viser prisutviklingen for matvarer ved konsumprisutviklingen fra Statistisk sentralbyrå. Tabellen viser at indeksen for matvarer har steget 4 prosentpoeng mindre enn konsumprisindeksen siden 1979. Av matvarene er det sukker som har steget mest siden 1979, deretter følger melkeprodukter og egg. Gruppen kaffe, te, kakao og kokesjokolade har steget minst, mens kjøtt og kjøttvarer har hatt nest lavest prisstigning i perioden.

Tabell 8.1 Konsumprisindeksen for matvarer og totalt

	1979	1985	1989	1995	1997	1998
Kjøtt og kjøttvarer	100	168	217	198	203	210
Fisk og fiskevarer	100	190	266	274	281	292
Melk, fløte, ost og egg	100	205	260	318	341	354
Spisefett og spiseolje	100	196	226	292	308	336
Mel, gryn og bakervarer	100	224	293	324	330	342
Grønnsaker, frukt og bær	100	155	188	197	220	238
Poteter og potetvarer	100	141	219	300	293	310
Sukker	100	228	322	369	382	432
Kaffe, te, kakao og kokesjokolade	100	144	139	164	173	181
Andre matvarer	100	165	222	266	278	289
<i>Matvarer i alt</i>	<i>100</i>	<i>178</i>	<i>228</i>	<i>248</i>	<i>260</i>	<i>272</i>
<i>Konsumprisindeks total</i>	<i>100</i>	<i>171</i>	<i>222</i>	<i>260</i>	<i>270</i>	<i>276</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 8.2 viser sammensetningen av forbruket i husholdningene i prosent basert på løpende priser. De største postene utgjøres av reiser og transport, foran bolig, lys og brensel. Matvarer har hatt en synkende andel i årene siden 1988 og utgjør i 1998 en andel på 12,3 prosent. Det er på nivå med fritidssysler og utdanning.

Tabell 8.2 Utgift pr. husholdning og år etter vare- og tjenestegruppe. Prosent.

	1988	1989	1990	1995	1996	1997	1998
Matvarer	15,2	15,0	15,3	13,6	13,0	12,6	12,3
Drikkevarer og tobakk	3,4	3,7	3,6	3,7	3,6	3,5	3,6
Klær og skotøy	7,1	6,7	6,4	6,1	6,4	6,1	6,4
Bolig, lys og brensel	25,6	26,4	26,4	22,1	22,0	21,5	20,5
Møbler og husholdningsartikler	8,1	7,8	8,3	8,9	8,9	9,1	8,4
Helsepleie	2,2	2,1	2,6	2,5	2,9	2,2	2,6
Reiser og transport	20,9	19,6	18,8	22,2	21,8	24,6	25,6
Fritidssysler og utdanning	9,1	10,5	10,4	11,7	12,0	11,2	11,0
Andre varer og tjenester	8,4	8,2	8,2	9,1	9,4	9,1	9,6
<i>I alt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Tallet på husholdninger	1418	1172	1201	1312	1346	1263	1183
Personer per husholdning	2,43	2,43	2,41	2,28	2,25	2,26	2,17

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Forbruksundersøkelsen 1998

Prisdannelsen på matvarer foregår gjennom flere ledd fra produsent til forbruker. I undersøkelsen «Matens pris»¹⁵ kommer en nærmere inn på marginene i de ulike leddene. Tabell 8.3 viser resultater for 1998. Det framgår at marginen på produsent- og foredlingsleddet til sammen er størst for flytende melkeprodukter, samtidig som denne produktgruppen gir minst margin på detaljistleddet. For kjøtt utgjør landbrukets andel under en tredel av samlet verdiskapning beregnet etter produktverdi. Varehandelens andel utgjør to tredeler av landbrukets andel.

Tabell 8.3 Marginer i prosent av utsalgspris for de ulike ledd i matvarekjeden

	Produsent	Industri	Grossist	Detaljist
Kjøtt	31	41	1	21
Flytende melkeprodukter	71	20		9
Smør og margarin		78	3	20
Ost		78	4	19
Bakeri (ca.)		70		30

Undersøkelsen gir også en sammenligning med dansk og svensk prisnivå for matvarer. Det er tatt utgangspunkt i gjennomsnittlig matvareforbruk i husholdninger i Norge og satt sammen en «norsk matvarekurv» med 400 varer. Det er lagt til grunn normale forbrukerpriser inkl. merverdiavgift. I Norge er

¹⁵ Strøm Ø. 1999. *Matens pris*. NILF-rapport 1999:4

merverdiavgiften 23 prosent på alle varer, mens den i Sverige er 12 prosent på matvarer og 25 prosent på øvrige varer. I Danmark er merverdiavgiften 25 prosent på alle varer. Tabell 8.4 nedenfor viser de relative prisnivåene. Prisregistreringene er foretatt i Oslo, Stockholm og København, dvs. ikke i de typiske grensehandelsområdene.

Tabell 8.4 Prisnivåindekser for Sverige og Danmark. Sommeren 1998

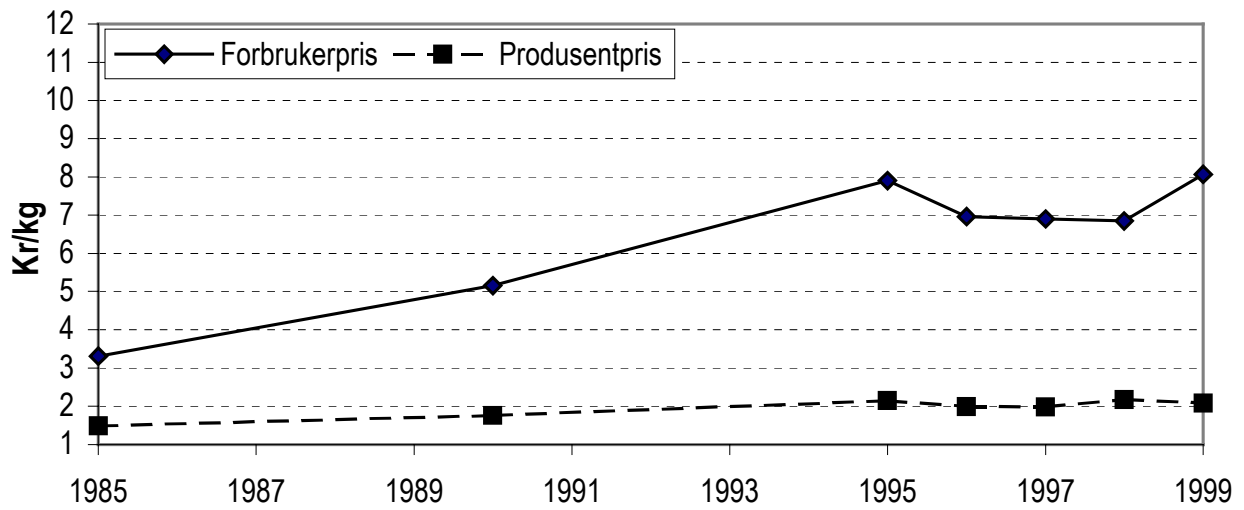
	Norge	Sverige	Danmark
Melk, fløte, ost og egg	100	77	74
Kjøtt, kjøttvarer og flesk	100	79	87
Sukker	100	82	73
Grønnsaker, frukt og bær	100	89	94
Sjokolade, iskrem, krydder oa.	100	89	82
Smør, margarin og matoljer	100	93	98
Poteter og potetprodukter	100	95	109
Mel, gryn og bakervarer	100	98	90
Kaffe, te og kakao	100	98	105
Fisk og fiskeprodukter	100	113	100
Matvarer	100	88	88
Alkoholholdige drikkevarer	100	82	85
Tobakk	100	81	65
Drikkevarer og tobakk	100	82	77

Kilde: Matens pris. NILF-rapport 1999:4 (se fotnote)

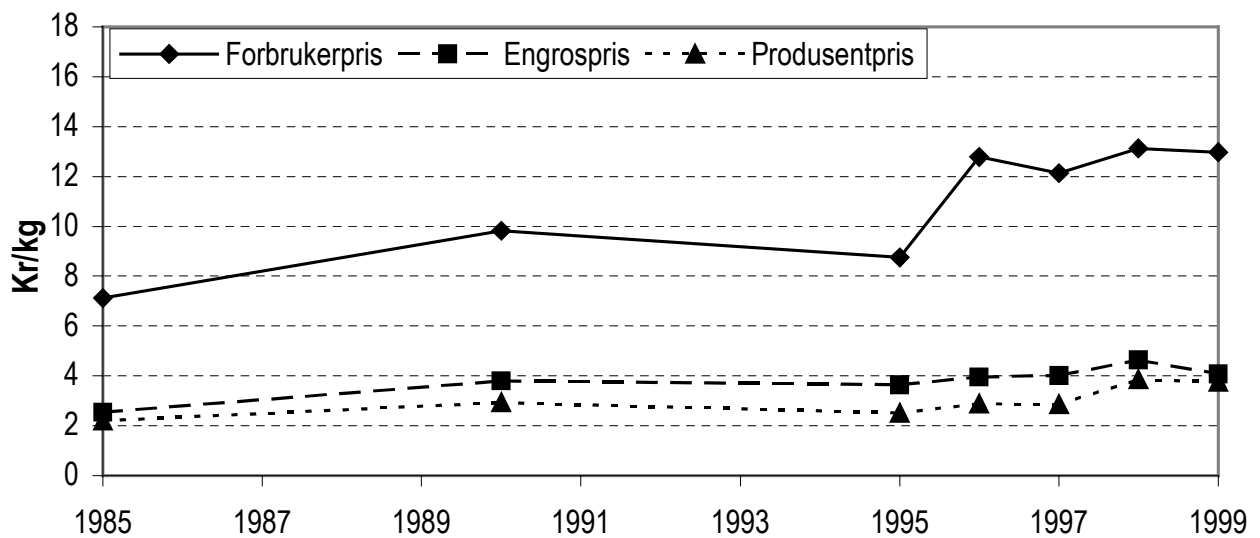
Tabellen viser at prisnivået på matvarer ligger lavere i Sverige og Danmark enn i Norge. For Sverige gjelder det alle varer unntatt fisk, og prisforskjellen er størst for gruppen melk, fløte ost og egg. I Danmark er det høyere pris på gruppene poteter og potetprodukter og kaffe, te og kakao. Fisk ligger på samme nivå, og sukker samt melk, fløte, ost og egg har den største prisforskjellen. Prisen på alkoholholdige drikkevarer og tobakk er også vesentlig lavere i både Danmark og Sverige.

8.1 Poteter og grønnsaker

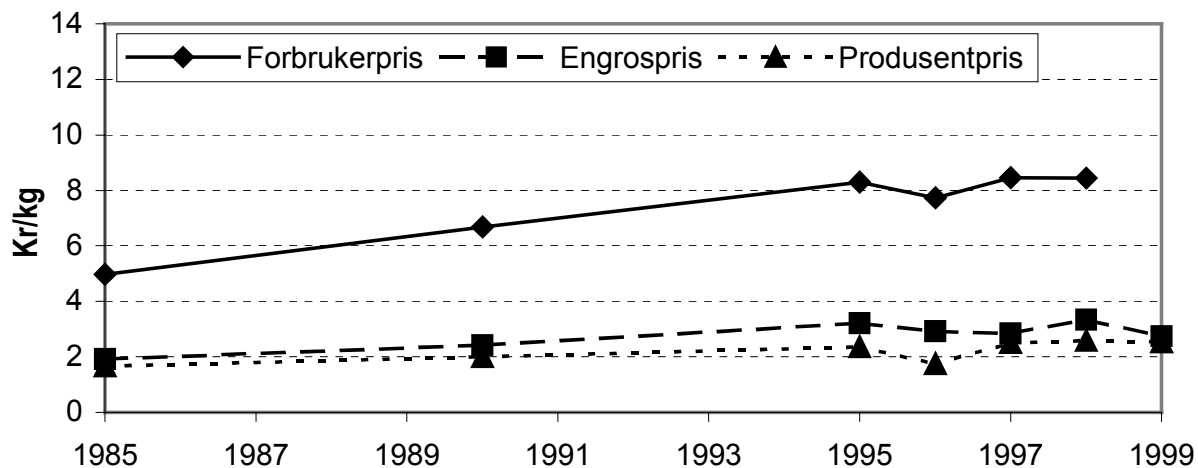
Prisutviklingen for poteter og grønnsaker viser om lag samme forløp, men pris-svingningene har vært større i forbrukerprisene enn i engros- og produsentprisene. At forbrukerprisene på kalenderårsnivå blir faseforskjøvet i forhold til produsent- og engrosprisene på avlingsårsnivå, resulterer i at de tre priscurvene vil avvike noe fra hverandre. Engrosprisene, som gjelder prisene fra førstehåndsgrossist til distribusjonsgrossist, samsvarer imidlertid ganske godt med produsentprisene. Når det gjelder utviklingen fra 1998 til 1999, har prisen på gulrot falt på produsent- og engrosnivå, mens forbrukerprisen har steget. For potet er det nedgang i produsentpris, mens forbrukerprisen har økt.

Figur 8.1 Utvikling i forbruker- og produsentpriser for poteter. Kr/ kg

Figur 8.2 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for gulrot. Kr/ kg

Figur 8.3 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for bodekål. Kr/kg

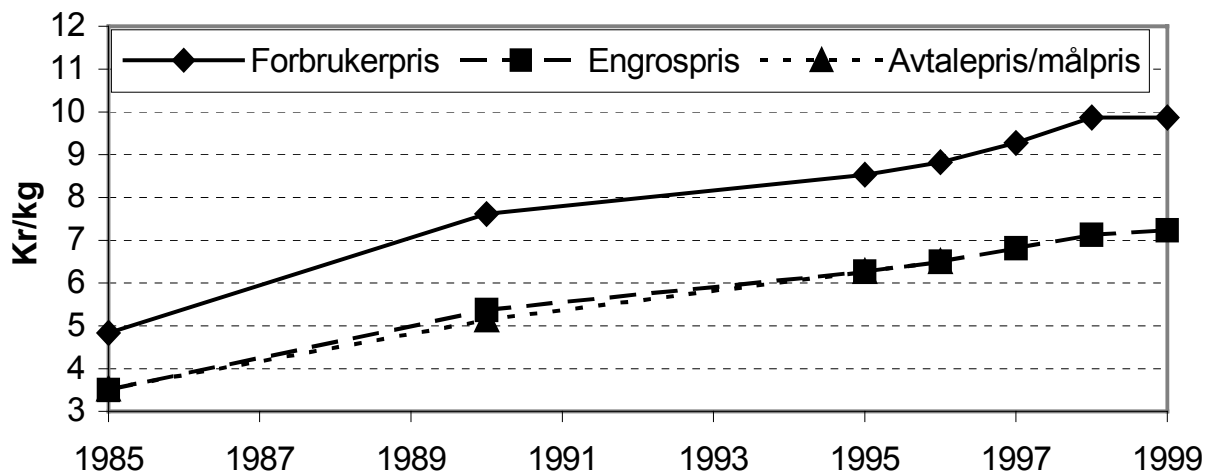
8.2 Melk og melkeprodukter

Produsentprisene gjelder gjennomsnittet for alle anvendelser og er ikke helt sammenlignbare med engros- og forbrukerprisene for konsummilk. Avtaleprisen/målprisen for helmelk var lavere enn engrosprisen i årene 1990 fram t.o.m. 1994. I 1995 og 1996 var målprisen og engrosprisen lik. Fra 01.07.97 ble det foretatt en tilpasning av prisbestemmelsene til en ny markedsordning. Som grunnlag for prisfastsetting og prisutjevning for melk og melkeprodukter ble det fastsatt nye produktgrupper, representantvarer og målpriser. For produktgruppa «Ikke smakstilsatte flytende melkeprodukter» ble lettmelk valgt som representantvare med tilhørende målpris. En vil derfor f.o.m. 1997 ikke lenger ha noen målpris for helmelk i figur 8.4.

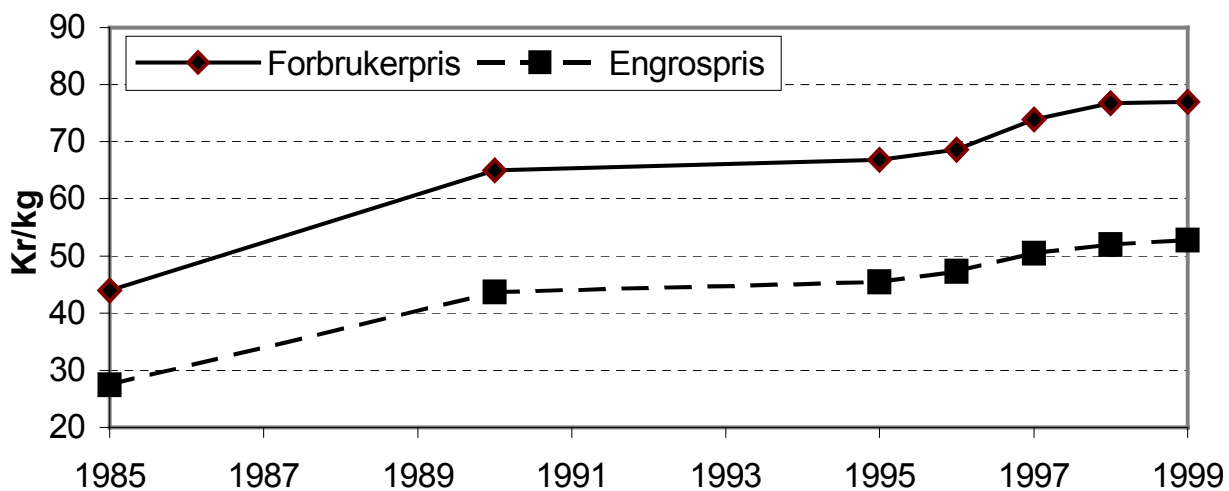
Prisutviklingen fra 1992 til 1993 må sees på bakgrunn av økte forbrukersubsidier for helmelk og ost. Forbrukersubsidier på ost ble gjeninnført fra 01.01.1993 i forbindelse med økningen av satsene for merverdiavgiften fra 20 til 22 prosent. Fra 01.07.1993 ble forbrukersubsidiene fjernet og erstattet med momskompensasjon. Momskompensasjonen ble deretter fjernet igjen fra 01.07.1996.

Tidligere undersøkelser ved NILF har vist at det er godt samsvar mellom endringer i subsidiene og virkningen på prisene når det gjelder både engros- og forbrukerprisene for konsummilk. For de andre produktene som var med i undersøkelsen (ost, smør og kjøtt), var det en mer variable sammenheng mellom endringer i subsidier og priser, selv om det også for disse produktene i hovedtrekk kan påvises en klart samsvarende utvikling.

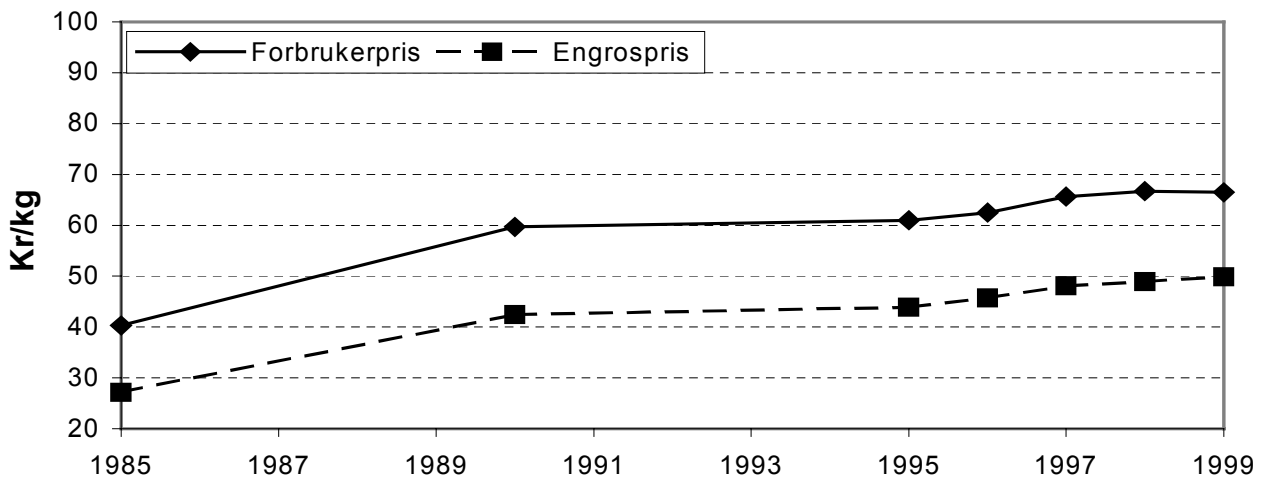
Figurene som følger, viser at engros- og forbrukerprisen for den enkelte vare har hatt svært lik utvikling i hele perioden både for ost og smør.

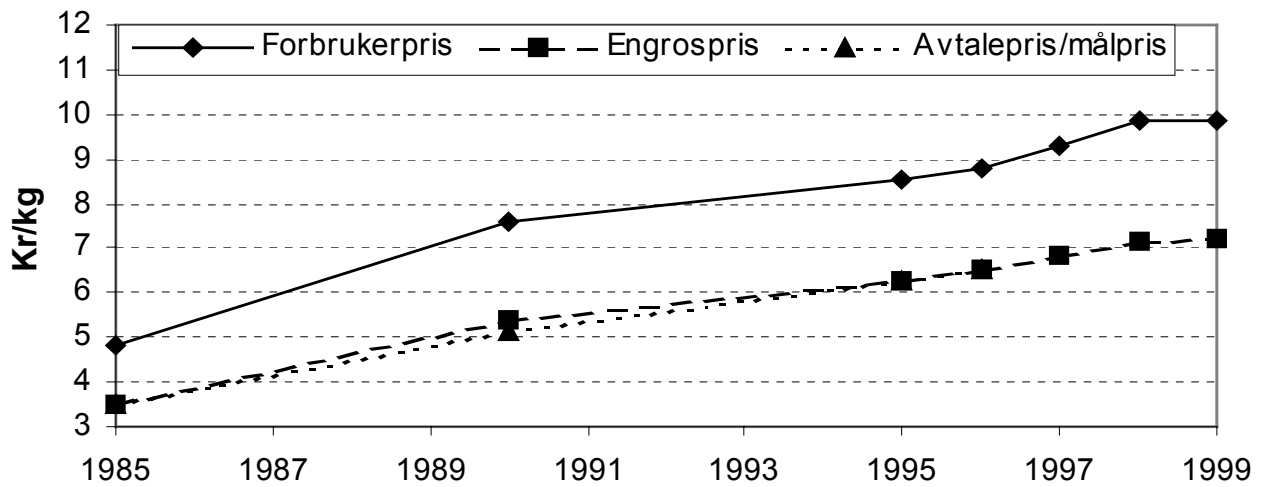
Figur 8.4 Utvikling i forbruker- og engrospriser for H-melk, samt avtalepriser/ målpriser. Kr/l

Figur 8.5 Utvikling i forbruker- og engrospris for ost (Norvegia). Kr/kg

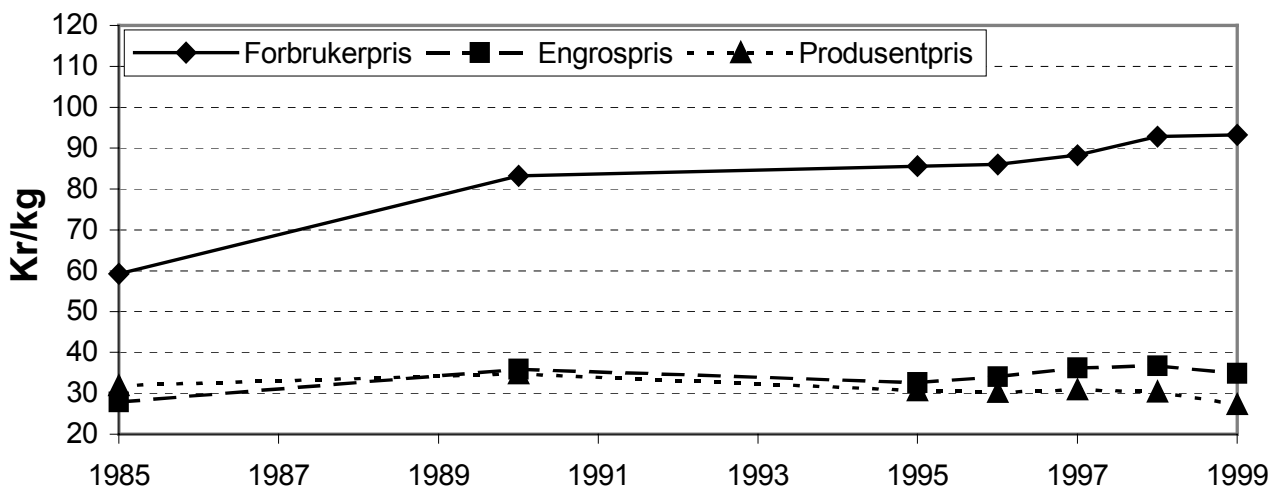
Figur 8.6 Utvikling i forbruker- og engrospris for gudbrandsdalsost. Kr/kg

Figur 8.7 Utvikling i forbruker- og engrospris for smør. Kr/kg

8.3 Storfekjøtt

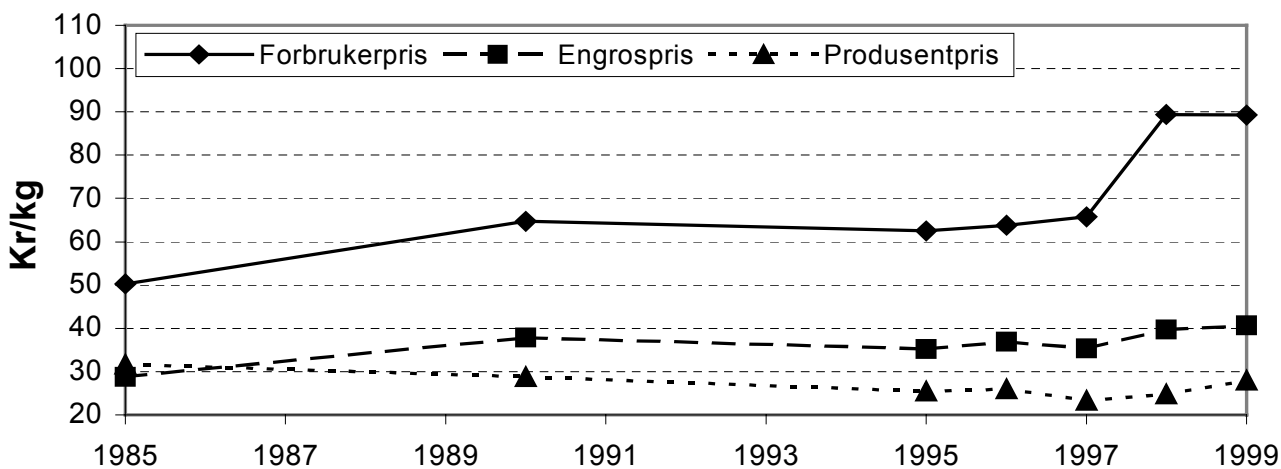
Forbrukerprisene økte 12 prosent fra 1990 til 1999. I samme tidsrom falt engrosprisene med 3 prosent, mens produsentprisene falt 21,6 prosent. Fra 1993 ble det innført en momskompensasjon for kjøtt på 2,90 kr/kg som resulterte i lavere forbruker- og engrospriser. Ordningen ble fjernet igjen fra 01.07.1996.

Figur 8.8 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for storfekjøtt. Kr/ kg

8.4 Sauekjøtt

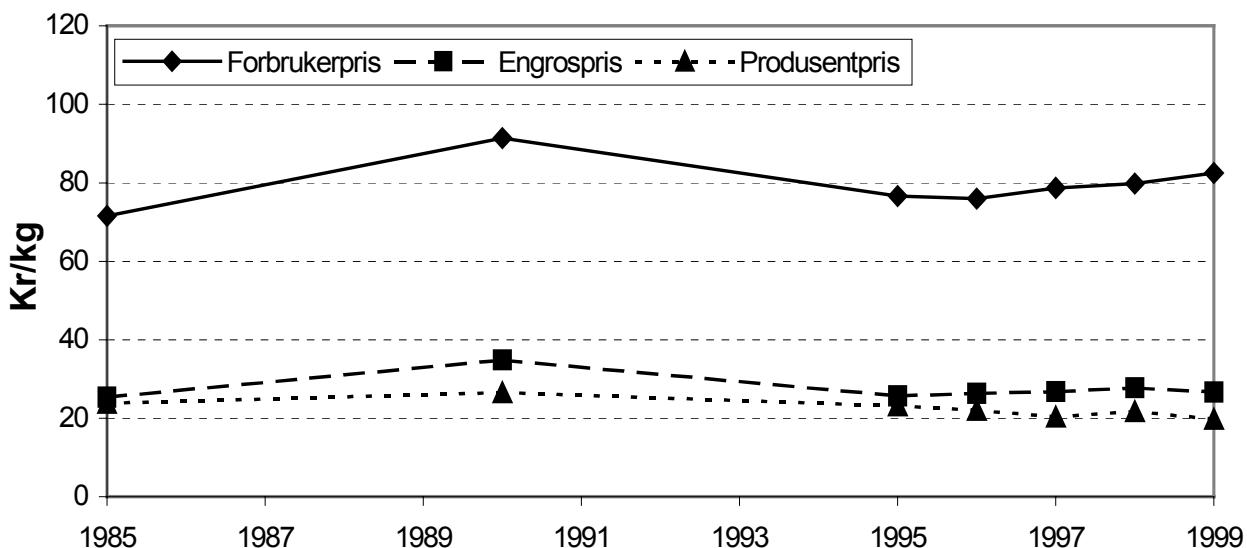
I perioden 1990 til 1999 har engros- og forbrukerprisene steget med hhv. 7,5 og 37,9 prosent. Produsentprisen har i samme tidsrom falt 2,9 prosent. SSB endret i 1999 basisår fra 1979 til 1998. For noen produkter, blant annet sauekjøtt, får man et brudd i serien mellom 1997 og 1998 når man går over til å benytte serien med basisår 1998.

Figur 8.9 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for sauekjøtt. Kr/ kg

8.5 Svinekjøtt

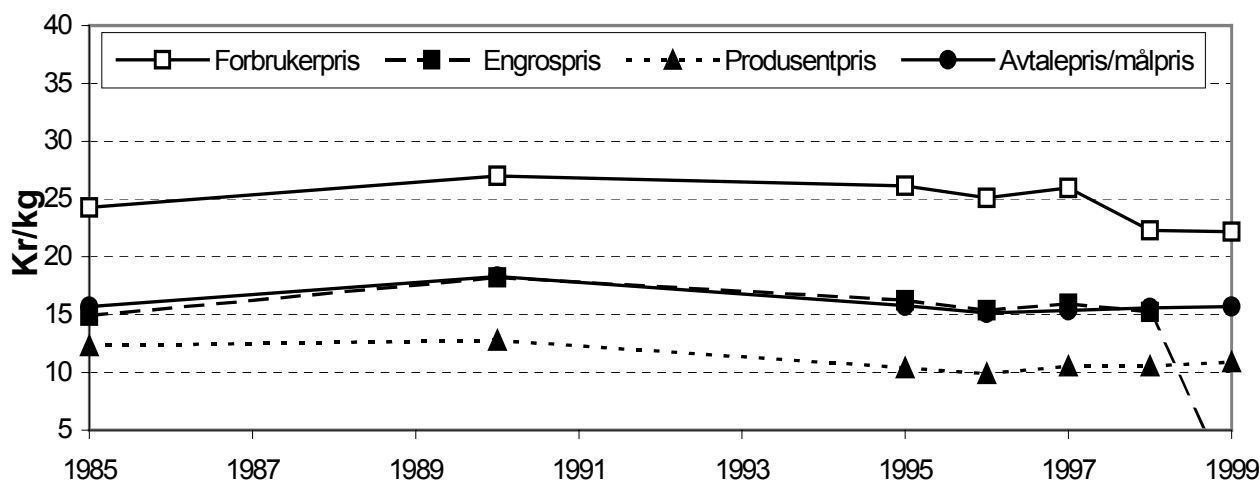
Produsentprisene viser økning fra 1985 til 1991, men var i 1992/1993 kommet ned på 1985-nivå. Fra 1993 til 1997 har produsentprisen gått jevnt nedover, men vendte opp i 1998, før vi fikk en nedgang på 8,9 prosent fra 1998 til 1999. Forbruker- og engrosprisene har steget sterkt fra 1985 til 1990/1991. Etter 1991 har både engrosprisen og forbrukerprisen hatt en relativt sterk nedgang fram til 1995. Fra 1995 til 1999 steg forbrukerprisene 7,7 prosent. I samme tidsrom steg engrosprisene 4,1 prosent, mens produsentprisen falt 14,3 prosent.

Figur 8.10 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for svinekjøtt. Kr/kg

8.6 Egg

Forbrukerprisen på egg var 18 prosent lavere i 1999 enn i 1990. I samme tidsrom falt produsentprisen 14,6 prosent. Engrosprisen for 1999 mangler i figur 8.11.

Figur 8.11 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser, samt avtalepriser/målpriser for egg. Kr/kg

9 LIKESTILLING

Likestilling vil naturlig gå inn i flere emner. Vi viser til kapitlene 4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket, 4.5 Eiendomsoverdragelse og rekruttering, 4.7 Utdanning og 4.8 Bygdeutvikling. I kapittel 6.3 om alminnelig inntekt tas inntekt til henholdsvis bruker og ektefelle og bruker opp, uten et direkte kjønnsperspektiv. I dette kapitlet går en nærmere inn på eierskap, arbeidsinnsats og inntekt i forhold til kjønn.

9.1 Brukere og sysselsetting i jordbruket etter kjønn

Tabell 9.1 viser utviklingen i antall brukere, både for menn og kvinner.

Tabell 9.1 Personlige brukere fordelt på kjønn, landstall

	Menn		Kvinner		I alt	
	Brukere	%	Brukere	%	Brukere	%
1980	109 716	92,9	8 354	7,1	118 070	100
1990	86 449	90,9	8 628	9,1	95 077	100
1992	81 899	90,3	8 835	9,7	90 734	100
1995	73 944	89,3	8 871	10,7	82 815	100
1997	69 362	87,9	9 544	12,1	78 906	100
1998	67 541	87,7	9 480	12,3	77 021	100
1999*	62 039	87,3	9 018	12,7	70 969	100

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige jordbrukstillinga for 1999

For fylkesvis fordeling se del II tabell 15

I perioden fra 1980 til 1998 gikk antall personlige brukere ned med vel 47 000. Antall kvinnelige brukere økte fram til 1997 og har avtatt siden med i alt vel 500. Den relative andelen har likevel økt gjennom hele perioden og er i 1999 på 12,7 prosent. Andelen kvinner som overtar gard er økende (tabell 9.5). Det er grunn til å anta at noe av den økte andelen også kan skyldes at kvinner som er eiere av bruk, i økende grad registrerer seg selv som bruker, mens det tidligere var ektefellen som ble registrert. Tabell 9.2 nedenfor viser utviklingen i andelen kvinner som brukere etter størrelsen på driftsenheten.

Tabell 9.2 Andelen kvinner som brukere etter søknad om produksjonstillegg. %

		1990	1995	1997	1998	1999*
Størrelsesgrupper for driftsenhetene	5-50	12,9	14,9	16,1	17,3	18,4
	50-100	9,3	12,7	13,5	14,3	15,2
	100-200	6,2	8,8	9,9	10,9	11,8
	200-300	5,0	7,0	7,4	8,7	9,3
	300-500	4,9	6,5	6,7	7,7	8,1
	> 500	4,8	5,5	6,0	5,9	6,0
Alle brukere		8,5	10,6	11,3	12,2	12,9

*Foreløpige tall

Kilde: SSB, Søknad om produksjonstillegg

For fylkesvis fordeling se del II tabell 16

Tabell 9.2 bygger på søknad om produksjonstillegg og derved at søkeren og drifta er kvalifisert for dette tilskuddet. Det blir derfor ikke helt sammenlignbare tall med tabell 9.1 som har annet kildegrunnlag. Tendensen på landsbasis er den samme, og kvinner er i større grad brukere på mindre driftsenheter. I tillegg ser vi at kvinneandelen blant brukere øker for hvert år i alle størrelsesgrupper unntatt for driftsenheter over 500 dekar der tendensen er usikker.

Tabell 9.3 nedenfor viser at antall sysselsatte totalt for landet har økt i tidsrommet fra 1985 unntatt i begynnelsen på 1990-tallet. Kvinneandelen øker svakt. Tabell 9.4 viser antall årsverk i jord- og hagebruk fordelt på menn og kvinner.

Tabell 9.3 Sysselsatte i alt etter kjønn, landstall. 1000 stk. og prosent

	Menn		Kvinner		I alt	
	Sysselsatte	%	Sysselsatte	%	Sysselsatte	%
1985	1 141	56,7	871	43,3	2 012	100
1990	1 115	54,9	915	45,1	2 030	100
1991	1 096	54,5	914	45,5	2 010	100
1992	1 089	54,3	915	45,7	2 004	100
1993	1 086	54,2	918	45,8	2 004	100
1995	1 126	54,2	953	45,8	2 079	100
1997	1 188	54,0	1 012	46,0	2 200	100
1998	1 207	53,8	1 036	46,2	2 242	100
1999	1 208	53,5	1 050	46,5	2 258	100

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Arbeidskraftundersøkelsen

For fylkesvis fordeling og fordeling mellom landsdelene se del II tabell 8a og 8b

Antall årsverk i jordbruket har gått ned med vel 50 000 i perioden 1980 til 1999. Det har vært en nedgang både blant menn og kvinner. En legger merke til at det er en økning for den kvinnelige andelen av personlige brukere (tabell 9.1 og 9.2) og av sysselsatte totalt (tabell 9.3), mens andelen av utførte årsverk av kvinner i jordbruket har tendens til nedgang i hele perioden.

Tabell 9.4 Antall årsverk i jordbruket etter kjønn, landstall. 1000 årsverk¹⁾

	Menn		Kvinner		I alt	
	Årsverk	%	Årsverk	%	Årsverk	%
1980	90,7	72,8	33,9	27,2	124,7	100
1986	80,3	72,9	29,8	27,1	110,1	100
1990	73,2	74,1	25,6	25,9	98,7	100
1995	67,8	74,9	22,7	25,1	90,5	100
1997	64,3	74,9	21,5	25,1	85,8	100
1999*	59,6	75,2	19,7	24,8	73,9	100

1) 1975 timer pr. årsverk til 01.07.1989 og 1875 timer pr. årsverk deretter

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige tellinga for 1999

For fylkesvis fordeling se del II tabell 9

Tabell 9.3 viser antall sysselsatte hvor antall deltidsansatte utgjør en betydelig del, spesielt for kvinner, mens tabell 9.4 viser antall utførte årsverk. Tabellene er derfor ikke sammenlignbare når det gjelder nivå.

Jordbruket har vært svært mannsdominert og de fleste som overtar gårdsbruk, er menn. Tabell 9.5 viser andelen av kvinner som har overtatt gårdsbruk på odell, som er eiendomsoverdragelse innen familien. I tiårene etter 1970 har andelen av kvinner

økt i alle landsdeler. Den er i perioden 1995 til 1999 på 23 prosent. Den høyeste andelen er i Nord-Norge, og der er antall kvinner med landbruksutdanning også høyt (tabell 4.18). Færrest kvinner med odelsrett overtar på Vestlandet, og der er andelen med landbruksutdanning lav.

Odelsretten likestiller kjønnene for personer født etter 1965, mens menn født før 1965 har fortrinnsrett. De som er født fra og med 1965 er 35 år eller yngre. Gjennomsnittsalderen på nye brukere var 38 år, 35 år for menn og 42 år for kvinner i 1998 (tabell 4.14). Av kullene med likerett for begge kjønn, har menn i større utstrekning nådd alder for overtakelse.

Tabell 9.5 Andelen av kvinner som overtar gardsbruk med odel. Landsdeler

Andel kvinner, %	-1969	1970-79	1980-89	1990-94	1995-99
Oslo og Akershus	8	13	13	19	25
Hedmark og Oppland	10	14	19	19	22
Sør-Østlandet	8	12	18	18	23
Agder og Rogaland	4	10	12	15	27
Vestlandet	8	10	13	16	20
Trøndelag	9	13	17	18	24
Nord-Norge	11	13	16	17	34
<i>Hele landet</i>	<i>8</i>	<i>12</i>	<i>16</i>	<i>17</i>	<i>23</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellinga 1999, foreløpige tall. Gjelder oppgavepliktige

Tabell 9.6 ser på odelsjenters overdragelse etter størrelsesgrupper. Kvinneandelen er lik eller øker fra en tidsperiode til den neste for alle størrelsesgrupper. Hovedtendensen i tiden fra 1970 er at kvinneandelen er høyere for de mindre brukene, men det er unntak i alle tre grupperinger og ikke noe entydig bilde. Tabell 4.13 og tabell 9.1 og 9.2 viser antall eiere og brukere. Kvinneandelen er både blant eiere og brukere høyest for de minste eiendommene og driftenhetene og avtar med økende størrelse. Det viser klart at kvinner både eier og driver mindre enheter enn menn.

Eieren og brukeren er ikke sammenfallende i alle tilfeller. Drifta kan overtas på andre måter enn ved å overta eiendommen for eksempel fra ektefelle som finner annen sysselsetting eller går av med pensjon. Ulikhetene kan også skyldes forskjellig tilpasning hos menn og kvinner slik som tilbøyelighet til å satse på leieareal og derved utvide arealgrunnlaget på driftsenheten eller søke arbeid og inntekt utenfor driftsenheten.

Tabell 9.6 Andelen av kvinner som overtar gardsbruk med odel. Størrelsesgrupper

Andel kvinner, %	-1969	1970-79	1980-89	1990-94	1995-99
Jordbruksareal i drift					
5 - 50 dekar	8	14	16	18	27
50 - 100 dekar	10	12	17	19	28
100 - 200 dekar	9	12	17	17	20
200 - 300 dekar	6	11	13	17	23
300 - 500 dekar	10	8	12	18	18
≥ 500 dekar	11	8	3	9	16
Korn og oljevekster					
1 - 99 dekar	6	13	16	15	25
100 - 199 dekar	7	10	20	23	18
≥ 200 dekar	9	11	12	16	19
Antall melkekyr					
1 - 9	7	10	14	19	23
10 - 14	7	11	13	13	17
≥ 15	8	8	12	15	23
Alle bruk	8	12	16	17	23

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellinga 1999, foreløpige tall. Gjelder oppgavepliktige

Landbrukets utredningskontor har gjennomført en spørreundersøkelse over melkeprodusenters framtidsplaner¹⁶. Undersøkelsen omfatter 1 851 produsenter og gir grunnlag for statistisk behandling. Av den eldre generasjon med ku mener 53 prosent at det er overveiende sannsynlig at det er en sønn som overtar, mens 17 prosent mener at det er en datter som blir neste eier. Der eldste barn er født etter 1965 og jenter og gutter derved har lik odelsrett, er de tilsvarende tallene 52 og 20 prosent. Prosenten av usikre er høy. Undersøkelsen tar videre opp at det er en tilbøyelighet blant yngre menn til i større grad å drive alene, og ikke sammen med ektefelle. Samtidig er det på en tredel av de gardene hvor en kvinne har overtatt, hennes mann som har hovedansvar for gardsdrifta.

9.2 Pensjonsgivende inntekt i jordbruket og andre næringer

Kapittel 6.4 behandler pensjonsgivende inntekt. I tabell 9.7 nedenfor er gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for næringsdrivende med tilknytning til jordbruk, skogbruk og fiske vist. Det er satt opp andelene på primærnæringene og på lønnsinntekt og annen næring. Det siste kan også være næring med tilknytning til garden. Tabell 9.8 gir tilsvarende prosentvise fordeling.

¹⁶ Lutnes, O. et al. 1998, *Melkeprodusentenes framtidsplaner*. Landbrukets utredningskontor, Rapport 2-1998

Tabell 9.7 Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt¹⁾ for næringsdrivende med tilknytning til primærnæringene, landet, løpende 1000 kroner

	1985	1990	1995	1997	1998
Bruker og ektefelle:					
Primærnæringer (landbruk/fiske)	49,2	79,9	70,6	72,6	82,0
Annen næring	9,0	13,7	17,7	20,3	21,8
Lønnsinntekt	70,9	115,9	145,5	164,4	176,5
Pensjonsgivende inntekt i alt	129,0	209,5	233,8	257,3	280,3
Mann:					
Primærnæringer (landbruk/fiske)	40,5	62,3	55,2	57,3	64,3
Annen næring	8,1	12,0	15,2	17,5	18,9
Lønnsinntekt	50,5	76,3	91,2	102,3	109,3
Pensjonsgivende inntekt i alt	99,1	150,6	161,6	177,1	192,5
Kvinne:					
Primærnæringer (landbruk/fiske)	15,4	25,3	23,2	23,4	27,1
Annen næring	1,8	2,8	4,0	4,6	5,0
Lønnsinntekt	33,5	54,1	76,3	88,1	95,7
Pensjonsgivende inntekt i alt	50,7	82,1	103,5	116,1	127,7

1) Inntekt før og etter skattereformen av 1992 er ikke uten videre sammenlignbar

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

For fylkesvis fordeling av pensjonsgivende inntekt for bruker, se del II tabell 11

Tabell 9.7 viser at menn har høyere inntekt enn kvinner. Forskjellen gjelder for alle tre gruppene primærnæring, lønnsinntekt og annen næring. Av Tabell 9.8 går det fram at kvinnene henter en større andel av inntekta fra lønnsinntekter. Kvinner får en meget liten andel fra annen næring. Både menn og kvinner hadde omtrent samme andel av pensjonsgivende inntekt fra primærnæringer, annen næring og lønnsinntekt i 1990 som i 1985. I 1992 hadde imidlertid andelen av pensjonsgivende inntekt fra primærnæringer gått en del ned. Nedgangen skyldes innføringen av delingsmodellen for beskatning av næringsinntekt fra og med inntektsåret 1992, og også det dårlige kornåret i 1992. Fra 1992 til 1995 er andelen pensjonsgivende inntekt fra primærnæringene økt, mens den relative sammensetningen ser ut til å være nokså stabil fra 1995.

Menns pensjonsgivende inntekt var i 1985 nesten dobbelt så stor som kvinners. Fra 1995 til 1998 er det relative forholdet nokså stabilt med kvinners pensjonsgivende inntekt på snaut to tredeler av mennenes.

For både menn og kvinner er andelen hentet fra annen næring og fra lønnsinntekt økende, mens andelen hentet fra primærnæringene er synkende fram til 1997. Både for menn og kvinner økte andelen hentet fra primærnæringene fra 1997 til 1998.

Tabell 9.8 Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt¹⁾ for næringsdrivende med tilknytning til primærnæringene, prosentvis fordeling, landet

	1985	1990	1995	1997	1998
Bruker og ektefelle:					
Primærnæringer (landbruk/fiske)	38,2	38,1	30,2	28,2	29,2
Annen næring	6,9	6,6	7,6	7,9	7,8
Lønnsinntekt	54,9	55,3	62,3	63,9	63,0
Mann:					
Primærnæringer (landbruk/fiske)	40,9	41,4	34,1	32,4	33,4
Annen næring	8,2	8,0	9,4	9,9	9,8
Lønnsinntekt	51,0	50,7	56,4	57,8	56,8
Kvinne:					
Primærnæringer (landbruk/fiske)	30,5	30,8	22,4	20,1	21,2
Annen næring	3,5	3,4	3,9	4,0	3,9
Lønnsinntekt	66,0	65,8	73,7	75,9	74,9

1) Inntekt før og etter skattereformen av 1992 er ikke uten videre sammenlignbar

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

9.3 Forholdet mellom arbeid og inntekt for kvinner i parforhold

Kvinnens og menns arbeidsinnsats i jordbruket er forskjellig (tabell 9.4) og også den inntekt menn og kvinner opparbeider i primærnæringene (tabell 9.7). Undersøkelsen "Landbrukskvinnens bidrag til husholdets levekår – arbeid og inntekt i et komparativt perspektiv"¹⁷ tar for seg forhold som gjelder kvinner i landbruket relatert til deres partnere og til kvinner uten tilknytning til landbruk. Undersøkelsen tar opp inntektsgenerende arbeid både i og utenfor garden i tillegg til husarbeid og ulønnet hjelp og omsorg. Den omfatter kvinner under 60 år i parforhold. Pensjonsinntekter faller derved stort sett utenom.

Fordelingen av arbeidstid for kvinner og deres ektefelle er satt opp i tabell 9.9. Den tiden som er registrert til ulønnet hjelp og omsorg, er for landbrukskvinner 1,5 timer, for andre kvinner og for menn i landbruket 1 time pr. uke i tillegg til arbeidstiden i tabell 9.9 nedenfor.

Det er en tallmessig sammenheng mellom yrkesaktivitet utenom garden for kvinnen og hennes ektefelle slik at mannen også har større del av sin arbeidstid utenfor gardsbruket når kvinnen har hel- eller deltidsarbeid utenom garden. For alle tre grupperinger av kvinner har hennes mann i gjennomsnitt like stor eller større total arbeidsinnsats.

¹⁷ Blekesaune A. og M. S. Haugen, 1999. Landbrukskvinnens bidrag til husholdets levekår – arbeid og inntekt i et komparativt perspektiv. *Landbruksøkonomisk forum* 16(2) 27-37.

Tabell 9.9 Landbrukskvinner og deres ektefellers arbeidstid etter kvinnens arbeidsinnsats utenom driftsenheten. Timer pr. uke

Timer pr. uke utenom garden	Kvinnen				Ektefellen			
	Sum	Lønnsarb.	Gardsarb.	Husarb.	Sum	Lønnsarb.	Gardsarb.	Husarb.
0	49,0		21,5	27,5	63,0	17,0	42,0	4,0
0–20	56,5	13,0	16,0	27,0	61,5	20,0	37,0	4,5
> 20	61,5	31,5	8,5	21,5	61,5	23,5	33,0	5,0
Middel	57,5	16,0	15,0	25,0	63,0	20,5	37,0	4,5
Andre kvinner	43,5	25,0		17,5				

Kilde: Blekesaune A. og M. S. Haugen, 1999 (se fotnote)

Av tabell 9.9 framgår det også at med økende yrkesaktivitet utenom gardsbruket er kvinnene sin arbeidsinnsats på garden redusert, og at det i større grad gjelder gardsdrifta enn husarbeidet. Ektefellen har ikke en tilsvarende økt arbeidsinnsats verken i gardsdrifta eller i husarbeidet. Kvinner tilknyttet landbruket, har også en større arbeidsinnsats i husarbeidet enn kvinner for øvrig. Det kan delvis skyldes mennenes manglende innsats, men rapporten konkluderer med at en rekke funksjoner som normalt inngår i næringsvirksomhet, ivaretas på gardsbruk innenfor rammen av husarbeid og at husarbeidet derved blir mer arbeidskrevende. Eksempler på dette kan være servering av mat til arbeidsfolk, ekstra renhold, sekretær- og vaktmestertjenester.

Tabell 9.10 Landbrukskvinner og deres ektefellers andel av ektefellenes arbeid og inntekt på garden og hennes timelønn gruppert etter kvinnens arbeidsinnsats utenom driftsenheten

Kvinnens andel Timer pr. uke utenom garden	Arbeid			Inntekt	
	Gards- og husarbeid %	Gardsarbeid %	Husarbeid %	Gardsarbeid %	Gardsarbeid kr/time
0	52	34	87	31	47
0–20	51	30	86	26	43
> 20	44	20	81	14	32

Kilde: Blekesaune A. og M. S. Haugen, 1999 (se fotnote)

Tabell 9.10 ovenfor viser kvinnens andelen av parets arbeidsinnsats på gardsbruket og hennes andel av inntekten fra gardsbruket. Det framgår at kvinner uansett arbeidsinnsats utenfor garden, gjør det meste av husarbeidet og slik bidrar til husholdets levekår i form av ulønnet husarbeid i tillegg til at det frigjør arbeidstid for ektefellen til inntektsgenererende arbeid. I alle de tre gruppene har kvinner en lavere andel av inntektene enn av arbeidsinnsatsen i gardsdrifta. Kvinner med høy deltagelse i gardsarbeidet har høyere vederlag pr. time i jordbruket enn kvinner med større arbeidsinnsats utenom driftsenheten.

II DETALJERT DEL

Den detaljerte del av resultatkontrollen har Budsjettnemnda utarbeidet som tabeller. Det er lagt opp til å gi fylkestall og/eller tall for landsdeler for de samme indikatorer som i oversiktsdelen, der slike tall kan skaffes.

Tabelloversikt for del II:

KAP. 10	PRODUKSJON, BEREDSKAP OG MATVARESIKKERHET	
Tabell 1	Jordbruksarealet fordelt på fylker	124
Tabell 2	Leid areal	127
Tabell 3a,c	Strukturutvikling i korn, poteter og grønnsaker på friland	131
Tabell 3d,e	Strukturutvikling for ku og sau	142
Tabell 3f,g	Strukturutvikling for gris og høner	149
Tabell 4a,b	Produksjon korn og poteter	157
Tabell 4c	Produksjon kumelk, meierileveranser inkl. gårdssmør og gårdstost	158
Tabell 4d	Produksjon, storfe- og kalvekjøtt	158
Tabell 4e	Produksjon, svinekjøtt	159
Tabell 4f	Produksjon, sauekjøtt	159
Tabell 4g,h	Produksjon, fjørfekjøtt og egg	160
KAP. 11	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING	
Tabell 5	Antall bruk i drift etter størrelse og produksjonsformer	161
Tabell 6	Kommuneklassene fordelt på fylker	164
Tabell 7a-b	Folkemengde fylker, landsdeler	165
Tabell 8a-b	Sysselsatte i alt, etter kjønn, landsdeler og regioner	167
Tabell 9	Arbeidsforbruk i jordbruket fordelt på kjønn, fylker	169
Tabell 10a	Personlig brukere etter alder pr. 1/6 fordelt på fylker	171
Tabell 10b	Gjennomsnittelig alder på bruker etter arealgrupper	174
KAP. 12	INNTEKTER	
Tabell 11	Pensjonsgivende inntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk og fiske, fylkesvis	177
Tabell 12a-b	Alminnelig inntekt for bruker og bruker og ektefelle fordelt på fylker	178
KAP. 13	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN	
Tabell 13	Kraftfôrpriser for ulike områder	179
Kap. 14	PRISER	
Tabell 14a-c	Priser jordbruksvarer, produsentpriser, engrospriser, forbrukerpriser	180
KAP. 15	LIKESTILLING	
Tabell 15	Personlige brukere fordelt på kjønn	182
Tabell 16	Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent	184

10 PRODUKSJONSGRUNNLAG, PRODUKSJON OG MATVAREFORBRUK

Tabell 1 Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	Åker og hage	686,5	714,3	703,1	689,8	695,9	668,7
	Fulldyrka eng og beite	61,3	57,2	69,8	77,8	81,4	79,3
	Fulldyrka i alt	747,8	771,5	772,9	767,6	777,2	747,9
	Annen eng og beite	15,0	17,6	20,5	22,4	22,8	21,1
	Jordbruksareal i drift i alt	762,8	789,1	793,4	790,0	800,0	769,1
	Jordbruksareal ute av drift		6,1	6,7	5,0	5,7	3,6
Akershus og Oslo	Åker og hage	701,4	727,4	726,9	712,0	710,1	679,1
	Fulldyrka eng og beite	84,1	76,7	93,9	103,2	105,5	102,9
	Fulldyrka i alt	785,5	804,1	820,8	815,3	815,6	782,0
	Annen eng og beite	20,0	20,4	27,3	28,3	31,8	29,6
	Jordbruksareal i drift i alt	805,5	824,5	848,1	843,6	847,4	811,6
	Jordbruksareal ute av drift		9,2	9,5	7,3	6,1	6,1
Hedmark	Åker og hage	717,9	750,0	732,9	715,5	711,6	698,8
	Fulldyrka eng og beite	285,0	298,9	318,4	338,6	343,5	334,2
	Fulldyrka i alt	1002,9	1048,9	1051,3	1054,0	1055,2	1033,0
	Annen eng og beite	33,2	41,4	44,5	46,8	51,0	50,4
	Jordbruksareal i drift i alt	1036,1	1090,3	1095,8	1100,9	1106,2	1083,4
	Jordbruksareal ute av drift		10,3	7,8	5,2	5,5	5,0
Oppland	Åker og hage	366,3	375,3	361,0	342,1	335,9	331,2
	Fulldyrka eng og beite	476,1	493,7	523,8	548,5	554,7	554,5
	Fulldyrka i alt	842,4	869,0	884,8	890,5	890,6	885,8
	Annen eng og beite	71,3	87,7	109,4	122,0	139,1	141,3
	Jordbruksareal i drift i alt	913,7	956,7	994,2	1012,6	1029,7	1027,1
	Jordbruksareal ute av drift		9,9	7,7	5,8	6,0	7,7
Buskerud	Åker og hage	338,6	342,1	331,0	325,3	316,0	306,3
	Fulldyrka eng og beite	131,4	133,5	150,4	160,8	164,1	166,3
	Fulldyrka i alt	470,0	475,6	481,4	486,1	480,1	472,6
	Annen eng og beite	35,1	38,2	43,5	46,8	48,8	50,2
	Jordbruksareal i drift i alt	505,1	513,8	524,9	532,8	529,0	522,8
	Jordbruksareal ute av drift		7,9	7,3	5,0	5,8	3,3
Vestfold	Åker og hage	405,3	410,5	396,1	388,4	385,9	372,8
	Fulldyrka eng og beite	29,6	31,3	41,8	52,1	54,2	53,7
	Fulldyrka i alt	434,9	441,8	437,9	440,5	440,1	426,5
	Annen eng og beite	7,9	7,7	9,3	9,1	9,6	9,6
	Jordbruksareal i drift i alt	442,8	449,5	447,2	449,6	449,7	436,1
	Jordbruksareal ute av drift		3,7	3,3	2,5	4,3	1,7
Telemark	Åker og hage	131,8	139,2	127,4	124,1	122,5	117,8
	Fulldyrka eng og beite	98,6	94,9	105,3	117,2	118,9	114,7
	Fulldyrka i alt	230,4	234,1	232,7	241,3	241,4	232,6
	Annen eng og beite	23,2	24,2	25,8	27,9	29,5	28,5
	Jordbruksareal i drift i alt	253,6	258,3	258,5	269,2	270,9	261,0
	Jordbruksareal ute av drift		7,2	6,6	4,5	5,5	3,1

Tabell 1 forts. Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Aust- Agder	Åker og hage	32,8	31,2	27,1	25,7	25,6	24,4
	Fulldyrka eng og beite	69,7	77,9	85,2	86,2	86,6	84,8
	Fulldyrka i alt	102,5	109,1	112,3	111,9	112,2	109,3
	Annen eng og beite	8,0	8,0	8,8	9,6	9,5	11,0
	Jordbruksareal i drift i alt	110,5	117,1	121,1	121,5	121,6	120,2
	Jordbruksareal ute av drift		2,2	2,2	2,1	2,8	1,2
Vest- Agder	Åker og hage	23,7	22,3	20,9	18,9	17,6	15,7
	Fulldyrka eng og beite	124,4	130,2	138,0	144,6	144,9	142,9
	Fulldyrka i alt	148,1	152,5	158,9	163,5	162,5	158,7
	Annen eng og beite	30,3	37,0	39,1	41,6	42,5	42,4
	Jordbruksareal i drift i alt	178,4	189,5	198,0	205,1	204,9	201,0
	Jordbruksareal ute av drift		5,2	1,6	2,1	1,9	2,1
Rogaland	Åker og hage	129,2	142,6	134,2	119,7	111,8	106,2
	Fulldyrka eng og beite	381,6	398,6	427,3	448,7	458,2	463,6
	Fulldyrka i alt	510,8	541,2	561,5	568,4	570,0	569,8
	Annen eng og beite	254,8	309,8	347,4	353,5	357,7	398,8
	Jordbruksareal i drift i alt	765,6	851,0	908,9	921,9	927,7	968,6
	Jordbruksareal ute av drift		3,0	4,0	3,3	2,8	3,2
Hordaland	Åker og hage	27,4	23,9	20,2	19,7	18,0	17,2
	Fulldyrka eng og beite	268,2	264,4	271,1	271,3	272,2	270,8
	Fulldyrka i alt	295,6	288,3	291,3	291,0	290,2	288,0
	Annen eng og beite	147,2	160,3	177,1	179,1	184,4	181,1
	Jordbruksareal i drift i alt	442,8	448,6	468,4	470,1	474,6	469,1
	Jordbruksareal ute av drift		4,6	5,6	3,0	4,8	2,6
Sogn og Fjordane	Åker og hage	25,4	22,7	18,9	17,0	15,8	14,7
	Fulldyrka eng og beite	281,5	291,1	301,2	302,4	306,1	301,8
	Fulldyrka i alt	306,9	313,8	320,1	319,4	321,9	316,5
	Annen eng og beite	117,5	132,7	149,0	152,2	159,8	159,7
	Jordbruksareal i drift i alt	424,4	446,5	469,1	471,6	481,6	476,2
	Jordbruksareal ute av drift		5,7	2,5	1,9	3,3	3,2
Møre og Romsdal	Åker og hage	49,3	48,9	32,8	28,5	29,5	29,2
	Fulldyrka eng og beite	451,2	455,2	482,5	493,1	488,5	484,1
	Fulldyrka i alt	500,5	504,1	515,3	521,6	518,0	513,3
	Annen eng og beite	68,2	76,9	86,4	95,6	99,7	102,6
	Jordbruksareal i drift i alt	568,7	581,0	601,7	617,2	617,7	616,0
	Jordbruksareal ute av drift		6,5	5,7	4,5	6,2	5,7
Sør- Trøndelag	Åker og hage	197,5	210,6	197,8	185,7	188,7	185,0
	Fulldyrka eng og beite	463,1	468,3	487,4	507,4	502,5	502,3
	Fulldyrka i alt	660,6	678,9	685,2	693,1	691,2	687,3
	Annen eng og beite	36,1	44,0	59,7	64,5	71,9	75,6
	Jordbruksareal i drift i alt	696,7	722,9	744,9	757,6	763,1	762,9
	Jordbruksareal ute av drift		14,4	9,4	6,7	7,0	7,1
Nord- Trøndelag	Åker og hage	392,2	407,7	385,7	360,3	366,0	361,2
	Fulldyrka eng og beite	386,0	395,3	436,2	471,6	467,3	470,5
	Fulldyrka i alt	778,2	803,0	821,9	832,0	833,3	831,7
	Annen eng og beite	33,1	35,7	45,9	50,8	52,2	52,9
	Jordbruksareal i drift i alt	811,3	838,7	867,8	882,8	885,5	884,6
	Jordbruksareal ute av drift		8,6	6,3	4,9	4,5	5,1

Tabell 1 forts. Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Nordland	Åker og hage	53,4	44,4	43,4	36,3	42,4	31,0
	Fulldyrka eng og beite	397,1	413,7	433,6	450,7	447,0	452,5
	Fulldyrka i alt	450,5	458,1	477,0	487,1	489,5	483,6
	Annen eng og beite	61,6	66,1	74,1	80,5	86,7	94,6
	Jordbruksareal i drift i alt	512,1	524,2	551,1	567,6	576,2	578,1
	Jordbruksareal ute av drift		14,0	10,9	8,6	10,3	7,0
Troms	Åker og hage	21,0	23,3	35,0	21,9	32,9	22,4
	Fulldyrka eng og beite	204,7	197,2	204,1	222,4	212,4	221,0
	Fulldyrka i alt	225,7	220,5	239,1	244,3	245,3	243,3
	Annen eng og beite	22,8	23,2	24,3	24,5	26,7	29,3
	Jordbruksareal i drift i alt	248,5	243,7	263,4	268,9	272,0	272,7
	Jordbruksareal ute av drift		5,4	4,5	4,9	5,0	2,5
Finnmark	Åker og hage	7,8	8,3	8,2	8,3	7,9	8,3
	Fulldyrka eng og beite	83,4	78,5	82,8	83,8	84,5	83,4
	Fulldyrka i alt	91,2	86,8	91,0	92,1	92,4	91,6
	Annen eng og beite	7,8	8,2	7,6	8,3	12,6	14,0
	Jordbruksareal i drift i alt	99,0	95,0	98,6	100,4	105,0	105,7
	Jordbruksareal ute av drift	6,4	3,5	2,2	3,8	4,7	1,6
Hele landet	Åker og hage	4307,4	4445,1	4302,7	4139,1	4134,0	3990,1
	Fulldyrka eng og beite	4277,2	4356,7	4652,7	4880,6	4892,4	4883,4
	Fulldyrka i alt	8584,6	8801,8	8955,4	9019,7	9026,4	8873,4
	Annen eng og beite	993	1138,9	1299,7	1363,6	1436,3	1492,7
	Jordbruksareal i drift i alt	9577,6	9940,7	10255,1	10383,4	10462,7	10366,1
	Jordbruksareal ute av drift på bruk i drift		130,3	104,4	79,6	92,1	71,9

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utvalgstillingene, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 2 Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

		1985		1990		1995		1997		1998		1999*		
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	
Østfold	5-50			2,4	1	2,1	1	1,5	1	1,7	1			
	50-100			13,7	7	6,9	4	4,5	2	4,2	2			
	100-200			47,5	25	26,1	14	27,8	15	25,8	14			
	200-300			44,6	23	35,5	20	36,5	20	35,9	19			
	300-400			57,7	30	52,1	29	35,0	19	38,9	21			
	400-500							25,0	13	26,6	14			
	> 500			26,7	14	57,7	32	55,3	30	55,5	29			
	Sum leid areal			192,5		180,4		185,7		188,7				
	Totalt areal			761,4		776,6		769,4		770,6				
% leid areal			25		23		24		24					
Akershus og Oslo	5-50			4,2	2	2,7	1	1,8	1	2,0	1			
	50-100			15,4	8	8,8	4	10,8	5	8,2	4			
	100-200			35,5	18	26,0	13	23,9	12	19,5	10			
	200-300			33,8	17	29,8	15	29,1	14	26,6	13			
	300-400			65,4	33	72,0	35	43,4	21	40,4	20			
	400-500							27,5	13	29,1	15			
	> 500			42,3	22	64,6	32	69,7	34	74,2	37			
	Sum leid areal			196,6		204,0		206,3		200,0				
	Totalt areal			814,4		813,6		807,3		801,5				
% leid areal			24		25		26		25					
Hedmark	5-50			10,1	4	3,7	1	3,4	1	3,9	1			
	50-100			24,5	9	17,6	7	17,1	6	14,9	5			
	100-200			71,1	27	62,9	23	59,3	21	57,8	20			
	200-300			59,1	22	52,5	19	52,5	19	56,6	20			
	300-400			57,3	22	56,9	21	39,5	14	42,1	15			
	400-500							31,0	11	28,3	10			
	> 500			41,9	16	76,0	28	78,2	28	84,4	29			
	Sum leid areal			263,9		269,7		280,9		288,1				
	Totalt areal			1075,6		1091,0		1087,4		1093,7				
% leid areal			25		25		26		26					
Oppland	5-50			7,8	4	5,9	3	5,0	2	5,4	2			
	50-100			25,6	13	17,8	8	16,6	7	17,1	7			
	100-200			84,4	42	92,0	42	85,7	37	84,6	35			
	200-300			53,2	26	54,5	25	61,8	27	63,7	26			
	300-400			21,8	11	34,5	16	21,7	9	25,7	11			
	400-500							17,8	8	15,8	7			
	> 500			10,1	5	15,3	7	21,4	9	30,7	13			
	Sum leid areal			202,9		220,1		230,0		243,2				
	Totalt areal			961,1		978,4		985,8		1003,7				
% leid areal			21		22		23		24					
Buskerud	5-50			6,9	7	5,6	5	3,8	3	3,4	3			
	50-100			16,3	16	15,0	13	13,8	10	12,5	9			
	100-200			39,1	38	35,4	30	34,7	26	34,8	26			
	200-300			24,3	24	29,6	25	29,6	23	32,9	25			
	300-400			11,9	12	27,7	23	20,5	16	24,2	18			
	400-500							17,5	13	12,0	9			
	> 500			3,6	4	6,8	6	11,5	9	13,9	10			
	Sum leid areal			102,1		120,1		131,4		133,6				
	Totalt areal			507,4		527,8		537,8		543,1				
% leid areal			20		23		24		25					

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*		
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Antall	%	
Vestfold	5-50			3,3	3	1,9	2	0,9	1	1,2	1			
	50-100			12,9	12	7,0	6	4,6	4	3,5	3			
	100-200			27,3	26	26,0	24	21,5	21	23,2	21			
	200-300			27,8	27	23,8	22	23,3	23	25,6	23			
	300-400			22,8	22	26,2	24	18,6	18	15,9	14			
	400-500							14,6	14	18,0	16			
	> 500			10,0	10	22,6	21	19,1	19	23,1	21			
	Sum leid areal			104,2		107,5		102,5		110,4				
	Totalt areal			433,7		451,5		431,3		431,7				
% leid areal			24		24		24		26					
Telemark	5-50			7,6	12	3,0	4	2,4	3	2,6	3			
	50-100			16,4	26	15,7	20	16,1	20	13,8	16			
	100-200			20,7	33	29,4	38	29,8	36	30,3	35			
	200-300			13,9	22	16,5	21	18,4	23	21,6	25			
	300-400			3,9	6	10,2	13	7,1	9	10,1	12			
	400-500							2,9	4	3,9	4			
	> 500			0,0		2,6		5,0	6	4,7	5			
	Sum leid areal			62,5		77,4		81,6		87,1				
	Totalt areal			250,9		258,7		264,2		265,3				
% leid areal			25		30		31		33					
Aust- Agder	5-50			4,1	10	2,3	5	2,7	6	2,3	5			
	50-100			9,3	24	7,7	17	8,0	17	7,9	17			
	100-200			17,6	44	17,0	38	17,3	37	19,4	42			
	200-300			6,4	16	10,6	24	10,8	23	10,7	23			
	300-400			1,9	5	5,0	11	2,4	5	2,5	5			
	400-500							2,5	5	2,5	6			
	> 500			0,3		2,5	6	3,1	7	0,6				
	Sum leid areal			39,6		45,0		46,8		45,9				
	Totalt areal			116,5		112,3		113,1		113,4				
% leid areal			34		40		41		40					
Vest- Agder	5-50			6,7	10	3,1	4	2,4	3	2,2	3			
	50-100			14,9	23	11,5	16	10,1	14	9,7	13			
	100-200			29,4	45	27,3	39	29,1	40	29,5	41			
	200-300			10,7	16	20,5	29	19,8	28	18,9	26			
	300-400			3,7	6	6,9	10	4,5	6	6,0	8			
	400-500							4,3	6	4,1	6			
	> 500			0,6		1,2		1,7	2	1,4	2			
	Sum leid areal			65,9		70,6		72,0		71,7				
	Totalt areal			188,4		196,1		200,4		197,2				
% leid areal			35		36		36		36					
Rogaland	5-50			6,1	4	3,7	2	2,1	1	1,9	1			
	50-100			17,4	12	13,8	9	10,6	7	12,2	8			
	100-200			60,9	44	56,1	38	54,2	35	55,4	37			
	200-300			33,4	24	46,2	31	51,6	34	50,2	33			
	300-400			16,8	12	24,3	16	24,5	16	22,6	15			
	400-500							7,4	5	6,3	4			
	> 500			5,2	4	4,2	3	3,1	2	2,2	1			
	Sum leid areal			139,7		148,3		153,4		151,0				
	Totalt areal			851,9		909,1		912,7		921,2				
% leid areal			16		16		17		16					

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Antall	%
Hordland	5-50			9,7	9	8,6	7	7,0	6	6,9	6		
	50-100			23,5	23	24,2	21	24,4	20	24,5	21		
	100-200			55,2	54	58,7	51	59,1	49	58,9	49		
	200-300			10,8	11	21,0	18	23,9	20	24,7	21		
	300-400			3,5	3	2,1	2	4,9	4	2,6	2		
	400-500							0,5		1,1			
	> 500			0,3		0,4		0,4		0,4			
	Sum leid areal			103,1		115,0		120,2		119,1			
Totalt areal			456,1		469,8		475,5		474,0				
% leid areal			23		24		25		25				
Sogn og Fjordane	5-50			6,4	9	2,7	3	2,1	2	1,6	2		
	50-100			25,5	34	22,3	26	23,4	25	20,8	23		
	100-200			37,5	50	50,6	58	54,6	59	54,3	60		
	200-300			4,4	6	9,3	11	9,0	10	10,0	11		
	300-400			0,5	1	2,0	2	2,1	2	2,8	3		
	400-500							0,1		0,0			
	> 500			0,6		0,6		0,8		0,8			
	Sum leid areal			75,0		87,5		92,1		90,3			
Totalt areal			460,2		489,6		495,0		496,1				
% leid areal			16		18		19		18				
Møre og Romsdal	5-50			6,3	4	5,1	3	4,8	3	4,0	2		
	50-100			31,0	21	24,5	15	20,7	11	23,2	12		
	100-200			78,1	53	82,6	50	90,3	49	87,4	46		
	200-300			29,2	20	46,3	28	55,9	31	59,9	32		
	300-400			1,9	1	4,8	3	6,2	3	9,3	5		
	400-500							2,8	2	2,8	1		
	> 500			1,5		1,6		2,0		1,3			
	Sum leid areal			148,0		164,9		182,7		187,9			
Totalt areal			580,8		599,1		616,7		624,3				
% leid areal			25		28		30		30				
Sør- Trøndelag	5-50			4,9	3	3,5	2	1,8	1	1,9	1		
	50-100			15,6	9	12,8	7	11,5	6	8,9	5		
	100-200			76,7	46	65,8	38	62,6	34	69,7	37		
	200-300			46,1	27	53,7	31	61,0	33	58,9	31		
	300-400			15,6	9	26,9	15	27,6	15	27,9	15		
	400-500							6,9	4	10,2	5		
	> 500			9,2	5	11,6	7	11,7	6	11,6	6		
	Sum leid areal			168,0		174,2		183,0		189,1			
Totalt areal			709,8		719,0		724,8		732,3				
% leid areal			24		24		25		26				
Nord- Trøndelag	5-50			1,8	1	2,2	2	2,6	2	2,6	2		
	50-100			13,4	11	9,2	7	8,6	6	8,6	6		
	100-200			53,6	42	50,2	38	48,8	33	44,2	31		
	200-300			38,1	30	42,0	31	49,2	34	48,6	34		
	300-400			17,0	13	23,1	17	19,0	13	22,8	16		
	400-500							8,2	6	6,7	5		
	> 500			2,6	2	7,1	5	9,6	7	7,9	6		
	Sum leid areal			126,6		133,8		145,9		141,4			
Totalt areal			832,2		847,8		867,7		864,7				
% leid areal			15		16		17		16				

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%
Nordland	5-50			8,0	5	3,5	2	2,9	2	2,0	1		
	50-100			22,5	14	17,9	11	16,7	9	15,8	9		
	100-200			73,8	45	63,4	38	60,9	34	63,6	34		
	200-300			43,5	27	54,0	32	63,0	35	60,9	33		
	300-400			12,0	7	20,1	12	21,6	12	28,3	15		
	400-500							4,2	2	5,5	3		
	> 500			3,3	2	8,1	5	8,4	5	8,6	5		
	Sum leid areal			163,1		167,1		177,5		184,8			
Totalt areal			519,6		548,3		562,4		564,0				
% leid areal			31		30		32		33				
Troms	5-50			3,8	5	2,3	3	1,3	1	1,6	2		
	50-100			13,0	17	12,5	14	13,5	14	12,9	13		
	100-200			34,9	46	38,9	42	39,7	42	41,5	41		
	200-300			18,7	25	24,4	27	22,5	24	26,2	26		
	300-400			5,3	7	12,7	14	10,9	12	10,9	11		
	400-500							4,6	5	4,4	4		
	> 500			0,3		1,2		2,0	2	4,2	4		
	Sum leid areal			76,0		92,0		94,6		101,7			
Totalt areal			230,7		257,2		254,7		263,7				
% leid areal			33		36		37		39				
Finnmark	5-50			1,6	6	0,4	1	0,3	1	0,3	1		
	50-100			2,6	10	0,8	3	1,1	4	1,0	3		
	100-200			9,1	35	9,7	30	8,9	28	9,5	30		
	200-300			9,8	38	11,0	34	11,7	37	10,0	32		
	300-400			2,8	11	10,0	31	7,8	25	7,7	24		
	400-500							0,8	2	1,5	5		
	> 500			0,0		0,5		1,0	3	1,5	5		
	Sum leid areal			26,0		32,5		31,7		31,6			
Totalt areal			91,2		102,1		100,0		100,1				
% leid areal			28		32		32		32				
<i>Hele landet</i>	<i>5-50</i>			<i>101,7</i>	<i>5</i>	<i>62,4</i>	<i>3</i>	<i>48,9</i>	<i>2</i>	<i>47,6</i>	<i>2</i>		
	<i>50-100</i>			<i>313,6</i>	<i>14</i>	<i>246,1</i>	<i>10</i>	<i>231,9</i>	<i>9</i>	<i>219,9</i>	<i>9</i>		
	<i>100-200</i>			<i>852,3</i>	<i>38</i>	<i>818,0</i>	<i>34</i>	<i>808,2</i>	<i>32</i>	<i>809,4</i>	<i>32</i>		
	<i>200-300</i>			<i>507,6</i>	<i>23</i>	<i>581,2</i>	<i>24</i>	<i>629,6</i>	<i>25</i>	<i>642,0</i>	<i>25</i>		
	<i>300-400</i>			<i>321,7</i>	<i>14</i>	<i>417,7</i>	<i>17</i>	<i>317,3</i>	<i>13</i>	<i>340,6</i>	<i>13</i>		
	<i>400-500</i>							<i>178,7</i>	<i>7</i>	<i>179,0</i>	<i>7</i>		
	<i>> 500</i>			<i>158,6</i>	<i>7</i>	<i>284,7</i>	<i>12</i>	<i>304,0</i>	<i>12</i>	<i>327,1</i>	<i>13</i>		
	<i>Sum leid areal</i>			<i>2256</i>		<i>2410</i>		<i>2519</i>		<i>2566</i>			
<i>Totalt areal</i>			<i>9842</i>		<i>10148</i>		<i>10206</i>		<i>10261</i>				
<i>% leid areal</i>			<i>23</i>		<i>24</i>		<i>25</i>		<i>25</i>				

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utvalgstillingene, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3a Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	< 20	244	5	263	6	158	4	136	4	131	4	127	4
	20-50	753	17	625	14	496	13	391	11	387	11	324	10
	50-100	1064	24	911	21	814	21	735	20	710	20	653	20
	100-200	1412	31	1352	31	1221	31	1160	32	1141	32	1040	31
	200-300	584	13	638	15	619	16	579	16	604	17	580	17
	300-400	244	5	272	6	296	8	305	8	287	8	283	8
	> 400	207	5	264	6	291	7	313	9	333	9	332	10
	Antall bruk	4508		4325		3895		3619		3593		3339	
1000 daa	643,2		670,6		663,5		649,6		659,0		635,1		
Akershus og Oslo	< 20	452	10	254	6	118	3	83	3	81	3	124	4
	20-50	791	17	619	15	413	12	351	11	339	11	292	10
	50-100	1087	24	892	22	715	20	671	20	608	19	535	18
	100-200	1118	24	1077	26	969	28	921	28	881	28	822	27
	200-300	567	12	580	14	560	16	530	16	533	17	500	17
	300-400	272	6	344	8	347	10	326	10	324	10	312	10
	> 400	288	6	340	8	386	11	408	12	431	13	430	14
	Antall bruk	4575		4106		3508		3290		3197		3015	
1000 daa	663,5		692,6		691,2		676,3		679,8		652,3		
Hedmark	< 20	1212	20	762	14	419	10	376	9	348	9	252	7
	20-50	1524	25	1355	25	891	21	769	19	739	19	619	17
	50-100	1396	23	1180	22	962	22	853	21	776	20	739	21
	100-200	1033	17	1095	20	1013	24	968	24	943	25	891	25
	200-300	450	7	445	8	456	11	444	11	456	12	447	13
	300-400	216	4	253	5	254	6	247	6	248	6	253	7
	> 400	226	4	257	5	303	7	319	8	335	9	348	10
	Antall bruk	6057		5347		4298		3976		3845		3549	
1000 daa	614,7		634,8		614,9		604,6		609,7		599,4		
Oppland	< 20	944	25	696	21	311	13	282	13	271	12	179	9
	20-50	1054	28	897	27	533	22	444	20	433	20	454	22
	50-100	828	22	776	23	603	25	524	24	525	24	517	25
	100-200	656	17	657	19	622	25	561	25	568	26	544	26
	200-300	209	6	234	7	236	10	253	11	247	11	247	12
	300-400	73	2	74	2	96	4	86	4	83	4	85	4
	> 400	36	1	41	1	48	2	56	3	60	3	65	3
	Antall bruk	3800		3375		2449		2206		2187		2091	
1000 daa	286,0		284,8		265,9		252,7		253,5		252,6		
Buskerud	< 20	645	19	467	15	282	11	170	7	176	8	144	7
	20-50	742	22	685	22	515	20	456	20	378	17	380	18
	50-100	889	27	757	25	706	27	626	27	607	27	535	26
	100-200	731	22	785	26	692	27	681	29	658	30	629	30
	200-300	212	6	222	7	229	9	220	9	221	10	219	10
	300-400	71	2	74	2	94	4	92	4	104	5	97	5
	> 400	44	1	58	2	67	3	83	4	75	3	82	4
	Antall bruk	3334		3048		2585		2328		2219		2086	
1000 daa	294,6		298,8		291,3		287,6		280,7		272,3		

Tabell 3a forts. Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	< 20	311	10	180	6	135	5	117	5	126	5	58	3
	20-50	539	16	583	19	397	15	350	14	299	13	288	13
	50-100	996	30	909	30	753	29	693	28	647	27	585	27
	100-200	1039	32	986	33	900	34	833	34	827	35	784	36
	200-300	272	8	246	8	269	10	283	12	277	12	288	13
	300-400	70	2	73	2	94	4	97	4	98	4	90	4
	> 400	43	1	54	2	75	3	77	3	88	4	89	4
Antall bruk		3270		3031		2623		2450		2362		2182	
1000 daa		351,2		337,5		330,6		324,3		321,2		312,3	
Telemark	< 20	263	16	254	15	180	13	144	11	124	10	66	6
	20-50	593	35	566	33	360	26	332	26	319	27	339	30
	50-100	563	34	571	34	500	36	462	36	422	35	402	36
	100-200	215	13	252	15	257	19	255	20	244	20	236	21
	200-300	33	2	42	2	47	3	57	4	48	4	57	5
	300-400	9	1	13	1	20	1	17	1	28	2	14	1
	> 400	4	0	6	0	6	0	12	1	14	1	14	1
Antall bruk		1680		1704		1370		1279		1199		1128	
1000 daa		104,1		113,1		104,9		104,3		103,0		98,1	
Aust- Agder	< 20	269	49	176	39	92	30	85	30	77	28	49	22
	20-50	192	35	198	44	133	44	104	37	102	37	88	40
	50-100	70	13	62	14	54	18	65	23	65	24	53	24
	100-200	13	2	14	3	20	7	21	8	25	9	26	12
	200-300	3	1	2	0	3	1	4	1	4	1	5	2
	300-400			3	1	1	0			1	0	1	0
	> 400					1	0	1	0	1	0	1	0
Antall bruk		547		455		304		280		274		222	
1000 daa		15,9		15,2		12,9		12,7		13,0		12,6	
Vest- Agder	< 20	230	61	110	43	54	37	62	34	48	31	33	24
	20-50	104	28	92	36	42	29	67	37	48	31	46	34
	50-100	32	9	43	17	37	25	40	22	46	29	39	29
	100-200	7	2	7	3	10	7	7	4	10	6	12	9
	200-300	3	1	5	2	3	2	5	3	4	3	6	4
	300-400					1	1			1	1		
	Antall bruk		376		257		147		181		157		136
1000 daa		9,7		9,0		6,9		8,1		7,9		7,7	
Rogaland	< 20	536	43	326	31	170	24	152	23	134	20	121	18
	20-50	513	41	455	43	308	44	266	41	280	42	276	42
	50-100	154	12	206	19	165	23	163	25	164	25	184	28
	100-200	49	4	58	5	47	7	55	9	60	9	62	9
	200-300	4	0	7	1	9	1	6	1	16	2	10	2
	300-400	1	0	6	1	3	0	4	1	4	1	4	1
	> 400	2	0	1	0	1	0	1	0	2	0	2	0
Antall bruk		1259		1059		703		647		660		659	
1000 daa		39,3		43,6		33,3		31,9		35,5		36,2	
Hordaland	< 20	12	31	10	32	13	50	10	40	8	36	9	43
	20-50	19	49	12	39	8	31	10	40	10	45	8	38
	50-100	8	21	8	26	5	19	4	16	3	14	3	14
	100-200			1	3			1	4	1	5	1	5
	Antall bruk		39		31		26		25		22		21
1000 daa		1,2		1,1		0,7		0,7		0,7		0,6	

Tabell 3a forts. Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Sogn og Fjordane	< 20	16	34	13	38	8	35	7	29	7	28	7	28
	20-50	20	43	12	35	4	17	6	25	9	36	9	36
	50-100	10	21	8	24	8	35	7	29	6	24	6	24
	100-200	1	2	1	3	3	13	4	17	3	12	3	12
	Antall bruk	47		34		23		24		25		25	
	1000 daa	1,6		1,2		1,0		1,1		1,2		1,2	
Møre og Romsdal	< 20	105	25	67	14	21	9	22	11	23	10	23	10
	20-50	174	41	202	42	84	37	72	35	78	34	74	33
	50-100	107	25	146	30	77	34	69	34	69	30	78	35
	100-200	33	8	59	12	38	17	34	17	48	21	42	19
	200-300	5	1	5	1	4	2	5	2	7	3	5	2
	> 300			1	0	4	2	3	1	2	1	4	2
Antall bruk	424		480		228		205		227		226		
1000 daa	19,7		27,2		15,7		14,4		16,4		16,8		
Sør- Trøndelag	< 20	533	25	310	16	135	10	118	9	157	12	92	7
	20-50	635	30	510	26	282	20	278	22	278	20	249	19
	50-100	509	24	558	28	380	27	326	25	351	26	363	28
	100-200	333	16	429	22	397	29	372	29	377	28	367	29
	200-300	82	4	112	6	131	9	128	10	124	9	140	11
	300-400	24	1	30	2	35	3	40	3	41	3	46	4
> 400	16	1	19	1	32	2	28	2	30	2	27	2	
Antall bruk	2132		1968		1392		1290		1358		1284		
1000 daa	143,2		164,2		153,5		145,2		150,2		151,4		
Nord- Trøndelag	< 20	507	17	377	12	213	9	120	6	110	5	122	6
	20-50	717	24	648	21	401	17	369	17	370	17	366	17
	50-100	743	24	857	28	578	24	528	25	532	25	522	24
	100-200	716	23	780	25	720	30	682	32	688	32	673	31
	200-300	237	8	261	8	309	13	259	12	266	12	280	13
	300-400	86	3	105	3	108	5	117	5	116	5	124	6
> 400	42	1	55	2	70	3	64	3	67	3	72	3	
Antall bruk	3048		3083		2399		2139		2149		2159		
1000 daa	286,5		320,5		303,0		280,8		285,4		291,8		
Nordland	< 20	26	32	29	32	10	24	17	37	13	27	13	28
	20-50	27	33	27	29	14	34	11	24	15	31	14	30
	50-100	16	20	21	23	6	15	7	15	11	23	10	22
	100-200	10	12	12	13	9	22	9	20	7	15	7	15
	200-300	2	2	3	3	2	5	2	4	2	4	2	4
	Antall bruk	81		92		41		46		48		46	
1000 daa	4,0		5,0		2,6		2,5		2,6		2,7		
Hele landet	< 20	6307	18	4298	13	2319	9	1901	8	1834	8	1419	6
	20-50	8397	24	7486	23	4881	19	4276	18	4084	17	3826	17
	50-100	8473	24	7905	24	6363	24	5773	24	5542	24	5224	24
	100-200	7366	21	7565	23	6918	27	6564	27	6482	28	6139	28
	200-300	2663	8	2802	9	2877	11	2775	12	2809	12	2786	13
	300-400	1066	3	1247	4	1353	5	1334	6	1336	6	1312	6
> 400	908	3	1096	3	1280	5	1362	6	1436	6	1462	7	
Antall bruk	35180		32399		25991		23985		23523		22168		
1000 daa	3478,7		3619,1		3491,9		3396,8		3419,8		3343,2		

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3b Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	< 5	1285	74	808	68	401	57	306	52	308	55	218	52
	5-9	108	6	113	9	69	10	52	9	50	9	35	8
	10-19	118	7	59	5	56	8	59	10	45	8	31	7
	20-49	143	8	107	9	84	12	75	13	81	14	58	14
	50-99	68	4	78	7	64	9	66	11	52	9	77	18
	> 100	11	1	26	2	33	5	30	5	29	5		
	Antall bruk	1733		1191		707		588		565		419	
Antall daa	14533		14664		13405		12938		11631		9857		
Akershus og Oslo	< 5	1351	84	696	78	308	67	260	65	237	65	166	60
	5-9	67	4	49	5	25	5	20	5	17	5	15	5
	10-19	59	4	40	4	20	4	20	5	15	4	15	5
	20-49	89	6	64	7	50	11	43	11	45	12	33	12
	50-99	38	2	42	5	44	10	44	11	38	10	47	17
	> 100	6	0	7	1	11	2	12	3	13	4		
	Antall bruk	1610		898		458		399		365		276	
Antall daa	8976		7198		6820		6928		6489		5682		
Hedmark	< 5	2870	78	1903	69	991	58	773	52	765	54	451	42
	5-9	181	5	95	3	57	3	59	4	36	3	32	3
	10-19	136	4	130	5	71	4	66	4	66	5	55	5
	20-49	275	7	279	10	218	13	201	13	197	14	180	17
	50-99	153	4	205	7	207	12	192	13	180	13	345	32
	> 100	69	2	132	5	174	10	204	14	183	13		
	Antall bruk	3684		2744		1718		1495		1427		1063	
Antall daa	35552		48399		53061		56403		52356		48993		
Oppland	< 5	3451	85	2225	81	1268	77	1016	75	981	76	854	75
	5-9	154	4	124	4	68	4	62	5	48	4	31	3
	10-19	133	3	98	4	59	4	35	3	38	3	43	4
	20-49	187	5	161	6	102	6	96	7	87	7	76	7
	50-99	132	3	123	4	113	7	101	7	88	7	135	12
	> 100	19	0	29	1	46	3	52	4	48	4		
	Antall bruk	4076		2760		1656		1362		1290		1139	
Antall daa	23974		22042		20067		19819		18049		16754		
Buskerud	< 5	1960	92	1173	87	660	83	516	79	456	77	312	76
	5-9	75	4	42	3	31	4	46	7	38	6	22	5
	10-19	44	2	65	5	29	4	21	3	41	7	19	5
	20-49	42	2	51	4	43	5	49	7	28	5	29	7
	50-99	11	1	13	1	24	3	12	2	20	3	28	7
	> 100	3	0	6	0	11	1	12	2	10	2		
	Antall bruk	2135		1350		798		656		593		410	
Antall daa	5754		5658		6016		5676		5450		4664		

Tabell 3b forts. Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	< 5	786	61	490	51	193	33	157	29	133	28	89	23
	5-9	112	9	54	6	39	7	29	5	30	6	26	7
	10-19	133	10	95	10	58	10	75	14	62	13	56	14
	20-49	198	15	201	21	147	25	145	27	126	26	108	27
	50-99	60	5	96	10	115	20	101	19	96	20	115	29
	> 100	6	0	21	2	33	6	32	6	31	6		
	Antall bruk	1295		957		585		539		478		394	
Antall daa	14479		18449		18454		17989		16560		15180		
Telemark	< 5	1735	91	1054	83	526	83	414	81	378	82	180	72
	5-9	72	4	74	6	21	3	22	4	23	5	18	7
	10-19	44	2	72	6	30	5	21	4	14	3	13	5
	20-49	49	3	48	4	33	5	27	5	23	5	17	7
	50-99	7	0	16	1	18	3	17	3	17	4	22	9
	> 100	6	0	5	0	8	1	8	2	8	2		
	Antall bruk	1913		1269		636		509		463		250	
Antall daa	5613		5591		4288		3886		3580		3044		
Aust- Agder	< 5	1053	85	665	76	332	73	227	69	205	72	153	71
	5-9	77	6	86	10	44	10	29	9	25	9	16	7
	10-19	58	5	71	8	28	6	34	10	18	6	10	5
	20-49	46	4	41	5	40	9	28	8	20	7	20	9
	50-99	5	0	9	1	9	2	9	3	13	5	18	8
	> 100	1	0	1	0	4	1	4	1	4	1		
	Antall bruk	1240		873		457		331		285		217	
Antall daa	4546		4527		3421		3128		2945		2397		
Vest- Agder	< 5	1237	93	733	93	350	86	235	82	213	82	173	83
	5-9	54	4	23	3	12	3	9	3	9	3	11	5
	10-19	27	2	23	3	36	9	28	10	24	9	14	7
	20-49	13	1	10	1	7	2	9	3	10	4	7	3
	50-99	2	0	3	0	3	1	4	1	3	1	4	2
	Antall bruk	1333		792		408		285		259		209	
	Antall daa	2697		1655		1335		1253		1111		1084	
Rogaland	< 5	2238	74	1441	71	790	63	717	65	628	65	479	60
	5-9	272	9	170	8	130	10	83	8	76	8	77	10
	10-19	240	8	168	8	136	11	105	10	92	10	91	11
	20-49	216	7	208	10	145	12	141	13	129	13	109	14
	50-99	42	1	46	2	45	4	47	4	34	4	43	5
	> 100	1	0	4	0	6	0	5	0	3	0		
	Antall bruk	3009		2037		1252		1098		962		799	
Antall daa	16762		14630		12017		11198		9056		8684		

Tabell 3b forts. Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	< 5	2042	98	1203	98	564	97	493	97	426	97	346	96
	5-9	21	1	15	1	13	2	9	2	8	2	11	3
	10-19	24	1	4	0	3	1	5	1	3	1	1	0
	20-49	0		1	0	1	0	1	0	1	0	1	0
	Antall bruk	2087		1223		581		508		438		359	
	Antall daa	2496		1284		772		685		582		514	
Sogn og Fjordane	< 5	2221	95	1719	95	814	92	726	92	672	92	561	91
	5-9	45	2	29	2	24	3	26	3	26	4	20	3
	10-19	32	1	29	2	20	2	18	2	18	2	15	2
	20-49	34	1	29	2	22	2	16	2	16	2	19	3
	50-99	4	0	2	0	1	0	1	0	1	0		
	Antall bruk	2336		1808		881		787		733		615	
Antall daa	4394		3302		2086		1791		1728		1547		
Møre og Romsdal	< 5	3300	96	1951	95	727	91	578	90	519	91	414	88
	5-9	69	2	37	2	18	2	11	2	14	2	17	4
	10-19	33	1	27	1	19	2	21	3	15	3	16	3
	20-49	14	0	24	1	18	2	15	2	10	2	10	2
	50-99	9	0	10	0	11	1	10	2	6	1	14	3
	> 100	0		3	0	6	1	7	1	8	1		
Antall bruk	3425		2052		799		642		572		471		
Antall daa	5579		4383		3402		3103		2686		2631		
Sør- Trøndelag	< 5	2466	91	1526	89	766	84	693	84	665	86	565	84
	5-9	145	5	81	5	56	6	49	6	43	6	40	6
	10-19	52	2	57	3	43	5	39	5	26	3	31	5
	20-49	31	1	38	2	35	4	32	4	23	3	22	3
	50-99	3	0	8	0	6	1	10	1	9	1	16	2
	> 100	2	0	2	0	5	1	4	0	4	1		
Antall bruk	2699		1712		911		827		770		674		
Antall daa	6378		5133		4326		4302		3848		3807		
Nord- Trøndelag	< 5	2226	77	1288	70	632	60	513	56	501	58	446	58
	5-9	197	7	106	6	47	4	54	6	53	6	38	5
	10-19	136	5	127	7	68	6	55	6	42	5	40	5
	20-49	213	7	176	10	149	14	122	13	110	13	108	14
	50-99	116	4	112	6	124	12	137	15	117	14	135	18
	> 100	18	1	29	2	29	3	42	5	36	4		
Antall bruk	2906		1838		1049		923		859		767		
Antall daa	23155		20677		19268		20596		18167		16156		

Tabell 3b forts. Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Nordland	< 5	3194	93	2543	89	1442	83	1210	83	1187	85	1029	85
	5-9	154	4	162	6	135	8	115	8	86	6	68	6
	10-19	66	2	94	3	85	5	73	5	72	5	60	5
	20-49	33	1	44	2	61	4	53	4	46	3	45	4
	50-99	3	0	6	0	12	1	13	1	5	0	7	1
	> 100	0		0		1	0	0		1			
	Antall bruk	3450		2849		1736		1464		1397		1209	
Antall daa	7100		6974		6653		5865		5022		4540		
Troms	< 5	2284	96	1848	93	1107	88	956	87	867	87	751	88
	5-9	53	2	78	4	72	6	58	5	57	6	43	5
	10-19	18	1	44	2	42	3	46	4	36	4	33	4
	20-49	11	0	20	1	29	2	35	3	36	4	27	3
	50-99	3	0	3	0	9	1	4	0	3	0	3	0
	> 100	0		1	0	1	0	1	0	1	0		
	Antall bruk	2369		1994		1260		1100		1000		857	
Antall daa	3657		4174		4092		3637		3336		2794		
Finnmark	< 5	242	94	185	92	124	91	98	90	92	88	92	88
	5-9	8	3	7	3	5	4	5	5	5	5	6	6
	10-19	7	3	9	4	5	4	4	4	6	6	5	5
	20-49	0		0		2	1	2	2	1	1	2	2
	Antall bruk	257		201		136		109		104		105	
	Antall daa	448		331		320		266		282		306	
	<i>Hele landet</i>	< 5	<i>35941</i>	<i>86</i>	<i>23451</i>	<i>82</i>	<i>11995</i>	<i>75</i>	<i>9888</i>	<i>73</i>	<i>9233</i>	<i>74</i>	<i>7279</i>
	5-9	<i>1864</i>	<i>4</i>	<i>1345</i>	<i>5</i>	<i>866</i>	<i>5</i>	<i>738</i>	<i>5</i>	<i>644</i>	<i>5</i>	<i>526</i>	<i>5</i>
	10-19	<i>1360</i>	<i>3</i>	<i>1212</i>	<i>4</i>	<i>808</i>	<i>5</i>	<i>725</i>	<i>5</i>	<i>633</i>	<i>5</i>	<i>548</i>	<i>5</i>
	20-49	<i>1594</i>	<i>4</i>	<i>1502</i>	<i>5</i>	<i>1186</i>	<i>7</i>	<i>1090</i>	<i>8</i>	<i>989</i>	<i>8</i>	<i>871</i>	<i>9</i>
	50-99	<i>656</i>	<i>2</i>	<i>772</i>	<i>3</i>	<i>805</i>	<i>5</i>	<i>768</i>	<i>6</i>	<i>682</i>	<i>5</i>	<i>1009</i>	<i>10</i>
	> 100	<i>142</i>	<i>0</i>	<i>266</i>	<i>1</i>	<i>368</i>	<i>2</i>	<i>413</i>	<i>3</i>	<i>379</i>	<i>3</i>		
	Antall bruk	<i>41557</i>		<i>28548</i>		<i>16028</i>		<i>13622</i>		<i>12560</i>		<i>10233</i>	
	Antall daa	<i>186093</i>		<i>189071</i>		<i>179803</i>		<i>179463</i>		<i>162878</i>		<i>148634</i>	

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, Utvalgstillingene for bruk med minst 5 dekar, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3c Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	< 2	166	37	90	24	41	17	36	18	31	16	13	8
	2-5	66	15	106	28	36	15	20	10	19	10	15	9
	5-10	51	11	45	12	44	18	33	16	37	19	31	18
	10-20	74	16	46	12	44	18	41	20	36	19	34	20
	20-50	74	16	63	17	54	22	47	23	46	24	48	29
	> 50	19	4	22	6	27	11	25	12	24	12	27	16
	Antall bruk	450		372		246		202		193		168	
Antall daa	5290		4856		4891		4726		4549		4759		
Akershus og Oslo	< 2	202	64	66	45	20	21	17	24	25	34	13	20
	2-5	28	9	13	9	17	18	7	10	7	10	6	9
	5-10	17	5	8	5	8	8	8	11	5	7	6	9
	10-20	27	8	16	11	12	12	8	11	8	11	11	17
	20-50	28	9	27	18	26	27	15	21	15	21	17	26
	> 50	16	5	17	12	14	14	16	23	13	18	13	20
	Antall bruk	318		147		97		71		73		66	
Antall daa	2535		2446		2360		2096		1980		2081		
Hedmark	< 2	140	40	109	45	64	35	61	37	54	33	30	18
	2-5	22	6	36	15	11	6	9	5	11	7	15	9
	5-10	44	13	11	5	13	7	13	8	11	7	8	5
	10-20	43	12	33	14	22	12	18	11	22	13	18	11
	20-50	50	14	26	11	43	23	39	24	42	26	40	24
	> 50	53	15	27	11	32	17	25	15	24	15	55	33
	Antall bruk	352		242		185		165		164		166	
Antall daa	7508		4644		5164		4211		4410		6894		
Oppland	< 2	69	35	74	39	30	23	12	12	14	13	16	13
	2-5	24	12	15	8	11	8	11	11	12	11	15	12
	5-10	21	11	22	12	14	11	7	7	7	6	11	9
	10-20	23	12	28	15	19	15	15	15	16	15	14	11
	20-50	41	21	30	16	33	25	31	30	31	28	36	29
	> 50	18	9	19	10	23	18	27	26	30	27	31	25
	Antall bruk	196		188		130		103		110		123	
Antall daa	3564		3629		4486		4666		5168		5536		
Buskerud	< 2	141	32	132	37	101	38	80	36	47	26	19	12
	2-5	85	19	58	16	24	9	20	9	17	9	17	11
	5-10	43	10	34	9	24	9	22	10	19	11	18	12
	10-20	60	14	43	12	38	14	28	12	25	14	21	13
	20-50	73	16	49	14	31	12	30	13	25	14	37	24
	> 50	42	9	44	12	46	17	45	20	47	26	44	28
	Antall bruk	444		360		264		225		180		156	
Antall daa	7110		6694		6613		6927		6925		7203		

Tabell 3c forts. Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	< 2	92	17	88	19	58	16	29	10	33	12	20	6
	2-5	78	14	42	9	42	12	28	10	31	11	24	8
	5-10	66	12	65	14	32	9	27	9	18	7	13	4
	10-20	87	16	103	22	55	15	45	16	37	13	28	9
	20-50	158	29	114	24	117	33	106	37	98	36	106	33
	> 50	69	13	54	12	56	16	53	18	59	21	127	40
	Antall bruk	550		466		360		288		276		318	
	Antall daa	12640		10520		10725		9863		10214		16775	
Telemark	< 2	238	62	88	48	33	33	10	17	11	22	24	39
	2-5	73	19	38	21	24	24	17	29	9	18	8	13
	5-10	29	8	28	15	22	22	8	14	9	18	8	13
	10-20	20	5	15	8	8	8	9	15	7	14	8	13
	20-50	23	6	12	7	10	10	11	19	9	18	6	10
	> 50	1	0	3	2	3	3	4	7	6	12	7	11
	Antall bruk	384		184		100		59		51		61	
	Antall daa	1586		1108		927		850		910		1052	
Aust- Agder	< 2	141	42	121	45	28	22	18	17	17	17	10	11
	2-5	57	17	39	14	15	12	7	7	9	9	12	14
	5-10	41	12	25	9	18	14	13	12	11	11	9	10
	10-20	42	12	38	14	25	19	25	23	15	15	18	20
	20-50	46	14	35	13	34	26	33	31	35	36	25	28
	> 50	12	4	11	4	10	8	11	10	11	11	14	16
	Antall bruk	339		269		130		107		98		88	
	Antall daa	3433		3061		2744		2309		2309		2207	
Vest- Agder	< 2	92	50	73	57	21	30	5	11	10	23	13	26
	2-5	19	10	16	13	10	14	11	23	5	11	9	18
	5-10	21	11	10	8	8	11	4	9	5	11	5	10
	10-20	23	13	17	13	15	21	10	21	14	32	12	24
	20-50	27	15	9	7	12	17	11	23	7	16	8	16
	> 50	2		2		5		6		3		3	
	Antall bruk	184		127		71		47		44		50	
	Antall daa	1518		873		1051		929		671		701	
Rogaland	< 2	249	32	162	30	63	17	63	18	35	13	42	15
	2-5	204	26	125	23	75	20	73	21	52	19	45	17
	5-10	155	20	94	17	84	23	72	20	57	21	50	18
	10-20	102	13	102	19	79	21	66	19	51	19	45	17
	20-50	66	8	55	10	56	15	62	18	50	19	61	23
	> 50	7	1	9	2	16	4	18	5	24	9	28	10
	Antall bruk	783		547		373		354		269		271	
	Antall daa	5931		4869		5130		5709		5406		5864	

Tabell 3c forts. Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	< 2	290	71	157	70	33	46	39	56	43	65	39	62
	2-5	76	19	45	20	23	32	21	30	17	26	16	25
	5-10	34	8	17	8	13	18	8	11	4	6	6	10
	10-20	5	1	5	2	2	3	1	1	1	2	1	2
	20-50	2	0			1	1	1	1	1	2	1	2
	> 50			1	0								
	Antall bruk	407		225		72		70		66		63	
Antall daa	748		459		221		174		149		149		
Sogn og Fjordane	< 2	236	58	172	49	34	27	24	26	24	28	12	17
	2-5	75	18	69	20	36	28	30	32	32	37	26	37
	5-10	54	13	36	10	21	17	23	24	15	17	12	17
	10-20	29	7	28	8	22	17	10	11	9	10	13	19
	20-50	14	3	41	12	12	9	5	5	4	5	5	7
	> 50			2		2		2		2		2	
	Antall bruk	408		348		127		94		86		70	
Antall daa	1481		2177		1006		640		562		618		
Møre og Romsdal	< 2	290	63	153	60	19	29	18	30	21	35	19	30
	2-5	65	14	51	20	23	35	18	30	15	25	15	24
	5-10	40	9	31	12	15	23	17	28	12	20	15	24
	10-20	52	11	10	4	7	11	3	5	8	13	9	14
	20-50	9	2	7	3	2	3	4	7	4	7	5	8
	> 50	2	0	1	0		0		0		0		0
	Antall bruk	458		253		66		60		60		63	
Antall daa	1750		780		302		329		351		412		
Sør- Trøndelag	< 2	140	64	97	53	46	43	57	54	59	51	17	25
	2-5	34	16	38	21	19	18	18	17	23	20	24	35
	5-10	24	11	24	13	13	12	11	10	11	9	17	25
	10-20	15	7	10	5	12	11	7	7	10	9	7	10
	20-50	4	2	13	7	16	15	11	10	12	10	3	4
	> 50	1	0		0		0	1	1	1	1	1	1
	Antall bruk	218		182		106		105		116		69	
Antall daa	657		836		779		644		690		405		
Nord- Trøndelag	< 2	185	38	79	22	26	12	28	13	24	11	19	10
	2-5	74	15	90	25	32	14	25	11	20	9	21	11
	5-10	85	17	74	21	36	16	48	22	41	19	29	15
	10-20	84	17	65	18	55	24	42	19	41	19	36	19
	20-50	57	12	43	12	63	28	60	27	71	34	65	34
	> 50	5	1	9	3	13	6	20	9	14	7	23	12
	Antall bruk	490		360		225		223		211		193	
Antall daa	3931		3541		3892		4262		4241		4407		

Tabell 3c forts. Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

	Areal- gruppe	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Nordland	< 2	421	72	295	64	74	39	52	39	66	51	34	34
	2-5	91	16	78	17	65	34	45	33	31	24	36	36
	5-10	37	6	54	12	21	11	17	13	10	8	9	9
	10-20	29	5	22	5	19	10	12	9	12	9	9	9
	20-50	8	1	10	2	13	7	9	7	9	7	10	10
	> 50		0		0		0		0	1	1	1	1
	Antall bruk	586		459		192		135		129		99	
	Antall daa	1334		1374		990		687		678		647	
Troms	< 2	269	78	226	72	50	50	40	63	41	63	24	49
	2-5	43	12	56	18	29	29	13	20	13	20	12	24
	5-10	23	7	17	5	13	13	7	11	7	11	8	16
	10-20	9	3	12	4	8	8	2	3	2	3	4	8
	20-50	3	1	3	1			2	3	2	3	1	2
		Antall bruk	347		314		100		64		65		49
	Antall daa	603		638		316		188		189		182	
Finnmark	< 2	14	58	14	67	3	60	1	33	2	67	1	50
	2-5	5	21	4	19	1	20	1	33	1	33	1	50
	5-10	3	13	1	5		0	1	33				
	10-20	1	4	1	5	1	20						
	20-50	1		1									
		Antall bruk	24		21		5		3		3		2
	Antall daa	96		74		24		10		5		4	
<i>Hele landet</i>	< 2	3375	49	2196	43	744	26	590	25	557	25	365	18
	2-5	1119	16	919	18	493	17	374	16	324	15	317	15
	5-10	788	11	596	12	399	14	339	14	279	13	255	12
	10-20	725	10	594	12	443	16	342	14	314	14	288	14
	20-50	684	10	538	11	523	18	477	20	461	21	474	23
	> 50	247	4	221	4	247	9	253	11	259	12	376	18
		Antall bruk	6938		5064		2849		2375		2194		2075
	Antall daa	61715		52579		51621		49220		49407		59896	

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3d Strukturutvikling for bruk med ku, inkl. ammeku. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	1-4	88	13	63	12	76	13	73	12	76	13	68	12
	5-9	138	21	111	21	116	20	98	17	90	16	89	16
	10-14	163	25	136	25	143	25	134	23	130	22	120	22
	15-19	146	22	125	23	135	23	138	23	126	22	109	20
	20-29	96	14	81	15	87	15	107	18	114	20	123	22
	30-50	27	4	12	2	19	3	32	5	37	6	37	7
	> 50	7	1	6	1	4	1	6	1	5	1	6	1
	Antall bruk	665		534		580		588		578		552	
	Antall kyr	9277		7379		8109		8994		8950		8883	
Akershus og Oslo	1-4	94	13	56	10	79	13	69	12	74	13	55	10
	5-9	140	20	94	18	116	20	108	18	99	17	94	17
	10-14	163	23	150	28	144	24	115	20	129	22	118	21
	15-19	158	23	127	24	127	21	133	23	124	21	112	20
	20-29	115	16	86	16	90	15	121	21	117	20	132	24
	30-50	23	3	18	3	26	4	32	5	41	7	32	6
	> 50	4	1	4	1	9	2	9	2	5	1	10	2
	Antall bruk	697		535		591		587		589		553	
	Antall kyr	9600		7628		8475		9126		9231		9134	
Hedmark	1-4	271	14	135	9	145	9	152	10	125	8	139	9
	5-9	523	28	398	25	365	23	337	21	346	22	303	19
	10-14	544	29	552	35	522	33	478	30	470	30	443	28
	15-19	365	19	316	20	329	21	364	23	354	22	360	23
	20-29	134	7	114	7	159	10	186	12	209	13	221	14
	30-50	45	2	48	3	55	3	62	4	68	4	72	5
	> 50	9	0	3	0	7	0	13	1	13	1	18	1
	Antall bruk	1891		1566		1582		1592		1585		1556	
	Antall kyr	22445		19680		20838		21970		22561		22778	
Oppland	1-4	470	12	266	8	226	7	177	6	172	6	144	5
	5-9	1392	37	1261	38	1123	35	981	32	921	30	798	27
	10-14	1204	32	1168	36	1123	35	1122	36	1144	37	1105	38
	15-19	481	13	401	12	465	15	503	16	489	16	512	17
	20-29	173	5	152	5	210	7	243	8	243	8	274	9
	30-50	38	1	31	1	47	1	58	2	80	3	88	3
	> 50	6	0	8	0	11	0	10	0	11	0	15	1
	Antall bruk	3764		3287		3205		3094		3060		2936	
	Antall kyr	39129		35491		36992		37926		38411		38533	
Buskerud	1-4	240	24	127	15	110	14	89	11	90	11	94	12
	5-9	365	36	342	42	296	37	271	34	257	32	244	31
	10-14	264	26	251	30	270	34	262	33	259	32	256	32
	15-19	106	10	76	9	87	11	115	15	121	15	104	13
	20-29	29	3	19	2	25	3	37	5	54	7	60	8
	30-50	6	1	7	1	14	2	15	2	19	2	24	3
	> 50	0		1	0	1	0	4	1	3	0	6	1
	Antall bruk	1010		823		803		793		803		788	
	Antall kyr	8922		7715		8171		8705		9197		9353	

Tabell 3d forts. Strukturutvikling for bruk med ku, inkl. ammeku. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	1-4	53	17	40	14	47	15	63	20	48	14	45	14
	5-9	74	24	51	18	56	18	50	16	67	20	67	20
	10-14	59	19	75	27	65	21	55	17	57	17	47	14
	15-19	62	20	60	22	67	22	72	22	64	19	70	21
	20-29	46	15	41	15	52	17	56	17	70	21	71	21
	30-50	12	4	10	4	18	6	22	7	26	8	28	8
	> 50	4	1	2	1	2	1	3	1	3	1	3	1
	Antall bruk	310		279		307		321		335		331	
Antall kyr	4189		3803		4395		4733		5162		5297		
Telemark	1-4	262	40	155	31	117	23	113	23	92	19	97	21
	5-9	242	37	210	42	242	48	228	46	215	44	187	40
	10-14	92	14	96	19	94	19	92	18	104	21	105	22
	15-19	40	6	32	6	32	6	41	8	43	9	48	10
	20-29	13	2	9	2	17	3	22	4	28	6	32	7
	30-50	2	0	4	1	3	1	4	1	4	1	3	1
	> 50	0		0		1	0	1	0	1	0	1	0
	Antall bruk	651		506		506		501		487		473	
Antall kyr	4453		3815		4128		4281		4502		4459		
Aust- Agder	1-4	155	35	93	25	56	15	52	15	51	15	44	13
	5-9	151	34	141	38	157	43	131	38	127	37	123	37
	10-14	90	20	101	27	115	32	114	33	119	35	107	32
	15-19	37	8	25	7	22	6	33	9	28	8	42	13
	20-29	12	3	8	2	11	3	14	4	12	3	13	4
	30-50	1	0	2	1	4	1	4	1	5	1	4	1
	> 50	0		0		0		0		1	0	1	0
	Antall bruk	446		370		365		348		343		334	
Antall kyr	3384		3086		3307		3397		3415		3442		
Vest- Agder	1-4	319	31	176	20	132	15	123	15	119	14	122	15
	5-9	339	33	356	41	366	42	341	40	314	38	270	34
	10-14	209	20	207	24	235	27	230	27	227	28	221	28
	15-19	105	10	85	10	84	10	88	10	100	12	105	13
	20-29	46	4	43	5	45	5	55	6	51	6	61	8
	30-50	8	1	6	1	4	0	10	1	11	1	12	2
	> 50	2	0	0		0		1	0				
	Antall bruk	1028		873		866		848		822		791	
Antall kyr	8743		7912		8250		8533		8467		8408		
Rogaland	1-4	254	6	231	6	250	7	259	7	240	7	214	6
	5-9	659	17	703	18	713	19	676	18	645	18	581	16
	10-14	944	24	1144	30	1122	30	1069	29	1000	27	921	26
	15-19	928	23	896	23	880	23	875	23	860	23	824	23
	20-29	877	22	684	18	666	18	675	18	717	20	761	22
	30-50	293	7	162	4	144	4	172	5	192	5	222	6
	> 50	23	1	9	0	12	0	10	0	12	0	13	0
	Antall bruk	3978		3829		3787		3736		3666		3536	
Antall kyr	64782		56743		55498		55530		56098		56012		

Tabell 3d forts. Strukturutvikling for bruk med ku, inkl. ammeku. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	1-4	656	26	463	20	366	17	359	17	342	16	336	17
	5-9	950	37	944	41	936	43	877	41	846	40	787	39
	10-14	596	23	644	28	646	29	635	30	623	30	572	28
	15-19	259	10	194	8	191	9	194	9	206	10	242	12
	20-29	77	3	48	2	46	2	57	3	62	3	73	4
	30-50	11	0	8	0	9	0	7	0	7	0	8	0
	> 50	2	0	1	0	1	0	1	0	3	0	2	0
	Antall bruk	2551		2302		2195		2130		2089		2020	
Antall kyr	21774		20053		19767		19320		19411		19375		
Sogn og Fjordane	1-4	840	26	547	19	382	15	302	12	295	12	255	11
	5-9	1328	41	1207	42	1188	46	1154	47	1063	44	960	42
	10-14	700	22	840	29	769	30	743	30	769	32	744	32
	15-19	275	9	229	8	219	8	214	9	232	10	249	11
	20-29	61	2	44	2	33	1	58	2	57	2	89	4
	30-50	10	0	4	0	4	0	5	0	8	0	7	0
	> 50	2	0	4	0	2	0	2	0	2	0	2	0
	Antall bruk	3216		2875		2597		2478		2426		2306	
Antall kyr	26118		24810		22969		22770		22954		22825		
Møre og Romsdal	1-4	499	14	273	9	210	7	179	7	189	7	206	8
	5-9	1060	31	900	30	866	30	750	28	717	27	578	23
	10-14	997	29	1071	35	1043	36	1013	37	957	36	859	34
	15-19	638	18	588	19	543	19	534	20	533	20	581	23
	20-29	239	7	179	6	174	6	199	7	223	8	262	10
	30-50	37	1	22	1	26	1	30	1	35	1	48	2
	> 50	2	0	1	0	2	0	3	0	4	0	5	0
	Antall bruk	3472		3034		2864		2708		2658		2539	
Antall kyr	38248		34747		33235		32696		32698		32837		
Sør- Trøndelag	1-4	255	8	170	6	139	5	130	5	130	5	117	5
	5-9	890	28	700	25	591	22	531	21	522	21	435	18
	10-14	1101	35	1120	41	1092	41	1052	41	991	39	891	36
	15-19	605	19	575	21	606	23	600	23	604	24	664	27
	20-29	263	8	177	6	191	7	222	9	260	10	300	12
	30-50	31	1	16	1	23	1	29	1	34	1	35	1
	> 50	3	0	2	0	4	0	2	0	4	0	4	0
	Antall bruk	3148		2760		2646		2566		2545		2446	
Antall kyr	37607		33277		33215		33185		33614		33791		
Nord- Trøndelag	1-4	182	6	106	4	139	5	126	5	118	5	111	4
	5-9	618	22	531	20	477	18	446	17	409	16	336	13
	10-14	984	34	1037	40	963	37	924	36	871	34	818	33
	15-19	735	26	677	26	648	25	678	26	722	28	703	28
	20-29	300	10	232	9	307	12	359	14	362	14	423	17
	30-50	44	2	30	1	44	2	53	2	73	3	86	3
	> 50	7	0	4	0	9	0	11	0	11	0	14	1
	Antall bruk	2870		2617		2587		2597		2566		2491	
Antall kyr	38164		34711		35442		36946		37480		38113		

Tabell 3d forts. Strukturutvikling for bruk med ku, inkl. ammeku. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Nordland	1-4	375	15	190	9	162	8	149	8	148	8	125	7
	5-9	787	32	649	30	601	29	520	26	492	25	457	24
	10-14	757	31	785	36	792	39	735	37	724	37	651	34
	15-19	390	16	410	19	344	17	405	20	388	20	425	23
	20-29	144	6	112	5	131	6	143	7	175	9	196	10
	30-50	13	1	12	1	19	1	20	1	16	1	27	1
	> 50	2	0	3	0	3	0	5	0	8	0	6	0
	Antall bruk	2468		2161		2052		1977		1951		1887	
Antall kyr	25892		24438		23748		24011		24116		24427		
Troms	1-4	160	18	74	10	46	7	55	9	43	7	46	8
	5-9	268	30	180	26	169	26	151	23	140	23	123	21
	10-14	307	35	264	37	241	37	244	38	241	39	231	39
	15-19	106	12	147	21	156	24	148	23	138	22	142	24
	20-29	38	4	34	5	39	6	41	6	50	8	46	8
	30-50	5	1	6	1	6	1	5	1	6	1	5	1
	Antall bruk	884		705		657		644		618		593	
	Antall kyr	8752		8059		7911		7800		7667		7414	
Finnmark	1-4	55	15	18	6	12	4	8	3	8	3	9	4
	5-9	81	22	51	17	48	18	35	14	38	15	30	12
	10-14	105	29	87	29	86	32	83	32	82	32	72	30
	15-19	74	20	96	32	90	33	91	35	80	31	84	35
	20-29	40	11	37	12	30	11	34	13	39	15	41	17
	30-50	9	2	7	2	5	2	6	2	6	2	6	2
	> 50	1	0	1	0	1	0			1	0	1	0
	Antall bruk	365		297		272		257		254		243	
Antall kyr	4508		4275		3822		3807		3767		3691		
<i>Hele landet</i>	1-4	5228	16	3183	11	2694	9	2478	9	2360	9	2227	8
	5-9	10005	30	8829	30	8426	30	7685	28	7308	27	6462	25
	10-14	9279	28	9728	33	9465	33	9100	33	8897	33	8281	31
	15-19	5510	16	5059	17	5025	18	5226	19	5212	19	5376	20
	20-29	2703	8	2100	7	2313	8	2629	9	2843	10	3178	12
	30-50	615	2	405	1	470	2	566	2	668	2	744	3
	> 50	74	0	49	0	69	0	81	0	87	0	107	0
	Antall bruk	33414		29353		28462		27765		27375		26375	
Antall kyr	375987		33762		338272		343730		347701		348772		

2

*Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3e Strukturutvikling for bruk med sau. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	1-19			117	85	209	90	192	71	183	78	151	66
	20-49			8	6	12	5	62	23	33	14	54	24
	50-99			6	4	6	3	13	5	14	6	16	7
	> 100			7	5	5	2	3	1	6	3	7	3
	Antall bruk			138		232		270		236		228	
	Antall sauer			2606		3221		4163		4019		4663	
Akershus og Oslo	1-19			112	51	105	43	85	37	89	39	133	50
	20-49			63	29	88	36	78	34	68	29	73	28
	50-99			38	17	36	15	46	20	54	23	46	17
	> 100			5	2	18	7	18	8	20	9	13	5
	Antall bruk			218		247		227		231		265	
	Antall sauer			6891		9366		9755		9821		8171	
Hedmark	1-19			482	37	281	25	299	24	245	22	244	23
	20-49			456	35	433	38	468	38	486	43	413	38
	50-99			271	21	325	29	342	28	304	27	306	28
	> 100			95	7	96	8	114	9	90	8	112	10
	Antall bruk			1304		1135		1223		1125		1075	
	Antall sauer			49118		52318		54919		52756		53786	
Oppland	1-19			630	30	535	24	491	23	393	20	355	18
	20-49			918	43	898	41	895	42	770	39	815	42
	50-99			437	21	551	25	576	27	619	32	580	30
	> 100			132	6	210	10	186	9	170	9	198	10
	Antall bruk			2117		2194		2148		1952		1948	
	Antall sauer			78754		93134		93570		90999		98458	
Buskerud	1-19			259	28	193	20	224	21	223	21	166	19
	20-49			409	44	441	47	506	47	539	50	355	41
	50-99			210	23	257	27	273	26	231	22	267	31
	> 100			42	5	51	5	67	6	75	7	83	10
	Antall bruk			920		942		1070		1068		871	
	Antall sauer			35804		43514		45663		45579		42615	
Vestfold	1-19			54	63	98	62	82	50	60	52	89	64
	20-49			22	26	41	26	60	36	40	34	34	24
	50-99			6	7	8	5	16	10	10	9	13	9
	> 100			4	5	10	6	7	4	6	5	3	2
	Antall bruk			86		157		165		116		139	
	Antall sauer			2167		4072		4888		3997		3031	
Telemark	1-19			220	33	157	23	187	27	165	28	157	25
	20-49			317	47	371	53	272	39	253	43	268	42
	50-99			134	20	161	23	241	34	162	28	181	29
	> 100			4	1	8	1	4	1	4	1	28	4
	Antall bruk			675		697		704		584		634	
	Antall sauer			21750		25437		28739		22404		26308	

Tabell 3e forts. Strukturutvikling for bruk med sau. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Aust- Agder	1-19			266	53	165	34	169	39	111	30	115	27
	20-49			147	29	200	41	120	27	125	34	292	67
	50-99			73	15	105	21	121	28	115	31	21	5
	> 100			14	3	22	4	28	6	22	6	5	1
	Antall bruk			500		492		438		373		433	
	Antall sauer			14495		18279		17204		16468		18071	
Vest- Agder	1-19			560	59	487	51	480	49	429	46	304	38
	20-49			303	32	336	35	335	34	337	36	342	43
	50-99			81	9	119	12	140	14	164	17	134	17
	> 100			4	0	14	1	30	3	9	1	20	3
	Antall bruk			948		956		985		939		800	
	Antall sauer			19972		30737		28573		27675		26075	
Rogaland	1-19			1077	29	796	22	753	23	665	21	637	20
	20-49			1537	41	1 552	43	1330	41	1335	42	1288	41
	50-99			955	25	976	27	876	27	879	28	899	29
	> 100			205	5	310	9	308	9	273	9	323	10
	Antall bruk			3774		3634		3267		3152		3147	
	Antall sauer			157006		174313		157324		154502		157101	
Hordaland	1-19			1969	48	1 520	41	1466	41	1378	40	1008	33
	20-49			1695	41	1 601	43	1525	43	1568	46	1454	48
	50-99			419	10	572	15	500	14	426	12	489	16
	> 100			26	1	46	1	59	2	66	2	86	3
	Antall bruk			4109		3739		3550		3438		3037	
	Antall sauer			105056		121641		104255		103533		101596	
Sogn og Fjordane	1-19			1554	41	1 381	39	1121	32	1092	35	927	32
	20-49			1725	46	1 528	43	1487	43	1353	43	1273	44
	50-99			406	11	585	16	745	22	592	19	572	20
	> 100			69	2	91	3	103	3	113	4	119	4
	Antall bruk			3754		3585		3456		3150		2891	
	Antall sauer			104778		106737		115217		102073		105200	
Møre og Romsdal	1-19			1509	56	1 028	40	869	36	780	35	676	38
	20-49			885	33	1 126	44	1083	45	953	42	734	41
	50-99			255	9	347	14	389	16	492	22	318	18
	> 100			44	2	68	3	55	2	33	1	63	4
	Antall bruk			2693		2569		2396		2258		1791	
	Antall sauer			63603		73508		76312		74210		59752	

Tabell 3e forts. Strukturutvikling for bruk med sau. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Sør- Trøndelag	1-19			381	30	207	16	168	14	197	19	222	22
	20-49			442	35	486	38	458	38	343	33	348	35
	50-99			300	24	359	28	304	25	271	26	278	28
	> 100			147	12	220	17	264	22	226	22	156	16
	Antall bruk			1270		1272		1194		1037		1004	
	Antall sauer			52205		64321		66007		57441		56377	
Nord- Trøndelag	1-19			234	29	225	27	239	28	199	29	246	31
	20-49			319	40	276	33	273	32	181	26	242	30
	50-99			171	21	249	30	254	30	240	35	204	26
	> 100			80	10	84	10	76	9	75	11	103	13
	Antall bruk			804		834		842		695		795	
	Antall sauer			33864		39477		38921		34174		39758	
Nordland	1-19			1176	47	657	34	581	31	462	29	399	25
	20-49			847	34	681	35	666	36	565	36	575	36
	50-99			355	14	422	22	447	24	397	25	417	26
	> 100			126	5	176	9	181	10	164	10	207	13
	Antall bruk			2504		1936		1875		1588		1598	
	Antall sauer			80293		81011		81149		72132		80816	
Troms	1-19			808	46	568	36	399	30	318	26	279	26
	20-49			630	36	546	35	518	38	460	37	391	36
	50-99			227	13	318	20	313	23	332	27	304	28
	> 100			88	5	129	8	121	9	134	11	118	11
	Antall bruk			1753		1561		1351		1244		1092	
	Antall sauer			54550		56623		57548		58446		52999	
Finnmark	1-19			232	50	98	33	86	31	38	17	68	27
	20-49			155	34	104	35	95	35	94	42	92	36
	50-99			47	10	70	24	60	22	65	29	65	26
	> 100			27	6	25	8	34	12	26	12	29	11
	Antall bruk			461		297		275		223		254	
	Antall sauer			13603		12927		12962		11237		12285	
<i>Hele landet</i>	1-19			11640	42	8710	33	7891	31	7027	30	6176	28
	20-49			10878	39	10720	40	10231	40	9503	41	9043	41
	50-99			4391	16	5466	21	5656	22	5367	23	5110	23
	> 100			1119	4	1583	6	1658	7	1512	6	1673	8
	Antall bruk			28028		26479		25436		23409		22002	
	1000 sau			897		1011		997		941		947	

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, Utvalgstellingene, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3f Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	1-4	148	24	73	19	57	16	42	13	39	13	37	14
	5-9	124	20	46	12	45	13	44	13	42	14	35	13
	10-14	75	12	49	13	43	12	34	10	29	10	23	8
	15-19	65	11	47	12	44	12	30	9	24	8	19	7
	20-29	118	19	93	24	82	23	88	27	69	23	57	21
	> 30	76	13	83	21	89	25	91	28	96	32	101	37
	Antall bruk	606		391		360		329		299		272	
	Antall griser	8962		7754		7526		7701		7366		7650	
Akershus og Oslo	1-4	182	32	68	21	80	25	73	26	60	24	37	18
	5-9	115	20	54	17	48	15	36	13	37	15	33	16
	10-14	86	15	55	17	34	11	28	10	20	8	17	8
	15-19	61	11	39	12	29	9	27	10	27	11	20	10
	20-29	77	14	57	18	57	18	54	20	45	18	28	14
	> 30	48	8	52	16	66	21	58	21	64	25	67	33
	Antall bruk	569		325		314		276		253		202	
	Antall griser	6981		5450		5623		5158		5132		5094	
Hedmark	1-4	230	34	98	22	74	18	60	16	62	18	64	19
	5-9	116	17	62	14	54	13	47	12	45	13	30	9
	10-14	89	13	66	15	62	15	49	13	40	11	42	13
	15-19	76	11	52	12	39	10	29	8	30	9	24	7
	20-29	99	15	63	14	55	14	59	16	48	14	38	11
	> 30	57	9	103	23	117	29	134	35	126	36	135	41
	Antall bruk	667		444		401		378		351		333	
	Antall griser	8615		9565		9799		10962		10187		10926	
Oppland	1-4	471	43	220	33	161	30	114	24	99	23	92	23
	5-9	254	23	165	24	110	20	89	19	85	19	64	16
	10-14	146	13	85	13	69	13	66	14	58	13	62	15
	15-19	88	8	53	8	52	10	53	11	45	10	30	7
	20-29	86	8	80	12	77	14	69	15	58	13	58	14
	> 30	62	6	71	11	75	14	78	17	93	21	102	25
	Antall bruk	1107		674		544		469		438		408	
	Antall griser	10398		8843		8657		8150		8124		9570	
Buskerud	1-4	37	23	18	20	32	32	34	35	27	32	17	23
	5-9	28	18	12	13	9	9	6	6	10	12	5	7
	10-14	30	19	15	17	12	12	10	10	7	8	7	10
	15-19	24	15	11	12	9	9	8	8	7	8	11	15
	20-29	28	18	22	24	17	17	22	23	19	22	15	21
	> 30	12	8	12	13	21	21	17	18	15	18	18	25
	Antall bruk	159		90		100		97		85		73	
	Antall griser	2199		1819		1700		1800		1610		2376	

Tabell 3f forts.   Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	1-4	67	23	26	13	25	12	27	13	22	11	27	14
	5-9	43	15	16	8	28	13	22	10	24	12	12	6
	10-14	26	9	14	7	11	5	9	4	9	4	13	7
	15-19	32	11	12	6	19	9	12	6	12	6	13	7
	20-29	79	27	74	38	53	25	50	24	44	21	32	16
	> 30	49	17	55	28	80	37	92	43	96	46	100	51
	Antall bruk	296		197		216		212		207		197	
	Antall griser	4980		5050		5762		6372		6493		6828	
Telemark	1-4	60	34	34	29	24	25	23	26	17	24	29	35
	5-9	39	22	16	14	15	16	13	15	6	9	7	9
	10-14	27	15	13	11	14	15	10	11	8	11	4	5
	15-19	19	11	13	11	10	10	10	11	9	13	10	12
	20-29	20	11	22	19	13	14	12	14	11	16	12	15
	> 30	13	7	18	16	20	21	19	22	19	27	20	24
	Antall bruk	178		116		96		87		70		82	
	Antall griser	2068		2130		1843		1766		1793		1942	
Aust- Agder	1-4	26	28	30	38	13	21	15	31	13	33	12	35
	5-9	16	17	10	13	15	24	6	13	7	18	3	9
	10-14	25	27	11	14	9	14	9	19	3	8	3	9
	15-19	10	11	11	14	8	13	6	13	6	15	4	12
	20-29	10	11	9	11	9	14	4	8	2	5	3	9
	> 30	6	6	9	11	9	14	8	17	8	21	9	26
	Antall bruk	93		80		63		48		39		34	
	Antall griser	1082		1051		954		701		585		591	
Vest- Agder	1-4	15	24	11	27	17	38	14	32	12	32	14	30
	5-9	17	27	8	20	7	16	12	27	7	18	8	17
	10-14	6	10	4	10	4	9	3	7	2	5	6	13
	15-19	7	11	3	7	6	13	4	9	4	11	2	4
	20-29	11	18	8	20	6	13	5	11	6	16	2	4
	> 30	6	10	7	17	5	11	6	14	7	18	14	30
	Antall bruk	62		41		45		44		38		46	
	Antall griser	908		799		724		612		652		1357	
Rogaland	1-4	171	14	82	9	70	8	64	8	56	8	64	9
	5-9	276	23	156	17	144	17	128	16	107	15	100	14
	10-14	249	21	193	21	144	17	142	18	117	16	103	15
	15-19	169	14	120	13	117	14	103	13	87	12	73	10
	20-29	190	16	178	20	165	20	143	18	132	18	138	20
	> 30	138	12	169	19	193	23	215	27	227	31	227	32
	Antall bruk	1193		898		833		795		726		705	
	Antall griser	18887		18667		18747		18959		18977		20236	

Tabell 3f forts. Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	1-4	133	37	80	30	77	34	54	28	49	29	52	33
	5-9	84	24	74	28	63	28	61	32	46	27	41	26
	10-14	67	19	48	18	36	16	35	18	29	17	22	14
	15-19	36	10	20	8	15	7	9	5	11	7	14	9
	20-29	25	7	22	8	25	11	17	9	22	13	14	9
	> 30	10	3	19	7	12	5	15	8	12	7	15	9
	Antall bruk	355		263		228		191		169		158	
	Antall griser	3292		2864		2363		2155		2083		1999	
Sogn og Fjordane	1-4	87	36	55	33	52	34	36	28	25	22	25	22
	5-9	71	30	44	27	37	24	36	28	30	27	25	22
	10-14	39	16	29	17	34	22	21	17	21	19	27	23
	15-19	19	8	14	8	13	8	16	13	21	19	11	10
	20-29	21	9	17	10	11	7	10	8	8	7	15	13
	> 30	3	1	7	4	7	5	8	6	8	7	12	10
	Antall bruk	240		166		154		127		113		115	
	Antall griser	2106		1672		1495		1422		1389		1707	
Møre og Romsdal	1-4	59	29	29	20	42	27	34	24	25	20	24	21
	5-9	47	23	38	26	38	25	39	28	30	24	25	21
	10-14	38	19	26	18	24	16	20	14	23	18	15	13
	15-19	24	12	22	15	15	10	14	10	16	13	18	15
	20-29	28	14	20	14	21	14	17	12	16	13	15	13
	> 30	7	3	13	9	14	9	16	11	17	13	20	17
	Antall bruk	203		148		154		140		127		117	
	Antall griser	2215		2062		2051		2016		1968		2128	
Sør- Trøndelag	1-4	196	37	91	30	62	25	53	25	45	24	33	20
	5-9	110	21	53	17	46	18	34	16	34	18	29	17
	10-14	79	15	44	14	35	14	26	12	18	10	21	12
	15-19	53	10	35	11	31	12	28	13	21	11	13	8
	20-29	53	10	54	18	40	16	31	14	30	16	29	17
	> 30	33	6	31	10	39	15	42	20	39	21	44	26
	Antall bruk	524		308		253		214		187		169	
	Antall griser	5555		4352		4019		3945		3557		3940	
Nord- Trøndelag	1-4	223	24	108	16	75	12	67	12	55	10	58	11
	5-9	185	20	97	14	74	12	59	10	55	10	44	8
	10-14	126	13	90	13	74	12	62	11	51	10	53	10
	15-19	106	11	82	12	72	12	56	10	54	10	42	8
	20-29	195	21	171	25	156	25	137	24	111	21	100	19
	> 30	101	11	136	20	161	26	190	33	199	38	224	43
	Antall bruk	936		684		612		571		525		521	
	Antall griser	13590		13178		13184		14124		13736		15466	

Tabell 3f forts. Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Nordland	1-4	36	21	45	28	34	21	33	20	26	17	24	15
	5-9	49	29	38	23	21	13	28	17	28	18	25	16
	10-14	43	25	25	15	39	24	31	19	23	15	19	12
	15-19	20	12	22	13	20	12	16	10	13	8	18	12
	20-29	19	11	18	11	28	17	25	15	29	19	26	17
	> 30	4	2	15	9	21	13	33	20	35	23	44	28
	Antall bruk	171		163		163		166		154		156	
	Antall griser	1874		2045		2591		2838		3024		3337	
Troms	1-4	7	21	12	24	5	8	13	19	13	20	9	15
	5-9	10	29	12	24	12	20	10	14	11	17	9	15
	10-14	3	9	5	10	11	18	7	10	3	5	4	7
	15-19	6	18	6	12	6	10	11	16	6	9	6	10
	20-29	7	21	13	26	16	27	15	22	19	29	15	25
	> 30	1	3	2	4	10	17	13	19	13	20	16	27
	Antall bruk	34		50		60		69		65		59	
	Antall griser	414		663		1360		1285		1337		1337	
Finnmark	1-4	4	18	4	25	10	45	7	33	7	33	5	24
	5-9	5	23	3	19	3	14	1	5			1	
	10-14	3	14	2	13	2	9	6	29	5	24	5	24
	15-19	3	14	4	25	2	9	2	10	2	10	4	19
	20-29	6	27	2	13	3	14	2	10	4	19	3	14
	> 30	1	5	1	6	2	9	3	14	3	14	3	14
	Antall bruk	22		16		22		21		21		21	
	Antall griser	316		201		258		291		315		314	
<i>Hele landet</i>	1-4	2152	29	1084	21	910	20	763	18	652	17	623	17
	5-9	1589	21	904	18	769	17	671	16	604	16	496	14
	10-14	1157	16	774	15	657	14	568	13	466	12	446	12
	15-19	818	11	566	11	507	11	434	10	395	10	332	9
	20-29	1072	14	923	18	834	18	760	18	673	17	600	16
	> 30	627	8	803	16	941	20	1038	25	1077	28	1171	32
	Antall bruk	7415		5054		4618		4234		3867		3668	
	Antall griser	94442		88165		88656		90257		88328		96798	

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 jordbrukstellinga

Tabell 3g Strukturutvikling for bruk med høner. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østfold	1-99	249	51	127	42	132	45	146	53	153	55	113	48
	100-499	110	22	45	15	27	9	18	6	18	6	17	7
	500-999	30	6	22	7	15	5	13	5	11	4	10	4
	1000-1999	43	9	34	11	33	11	25	9	23	8	21	9
	2000-4999	44	9	62	20	66	23	56	20	49	18	46	20
	> 5000	14	3	15	5	18	6	20	7	23	8	27	12
	Antall bruk	490		305		291		278		277		234	
1000 høner	376		371		375		353		376		373		
Akershus og Oslo	1-99	260	65	111	54	136	66	136	70	158	73	148	73
	100-499	75	19	30	15	14	7	7	4	7	3	8	4
	500-999	14	3	7	3	5	2	4	2	5	2	4	2
	1000-1999	22	5	24	12	18	9	12	6	14	7	12	6
	2000-4999	20	5	21	10	20	10	22	11	17	8	13	6
	> 5000	12	3	11	5	13	6	12	6	14	7	17	8
	Antall bruk	403		204		206		193		215		202	
1000 høner	250		215		233		227		244		241		
Hedmark	1-99	328	63	177	52	182	57	181	61	180	62	171	62
	100-499	87	17	31	9	20	6	11	4	10	3	5	2
	500-999	20	4	13	4	2	1	6	2	5	2	5	2
	1000-1999	29	6	37	11	27	8	20	7	20	7	19	7
	2000-4999	52	10	80	23	83	26	54	18	52	18	48	17
	> 5000	4	1	4	1	5	2	23	8	23	8	27	10
	Antall bruk	520		342		319		295		290		275	
1000 høner	293		336		286		315		315		331		
Oppland	1-99	723	84	328	73	244	69	222	74	231	72	218	76
	100-499	61	7	43	10	28	8	12	4	11	3	9	3
	500-999	15	2	12	3	15	4	13	4	13	4	3	1
	1000-1999	29	3	23	5	24	7	14	5	25	8	13	5
	2000-4999	27	3	43	10	39	11	38	13	37	11	39	14
	> 5000	2	0	2	0	4	1	3	1	5	2	6	2
	Antall bruk	857		451		354		302		322		288	
1000 høner	174		173		172		150		173		163		
Buskerud	1-99	304	75	132	69	151	75	153	80	136	76	145	81
	100-499	50	12	15	8	12	6	11	6	8	4	7	4
	500-999	17	4	9	5	5	2	4	2	4	2	4	2
	1000-1999	17	4	15	8	14	7	11	6	18	10	9	5
	2000-4999	15	4	18	9	15	7	11	6	8	4	9	5
	> 5000	3	1	3	2	4	2	2	1	5	3	4	2
	Antall bruk	406		192		201		192		179		178	
1000 høner	113		100		96		72		90		76		

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med høner. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vestfold	1-99	119	47	42	32	50	38	59	45	57	47	62	57
	100-499	57	22	23	17	13	10	10	8	9	7	4	4
	500-999	17	7	10	8	4	3	2	2	2	2	1	1
	1000-1999	22	9	17	13	23	18	22	17	16	13	7	6
	2000-4999	36	14	36	27	34	26	28	21	27	22	25	23
	> 5000	3	1	5	4	6	5	10	8	11	9	10	9
	Antall bruk	254		133		130		131		122		109	
1000 høner	190		178		171		187		173		161		
Telemark	1-99	148	48	97	50	114	59	111	64	113	69	120	70
	100-499	53	17	17	9	12	6	10	6	5	3	7	4
	500-999	38	12	17	9	8	4	7	4	6	4	6	4
	1000-1999	36	12	22	11	20	10	15	9	14	9	12	7
	2000-4999	31	10	38	20	37	19	28	16	19	12	20	12
	> 5000	2	1	3	2	3	2	3	2	6	4	6	4
	Antall bruk	308		194		194		174		163		171	
1000 høner	179		150		143		118		116		115		
Aust- Agder	1-99	138	56	86	51	64	48	63	54	50	52	56	57
	100-499	40	16	19	11	10	7	10	9	7	7	5	5
	500-999	20	8	14	8	15	11	9	8	9	9	6	6
	1000-1999	29	12	26	16	25	19	21	18	16	16	17	17
	2000-4999	19	8	22	13	20	15	13	11	13	13	11	11
	> 5000	1	0			0		0		2	2	4	4
	Antall bruk	247		167		134		116		97		99	
1000 høner	114		104		98		78		80		80		
Vest- Agder	1-99	217	61	133	56	96	52	98	60	100	65	109	69
	100-499	37	10	16	7	5	3	5	3	5	3	3	2
	500-999	33	9	16	7	12	6	7	4	6	4	9	6
	1000-1999	33	9	29	12	30	16	24	15	21	14	17	11
	2000-4999	36	10	44	18	41	22	26	16	21	14	19	12
	> 5000	2	1	1	0	1	1	2	1	2	1	2	1
	Antall bruk	358		239		185		162		155		159	
1000 høner	175		164		152		115		100		93		
Rogaland	1-99	488	35	297	30	241	29	240	34	245	37	254	40
	100-499	258	19	129	13	69	8	54	8	34	5	24	4
	500-999	212	15	140	14	107	13	75	11	66	10	55	9
	1000-1999	250	18	248	25	222	27	186	26	175	26	164	26
	2000-4999	138	10	159	16	171	21	131	18	126	19	125	19
	> 5000	30	2	15	2	17	2	28	4	21	3	21	3
	Antall bruk	1376		988		827		714		667		643	
1000 høner	1171		1037		1008		885		817		802		

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med høner. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	1-99	317	56	208	52	186	54	209	62	209	66	243	72
	100-499	87	15	42	10	35	10	23	7	23	7	16	5
	500-999	61	11	42	10	32	9	37	11	21	7	18	5
	1000-1999	46	8	49	12	37	11	31	9	30	10	24	7
	2000-4999	54	9	54	13	53	15	32	9	26	8	28	8
	> 5000	5	1	6	1	4	1	6	2	6	2	7	2
	Antall bruk	570		401		347		338		315		336	
1000 høner	303		279		240		193		168		170		
Sogn og Fjordane	1-99	317	73	158	61	175	72	164	72	180	77	194	82
	100-499	37	9	27	10	3	1	9	4	7	3	6	3
	500-999	27	6	23	9	22	9	25	11	22	9	10	4
	1000-1999	27	6	24	9	22	9	18	8	15	6	13	6
	2000-4999	25	6	27	10	20	8	12	5	11	5	11	5
	> 5000	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	2	1
	Antall bruk	434		260		243		228		235		236	
1000 høner	149		139		111		80		71		75		
Møre og Romsdal	1-99	398	72	197	64	172	67	201	79	188	78	200	80
	100-499	62	11	29	9	15	6	11	4	12	5	11	4
	500-999	26	5	19	6	15	6	6	2	5	2	6	2
	1000-1999	30	5	24	8	26	10	16	6	18	7	19	8
	2000-4999	37	7	39	13	29	11	19	7	17	7	14	6
	> 5000		0	1	0	1	0	1	0	1	0	1	0
	Antall bruk	553		309		258		254		241		251	
1000 høner	171		158		128		83		82		85		
Sør- Trøndelag	1-99	393	79	221	69	148	65	149	71	151	70	163	72
	100-499	46	9	28	9	15	7	13	6	11	5	8	4
	500-999	16	3	19	6	11	5	8	4	10	5	10	4
	1000-1999	23	5	27	8	24	11	15	7	17	8	16	7
	2000-4999	20	4	23	7	26	12	22	10	22	10	21	9
	> 5000	2	0	2	1	2	1	3	1	5	2	7	3
	Antall bruk	500		320		226		210		216		225	
1000 høner	126		130		124		106		119		140		
Nord- Trøndelag	1-99	453	81	246	72	170	69	164	72	148	69	151	70
	100-499	52	9	28	8	17	7	14	6	15	7	17	8
	500-999	11	2	14	4	7	3	7	3	8	4	3	1
	1000-1999	21	4	17	5	13	5	12	5	10	5	13	6
	2000-4999	22	4	36	10	35	14	26	11	26	12	21	10
	> 5000	3	1	3	1	3	1	6	3	6	3	10	5
	Antall bruk	562		344		245		229		213		215	
1000 høner	133		148		135		133		139		152		

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med høner. Antall driftsenheter

	Besetnings- størrelse	1985		1990		1995		1997		1998		1999*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Nordland	1-99	344	80	217	74	226	79	204	82	189	82	217	84
	100-499	37	9	18	6	10	3	7	3	8	3	10	4
	500-999	9	2	13	4	8	3	5	2	2	1	3	1
	1000-1999	15	3	12	4	11	4	13	5	15	6	13	5
	2000-4999	25	6	32	11	31	11	19	8	16	7	12	5
	> 5000	1	0							1	1	2	3
	Antall bruk	431		292		286		248		231		257	
1000 høner	117		111		103		76		76		67		
Troms	1-99	107	73	83	65	87	70	106	77	97	75	96	79
	100-499	12	8	10	8	6	5	2	1	5	4	6	5
	500-999	8	5	3	2	4	3	7	5	5	4	0	
	1000-1999	10	7	12	9	9	7	8	6	9	7	7	6
	2000-4999	8	5	14	11	17	14	12	9	11	9	11	9
	> 5000	1	1	5	4	2	2	2	1	2	2	2	2
	Antall bruk	146		127		125		137		129		122	
1000 høner	50		91		70		59		59		52		
Finnmark	1-99	39	70	27	71	31	82	31	86	35	90	42	93
	100-499	9	16	4	11	3	8	1	3	1	3	1	2
	500-999	1	2	1	3	0	0	1	3	1	3	0	
	1000-1999	6	11	3	8	2	5	2	6	1	3	1	2
	2000-4999	1	2	3	8	2	5	1	3	1	3	1	2
	> 5000		0		0	0		0		0		0	
	Antall bruk	56		38		38		36		39		45	
1000 høner	17		17		12		9		7		6		
<i>Hele landet</i>	<i>1-99</i>	<i>5342</i>	<i>63</i>	<i>2887</i>	<i>54</i>	<i>2605</i>	<i>57</i>	<i>2637</i>	<i>62</i>	<i>2620</i>	<i>64</i>	<i>2702</i>	<i>67</i>
	<i>100-499</i>	<i>1170</i>	<i>14</i>	<i>554</i>	<i>10</i>	<i>314</i>	<i>7</i>	<i>228</i>	<i>5</i>	<i>196</i>	<i>5</i>	<i>164</i>	<i>4</i>
	<i>500-999</i>	<i>575</i>	<i>7</i>	<i>394</i>	<i>7</i>	<i>287</i>	<i>6</i>	<i>236</i>	<i>6</i>	<i>201</i>	<i>5</i>	<i>153</i>	<i>4</i>
	<i>1000-1999</i>	<i>688</i>	<i>8</i>	<i>643</i>	<i>12</i>	<i>580</i>	<i>13</i>	<i>465</i>	<i>11</i>	<i>457</i>	<i>11</i>	<i>397</i>	<i>10</i>
	<i>2000-4999</i>	<i>610</i>	<i>7</i>	<i>751</i>	<i>14</i>	<i>739</i>	<i>16</i>	<i>550</i>	<i>13</i>	<i>499</i>	<i>12</i>	<i>474</i>	<i>12</i>
	<i>> 5000</i>	<i>86</i>	<i>1</i>	<i>77</i>	<i>1</i>	<i>84</i>	<i>2</i>	<i>121</i>	<i>3</i>	<i>133</i>	<i>3</i>	<i>155</i>	<i>4</i>
	<i>Antall bruk</i>	<i>8471</i>		<i>5306</i>		<i>4609</i>		<i>4237</i>		<i>4106</i>		<i>4045</i>	
	<i>1000 høner</i>	<i>4101</i>		<i>3900</i>		<i>3656</i>		<i>3240</i>		<i>3206</i>		<i>3181</i>	

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstillegg pr. 1/8 med beregnet tillegg for ikke søkere, 1999 landbrukstellinga

Tabell 4a Produksjon korn, fylker. 1000 tonn

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	256,0	301,4	271,6	255,0	270,2	241,7
Akershus/Oslo	247,1	320,2	257,3	244,9	278,2	268,5
Hedmark	209,0	295,5	222,2	238,3	261,9	256,3
Oppland	97,8	127,2	83,7	94,6	100,3	94,3
Buskerud	111,1	135,1	96,9	111,7	116,8	106,3
Vestfold	150,9	157,8	131,6	137,7	135,5	120,9
Telemark	36,0	50,2	33,2	38,7	36,8	34,3
Aust-Agder	4,8	5,6	3,8	4,1	3,0	3,8
Vest-Agder	3,3	3,7	2,8	2,4	2,5	3,2
Rogaland	15,4	15,3	13,8	11,8	12,3	14,7
Hordaland	-	3,3	0,2	0,2	0,1	0,1
Sogn og Fjordane	-	4,0	0,4	0,4	0,3	0,4
Møre og Romsdal	4,6	7,8	4,2	4,1	3,1	3,9
Sør-Trøndelag	45,7	49,8	38,2	49,3	44,8	59,5
Nord-Trøndelag	84,5	96,4	66,6	96,9	91,2	94,0
Nordland	-	1,2	0,3	0,5	0,6	0,8
Troms	-	-	-	-	-	-
Finnmark	-	-	-	-	-	-
Hele landet	1 268,2	1 567,8	1 226,9	1 290,5	1 357,7	1 302,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4b Produksjon poteter, fylker. 1000 tonn- *ikke oppdatert*

	1985	1990	1995	1996	1997	1998*
Østfold	35,3	35,4	29,0	28,9	34,8	31,0
Akershus/Oslo	21,6	17,7	16,3	15,4	19,9	19,7
Hedmark	82,5	136,1	116,4	136,3	153,3	147,7
Oppland	60,0	61,6	49,6	46,4	51,8	50,9
Buskerud	15,6	14,7	15,1	13,4	15,1	14,0
Vestfold	44,7	54,7	47,5	46,3	54,1	50,5
Telemark	14,0	15,7	9,8	10,8	10,9	10,2
Aust-Agder	9,1	9,0	7,7	6,0	7,7	3,6
Vest-Agder	5,3	3,1	2,9	3,0	2,5	1,8
Rogaland	44,0	36,1	29,7	29,8	31,2	24,3
Hordaland	4,9	2,4	1,5	1,3	1,1	0,6
Sogn og Fjordane	8,0	7,0	4,3	3,4	3,3	3,1
Møre og Romsdal	10,3	10,8	7,7	6,7	7,6	6,9
Sør-Trøndelag	12,0	9,7	9,4	8,5	8,9	8,4
Nord-Trøndelag	55,3	52,2	45,4	52,2	54,0	47,7
Nordland	12,1	13,6	5,2	7,9	9,7	9,5
Troms	5,0	6,4	2,3	4,2	4,5	4,8
Finnmark	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3	0,4
Hele landet	440,1	486,6	399,8	420,8	470,8	434,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4c Produksjon kumelk, meierileveranser inkl. gårdssmør og gårdsost beregnet som melk, fylker. Mill. liter

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	45,3	40,9	37,2	36,9	36,4	35,6
Akershus/Oslo	50,2	41,8	36,9	36,2	35,9	33,6
Hedmark	106,6	105,8	96,4	95,4	95,3	98,7
Oppland	193,4	195,4	182,6	179,4	180,2	183,5
Buskerud	45,7	43,2	40,2	39,4	39,2	37,7
Vestfold	20,4	19,0	18,6	17,9	18,0	17,9
Telemark	20,0	19,9	18,2	17,6	17,1	16,5
Aust-Agder	13,9	15,7	15,7	15,4	15,1	13,7
Vest-Agder	39,6	40,6	39,4	39,7	39,0	35,5
Rogaland	314,7	311,3	291,2	288,5	288,8	269,2
Hordaland	106,3	106,4	100,4	96,9	95,6	98,2
Sogn og Fjordane	110,3	131,5	124,2	120,2	119,1	123,9
Møre og Romsdal	187,3	188,3	173,7	169,0	165,4	163,0
Sør-Trøndelag	184,3	184,5	172,8	167,8	166,0	167,3
Nord-Trøndelag	194,5	194,4	182,4	183,8	183,4	180,6
Nordland	121,6	132,4	117,8	115,6	115,5	113,6
Troms	41,5	46,6	43,5	41,5	40,5	39,0
Finnmark	21,2	23,2	21,1	20,6	20,7	19,8
Hele landet	1 816,7	1 840,9	1 712,2	1 683,2	1 671,2	1 647,3

Kilde: Norsk Meierier

Tabell 4d Produksjon storfe- og kalvekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	1 897	1 842	1 989	2 186	2 323	2 409
Akershus/Oslo	2 241	2 011	1 988	2 318	2 355	2 590
Hedmark	4 335	4 751	4 749	5 124	5 324	5 799
Oppland	8 095	8 871	9 067	9 868	10 386	11 335
Buskerud	1 775	1 797	1 902	1 976	2 091	2 287
Vestfold	955	983	1 028	1 214	1 297	1 391
Telemark	907	869	985	1 090	1 173	1 338
Aust-Agder	843	827	892	863	909	990
Vest-Agder	1 701	1 906	2 135	2 241	2 347	2 373
Rogaland	11 997	13 132	14 459	15 258	15 397	15 717
Hordaland	4 894	4 980	5 039	5 127	5 102	5 250
Sogn og Fjordane	4 854	5 575	5 572	5 590	5 606	5 854
Møre og Romsdal	7 499	8 242	8 384	8 801	8 955	9 255
Sør-Trøndelag	7 610	8 166	8 561	8 674	8 857	9 445
Nord-Trøndelag	7 300	8 653	8 851	9 185	9 818	10 375
Nordland	4 798	5 751	6 023	6 005	6 317	6 613
Troms	1 305	1 576	1 748	1 734	1 772	1 723
Finnmark	492	616	624	663	640	671
Hele landet	73 498	80 547	83 992	87 917	90 668	95 414

Kilde: Fraktkontoret for slakt

Tabell 4e Produksjon svinekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	7 106	7 194	8 512	9 217	9 293	9 400
Akershus/Oslo	5 938	5 308	6 483	7 213	7 072	6 797
Hedmark	8 576	9 104	10 971	12 018	12 090	13 000
Oppland	7 729	7 736	8 103	9 405	9 380	9 366
Buskerud	1 249	1 601	1 729	1 724	1 689	1 730
Vestfold	5 158	5 379	6 940	7 999	8 585	8 491
Telemark	1 728	1 791	1 684	1 796	1 827	2 013
Aust-Agder	902	701	905	916	884	901
Vest-Agder	923	908	953	1 090	1 157	1 070
Rogaland	19 940	18 530	21 012	23 292	23 387	24 486
Hordaland	3 150	2 987	2 727	2 661	2 522	2 467
Sogn og Fjordane	1 573	1 398	1 391	1 308	1 372	1 319
Møre og Romsdal	2 237	2 096	2 063	2 282	2 241	2 318
Sør-Trøndelag	4 154	3 764	3 681	3 667	3 532	3 575
Nord-Trøndelag	11 779	11 688	14 222	15 567	15 775	16 556
Nordland	1 638	1 726	2 317	2 888	3 127	3 281
Troms	392	545	1 114	1 265	1 313	1 314
Finnmark	221	134	181	209	225	295
Hele landet	84 817	82 589	94 994	104 515	105 469	108 379

Kilde: Fraktkontoret for slakt

Tabell 4f Produksjon sauekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	82	76	80	101	104	104
Akershus/Oslo	202	174	178	200	182	177
Hedmark	1 559	1 377	1 430	1 420	1 345	1 280
Oppland	2 475	2 344	2 570	2 685	2 568	2 630
Buskerud	1 249	1 111	1 231	1 224	1 199	1 285
Vestfold	77	57	72	97	90	86
Telemark	729	603	673	700	697	682
Aust-Agder	415	340	435	446	427	424
Vest-Agder	545	494	633	694	637	614
Rogaland	4 195	4 052	4 597	4 039	4 056	4 023
Hordaland	2 392	2 398	2 646	2 417	2 266	2 307
Sogn og Fjordane	2 376	2 353	2 593	2 585	2 313	2 370
Møre og Romsdal	1 591	1 523	1 586	1 597	1 430	1 348
Sør-Trøndelag	1 380	1 331	1 316	1 300	1 215	1 201
Nord-Trøndelag	863	847	883	914	898	881
Nordland	1 858	1 931	2 213	2 094	1 935	1 781
Troms	999	1 078	1 382	1 395	1 353	1 155
Finnmark	213	248	250	273	236	238
Hele landet	23 198	22 336	24 767	24 182	22 950	22 585

Kilde: Fraktkontoret for kjøtt

Tabell 4g Produksjon fjørfekjøtt, fylker. Tonn

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	4 507	5 857	8 736	8 751	8 045	10 540
Akershus/Oslo	1 322	1 254	1 486	2 042	1 742	1 909
Hedmark	1 665	3 330	5 078	6 409	6 338	7 009
Oppland	158	397	463	591	540	678
Buskerud	324	542	789	1 059	707	914
Vestfold	866	1 382	1 958	2 643	2 671	3 010
Telemark	199	251	370	395	380	387
Aust-Agder	79	94	199	203	177	191
Vest-Agder	209	379	325	250	289	318
Rogaland	1 879	2 443	3 004	3 952	3 681	4 830
Hordaland	275	794	958	896	949	882
Sogn og Fjordane	101	151	148	132	113	114
Møre og Romsdal	133	323	603	566	462	280
Sør-Trøndelag	270	1 474	2 515	2 640	2 481	2 434
Nord-Trøndelag	361	959	1 983	2 870	2 819	3 038
Nordland	90	95	8	-	-	7
Troms	36	76	-	-	-	-
Finnmark	13	15	-	-	-	-
Hele landet	12 485	19 816	28 624	33 399	31 394	36 541

Kilde: BFJs totaltall for landet fordelt fylkesvis etter SSBs statistikk fra kjøttkontrollen

Tabell 4h Produksjon egg, fylker. Tonn

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	4 980	4 734	5 022	5 078	5 578	5 692
Akershus/Oslo	3 317	2 738	2 817	3 271	3 598	3 684
Hedmark	3 883	4 289	3 851	4 540	4 640	5 055
Oppland	2 303	2 209	2 259	2 161	2 658	2 486
Buskerud	1 493	1 274	1 198	1 042	1 321	1 152
Vestfold	2 517	2 264	2 136	2 691	2 542	2 464
Telemark	2 371	1 918	1 974	1 707	1 714	1 754
Aust-Agder	1 507	1 325	1 347	1 127	1 185	1 219
Vest-Agder	2 321	2 097	1 906	1 661	1 482	1 416
Rogaland	15 509	13 226	13 936	12 752	12 091	12 233
Hordaland	4 014	3 555	3 348	2 781	2 481	2 591
Sogn og Fjordane	1 981	1 778	1 538	1 153	1 052	1 140
Møre og Romsdal	2 266	2 015	1 892	1 198	1 205	1 296
Sør-Trøndelag	1 667	1 655	1 647	1 526	1 753	2 143
Nord-Trøndelag	1 765	1 885	1 933	1 910	2 048	2 318
Nordland	1 546	1 412	1 388	1 099	1 293	1 018
Troms	664	1 161	885	848	861	789
Finnmark	229	216	177	128	108	92
Hele landet	54 333	49 750	49 252	46 670	47 611	48 544

* Foreløpige tall

Kilde: BFJs totaltall for landet fordelt fylkesvis etter SSBs dyretall

11 DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING

Tabell 5 Antall bruk i drift etter størrelse, fylker

	Bruks- størrelse	1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Østfold	5-50	1096	924	840	676	655	472	-3,4	-7,2
	50-100	1042	951	753	642	616	596	-1,8	-5,1
	100-200	1558	1379	1206	1193	1160	1047	-2,4	-3,0
	200-300	856	782	725	702	709	667	-1,8	-1,8
	300-500	447	515	570	580	592	577	2,9	1,3
	> 500	117	152	202	206	205	264	5,4	6,3
	Alle bruk	5116	4703	4296	3999	3937	3623	-1,7	-2,9
Akerhus og Oslo	5-50	1366	1227	757	600	577	564	-2,1	-8,3
	50-100	950	924	765	797	730	575	-0,6	-5,1
	100-200	1422	1215	960	877	857	851	-3,1	-3,9
	200-300	696	678	586	568	535	538	-0,5	-2,5
	300-500	500	615	696	690	689	637	4,2	0,4
	> 500	188	239	292	298	312	354	4,9	4,5
	Alle bruk	5122	4898	4056	3830	3700	3519	-0,9	-3,6
Hedmark	5-50	3582	3096	1890	1778	1799	1241	-2,9	-9,7
	50-100	2352	1918	1464	1361	1317	1187	-4,0	-5,2
	100-200	2115	1984	1971	1853	1750	1616	-1,3	-2,3
	200-300	743	820	803	828	880	950	2,0	1,6
	300-500	510	549	590	640	643	639	1,5	1,7
	> 500	211	261	318	319	332	357	4,3	3,5
	Alle bruk	9513	8628	7036	6779	6721	5990	-1,9	-4,0
Oppland	5-50	3590	2961	2087	1870	1861	1252	-3,8	-9,1
	50-100	2736	2272	1805	1696	1617	1627	-3,6	-3,6
	100-200	2443	2609	2645	2593	2570	2475	1,3	-0,6
	200-300	604	847	967	966	988	1102	7,0	3,0
	300-500	280	304	355	395	426	453	1,7	4,5
	> 500	60	68	93	101	121	128	2,5	7,3
	Alle bruk	9713	9061	7952	7621	7583	7037	-1,4	-2,8
Buskerud	5-50	2398	2223	1760	1413	1371	877	-1,5	-9,8
	50-100	1634	1472	1351	1335	1376	1025	-2,1	-3,9
	100-200	1300	1450	1258	1258	1258	1180	2,2	-2,3
	200-300	288	386	422	412	435	471	6,0	2,2
	300-500	152	126	219	252	248	254	-3,7	8,1
	> 500	26	37	37	45	52	67	7,3	6,8
	Alle bruk	5798	5694	5047	4715	4740	3874	-0,4	-4,2
Vestfold	5-50	779	703	466	420	411	327	-2,0	-8,2
	50-100	948	884	677	674	598	525	-1,4	-5,6
	100-200	1320	1173	1087	996	968	847	-2,3	-3,6
	200-300	477	458	459	395	397	420	-0,8	-1,0
	300-500	127	157	220	249	251	260	4,3	5,8
	> 500	26	36	70	59	68	93	6,7	11,1
	Alle bruk	3677	3411	2979	2793	2693	2472	-1,5	-3,5

Tabell 5 forts. Antall bruk i drift etter størrelse, fylker

	Bruks- størrelse	1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring		
								1985-90	1990-99	
Telemark	5-50	2654	2217	1611	1533	1405	859	-3,5	-10,0	
	50-100	1357	1192	1105	1076	1010	870	-2,6	-3,4	
	100-200	458	542	636	621	612	613	3,4	1,4	
	200-300	53	110	134	163	188	189	15,7	6,2	
	> 300	42	34	63	67	76	107	-4,1	13,6	
	Alle bruk	4564	4095	3549	3460	3291	2638	-2,1	-4,8	
	50-100	859	704	522	514	466	555	-3,9	-2,6	
	100-200	391	479	468	500	479	508	4,1	0,7	
	200-300	58	98	173	173	177	180	11,1	7,0	
	> 300	10	20	40	52	61	73	14,9	15,5	
Rogaland	Alle bruk	3201	3035	2564	2529	2367	1989	-1,1	-4,6	
	5-50	2295	1913	1428	1180	1114	1055	-3,6	-6,4	
	50-100	2461	1868	1552	1341	1302	1137	-5,4	-5,4	
	100-200	2569	2595	2520	2447	2478	2170	0,2	-2,0	
	200-300	506	857	1040	1120	1098	1226	11,1	4,1	
	300-500	172	214	323	383	423	540	4,5	10,8	
	> 500	6	31	32	33	27	68	38,9	9,1	
	Alle bruk	8009	7478	6895	6504	6442	6196	-1,4	-2,1	
	Hordaland	5-50	4835	3637	2755	2595	2589	2131	-5,5	-5,8
		50-100	2554	2238	2145	2010	1976	1768	-2,6	-2,6
100-200		1000	1302	1401	1402	1417	1414	5,4	0,9	
200-300		39	115	208	258	262	269	24,1	9,9	
> 300		18	20	18	28	31	58	2,1	12,6	
Alle bruk		8446	7312	6527	6293	6275	5640	-2,8	-2,8	
Sogn og Fjordane	5-50	3683	2886	2209	1916	1909	1488	-4,8	-7,1	
	50-100	2921	2671	2268	2205	2087	1814	-1,8	-4,2	
	100-200	887	1402	1653	1756	1810	1757	9,6	2,5	
	200-300	26	93	148	155	163	208	29,0	9,4	
	> 300	4	12	17	17	21	31	24,6	11,1	
	Alle bruk	7521	7064	6295	6049	5990	5298	-1,2	-3,1	
Møre og Romsdal	5-50	3804	2562	1797	1573	1351	1148	-7,6	-8,5	
	50-100	2636	1945	1592	1382	1453	1237	-5,9	-4,9	
	100-200	1585	1974	1956	2066	1988	1771	4,5	-1,2	
	200-300	225	425	576	627	668	687	13,6	5,5	
	> 300	20	33	54	77	101	187	10,5	21,3	
	Alle bruk	8270	6939	5975	5725	5561	5030	-3,4	-3,5	
Sør- Trøndelag	5-50	1751	1324	946	839	789	674	-5,4	-7,2	
	50-100	2016	1484	1149	991	879	929	-5,9	-5,1	
	100-200	2323	2359	2199	2117	2100	1806	0,3	-2,9	
	200-300	489	668	774	826	843	998	6,4	4,6	
	300-500	125	142	224	283	317	378	2,6	11,5	
	> 500	19	30	31	34	33	44	9,6	4,3	
Nord- Trøndelag	Alle bruk	6723	6007	5323	5090	4961	4829	-2,2	-2,4	
	5-50	1571	1186	810	613	561	589	-5,5	-7,5	
	50-100	1300	1168	870	876	828	832	-2,1	-3,7	
	100-200	2428	2315	2086	2033	1956	1800	-0,9	-2,8	
	200-300	784	973	1076	1088	1123	1128	4,4	1,7	
	300-500	312	344	419	463	485	559	2,0	5,5	
	> 500	45	55	73	84	79	98	4,1	6,6	
Alle bruk	6440	6041	5334	5157	5032	5006	-1,3	-2,1		

Tabell 5 forts. Antall bruk i drift etter størrelse, fylker

	Bruks- størrelse	1985	1990	1995	1997	1998	1999*	Årlig %-vis endring	
								1985-90	1990-99
Nordland	5-50	2663	1882	1308	1015	858	657	-6,7	-11,0
	50-100	1525	1248	968	931	795	815	-3,9	-4,6
	100-200	1635	1566	1450	1355	1365	1224	-0,9	-2,7
	200-300	278	561	682	741	708	767	15,1	3,5
	> 300	40	104	179	224	281	353	21,1	14,5
	Alle bruk	6141	5361	4587	4266	4007	3816	-2,7	-3,7
Troms	5-50	2108	1295	785	614	499	463	-9,3	-10,8
	50-100	866	754	653	623	599	527	-2,7	-3,9
	100-200	666	689	740	738	751	639	0,7	-0,8
	200-300	101	200	245	223	259	328	14,6	5,7
	> 300	7	26	70	90	96	130	30,0	19,6
	Alle bruk	3748	2964	2493	2288	2204	2087	-4,6	-3,8
Finnmark	5-50	473	371	229	169	153	143	-4,7	-10,1
	50-100	224	191	103	110	107	139	-3,1	-3,5
	100-200	229	204	213	204	205	166	-2,3	-2,3
	200-300	86	141	137	142	127	126	10,4	-1,2
	> 300	15	26	66	66	74	87	11,6	14,4
	Alle bruk	1027	933	748	691	666	661	-1,9	-3,8
Landet	5-50	41839	33321	23864	20810	19808	15053	-4,5	-8,5
	50-100	28898	24355	20119	18961	18127	16546	-3,4	-4,2
	100-200	24535	25504	24706	24256	23995	22201	0,8	-1,5
	200-300	6346	8259	9229	9471	9640	10337	5,4	2,5
	300-500	2772	3205	4088	4502	4764	5260	2,9	5,7
	> 500	717	956	1214	1259	1311	1572	5,9	5,7
	Alle bruk	105107	95600	83221	79260	77645	70969	-1,9	-3,3

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, utvalgstellingene , 1999 jordbrukstellinga

Tabell 6   Kommuneklassene fordelt på fylker

Fylke	Kommuneklasser
Østfold	2,3,5
Akershus	5,7
Hedmark	1,2,3,4,5
Oppland	1,2,3,4,5,7
Buskerud	1,2,3,4,5,7
Vestfold	3,5,7
Telemark	1,3,4,5
Aust-Agder	1,3,4,5,6,7
Vest-Agder	1,2,3,4,5,7
Rogaland	1,2,3,4,5,7
Hordaland	1,2,3,4,5,7
Sogn og Fjordane	1,2,3,4,6
Møre og Romsdal	1,2,3,4,6
Sør-Trøndelag	1,2,3,4,5,6,7
Nord-Trøndelag	1,2,3,4,5,6
Nordland	1,2,3,4,6
Troms	1,3,4,6,7
Finnmark	1,4,6

Tabell 7a Folkemengde, fylker fordelt på kjønn pr. 1.1.

		1985 ¹⁾	1990	1995	1997	1998	1999
Østfold	Menn	115 681	116 974	117 654	118 370	119 617	120 740
	Kvinner	119 358	121 007	121 728	122 781	123 968	125 278
	I alt	235 039	237 981	239 382	241 151	243 585	246 018
Akershus og Oslo	Menn	399 924	421 674	445 581	457 992	464 657	470 228
	Kvinner	433 705	451 193	472 271	483 097	488 526	493 203
	I alt	833 629	872 867	917 852	941 089	953 183	963 431
Hedmark	Menn	93 438	92 801	92 276	91 926	91 945	92 082
	Kvinner	93 558	94 083	94 317	94 077	94 173	94 239
	I alt	186 996	186 884	186 593	186 003	186 118	186 321
Oppland	Menn	90 950	90 871	91 093	90 634	90 379	90 351
	Kvinner	91 152	91 479	92 208	91 799	91 783	91 888
	I alt	182 102	182 350	183 301	182 433	182 162	182 239
Buskerud	Menn	108 478	110 985	112 333	113 627	114 826	115 922
	Kvinner	110 779	113 716	116 165	117 178	118 141	119 096
	I alt	219 257	224 701	228 498	230 805	232 967	235 018
Vestfold	Menn	93 320	96 445	99 400	100 808	102 106	103 090
	Kvinner	97 154	100 762	103 840	105 311	106 581	107 617
	I alt	190 474	197 207	203 240	206 119	208 687	210 707
Telemark	Menn	80 342	80 463	80 418	80 487	80 641	80 964
	Kvinner	81 913	82 518	82 723	82 962	83 216	83 559
	I alt	162 255	162 981	163 141	163 449	163 857	164 523
Aust-Agder	Menn	46 785	48 080	49 544	49 991	50 293	50 493
	Kvinner	47 444	48 800	50 071	50 591	50 859	50 994
	I alt	94 229	96 880	99 615	100 582	101 152	101 487
Vest-Agder	Menn	69 181	71 237	73 896	75 035	75 489	76 209
	Kvinner	70 628	72 789	75 604	76 545	77 064	77 789
	I alt	139 809	144 026	149 500	151 580	152 553	153 998
Rogaland	Menn	159 485	167 475	176 741	179 677	181 692	184 287
	Kvinner	160 706	168 278	177 706	180 726	182 649	184 772
	I alt	320 191	335 753	354 447	360 403	364 341	369 059
Hordaland	Menn	197 050	202 995	209 795	211 857	212 786	214 350
	Kvinner	200 564	206 129	212 759	215 146	216 037	217 532
	I alt	397 614	409 124	422 554	427 003	428 823	431 882
Sogn og Fjordane	Menn	53 931	54 050	54 588	54 625	54 532	54 425
	Kvinner	52 262	52 490	53 021	53 364	53 258	53 223
	I alt	106 193	106 540	107 609	107 989	107 790	107 648
Møre og Romsdal	Menn	118 585	119 092	120 083	120 867	121 184	121 493
	Kvinner	118 784	119 254	120 063	120 663	120 788	121 045
	I alt	237 369	238 346	240 146	241 530	241 972	242 538

Tabell 7a forts. Folkemengde, fylker fordelt på kjønn pr. 1.1.

		1985 ¹⁾	1990	1995	1997	1998	1999
Sør-Trøndelag	Menn	121 852	123 754	126 686	127 625	128 086	128 949
	Kvinner	124 555	126 590	129 618	130 658	131 091	131 906
	I alt	246 407	250 344	256 304	258 283	259 177	260 855
Nord-Trøndelag	Menn	63 966	63 775	64 020	63 693	63 485	63 494
	Kvinner	62 957	63 083	63 517	63 530	63 300	63 303
	I alt	126 923	126 858	127 537	127 223	126 785	126 797
Nordland	Menn	122 836	120 366	120 851	120 176	119 549	119 204
	Kvinner	120 727	119 166	120 575	120 079	119 731	119 343
	I alt	243 563	239 532	241 426	240 255	239 280	238 547
Troms	Menn	74 720	74 125	75 949	76 075	75 551	75 507
	Kvinner	72 425	72 469	74 687	75 167	74 737	74 693
	I alt	147 145	146 594	150 636	151 242	150 288	150 200
Finnmark	Menn	39 568	38 118	39 349	38 679	38 288	37 771
	Kvinner	37 082	36 030	37 280	36 896	36 591	36 290
	I alt	76 650	74 148	76 629	75 575	74 879	74 061
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>2 050 092</i>	<i>2 093 280</i>	<i>2 150 257</i>	<i>2 172 144</i>	<i>2 185 106</i>	<i>2 199 559</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2 095 753</i>	<i>2 139 836</i>	<i>2 198 153</i>	<i>2 220 570</i>	<i>2 232 493</i>	<i>2 245 770</i>
	<i>I alt</i>	<i>4 145 845</i>	<i>4 233 116</i>	<i>4 348 410</i>	<i>4 392 714</i>	<i>4 417 599</i>	<i>4 445 329</i>

1) pr. 31.12.1984

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 7b Folkemengde, landsdeler fordelt på kjønn pr. 1.1.

		1985 ¹⁾	1990	1995	1997	1998	1999
Østlandet	Menn	982 133	1 010 213	1 038 755	1 053 844	1 064 171	1 073 377
	Kvinner	1 027 619	1 054 758	1 083 252	1 097 205	1 106 388	1 114 880
	I alt	2 009 752	2 064 971	2 122 007	2 151 049	2 170 559	2 188 257
Agder/Rogaland	Menn	275 451	286 792	300 181	304 703	307 474	310 989
	Kvinner	278 778	289 867	303 381	307 862	310 572	313 555
	I alt	554 229	576 659	603 562	612 565	618 046	624 544
Vestlandet	Menn	369 566	376 137	384 466	387 349	388 502	390 268
	Kvinner	371 610	377 873	385 843	389 173	390 083	391 800
	I alt	741 176	754 010	770 309	776 522	778 585	782 068
Trøndelag	Menn	185 818	187 529	190 706	191 318	191 571	192 443
	Kvinner	187 512	189 673	193 135	194 188	194 391	195 209
	I alt	373 330	377 202	383 841	385 506	385 962	387 652
Nord-Norge	Menn	237 124	232 609	236 149	234 930	233 388	232 482
	Kvinner	230 234	227 665	232 542	232 142	231 059	230 326
	I alt	467 358	460 274	468 691	467 072	464 447	462 808
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>2 050 092</i>	<i>2 093 280</i>	<i>2 150 257</i>	<i>2 172 144</i>	<i>2 185 106</i>	<i>2 199 559</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2 095 753</i>	<i>2 139 836</i>	<i>2 198 153</i>	<i>2 220 570</i>	<i>2 232 493</i>	<i>2 245 770</i>
	<i>I alt</i>	<i>4 145 845</i>	<i>4 233 116</i>	<i>4 348 410</i>	<i>4 392 714</i>	<i>4 417 599</i>	<i>4 445 329</i>

1) pr. 31.12.1984

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 8a Sysselsatte i alt etter kjønn, regioner. 1000 stk.

		1985	1990	1995	1997	1998	1999
Akershus	Menn	118	121	123	125		
	Kvinner	97	105	108	116		
	I alt	215	226	231	241	247	251
Oslo	Menn	127	124	131	139		
	Kvinner	111	111	119	129		
	I alt	238	235	250	268	270	272
Hedmark og Oppland	Menn	97	97	93	94		
	Kvinner	78	77	77	83		
	I alt	175	174	170	177	180	179
Buskerud og Telemark	Menn	104	102	99	109		
	Kvinner	76	83	84	89		
	I alt	180	185	183	198	203	203
Østfold og Vestfold	Menn	113	109	110	117		
	Kvinner	82	89	91	98		
	I alt	195	198	201	215	223	226
Agder og Rogaland	Menn	154	153	157	167		
	Kvinner	109	118	128	133		
	I alt	263	271	285	300	314	316
Hordaland og Sogn og Fjordane	Menn	137	137	141	146		
	Kvinner	102	112	116	118		
	I alt	239	249	257	264	274	275
Møre og Romsdal	Menn	67	61	62	62		
	Kvinner	43	45	48	54		
	I alt	110	106	110	116	122	123
Trøndelag	Menn	102	98	96	103		
	Kvinner	81	84	83	87		
	I alt	183	182	179	190	189	190
Nordland	Menn	63	59	60	61		
	Kvinner	45	47	49	52		
	I alt	108	106	109	113	115	114
Troms og Finnmark	Menn	61	56	57	60		
	Kvinner	46	46	49	53		
	I alt	107	102	106	113	111	110
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>1141</i>	<i>1115</i>	<i>1126</i>	<i>1183</i>	<i>1211</i>	<i>1208</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>871</i>	<i>915</i>	<i>953</i>	<i>1009</i>	<i>1037</i>	<i>1050</i>
	<i>I alt</i>	<i>2012</i>	<i>2030</i>	<i>2079</i>	<i>2192</i>	<i>2248</i>	<i>2258</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Arbeidsmarkedsstatistikk

Tabell 8b Sysselsatte i alt, landsdeler fordelt på kjønn. 1000 stk.

		1985	1990	1995	1997	1998	1999
Østlandet	Menn	559	553	556	556		
	Kvinner	444	465	479	479		
	I alt	1003	1018	1035	1035	1099	1123
Agder og Rogaland	Menn	154	153	157	157		
	Kvinner	109	118	128	128		
	I alt	263	271	285	300	314	316
Vestlandet	Menn	204	198	203	203		
	Kvinner	145	157	164	164		
	I alt	349	355	367	380	396	398
Trøndelag	Menn	102	98	96	96		
	Kvinner	81	84	83	83		
	I alt	183	182	179	190	189	190
Nord-Norge	Menn	124	115	117	117		
	Kvinner	91	93	98	98		
	I alt	215	208	215	226	226	224
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>1141</i>	<i>1115</i>	<i>1126</i>	<i>1183</i>	<i>1211</i>	<i>1208</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>871</i>	<i>915</i>	<i>953</i>	<i>1009</i>	<i>1037</i>	<i>1050</i>
	<i>I alt</i>	<i>2012</i>	<i>2030</i>	<i>2079</i>	<i>2192</i>	<i>2248</i>	<i>2258</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Arbeidsmarkedsstatistikk

Tabell 9 Arbeidsforbruk i jordbruket fordelt på kjønn, fylker. 1000 årsverk¹⁾

		1986 ¹⁾	1990	1995	1997	1999*	Årlig %-vis endring	
							1986-90	1990-99
Østfold	Menn	3,6	3,0	2,9	2,6	2,1	-4,7	-3,6
	Kvinner	1,1	0,8	0,8	0,7	0,6	-9,0	-2,7
	Sum	4,6	3,7	3,6	3,3	2,7	-5,1	-3,4
Akershus/Oslo	Menn	3,1	2,9	2,7	2,4	2,2	-1,4	-3,2
	Kvinner	0,9	0,7	0,7	0,6	0,6	-5,5	-1,3
	Sum	4,0	3,6	3,4	3,0	2,8	-2,3	-2,8
Hedmark	Menn	5,9	5,3	4,8	4,5	4,1	-2,8	-2,7
	Kvinner	2,1	1,7	1,6	1,4	1,3	-4,9	-2,8
	Sum	8,0	7,0	6,4	5,9	5,4	-3,3	-2,7
Oppland	Menn	7,9	7,3	6,9	6,5	6,3	-1,9	-1,5
	Kvinner	2,9	2,7	2,4	2,2	2,1	-2,2	-2,4
	Sum	10,8	10,0	9,2	8,7	8,5	-2,0	-1,8
Buskerud	Menn	3,4	3,1	3,0	2,9	2,8	-2,2	-1,3
	Kvinner	1,3	1,1	1,0	1,0	1,0	-4,8	-0,6
	Sum	4,6	4,2	4,0	3,9	3,8	-2,3	-1,1
Vestfold	Menn	2,2	2,2	2,0	1,7	1,6	-0,5	-3,3
	Kvinner	0,9	0,7	0,7	0,7	0,6	-6,9	-1,6
	Sum	3,1	2,8	2,6	2,4	2,2	-2,2	-2,8
Telemark	Menn	2,1	1,8	1,7	1,5	1,4	-4,0	-2,3
	Kvinner	0,9	0,7	0,6	0,5	0,5	-7,8	-3,3
	Sum	3,0	2,4	2,2	2,0	1,9	-5,1	-2,6
Aust-Agder	Menn	1,0	0,9	0,8	0,8	1,0	-1,7	0,9
	Kvinner	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	-4,7	-0,3
	Sum	1,4	1,3	1,1	1,0	1,3	-2,5	0,6
Vest-Agder	Menn	2,0	1,7	1,5	1,5	1,5	-4,3	-0,9
	Kvinner	0,8	0,6	0,4	0,5	0,5	-8,4	-0,6
	Sum	2,8	2,2	1,9	1,9	2,1	-5,4	-0,8
Rogaland	Menn	9,5	8,7	7,8	7,5	6,6	-2,3	-3,1
	Kvinner	3,1	2,7	2,5	2,4	2,1	-3,5	-2,5
	Sum	12,6	11,4	10,4	9,9	8,7	-2,6	-2,9
Hordaland	Menn	6,5	5,5	5,1	5,0	2,1	-4,2	-10,2
	Kvinner	2,6	2,1	1,8	1,8	0,6	-5,8	-12,1
	Sum	9,0	7,5	6,9	6,8	2,7	-4,3	-10,7
Sogn og Fjordane	Menn	6,2	6,3	5,6	5,4	4,0	0,3	-4,9
	Kvinner	2,7	2,6	2,3	2,1	1,3	-0,9	-7,2
	Sum	8,9	8,9	8,0	7,5	5,3	0,0	-5,5
Møre og Romsdal	Menn	6,3	5,9	5,5	5,3	7,6	-1,5	2,8
	Kvinner	2,4	2,3	1,9	1,9	2,6	-1,5	1,6
	Sum	8,6	8,2	7,4	7,2	10,2	-1,2	2,5

Tabell 9forts. Arbeidsforbruket i jord- og hagebruk fordelt på kjønn, fylker. 1000 årsverk

		1986 ¹⁾	1990	1995	1997	1999*	Årlig %-vis endring	
							1986-90	1990-99
Sør-Trøndelag	Menn	6,3	5,5	5,2	4,8	4,9	-3,3	-1,3
	Kvinner	2,4	2,0	1,7	1,6	1,7	-4,7	-1,6
	Sum	8,7	7,5	6,8	6,4	6,6	-3,7	-1,4
Nord-Trøndelag	Menn	6,5	5,7	5,6	5,3	5,1	-3,1	-1,3
	Kvinner	2,2	1,8	1,6	1,6	1,3	-4,5	-3,4
	Sum	8,6	7,6	7,1	6,8	6,5	-3,2	-1,7
Nordland	Menn	4,7	4,5	4,2	4,1	4,8	-1,3	0,8
	Kvinner	2,0	1,6	1,4	1,3	1,7	-5,1	0,6
	Sum	6,7	6,1	5,6	5,4	6,5	-2,4	0,8
Troms	Menn	2,5	2,3	2,2	2,0	1,1	-2,2	-8,1
	Kvinner	1,1	0,9	0,8	0,7	0,4	-5,0	-7,9
	Sum	3,6	3,2	3,0	2,7	1,5	-3,1	-8,1
Finnmark	Menn	0,7	0,7	0,6	0,6	0,3	-1,0	-7,9
	Kvinner	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	1,9	-7,5
	Sum	0,9	1,0	0,9	0,8	0,5	0,0	-7,8
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>80,3</i>	<i>73,2</i>	<i>67,9</i>	<i>64,3</i>	<i>59,6</i>	<i>-2,3</i>	<i>-2,3</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>29,8</i>	<i>25,6</i>	<i>22,7</i>	<i>21,5</i>	<i>19,7</i>	<i>-3,7</i>	<i>-2,9</i>
	<i>Sum</i>	<i>110,1</i>	<i>98,8</i>	<i>90,6</i>	<i>85,7</i>	<i>79,3</i>	<i>-2,7</i>	<i>-2,4</i>

* Foreløpige tall, inneholder også samdrifter uten eget areal og hagebruksenheter under 5 dekar. Det utgjør ca. 400 årsverk eller 0,5 prosent

1) 1975 timer pr. årsverk til 01.07.1989 og 1875 timer pr. årsverk deretter

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene, 1999 Jordbrukstillinga

Tabell 10a Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker

	Alder, år	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	-39	1 545	1 109	954	876	801	879
	40-49	1 149	1 407	1 322	1 148	1 092	1 112
	50-59	1 254	1 068	1 087	1 173	1 192	1 036
	60-69	887	808	699	570	572	464
	over 70	249	263	197	196	239	122
	Totalt	5 084	4 655	4 259	3 963	3 896	3 613
	Gj. Alder	49	49	49	49	50	48
Akerhus og Oslo	-39	1 470	1 323	933	817	790	819
	40-49	1 139	1 332	1 206	1 130	1 074	1 051
	50-59	1 141	939	1 046	1 063	1 029	1 000
	60-69	926	910	617	559	511	475
	over 70	392	357	233	243	278	152
	Totalt	5 068	4 861	4 035	3 812	3 682	3 497
	Gj. Alder	49	49	49	50	50	49
Hedmark	-39	2 240	2 026	1 605	1 423	1 313	1 436
	40-49	2 125	2 265	2 116	2 008	1 880	1 721
	50-59	2 107	1 947	1 703	1 828	1 968	1 683
	60-69	2 197	1 647	1 167	1 038	1 030	871
	over 70	768	667	366	396	438	253
	Totalt	9 437	8 552	6 957	6 693	6 629	5 964
	Gj. Alder	51	50	50	50	51	49
Oppland	-39	2 540	2 186	2 082	2 052	1 998	1 937
	40-49	2 138	2 435	2 218	2 133	2 139	2 055
	50-59	2 348	2 080	1 959	1 878	1 844	1 863
	60-69	2 010	1 710	1 234	1 177	1 217	979
	over 70	617	631	440	366	362	229
	Totalt	9 653	9 042	7 933	7 606	7 560	7 063
	Gj. Alder	50	50	49	48	49	48
Buskerud	-39	1 206	1 365	1 361	1 230	1 197	984
	40-49	1 347	1 421	1 301	1 281	1 255	1 117
	50-59	1 133	1 246	1 228	1 128	1 120	1 047
	60-69	1 315	1 081	741	736	791	552
	over 70	741	538	385	324	361	166
	Totalt	5 742	5 651	5 016	4 699	4 724	3 866
	Gj. Alder	53	50	49	49	50	48
Vestfold	-39	1 063	955	751	674	612	613
	40-49	842	1 026	1 054	910	865	782
	50-59	826	690	624	735	759	661
	60-69	680	489	402	377	338	316
	over 70	250	227	136	84	103	96
	Totalt	3 661	3 387	2 967	2 780	2 677	2 468
	Gj. Alder	49	48	48	48	49	48
Telemark	-39	955	972	897	772	667	643
	40-49	971	1 013	888	868	837	760
	50-59	956	886	789	817	835	705
	60-69	1 153	837	644	685	653	406
	over 70	523	361	320	306	289	121
	Totalt	4 558	4 069	3 538	3 448	3 281	2 635
	Gj. Alder	53	51	50	51	51	49

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker

	Alder, år	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Aust-Agder	-39	643	520	336	323	310	311
	40-49	469	501	449	365	386	362
	50-59	365	379	318	349	377	332
	60-69	357	430	292	272	234	212
	over 70	216	127	158	154	159	47
	Totalt	2 050	1 957	1 553	1 463	1 466	1 264
	Gj. Alder	49	50	51	51	51	49
Vest-Agder	-39	620	757	705	642	524	597
	40-49	673	717	711	674	705	501
	50-59	777	568	548	606	555	488
	60-69	722	584	444	396	341	312
	over 70	383	382	150	204	237	102
	Totalt	3 175	3 008	2 558	2 522	2 362	2 000
	Gj. Alder	53	51	49	49	50	48
Rogaland	-39	2 498	2 271	2 004	1 796	1 687	1 696
	40-49	1 849	2 048	2 130	1 956	2 020	1 764
	50-59	1 575	1 517	1 524	1 571	1 545	1 656
	60-69	1 576	1 194	945	946	922	836
	over 70	442	419	272	223	245	237
	Totalt	7 940	7 449	6 875	6 492	6 419	6 189
	Gj. Alder	48	48	47	47	48	48
Hordaland	-39	1 881	1 660	1 549	1 474	1 381	1 231
	40-49	1 899	1 829	1 692	1 561	1 558	1 642
	50-59	1 852	1 639	1 648	1 591	1 680	1 586
	60-69	1 888	1 568	1 132	1 121	1 057	955
	over 70	865	601	486	536	591	292
	Totalt	8 385	7 297	6 507	6 283	6 267	5 706
	Gj. Alder	52	51	50	50	51	50
Sogn og Fjordane	-39	1 822	1 611	1 501	1 393	1 352	1 164
	40-49	1 708	1 945	1 817	1 751	1 562	1 539
	50-59	1 644	1 638	1 531	1 463	1 630	1 422
	60-69	1 607	1 306	1 042	1 068	1 027	917
	over 70	727	541	389	365	410	263
	Totalt	7 508	7 041	6 280	6 040	5 981	5 305
	Gj. Alder	51	50	50	50	50	50
Møre og Romsdal	-39	2 085	1 660	1 635	1 477	1 281	1 195
	40-49	1 851	2 157	1 761	1 686	1 647	1 458
	50-59	1 919	1 445	1 472	1 556	1 653	1 403
	60-69	1 766	1 189	846	753	742	779
	over 70	641	459	251	240	224	199
	Totalt	8 262	6 910	5 965	5 712	5 547	5 034
	Gj. Alder	50	49	48	48	49	49

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker

	Alder, år	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
Sør-Trøndelag	-39	1 836	1 590	1 496	1 382	1 299	1 324
	40-49	1 544	1 842	1 578	1 358	1 262	1 381
	50-59	1 541	1 189	1 276	1 474	1 537	1 353
	60-69	1 338	1 059	725	639	631	676
	over 70	420	276	191	184	179	153
	Totalt	6 679	5 956	5 266	5 037	4 908	4 887
	Gj. Alder	49	48	47	48	48	48
Nord-Trøndelag	-39	1 837	1 695	1 697	1 536	1 379	1 455
	40-49	1 648	1 991	1 614	1 536	1 557	1 477
	50-59	1 606	1 396	1 307	1 384	1 319	1 386
	60-69	964	750	554	534	614	584
	over 70	327	197	142	159	155	94
	Totalt	6 382	6 029	5 314	5 149	5 024	4 996
	Gj. Alder	48	47	46	47	47	47
Nordland	-39	1 595	1 519	1 206	1 070	895	937
	40-49	1 277	1 353	1 424	1 329	1 258	1 122
	50-59	1 520	1 069	1 057	1 017	1 100	1 129
	60-69	1 247	1 037	622	657	598	533
	over 70	476	370	259	170	137	105
	Totalt	6 115	5 348	4 568	4 243	3 988	3 826
	Gj. Alder	50	49	48	48	48	48
Troms	-39	841	647	565	498	513	485
	40-49	823	856	799	700	600	586
	50-59	1 028	765	694	650	673	602
	60-69	807	490	332	336	328	347
	over 70	231	202	98	99	86	63
	Totalt	3 730	2 960	2 488	2 283	2 200	2 083
	Gj. Alder	51	50	49	49	49	49
Finnmark	-39	197	214	181	164	145	161
	40-49	174	262	242	218	204	179
	50-59	240	171	133	135	143	167
	60-69	273	197	115	111	108	130
	over 70	138	63	64	54	56	24
	Totalt	1 022	907	735	682	656	661
	Gj. Alder	54	50	49	49	50	49
<i>Landet</i>	-39	26 872	24 081	21 457	19 599	18 145	17 867
	40-49	23 627	26 402	24 324	22 613	21 901	20 609
	50-59	23 834	20 631	19 944	20 418	20 959	19 519
	60-69	21 712	17 286	12 553	11 973	11 713	10 344
	over 70	8 408	6 682	4 537	4 303	4 549	2 718
	Totalt	104 454	95 081	82 815	78 907	77 267	71 057
	Gj. Alder	50	49	49	49	49	48

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige tellinga for 1999

Tabell 10b Gjennomsnittelig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksst.	1985	1990	1995	1996	1998	1999*
Østfold	5-50	52,5	52,0	52,8	52,3	55,4	50,9
	50-100	49,0	49,7	52,0	53,3	52,3	49,3
	100-200	48,1	48,5	48,3	48,8	48,7	47,8
	200-300	46,0	47,8	47,8	48,4	48,6	47,3
	300-500	45,7	47,5	46,1	47,0	47,7	46,8
	>500	45,8	49,1	45,3	45,1	46,5	45,1
	Alle bruk	48,6	49,2	49,3	49,7	50,1	48,0
Akerhus og Oslo	5-50	51,8	52,0	51,7	52,4	53,3	51,7
	50-100	48,1	49,0	51,6	51,0	52,1	49,2
	100-200	49,2	49,5	49,3	49,8	50,2	49,0
	200-300	48,8	48,5	49,0	48,9	49,5	48,6
	300-500	47,0	45,5	44,4	45,6	47,0	46,3
	>500	46,5	47,6	47,1	48,0	46,2	45,3
	Alle bruk	49,3	49,1	49,1	49,5	50,0	48,6
Hedmark	5-50	54,6	53,5	53,4	53,5	54,0	51,7
	50-100	50,9	50,2	50,4	50,7	51,6	50,0
	100-200	48,3	47,8	48,6	48,8	49,9	48,3
	200-300	46,3	47,0	44,8	45,4	46,3	46,4
	300-500	46,6	45,5	46,0	46,4	47,3	46,3
	>500	44,3	45,9	45,3	45,8	46,5	46,2
	Alle bruk	51,0	50,1	49,5	49,7	50,5	48,7
Oppland	5-50	43,5	53,2	52,5	51,7	52,7	50,6
	50-100	49,3	50,1	49,4	50,0	49,3	49,4
	100-200	46,5	47,2	46,5	47,1	47,3	46,9
	200-300	44,7	45,7	45,5	45,5	44,8	44,6
	300-500	45,4	47,9	44,3	44,8	45,0	44,7
	>500	44,8	46,8	46,0	44,3	43,9	44,5
	Alle bruk	49,7	49,8	48,5	48,6	48,5	47,6
Buskerud	5-50	56,2	52,9	53,1	54,4	53,1	51,1
	50-100	51,8	49,7	47,4	47,7	49,3	49,4
	100-200	48,3	47,8	46,9	47,6	48,3	47,0
	200-300	48,4	47,1	46,2	45,7	46,0	45,5
	300-500	46,2	48,3	42,8	43,4	45,2	46,2
	>500	46,3	46,9	47,0	47,1	47,1	45,2
	Alle bruk	52,5	50,2	48,9	49,4	49,6	48,3
Vestfold	5-50	49,9	50,8	53,0	51,9	51,3	51,4
	50-100	49,8	48,5	47,5	48,6	49,8	49,2
	100-200	48,5	47,4	48,1	48,0	47,6	47,5
	200-300	47,5	45,0	45,3	46,3	48,5	45,8
	300-500	47,1	46,9	43,4	45,3	45,7	45,5
	>500	46,2	47,1	50,1	47,0	47,1	45,3
	Alle bruk	48,9	48,0	48,0	48,3	48,6	47,8
Telemark	5-50	54,3	50,9	52,3	52,4	53,5	50,7
	50-100	51,2	51,4	49,6	50,5	50,8	49,2
	100-200	49,5	48,5	47,6	48,2	48,2	47,0
	200-300	46,2	45,6	49,1	48,7	47,2	45,0
	300-500	43,7	47,3	45,9	46,4	48,2	46,6
	>500	55,0	57,5	45,2	46,1	50,2	47,8
	Alle bruk	52,7	50,6	50,4	50,8	51,2	48,8

Tabell 10b forts. Gjennomsnittelig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksst.	1985	1990	1995	1996	1998	1999*
Aust-Agder	5-50	50,4	50,2	52,3	52,9	52,4	50,5
	50-100	47,4	50,4	52,7	53,3	53,2	49,1
	100-200	46,8	47,3	45,4	45,6	46,0	47,0
	200-300	43,9	47,3	47,0	47,2	46,3	45,0
	300-500	37,8	46,5	47,7	48,3	48,5	42,4
	>500			50,0	51,0	54,4	47,0
	Alle bruk	49,2	49,7	50,9	51,4	51,0	48,7
Vest-Agder	5-50	54,6	54,5	50,1	51,0	52,3	52,4
	50-100	51,7	47,4	51,0	51,1	52,0	48,3
	100-200	47,7	46,1	44,3	44,6	45,1	44,9
	200-300	43,0	42,7	42,7	43,1	43,3	41,8
	300-500	57,6	38,3	41,8	41,9	43,4	41,2
	>500	54,0	35,0	37,3	40,2	46,3	37,3
	Alle bruk	52,7	51,0	48,6	49,1	49,9	48,0
Rogaland	5-50	53,6	51,9	50,5	51,4	51,4	51,0
	50-100	48,8	48,0	48,1	48,4	49,6	50,3
	100-200	44,0	46,0	46,3	46,4	46,6	46,8
	200-300	45,6	43,8	44,7	45,3	46,1	45,1
	300-500	44,9	44,7	44,0	43,1	43,6	45,2
	>500	48,0	45,5	45,8	46,9	42,0	44,5
	Alle bruk	48,3	47,7	47,2	47,7	47,7	47,7
Hordaland	5-50	53,5	53,5	52,6	52,9	53,4	52,2
	50-100	49,0	50,5	50,4	50,3	50,8	49,8
	100-200	49,0	45,5	45,9	46,7	46,5	46,5
	200-300	45,9	43,3	43,9	45,5	45,2	44,7
	300-500	58,1	48,0	45,8	41,7	44,2	44,0
	>500	38,0	43,0	48,0	49,0	51,0	41,5
	Alle bruk	51,6	51,0	50,1	50,4	50,6	49,6
Sogn og Fjordane	5-50	53,1	53,3	53,0	53,4	54,6	53,1
	50-100	49,0	48,8	49,4	49,5	49,4	50,4
	100-200	47,8	45,9	45,4	46,0	46,6	46,7
	200-300	50,0	50,5	43,7	46,0	46,3	45,5
	300-500	50,5	50,7	48,8	47,4	42,0	44,0
	>500						37,0
	Alle bruk	50,8	50,1	49,5	49,8	50,1	49,7
Møre og Romsdal	5-50	53,6	52,9	52,5	53,2	53,4	53,2
	50-100	49,0	49,5	47,0	47,7	49,2	49,6
	100-200	45,4	45,2	45,1	46,0	46,3	47,6
	200-300	46,3	45,9	46,0	45,8	46,1	45,0
	300-500	47,4	41,6	42,4	42,1	41,8	42,7
	>500	53,0	45,0	41,3	43,3	44,7	44,3
	Alle bruk	50,3	49,3	47,9	48,4	48,7	48,8

Tabell 10b forts. Gjennomsnittelig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksst.	1985	1990	1995	1996	1998	1999*
Sør-Trøndelag	5-50	50,8	52,2	48,9	49,4	49,7	51,7
	50-100	50,7	49,2	48,3	49,2	51,5	49,9
	100-200	47,7	46,1	46,5	46,3	46,6	47,0
	200-300	46,4	45,6	45,9	46,6	46,7	45,3
	300-500	49,4	45,5	46,9	46,3	46,4	45,1
	>500	48,4	41,5	49,5	49,6	49,5	49,0
	Alle bruk	49,3	48,1	47,3	47,5	48,0	47,8
Nord-Trøndelag	5-50	53,1	51,2	48,5	48,6	49,8	50,3
	50-100	48,9	46,3	48,3	48,9	50,3	48,3
	100-200	45,5	45,3	45,0	45,7	47,2	46,1
	200-300	45,8	46,3	44,1	44,9	44,9	45,3
	300-500	45,5	45,1	45,0	45,3	45,6	44,6
	>500	45,7	46,3	45,6	47,0	47,5	46,7
	Alle bruk	48,1	46,8	45,9	46,4	47,4	46,6
Nordland	5-50	55,6	54,2	54,8	54,0	54,9	52,9
	50-100	48,8	49,6	47,5	48,0	48,9	49,4
	100-200	44,6	44,1	44,4	45,4	46,4	46,9
	200-300	44,4	43,7	45,5	45,6	45,6	45,4
	300-500	42,1	44,9	42,4	42,4	43,7	44,5
	>500	52,5	42,9	45,5	47,6	48,8	47,4
	Alle bruk	50,4	48,9	48,1	48,0	48,4	48,0
Troms	5-50	54,1	52,3	52,5	55,3	53,7	53,2
	50-100	48,3	50,7	49,9	49,2	49,6	49,8
	100-200	45,4	44,5	45,3	46,2	46,8	47,5
	200-300	43,8	44,8	44,3	44,0	44,3	44,7
	300-500	51,0	45,0	43,5	44,0	45,2	44,3
	>500		47,0	40,0	43,2	41,0	43,8
	Alle bruk	50,9	49,5	48,6	49,4	48,8	48,7
Finnmark	5-50	59,1	53,8	56,8	56,2	58,9	52,9
	50-100	54,9	48,2	47,6	47,2	49,3	50,6
	100-200	47,6	46,1	45,5	46,4	47,9	49,8
	200-300	44,0	47,9	44,2	44,7	46,4	46,5
	300-500	48,7	49,3	44,5	44,6	45,2	43,7
	>500		44,0	35,0	42,8	45,7	43,4
	Alle bruk	54,2	49,9	48,9	48,8	50,1	49,2
Landet	5-50	53,7	52,7	52,3	52,6	53,1	51,8
	50-100	49,6	49,3	49,2	49,6	50,3	49,6
	100-200	46,9	46,5	46,4	46,8	47,3	47,1
	200-300	46,3	46,0	45,6	46,0	46,3	45,5
	300-500	46,3	46,1	44,8	45,3	45,9	45,4
	>500	45,7	46,8	46,2	46,4	46,3	45,6
	Alle bruk	50,3	49,4	48,6	48,9	49,3	48,3

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Utvalgstillingene og den fullstendige tellinga for 1999

12 INNETEKTER

Tabell 11 Pensjonsgivende inntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk og fiske, fordelt på fylker. 1000 kr

	1992	1995	1996	1997	1998
Østfold	33,7	49,7	53,0	51,7	55,8
Akershus	37,2	49,5	49,6	52,5	60,2
Hedmark	37,7	49,2	48,5	48,2	56,2
Oppland	46,4	57,2	56,9	59,7	68,3
Buskerud	26,1	32,9	37,1	40,7	42,5
Vestfold	30,6	47,8	49,4	49,2	55,8
Telemark	26,2	28,7	29,6	30,1	33,6
Aust-Agder	33,5	37,7	38,0	39,2	40,6
Vest-Agder	34,2	38,0	36,0	34,0	36,8
Rogaland	78,9	81,8	80,4	80,0	91,3
Hordaland	36,5	36,3	36,4	37,7	40,3
Sogn og Fjordane	49,5	49,4	48,9	48,4	56,0
Møre og Romsdal	52,8	53,3	52,5	56,0	63,1
Sør-Trøndelag	60,6	65,5	65,5	69,4	77,2
Nord-Trøndelag	66,9	76,1	77,6	82,3	93,6
Nordland	63,0	66,2	67,8	70,7	79,2
Troms	61,8	65,8	64,8	65,3	73,5
Finnmark	50,4	52,4	61,1	59,4	69,0
Hele landet	47,1	53,8	54,1	55,6	62,5

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

Tabell 12a Alminnelig inntekt for bruker fordelt på fylker. 1000 kr

	1992	1995	1996	1997	1998
Østfold	159,3	204,4	223,4	245,7	237,2
Akershus	175,0	237,5	248,1	269,1	310,0
Hedmark	141,1	174,0	181,5	188,8	205,3
Oppland	144,9	154,4	165,9	178,1	193,1
Buskerud	157,9	181,5	195,8	213,7	224,8
Vestfold	155,7	215,1	243,3	241,3	265,1
Telemark	141,6	162,5	174,8	187,6	202,1
Aust-Agder	145,8	163,5	181,8	197,3	192,1
Vest-Agder	152,7	167,2	173,6	190,2	185,1
Rogaland	194,1	213,3	209,6	212,2	240,3
Hordaland	149,9	170,9	167,3	185,2	207,8
Sogn og Fjordane	155,6	159,3	165,0	176,7	180,8
Møre og Romsdal	156,4	166,2	164,2	178,5	194,8
Sør-Trøndelag	140,7	151,9	160,4	170,8	189,2
Nord-Trøndelag	158,8	165,5	170,1	186,2	198,9
Nordland	137,4	146,0	145,8	150,7	166,0
Troms	132,5	139,8	143,9	148,1	163,7
Finnmark	132,6	139,6	136,6	141,0	156,4
Hele landet	153,8	174,3	181,1	192,9	208,3

Tabell 12b Alminnelig inntekt for bruker og ektefelle fordelt på fylker. 1000 kr

	1992	1995	1996	1997	1998
Østfold	230,4	300,3	323,9	352,0	355,0
Akershus	265,6	324,8	343,3	372,8	424,3
Hedmark	205,9	247,8	263,9	275,9	298,9
Oppland	211,9	228,1	242,3	256,9	278,9
Buskerud	222,5	266,5	279,3	304,4	323,2
Vestfold	223,9	302,6	334,2	347,4	379,1
Telemark	204,5	232,8	252,0	269,7	295,5
Aust-Agder	203,4	236,3	256,7	282,2	285,7
Vest-Agder	214,6	241,4	250,3	271,0	274,5
Rogaland	277,6	308,5	307,6	310,8	351,7
Hordaland	211,1	240,0	238,3	259,6	292,2
Sogn og Fjordane	225,6	233,7	243,2	258,1	275,9
Møre og Romsdal	228,2	243,1	244,8	267,1	294,0
Sør-Trøndelag	203,1	223,0	233,3	247,9	277,8
Nord-Trøndelag	230,4	239,7	249,5	268,2	290,3
Nordland	198,5	218,1	216,8	225,9	250,9
Troms	192,6	208,5	219,4	227,3	253,9
Finnmark	192,0	213,4	214,0	221,3	234,3
Hele landet	222,3	252,1	262,6	279,1	304,3

Kilde: Statistisk Sentralbyrå, Bøndernes inntekt og formue

13 BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN

Tabell 13 Kraftfôrpriser¹⁾ for ulike områder, kr pr. 100 kg, ekskl. mva.

		1985	1990	1995	1997	1998	1999
Østlandet	Kufør A / Formel 97 Låg	310,80	373,25	265,00	261,00	258,00	243,00
	Svinefør 3 / Format kombi fri	315,05	376,00	273,00	262,00	271,00	246,00
	Burhønefør / Kromat egg 2	313,65	371,08	262,00	272,00	268,00	252,00
Trøndelag/ Nord- Norge	Kufør A / Formel 97 Låg	308,30	372,20	277,30	277,30	273,50	276,35
	Svinefør 3 / Format kombi fri	313,15	370,96	277,00	286,50	285,50	281,15
	Burhønefør / Kromat egg 2	312,05	360,50	267,50	285,50	281,30	272,35
Agder/ Rogaland	Kufør A / Formel 97 Låg	307,43	365,79	259,30	255,70	246,50	251,00
	Svinefør 3 / Format kombi fri	314,50	375,75	262,40	271,30	252,60	256,20
	Burhønefør / Kromat egg 2	309,44	356,22	260,10	262,20	252,70	253,50
Vestlandet	Kufør A / Formel 97 Låg	313,86	383,00	281,00	273,50	267,00	255,00
	Svinefør 3 / Format kombi fri	317,63	390,28	307,00	277,50	279,00	258,00
	Burhønefør / Kromat egg 2	312,82	371,23	286,50	278,50	284,00	264,00

1) Sekkepriser til og med 1994, fra og med 1995 bulkpriser pr. juli måned

Kilde: BFJ, Totalkalkylen for jordbruket

14 PRISER

Tabell 14a Priser jordbruksvarer, produsentpriser

	1985	1990	1995	1997	1998	1999*
KORN						
Hvete, kr/kg	3,11	3,33	2,3	2,34	2,15	2,34
Havre, kr/kg	2,37	2,62	1,79	1,74	1,77	1,78
POTETER, kr/kg	1,49	1,76	2,15	1,98	2,18	2,08
FRUKT OG GRØNNSAKER						
Hodekål, kr/kg	1,67	2	2,35	2,51	2,58	2,54
Gulrøtter, kr/kg	2,21	2,94	2,51	2,86	3,87	3,75
Epler, kr/kg	3,19	4,54	3,51	5,21	5,19	6,02
KUMELK, kr/l	2,61	3,62	3,17	3,27	3,4	3,27
KJØTT						
Storfekjøtt, kr/kg	31,92	34,75	30,65	30,86	30,34	27,26
Svinekjøtt, kr/kg	23,87	26,58	23,12	20,38	21,75	19,81
Sau/lam, kr/kg	31,64	28,74	25,42	23,28	24,72	27,91
Fjørfekjøtt høne, kr/kg	5,19	6,17	3,41	2,35	1,37	1,1
Fjørfekjøtt kylling, kr/kg	22,95	25,39	19,59	17,04	16,48	16,81
EGG, kr/kg	12,3	12,79	10,39	10,53	10,56	10,92

* Foreløpige tall

Kilde: Jordbrukets totalregnskap og totalbudsjett

Tabell 14b Priser jordbruksvarer, engrospriser ekskl. mva. Kr

	1985	1990	1995	1997	1998	1999
GRØNNSAKER						
Hodekål	1,92	2,43	3,21 ²⁾	2,85	3,35	2,75
Gulrøtter	2,54	3,8	3,65 ²⁾	4,02	4,64	4,08
MELKEPRODUKTER						
Melk, H-melk, l	3,5	5,37	6,27	6,81	7,13	7,24
Kremfløte, l	20,32	27,13	27,59	27,72	28,19	28,89
Smør, kg	16,8	22,98	24,5	24,64	25,86	26,23
Norvegiaost F45	27,43	43,67	45,45	50,47	52,01	52,8
Gudbrandsdalsost G35	27,2	42,47	43,91	48,09	48,94	49,82
KJØTTPRODUKTER						
Storfe (okse kl 1)	27,84	35,96	32,58	36,25	36,72	34,88
Sau (lam kl 1)	28,77	37,83	35,24	35,34	39,66	40,65
Svin kl 1	25,35	34,91	25,64	26,73	27,76	26,7
Fjørfe, høne	14,7	20,4	14,2	14,23		
EGG	14,92	18,23	16,25	15,94	15,23 ¹⁾	

1) Endringer i prisregistreringene fra 1998

2) Engrospris Økern (førstehåndsomsetning)

Kilde: Landbrukets Priscentral og landbruksorganisasjonene

Tabell 14c Priser jordbruksvarer, forbrukerpriser. Kr

	1985	1990	1995	1997	1998	1998 ⁶⁾	1999
KORNPRODUKTER							
Hvetemel, kg	4,74	5,41	6,88	6,35	6,28	5,88	5,46
Havregryn, kg	11,86	16,04	16,93	16,92	16,96	16,8	16,14
Kneipbrød, kg	10,25	12,21	11,45	11,63	12,18	11,81	12,11
POTETER og GRØNNSAKER							
Poteter, kg	3,31	5,16	7,9	6,9	7,78	6,85	8,07
Hodekål, kg ¹⁾	4,97	6,69	8,3	8,47	8,44	20,14 ⁵⁾	19,33
Gulrøtter, kg ¹⁾	7,12	9,82	8,76	12,14	13,12	12,97	14,15
MELKEPRODUKTER							
Hel melk, liter	4,84	7,62	8,53	9,28	9,88	9,87	10,04
Kremfløte, liter	28,22	36,76	39,74	40,89	41,99	47,00 ⁴⁾	47,38
Smør, kg	23,73	32,78	34,68	34,53	36,43	35,9	36,4
Norvegiaost F45, kg	43,94	65,01	66,85	73,9	76,78	76,7	77,01
Gudbrandsdalsost G35, kg	40,34	59,73	60,97	65,67	66,75	66,52	66,79
KJØTTPRODUKTER							
Storfe kjøtt, kg ²⁾	59,24	83,27	85,62	88,28	92,04	92,85	93,29
Saukjøtt, lammestek, kg	50,21	64,74	62,5	65,76	68,18	89,38	89,29
Svinekjøtt, kg ³⁾	71,61	91,35	76,61	78,68	81,9	79,8	82,51
Fjorfe kjøtt, høne, kg	21,11	31,61	22,88				
EGG, kg	24,25	27,01	26,13	25,94	26,94	22,28	22,17

1) Sesongvarer. Prisen er et uveid gjennomsnitt av de månedene prisen ligger inne

2) Okse, 3 representantvarer (gj.sn. mellommørbrad, høyrygg og bibringe)

3) 3 representantvarer (gj.sn. skinkestek, koteletter og sideflesk)

4) Fra 1998 (ny serie) 3dl. pkn, tidl. 0,5 liter

5) Blomkål erstatter hodekål fra 1998 (ny serie)

6) 1998 er nytt basisår

Kilde: Statistisk sentralbyrå

15 LIKESTILLING

Tabell 15 Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall

		1986	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	Menn	4 725	4 250	3 732	3 419	3 368	3 192
	Kvinner	256	405	527	545	529	421
	I alt	4 981	4 655	4 259	3 964	3 897	3 613
Akershus/Oslo	Menn	4 580	4 465	3 702	3 411	3 292	3 089
	Kvinner	368	394	334	403	390	408
	I alt	4 948	4 859	4 036	3 814	3 682	3 497
Hedmark	Menn	8 346	7 514	6 012	5 663	5 687	5 118
	Kvinner	940	1 036	946	1 031	941	846
	I alt	9 286	8 550	6 958	6 694	6 628	5 964
Oppland	Menn	8 727	8 168	7 055	6 670	6 586	6 220
	Kvinner	618	875	878	935	973	843
	I alt	9 345	9 043	7 933	7 605	7 559	7 063
Buskerud	Menn	5 200	5 053	4 456	4 091	4 176	3 357
	Kvinner	422	599	561	608	547	509
	I alt	5 622	5 652	5 017	4 699	4 723	3 866
Vestfold	Menn	3 393	3 134	2 756	2 514	2 408	2 213
	Kvinner	224	253	211	267	268	255
	I alt	3 617	3 387	2 967	2 781	2 676	2 468
Telemark	Menn	4 028	3 626	3 144	3 016	2 912	2 213
	Kvinner	399	444	394	431	369	422
	I alt	4 427	4 070	3 538	3 447	3 281	2 635
Aust-Agder	Menn	1 713	1 795	1 417	1 323	1 307	1 089
	Kvinner	194	161	136	141	159	175
	I alt	1 907	1 956	1 553	1 464	1 466	1 264
Vest-Agder	Menn	2 855	2 708	2 309	2 252	9 549	1 753
	Kvinner	183	300	250	270	1 475	247
	I alt	3 038	3 008	2 559	2 522	11 024	2 000
Rogaland	Menn	7 408	7 036	6 341	5 911	6 559	5 514
	Kvinner	359	415	534	580	940	675
	I alt	7 767	7 451	6 875	6 491	7 499	6 189
Hordaland	Menn	7 407	6 744	5 785	5 549	3 932	4 968
	Kvinner	585	553	723	733	507	738
	I alt	7 992	7 297	6 508	6 282	4 439	5 706
Sogn og Fjordane	Menn	6 728	6 438	5 629	5 317	3 921	4 559
	Kvinner	549	602	650	723	469	746
	I alt	7 277	7 040	6 279	6 040	4 390	5 305
Møre og Romsdal	Menn	7 244	6 290	5 364	5 083	2 424	4 364
	Kvinner	530	621	600	629	294	670
	I alt	7 774	6 911	5 964	5 712	2 718	5 034

Tabell 15 forts. Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall

		1986	1990	1995	1997	1998	1999*
Sør-Trøndelag	Menn	6 164	5 528	4 770	4 463	2 955	4 402
	Kvinner	354	427	497	573	324	485
	I alt	6 518	5 955	5 267	5 036	3 279	4 887
Nord-Trøndelag	Menn	5 955	5 505	4 834	4 574	4 536	4 497
	Kvinner	353	524	479	575	489	499
	I alt	6 308	6 029	5 313	5 149	5 025	4 996
Nordland	Menn	5 365	4 782	3 903	3 603	3 417	3 242
	Kvinner	460	566	665	640	571	584
	I alt	5 825	5 348	4 568	4 243	3 988	3 826
Troms	Menn	3 242	2 675	2 182	1 988	1 942	1 723
	Kvinner	343	285	305	294	260	360
	I alt	3 585	2 960	2 487	2 282	2 202	2 083
Finnmark	Menn	774	738	555	516	511	526
	Kvinner	184	168	181	167	146	135
	I alt	958	906	736	683	657	661
<i>Hele Landet</i>	<i>Menn</i>	<i>93 854</i>	<i>86 449</i>	<i>73 946</i>	<i>69 362</i>	<i>68 290</i>	<i>62 039</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>7 321</i>	<i>8 628</i>	<i>8 871</i>	<i>9 544</i>	<i>8 977</i>	<i>9 018</i>
	<i>I alt</i>	<i>101 175</i>	<i>95 077</i>	<i>82 817</i>	<i>78 906</i>	<i>77 267</i>	<i>71 057</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 16 Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent

	Bruksst.	1990	1995	1997	1998	1999*
Østfold	5-50	11,7	13,5	17,7	18,4	21,7
	50-100	8,7	12,4	12,9	13,1	14,2
	100-200	7,4	9,8	10,6	11,6	12,4
	200-300	7,2	8,8	10,8	11,0	11,0
	300-500	5,8	7,3	6,9	8,7	9,3
	> 500	4,5	4,3	5,2	6,8	5,4
	Alle brukere	7,6	9,7	10,5	11,3	12,0
Akerhus og Oslo	5-50	11,3	14,6	17,6	20,5	21,0
	50-100	9,4	10,9	13,4	14,2	15,3
	100-200	7,8	9,2	10,6	11,3	13,0
	200-300	8,1	9,7	8,9	9,3	8,4
	300-500	5,1	8,0	8,4	9,4	9,9
	> 500	5,4	6,1	6,5	6,1	4,9
	Alle brukere	7,5	9,5	10,5	11,2	11,7
Hedmark	5-50	16,6	16,9	17,8	19,4	20,7
	50-100	12,4	14,9	15,4	16,5	17,1
	100-200	9,8	12,7	14,2	14,2	15,1
	200-300	6,3	8,7	9,5	10,6	10,3
	300-500	4,7	8,3	6,9	8,0	7,8
	> 500	5,9	6,5	6,8	7,1	8,1
	Alle brukere	10,5	12,4	13,0	13,6	14,1
Oppland	5-50	10,9	14,4	15,4	17,2	17,8
	50-100	8,6	11,4	12,2	12,7	13,9
	100-200	5,8	9,0	10,3	11,1	11,7
	200-300	5,6	7,2	7,4	9,1	9,8
	300-500	3,4	4,1	6,5	7,1	6,9
	> 500	3,0	3,2	4,7	5,3	4,9
	Alle brukere	7,5	9,8	10,7	11,7	12,3
Buskerud	5-50	12,8	14,0	16,6	18,5	19,9
	50-100	10,1	12,9	13,0	12,7	14,5
	100-200	6,9	9,8	11,6	12,2	12,8
	200-300	4,7	9,4	10,0	10,4	11,4
	300-500	6,3	5,6	6,1	7,8	6,3
	> 500	3,0	6,3	8,5	6,8	6,3
	Alle brukere	8,9	11,1	12,3	12,8	13,7
Vestfold	5-50	13,2	18,2	14,8	15,3	17,3
	50-100	8,2	11,8	10,8	11,3	12,6
	100-200	5,2	7,9	8,8	11,1	11,6
	200-300	3,9	7,5	6,1	7,6	7,4
	300-500	2,8	4,2	4,8	6,5	6,2
	> 500	4,5	6,3	3,8	3,6	5,4
	Alle brukere	6,3	9,1	8,6	10,0	10,5

Tabell 16 forts. **Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent**

	Bruksst.	1990	1995	1997	1998	1999*
Telemark	5-50	13,5	14,3	16,8	19,3	18,7
	50-100	10,1	16,4	16,7	17,8	19,0
	100-200	7,0	11,4	13,2	12,1	13,5
	200-300	3,8	6,2	7,6	8,8	12,2
	300-500	0	0	3,5	5,0	5,6
	> 500	0	0	0	0	5,9
	Alle brukere	10,3	13,6	14,7	15,6	16,4
Aust-Agder	5-50	14,6	15,6	14,2	17,1	18,5
	50-100	9,6	14,0	15,4	14,6	15,6
	100-200	4,2	9,4	8,9	9,7	10,5
	200-300	2,0	5,1	5,0	4,9	8,4
	300-500	0	4,2	7,4	7,7	6,7
	> 500	0	0	0	0	0
	Alle brukere	10,2	12,6	12,4	13,1	14,3
Vest-Agder	5-50	10,7	11,8	13,7	13,7	13,4
	50-100	8,9	10,4	10,7	12,0	13,2
	100-200	6,3	8,7	9,8	11,4	12,0
	200-300	7,1	5,1	4,7	5,0	8,5
	300-500	0	2,9	2,1	5,5	4,3
	> 500	0	33,3	33,3	0	0
	Alle brukere	8,9	9,9	10,7	11,5	12,1
Rogaland	5-50	9,1	11,3	11,0	13,1	13,8
	50-100	7,1	10,8	10,9	12,9	12,8
	100-200	3,8	6,3	8,0	9,6	11,4
	200-300	2,5	3,9	5,1	7,8	8,3
	300-500	2,9	3,8	3,0	6,3	8,8
	> 500	4,3	7,9	7,7	4,8	9,1
	Alle brukere	5,5	7,6	8,2	10,1	11,1
Hordaland	5-50	11,1	12,9	14,3	15,7	16,9
	50-100	6,8	11,4	12,0	12,3	13,7
	100-200	4,6	6,2	7,1	7,9	9,9
	200-300	1,0	5,5	5,1	6,9	4,1
	300-500	11,1	17,6	14,3	14,0	15,4
	> 500	0	0	0	0	0
	Alle brukere	8,1	10,4	11,2	12,0	13,2
Sogn og Fjordane	5-50	14,1	16,7	17,8	18,0	20,0
	50-100	9,0	11,7	13,9	15,0	15,6
	100-200	6,3	8,4	8,8	9,8	10,7
	200-300	1,6	3,6	4,5	4,9	4,8
	300-500	0	0	6,7	4,8	3,6
	> 500				0	0
	Alle brukere	10,2	12,0	13,0	13,6	14,5
Møre og Romsdal	5-50	10,7	13,8	15,8	17,3	18,6
	50-100	9,0	12,2	12,2	13,5	14,9
	100-200	6,3	7,7	8,7	11,4	12,0
	200-300	1,3	8,8	8,8	8,7	10,5
	300-500	5,6	6,0	8,3	9,2	7,1
	> 500	0	0	8,3	0	5,9
	Alle brukere	8,1	10,4	11,2	12,7	13,6

Tabell 16 forts. **Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent**

	Bruksst.	1990	1995	1997	1998	1999*
Sør-Trøndelag	5-50	10,6	10,5	10,5	11,1	12,2
	50-100	9,4	11,7	13,1	13,6	12,1
	100-200	5,7	7,1	7,6	8,1	9,2
	200-300	4,5	4,8	4,8	6,7	8,1
	300-500	6,8	5,6	7,3	7,2	8,0
	> 500	0	2,9	5,6	8,3	4,7
	Alle brukere	7,3	8,0	8,5	9,2	9,7
Nord-Trøndelag	5-50	10,8	13,4	14,8	16,4	16,7
	50-100	6,8	8,7	10,7	12,0	12,3
	100-200	5,2	7,5	7,9	8,3	8,5
	200-300	3,8	5,9	6,0	8,2	8,9
	300-500	4,8	6,8	6,9	7,9	7,9
	> 500	2,0	4,2	3,8	3,4	5,3
	Alle brukere	5,9	7,9	8,4	9,5	9,8
Nordland	5-50	16,4	20,9	22,6	21,1	25,0
	50-100	12,7	18,8	19,3	20,6	22,3
	100-200	5,9	10,5	12,0	13,2	13,6
	200-300	5,2	7,2	8,5	8,5	9,5
	300-500	6,5	6,0	8,3	5,5	7,7
	> 500	12,5	0	0	0	4,3
	Alle brukere	10,5	13,7	14,5	14,5	15,7
Troms	5-50	18,3	19,7	22,1	22,6	22,1
	50-100	13,2	17,8	20,0	19,5	21,2
	100-200	7,9	14,0	15,6	16,6	17,1
	200-300	8,5	8,4	9,8	10,3	12,6
	300-500	19,2	9,0	4,5	4,9	7,6
	> 500	100,0	16,7	28,6	25,0	20,0
	Alle brukere	13,4	15,6	17,0	17,0	17,8
Finmark	5-50	30,1	36,1	34,6	32,8	32,8
	50-100	21,0	26,8	25,7	27,1	27,1
	100-200	12,7	15,7	20,1	19,6	22,0
	200-300	8,6	11,9	8,5	10,9	9,5
	300-500	9,1	21,4	12,5	12,7	13,9
	> 500		0	0	0	0
	Alle brukere	19,5	21,9	20,9	21,2	21,1
Landet	5-50	12,9	14,9	16,1	17,3	18,4
	50-100	9,3	12,7	13,5	14,3	15,2
	100-200	6,2	8,8	9,9	10,9	11,8
	200-300	5,0	7,0	7,4	8,7	9,3
	300-500	4,9	6,5	6,7	7,7	8,1
	> 500	4,8	5,5	6,0	5,9	6,0
	Alle brukere	8,5	10,6	11,3	12,2	12,9

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Søknad om produksjonstillegg. Hovedsøker